

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

HALI YA UCHUMI WA TAIFA KATIKA MWAKA 2008

Kimetolewa na:
Wizara na Fedha na Uchumi
DAR ES SALAAM – TANZANIA
Juni, 2009

KIMEPIGWA CHAPA NA KIWANDA CHA UCHAPISHAJI CHA TAIFA, DAR ES
SALAAM - TANZANIA

**HALI YA UCHUMI WA TAIFA
KATIKA MWAKA 2008**

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI	IX
KIREFU/TAFSIRI YA MANENO.....	XIV
MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI MWAKA 2008	XVII
SURA YA I.....	1
HALI YA UCHUMI WA TAIFA	1
UKUAJI WA UCHUMI	1
MWENENDO WA BEI.....	6
UKUZAJI RASILIMALI	7
SURA YA 2.....	38
HALI YA UCHUMI DUNIANI NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA	38
HALI YA UCHUMI DUNIANI	38
UKUAJI WA UCHUMI DUNIANI.....	38
MWENENDO WA BIASHARA DUNIANI	39
HALI YA UCHUMI WA BARA LA AFRIKA	40
USHIRIKIANO WA UCHUMI KIMATAIFA.....	42
<i>Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC).....</i>	<i>42</i>
<i>Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika (ECA)</i>	<i>42</i>
<i>Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika</i>	<i>43</i>
<i>Mpango Mpya wa Ushirikiano Kuleta Maendeleo Afrika (NEPAD)</i>	<i>43</i>
<i>Mpango wa Kujitathmini na Kujipima Afrika (APRM).....</i>	<i>44</i>
<i>Shirika La Kimataifa La Biashara (WTO).....</i>	<i>44</i>
SURA YA 3	45
SEKTA YA NJE.....	45
MAUZO NJE.....	45
BIASHARA YA BIDHAA.....	45
<i>Kahawa</i>	<i>45</i>
<i>Pamba</i>	<i>46</i>
<i>Katani.....</i>	<i>46</i>
<i>Chai.....</i>	<i>46</i>
<i>Tumbaku.....</i>	<i>47</i>
<i>Koroshu</i>	<i>47</i>

<i>Karafuu</i>	47
BIDHAA ZISIZO ASILIA:.....	47
<i>Madini</i>	48
<i>Bidhaa za Viwandani</i>	48
<i>Samaki na Mazao ya Samaki</i>	48
<i>Mazao ya Mboga na Maua</i>	48
<i>Bidhaa Nyinginezo Zilizouzwa Nje</i>	49
BIASHARA YA HUDUMA.....	51
<i>Mapato ya Huduma</i>	51
BIDHAA ZILIZOAGIZWA KUTOKA NJE	51
<i>Bidhaa za Ukuzaji Mitaji</i>	51
<i>Bidhaa za Kati</i>	52
<i>Bidhaa za Matumizi ya Kawaida</i>	52
MALIPO YA HUDUMA	52
MWENENDO WA BIASHARA BAINA YA TANZANIA NA NCHI MBALIMBALI	52
MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE.....	56
<i>Urari wa Biashara ya Bidhaa</i>	56
<i>Urari wa Biashara ya Huduma</i>	57
<i>Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi</i>	57
<i>Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida</i>	57
<i>Urari wa Malipo ya Kawaida</i>	57
<i>Urari wa Uhamisho wa Mitaji</i>	58
<i>Urari wa Malipo ya Fedha katika Uwekezaji</i>	58
<i>Urari wa Malipo Yote</i>	58
<i>Akiba ya Fedha za Kigeni</i>	58
<i>Thamani ya Fedha ya Tanzania</i>	58
SURA YA 4	72
FEDHA ZA SERIKALI	72
MAPATO YA NDANI	72
MABORESHO KATIKA MFUMO WA KODI	73
MISAADA NA MIKOPO	74
MATUMIZI	74
MGAWANYO WA BAJETI KWENYE HUDUMA ZA SERIKALI	74
DENI LA TAIFA	75
DENI LA NJE	75
DENI LA NDANI	75
MISAMAHA YA MADENI.....	76

SURA YA 5	81
FEDHA NA TAASISI ZA FEDHA	81
UJAZI WA FEDHA NA KARADHA	81
MIKOPO YA BENKI ZA BIASHARA KWA SHUGHULI MBALIMBALI ZA KIUCHUMI	81
AMANA KATIKA BENKI ZA BIASHARA.....	82
MWENENDO WA VIWANGO VYA RIBA	82
SOKO LA HISA LA DAR ES SALAAM	83
MFUKO WA PENSHEMI WA MASHIRIKA YA UMMA	83
MFUKO WA PENSHEMI KWA WATUMISHI WA UMMA	85
MFUKO WA AKIBA YA WAFANYAKAZI WA SERIKALI	86
MFUKO WA TAIFA WA BIMA YA AFYA	87
BENKI YA POSTA.....	88
SURA YA 6	94
RASILIMALI WATU	94
IDADI YA WATU NA MAENDELEO	94
NGUVUKAZI NA AJIRA	96
SURA YA 7	100
UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI	100
UWEKEZAJI WA VITEGA UCHUMI NCHINI	100
UWEKEZAJI MITAJI YA KIGENI YA MOJA KWA MOJA	101
UBORESHAJI WA MAZINGIRA YA BIASHARA	102
UWEZESHAJI WANANCHI KIUCHUMI.....	102
<i>Mfuko wa Uwezesaji Wananchi</i>	102
<i>Utoaji na Upatikanaji wa Mikopo</i>	102
SURA YA 8	106
MASUALA MTAMBUKA	106
UKIMWI	106
JINSIA.....	106
MAZINGIRA	107
UTAWALA BORA	108
SURA YA 9	111
MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MKAKATI WA KUKUZA UCHUMI NA KUPUNGUZA	
UMASKINI TANZANIA	111

UTANGULIZI.....	111
UKUAJI WA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI WA KIPATO.....	111
<i>Hali ya Umaskini wa kipato.....</i>	<i>111</i>
KUBORESHA MAISHA NA USTAWI WA JAMII.....	113
UTAWALA BORA NA UWAJIBIKAJI	113
SURA YA 10.....	116
MSUKOSUKO WA UCHUMI DUNIANI NA ATHARI ZAKE KWA TANZANIA	116
UTANGULIZI	116
MAPITIO YA MISUKOSUKO YA MASOKO YA FEDHA NA MITAJI.....	116
MSUKOSUKO MKUBWA WA UCHUMI (GREAT DEPRESSION - 1930s)	116
MSUKOSUKO WA MEXICO 1994	117
MSUKOSUKO WA ASIA 1997.....	118
MSUKOSUKO WA MWAKA 2008	119
CHIMBUKO LA MSUKOSUKO	119
MATOKEO YA MSUKOSUKO.....	120
HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUNUSURU UCHUMI	122
ATHARI ZA MSUKOSUKO KWA TANZANIA.....	122
<i>Uchumi Jumla</i>	<i>122</i>
<i>Kupungua kwa mauzo nje</i>	<i>123</i>
<i>Kupungua kwa uwekezaji kutoka nje</i>	<i>123</i>
HATUA ZILIZOCHUKULIWA NA SERIKALI KUKABILIANA NA ATHARI ZA MSUKOSUKO	124
HITIMISHO	124
SURA YA 11	127
KILIMO NA USHIRIKA	127
KILIMO	127
KIWANGO CHA UKUAJI	127
MAZAO YA CHAKULA.....	127
MAZAO YA BIASHARA	128
UZALISHAJI WA MBEGU ZA MAFUTA	128
UWEKEZAJI KATIKA SHUGHULI ZA KIUCHUMI ZA KILIMO	129
KILIMO CHA UMWAGILIAJI	129
UGANI NA MAFUNZO	130
SHUGHULI ZA UTAFITI.....	130
MFUKO WA PEMBEJEO	131
MIFUGO	131

<i>Uzalishaji wa Mifugo na Mazao yake</i>	131
USHIRIKA NA MASOKO	132
<i>Ushirika</i>	132
<i>Masoko ya Mazao</i>	133
<i>Mwenendo wa Bei za Mazao</i>	133
SURA YA 12	144
MALIASILI NA UTALII	144
KIWANGO CHA UKUAJI	144
MISITU NA NYUKI	144
WANYAMAPORI.....	146
UVUVI	147
UTALII.....	149
MALIKALE.....	151
SURA YA 13	164
MADINI	164
KIWANGO CHA UKUAJI	164
UTAFUTAJI MADINI	164
UCHIMBAJI NA UUZAJI MADINI.....	164
THAMANI YA MAUZO YA MADINI.....	166
SURA YA 14	169
VIWANDA NA BIASHARA	169
KIWANGO CHA UKUAJI	169
VIWANDA VIDOGO	169
GHARAMA ZA UZALISHAJI	170
UZALISHAJI KATIKA BAADHI YA VIWANDA NCHINI	170
BIASHARA YA NDANI	171
MAONYESHO YA BIASHARA YA KIMATAIFA	171
SURA YA 15	179
UJENZI NA MAENDELEO YA ARDHI	179
UJENZI.....	179
<i>Mtandao wa Barabara</i>	179
<i>Matengenezo ya Barabara na Madaraja</i>	180
<i>Bodi ya Mfuko wa Barabara</i>	181
<i>Bodi ya Usajili wa Makandarasi</i>	181

<i>Bodi ya Usajili ya Wahandisi</i>	182
<i>Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi</i>	182
<i>Baraza la Taifa la Ujenzi</i>	183
<i>Wakala wa Majengo Tanzania</i>	183
MAENDELEO YA MAKAZI	185
<i>Maendeleo ya Nyumba</i>	185
<i>Shirika la Nyumba la Taifa</i>	186
SURA YA 16	187
MAWASILIANO NA UCHUKUZI	187
UKUAJI WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI ZA MAWASILIANO NA UCHUKUZI	187
UCHUKUZI	187
<i>Usafiri wa Abiria Mijini</i>	187
<i>Usafiri wa Barabara</i>	188
<i>Shirika la Usafiri Dar es Salaam (UDA)</i>	189
<i>Usafiri wa Reli</i>	189
<i>Kampuni Miliki ya Rasilimali za Reli (RAHCO)</i>	189
<i>Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA)</i>	190
<i>Shirika la Reli Tanzania (TRL)</i>	190
<i>Usafiri wa Anga</i>	191
<i>Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)</i>	192
<i>Usafiri wa Majini</i>	192
<i>Uchukuzi wa Baharini</i>	193
<i>SINOTASHIP</i>	195
<i>Usafiri Katika Maziwa</i>	195
<i>Kampuni ya Huduma za Meli</i>	196
HUDUMA ZA MAWASILIANO	196
<i>Shirika la Posta la Tanzania</i>	196
<i>Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)</i>	197
TEKNOLOJIA YA HABARI NA MAWASILIANO	198
<i>Mkongo wa Taifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano</i>	199
<i>Vituo vya Mawasiliano (Telecenters)</i>	199
SURA YA 17	207
NISHATI	207
UMEME:	207
PETROLI	208
NISHATI JADIDIFU	208
<i>Mionzi ya Jua</i>	208

<i>Tungamotaka</i>	208
SURA YA 18	212
MAJI	212
UTANGULIZI.....	212
HUDUMA YA MAJI VIJINI	212
HUDUMA ZA MAJI MIJINI	213
SURA YA 19	216
ELIMU NA MAFUNZO	216
ELIMU YA AWALI	216
ELIMU YA MSINGI	216
ELIMU YA UALIMU	217
ELIMU YA UFUNDI	219
ELIMU YA UFUNDI STADI NA MAFUNZO	219
ELIMU YA JUU	220
SURA YA 20	233
AFYA	233
UTANGULIZI.....	233
VITUO VYA KUTOLEA HUDUMA YA AFYA	233
ELIMU YA AFYA KWA WANANCHI	233
AFYA YA UZAZI NA MTOTO	233
CHAKULA NA LISHE	234
HUDUMA ZA USTAWI WA JAMII	235
SURA YA 21	242
MAENDELEO YA JAMII	242
VYUO VYA MAENDELEO YA WANANCHI	242
VYUO VYA MAENDELEO YA JAMII	242
JINSIA NA MAENDELEO NA WANAWAKE	242
MAENDELEO YA MTOTO	243
USIMAMIZI NA URATIBU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI	243

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali A:	Takwimu Muhimu Katika Uchumi – Tanzania Bara	xviii
Jedwali 1:	Pato la Taifa (PLT) kisékta, kwa gharama zake (bei za miaka inayohusika).....	10
Jedwali 1A:	Pato la Taifa (PLT) kisékta, kwa gharama zake – Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika)	11
Jedwali 2:	Mchango wa sekta kwa Pato la Taifa (PLT), kwa gharama zake (bei za miaka inayohusika).....	12
Jedwali 2A:	Mchango wa sekta kwa Pato la Taifa (PLT), kwa gharama zake - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika)	13
Jedwali 2B:	Pato la Taifa (PLT) na matumizi yake, kwa bei za soko (bei za miaka inayohusika).....	14
Jedwali 3:	Pato la Taifa (PLT) kisékta, kwa gharama zake (bei za mwaka 1992)	15
Jedwali 3A:	Pato la Taifa (PLT) kisékta, kwa gharama zake - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 1992).....	16
Jedwali 4:	Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kisékta, kwa gharama zake (bei za mwaka 1992)	17
Jedwali 4A:	Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kisékta, kwa gharama zake Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 1992).....	17
Jedwali 4B:	Mchango wa sekta kwa Pato la Taifa (PLT), kwa gharama zake (bei za mwaka 1992).....	19
Jedwali 4C:	Mchango wa sekta kwa Pato la Taifa (PLT), kwa gharama zake-Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 1992)	20
Jedwali 4D:	Pato la Taifa (PLT) na matumizi yake , kwa bei za soko bei za mwaka 1992).....	23
Jedwali 5:	Ukuzaji Rasilimali (bei za miaka inayohusika).....	24
Jedwali 6:	Ukuzaji Rasilimali (bei za mwaka 1992)	25
Jedwali 7:	Ukuzaji Rasilimali (sekta za umma na binafsi).....	26
Jedwali 8:	Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo	

	na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100)	27
Jedwali 9:	Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100)	28
Jedwali 10:	Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100).....	29
Jedwali 11:	Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na Wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100).....	30
Jedwali 12:	Fahirisi ya gharama ya maisha ya wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100)	31
Jedwali 13:	Fahirisi ya gharama ya maisha wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100).....	32
Jedwali 14:	Fahirisi ya bei ya bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100)	33
Jedwali 15:	Fahirisi ya Bei ya Bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100)	35
Jedwali 16:	Fahirisi mbali mbali za bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini – Tanzania Bara (2001=100)	37
Jedwali 17:	Thamani ya Bidhaa za biashara baina ya Tanzania na nchi za nje.....	59
Jedwali 18:	Kiasi na thamani ya bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje	60
Jedwali 19:	Kiasi na thamani ya bidhaa za asilia na zisizo asilia zilizouzwa nchi za nje.....	61
Jedwali 20:	Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (Sh.).....	66
Jedwali 21:	Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (US \$).....	67
Jedwali 23:	Aina na thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi za nje	69
Jedwali 24:	Mizania ya malipo na nchi za nje.....	70
Jedwali 25:	Mwenendo wa mapato na matumizi ya Serikali	77
Jedwali 26:	Matumizi ya Serikali kwa huduma mbalimbali	79
Jedwali 27:	Mwenendo wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania bara.....	88

Jedwali 28:	Viwango vya ukuaji wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania bara	89
Jedwali 29:	Mwenendo wa Viwango vya ubadilishaji kati ya Shilingi na Dola ya Marekani.....	90
Jedwali 30:	Mikopo ya benki za biashara kwa sekta mbalimbali.....	91
Jedwali 31:	Mwenendo wa amana katika benki za biashara	92
Jedwali 32:	Viwango vya wastani vya riba	93
Jedwali 33:	Idadi ya watu nchini Tanzania kimkoa	98
Jedwali 34:	Kituo cha Uwekezaji (TIC): Miradi iliyopitishwa	105
Jedwali 35:	Uzalishaji wa miwa na sukari	135
Jedwali 36:	Pamba iliyonunuliwa na mauzo nchini	136
Jedwali 37:	Eneo lililopandwa michai na majani mabichi yaliyopatikana	137
Jedwali 38:	Kahawa iliyonunuliwa na mauzo nchini	138
Jedwali 39:	Eneo lililopandwa mkonge na katani iliyopatikana	139
Jedwali 40:	Tumbaku iliyonunuliwa na mauzo nchini.....	140
Jedwali 41:	Maua ya pareto yaliyonunuliwa na mauzo ya bidhaa za pareto	141
Jedwali 42:	Korosho zilizonunuliwa na mauzo nchini.....	142
Jedwali 43:	Muhtasari wa mazao muhimu ya biashara yaliyonunuliwa	143
Jedwali 45:	Upandaji wa miti (Miche iliyooteshwa)	153
Jedwali 47:	Mauzo ya bidhaa za misitu nchi za nje	154
Jedwali 48:	Mwenendo wa biashara ya ndege, wanyamapori na vipusa nchi za nje	155
Jedwali 48A:	Mwenendo wa biashara ya wanyama hai na uwindaji wa kitalii.....	156
Jedwali 48B:	Idadi ya Wawindaji wa Kitalii.....	156
Jedwali 50:	Uzalishaji katika sekta ya uvuvi	157
Jedwali 51:	Mauzo ya mazao ya uvuvi nchi za nje	158

Jedwali 51A:	Muhtasari wa Mauzo ya Mazao ya Uvuvi Nchi za Nje	159
Jedwali 51B:	Mwelekeo wa Mauzo ya Sangara Nchi za Nje.....	159
Jedwali 52:	Idadi ya Watalii, siku zao hotelini, na makadirio ya fedha za kigeni zilizopatikana	160
Jedwali 53:	Idadi ya Watalii walioingia nchini na kiasi cha fedha zilizopatikana	161
Jedwali 55:	Mwenendo wa Biashara ya Utalii	162
Jedwali 55B:	Idadi ya Wageni Waliotembelea Vituo vya Utalii	163
Jedwali 56:	Uchimbaji wa madini: Kiasi kilichopatikana	167
Jedwali 57:	Madini yaliyouzwa nchi za nje.....	168
Jedwali 58:	Matumizi ya saruji nchini.....	172
Jedwali 59:	Uzalishaji wa baadhi ya bidhaa za viwanda.....	173
Jedwali 60:	Viwanda - Idadi ya Watu walioajiriwa.....	174
Jedwali 61:	Viwanda - Gharama za kazi	175
Jedwali 62:	Viwanda - Muhtasari wa matokeo	176
Jedwali 63:	Viwanda - Muhtasari wa matokeo kimkoa	177
Jedwali 65:	Vigezo vya Ufanisi katika Sekta ya Viwanda	178
Jedwali 67:	Shirika la Reli Tanzania (TRC).....	201
Jedwali 68:	Reli ya Uhuru (TAZARA)	202
Jedwali 69:	Usafirishaji kwa Meli	203
Jedwali 70:	Huduma za Posta.....	206
Jedwali 73:	Shirika la Ndege Tanzania (ATC).....	207
Jedwali 74:	Uwezo wa mitambo ya umeme	211
Jedwali 75:	Mauzo ya umeme kwa watumiaji mbali mbali	212
Jedwali 76:	Mauzo ya umeme kwa mikoa.....	213
Jedwali 77:	Usambazaji wa maji vijijini kwa mwaka 2008	216
Jedwali 79:	Jumla ya visima vilivyochimbwa nchini mwaka 2008	217
Jedwali 80:	Shule za sekondari za Serikali - Idadi ya wanafunzi	

	kwa kidato	223
Jedwali 81:	Shule za sekondari za binafsi - Idadi ya wanafunzi kwa kidato	233
Jedwali 83:	Muhtasari wa takwimu za elimu	234
Jedwali 84:	Vyombo vya afya nchini	238
Jedwali 85:	Sekta ya Afya: Waliofaulu mafunzo	239
Jedwali 85 A:	Waliofaulu mafunzo ya afya.....	240
Jedwali 86:	Matumizi ya vyombo vya afya	241
Jedwali 87:	Idadi ya wataalamu wa afya.....	242
Jedwali 87A:	Idadi ya Vitanda katika Hospitali zote Nchini mwaka 2005.....	243

KIREFU/TAFSIRI YA MANENO

APRM	- African Peer Review Mechanism (Mpango wa Kujitathmini na Kujipima wa Afrika)
ECA	- Economic Commission of Africa (Kamisheni ya Maendeleo ya Kiuchumi Afrika)
ACB	- Akiba Commercial Bank
ATCL	- Air Tanzania Company Limited (Shirika la Ndege Tanzania)
AU	- African Union (Umoja wa Afrika)
BoT	- Bank of Tanzania (Benki Kuu ya Tanzania)
cif	- cost insurance and freight (Thamani ya bidhaa ikijumuisha gharama za usafiri na Bima)
CNN	- Cable News Network
CPI	- Consumer Price Index (Faharisi ya Bei za Walaji)
CRDB	- Banki ya CRDB
EAC	- East Africa Community (Jumuiya ya Afrika Mashariki)
EEZ	- Exclusive Economic Zone (Ukanda Huru wa Uchumi)
ECA	- Economic Commission of Africa (Tume ya Uchumi ya AfriKa)
EPA	- Economic Partnership Agreement (Makubaliano ya Ushirikiano wa Kiuchumi)
EPZ	- Economic Processing Zone (Kanda za Uzalishaji Bidhaa za Kuuza Nje)
EWURA	- Energy and Water Utilities Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhhibiti wa Huduma za Maji na Nishati)
f.o.b	- free on board (Thamani ya Bidhaa bila Kujumuisha Gharama za Usafiri na Bima)
FDI	- Foreign Direct Investment (Uwekezaji wa Mitaji ya Kigeni)
GDP	- Gross Domestic Product (Pato la Taifa)
HBS	- Household Budget Survey (Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya)
HIPC	- Highly Indebted Poor Countries (Nchi Maskini Zenye Madeni Makubwa)
ICT	- Information Communication Technology (Teknolojia ya Habari na Mawasiliano)

IFMS	- Integrated Financial Management System (Mfumo Tungamanishi wa Usimamizi wa Fedha)
M ₂	- Broad Money Supply (Uzaji wa Fedha kwa Tafsiri Pana)
M ₃	- Extended Broad Money Supply (Ujazi wa Fedha kwa Tafsiri Pana Zaidi)
IMF	- International Monetary Fund (Shirika la Fedha la Kimataifa)
MDRI	- Multilateral Debt Relief Initiative (Mpango wa Kuzifutia Nchi Maskini Duniani Madeni ya Taasisi za Fedha za Kimataifa)
MKUKUTA	- Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini Tanzania
MMEM	- Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi
MMES	- Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Sekondari
MMS	- MKUKUTA Monitoring System (Mfumo wa Ufuatiliaji wa MKUKUTA)
MSCL	- Marine Service Company Ltd (Kampuni ya Huduma za Meli)
MSMEs	- Medium Small and Micro Enterprises (Viwanda Vidogo sana, Viwanda Vidogo na vya Kati)
MTEF	- Medium Term Expenditure Framework (Mfumo wa Muda wa Kati wa Matumizi ya Serikali)
MW	- Mega Watts
NEMC	- National Environmental Management Council (Baraza la Taifa la Mazingira)
NEPAD	- New Partnership for Africa's Development (Mpango wa Ushirikiano Mpya wa Kuleta Maendeleo Afrika)
NGO's	- Non-Governmental Organisations (Asasi Zisizo ya Kiserikali)
NIC	- National Insurance Corporation (Shirika la Bima la Taifa)
NMB	- National Microfinance Bank (Benki ya Taifa ya Mikopo Midogo)
PRS	- Poverty Reducing Strategy (Mkakati wa Kupunguza Umaskini)
RAHCO	- Railway Holding Company (Kampuni Miliki ya Rasilimali za Reli)
SACCOS	- Savings and Credit Cooperatives Societies (Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo)
SADC	- Southern Africa Development Community (Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika)
SCULT	- Savings and Co-operatives Union League Tanzania

SEZ	- Special Economic Zones (Kanda Maalum za Kiuchumi)
SIDO	- Small Industries Development Organisation (Shirika la kuhudumia Viwanda Vidogo)
SMEs	- Small and Medium Enterprises (Viwanda Vidogo na vya Kati)
TAKUKURU	- Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa
TANESCO	- Tanzania Electricity Supply Company (Shirika la Umeme Tanzania)
TAZARA	- Tanzania Zambia Railway Authority (Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia)
TCAA	- Tanzania Civil Aviation Authority (Wakala wa Mamlaka ya Udhibiti wa Usalama wa Usafiri wa Anga)
TCDC	- Technical Cooperation among Developing Countries (Ushirikiano wa Kiufundi baina ya Nchi zinazoendelea)
TCRA	- Tanzania Communication Regulatory Authority (Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania).
TEKNOHAMA	- Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TICTS	- (Tanzania International Container Terminal Services) Kampuni ya Kupakua Makontena katika Bandari ya Dar es Salaam
TIKA	- Tiba kwa Kadi.
TOL	- Tanzania Oxygen Limited (Kampuni ya Oxygen Tanzania)
TRA	- Tanzania Revenue Authority (Mamlaka ya Mapato Tanzania)
TRC	- Tanzania Railway Corporation (Shirika la Reli Tanzania)
TRL	- Tanzania Railway Corporation (Kampuni ya Reli Tanzania)
Tshs	- Sh. ya Tanzania
UDA	- Shirika la Usafiri Dar es Salaam
UKIMWI	- Ukosefu wa Kinga Mwilini
VAT	- Value Added Tax (Kodi ya Ongezeko la Thamani)
VVU	- Virusi Vya Ukimwi
WTO	- World Trade Organisation (Shirika la Kimataifa la Biashara)

MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI MWAKA 2008

TAREHE	MWEZI	MATUKIO
17	Februari	Serikali za Tanzania na Marekani zasaini Mkataba wa kuipatia Tanzania jumla ya Dola za Kimarekani 698 chini ya Mradi wa MCC
26	Julai,	Gavana wa Benki Kuu ya China Bw. Chen Yuan amewasili nchini kwa lengo la kusaidia na kuboresha mahusiano ya kimaendeleo kati ya Tanzania na China
	Juni	Mkutano wa Sulvan wafanyika Mjini Arusha
12	Juni	Siku ya Bajeti kwa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki
1-7	Julai	Maonyesho ya kimataifa ya Biashara yalifanyika Dar es Salaam.
17	Septemba	Msukosuko wa Masoko ya Fedha Duniani waikumba nchi ya Marekani
3	Oktoba	Bunge la Marekani laidhinisha dola za Kimarekani bilioni 700 kunusuru sekta ya fedha nchini Marekani
19	Novemba	Wiki ya Umaskini na PER yaanza
24	Novemba	Mkutano wa Mashauriano Kati ya Serikali na Wafadhili kuu kusaidia Bajet (GBS Week)
3	Desemba	Mkutano wa Baraza la Wafanyabiashara wafanyika chini ya uenyekiti wa Rais Jakaya M. Kikwete

TAKWIMU MUHIMU KATIKA UCHUMI - TANZANIA BARA

Jedwali Na. A

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2007-08 Badiliko (%)
Idadi ya Watu (milioni)	32.9	33.6	34.2	35.3	36.2	37.5	38.3	39.3	2.6
Pato la Taifa kwa Bei za miaka inayohusika (Sh. milioni)	9100274	10444507	12107062	13971592	15965294	17941268	20948403	24754457.13	18.2
Pato la Taifa kwa Bei za mwaka 2001 (Sh. milioni)	9100274	9752177	10423734	11239735	12068090	12881163	13801921	14828344.81	7.4
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za miaka inayohusika (Sh.)	276604	310848	354008	395796	441030	478434	546956	629884	15.2
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za 2001 (Sh.)**	276604	290243	304788	318406	333373	343498	360363	377312	4.7
Kasi ya Upandaji Bei (asilimia)	5.2	4.5	4.4	4.2	4.3	7.3	7.0	10.3	47.1
Urari wa Biashara ya Bidhaa (US\$ milioni)	-709.0	-531.7	-717.4	-1009.7	-1321.8	-1946.5	-2634.0	-3403.2	29.2
Urari wa Bidhaa, Huduma na Uhamisho wa Mali (US\$ milioni)	-237.3	22.3	-87.5	-383.2	-867.6	-1143.2	-1580.1	-2333.4	47.7
Saruji Iliyotumika (Tani '000)	903.0	1026.0	1186.4	1280.9	1375.2	1421.5	1629.9	1755.8	7.7
Umeme Uliouzwa (KWH milioni)	1858.0	2194.0	3369.0	3686.0	3623.0	2464.0	3057.0	3369.0	10.2
Utalii (Mapato US\$ milioni)	725.0	730.0	731.0	746.0	823.0	862.0	1198.0	1354.0	13.0
Reli: Uchukuzi Mizigo (Tani '000)	1909	2123	1590	1300	1639	1330	1283	954	-25.6
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Msingi ('000) *	10663.0	26930.0	37535.0	48276.0	72035.0	79598.8	83169.3	84372.4	1.4
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Sekondari ('000) *	289.7	323.3	345.4	432.6	524.3	675.7	1020.5	1222.4	19.8
Elimu: Wanafunzi katika Taasisi za Elimu ya Juu ¹	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hospitali: Idadi ya Vitanda	38266	38330	-	49074	37048	37228	37228	-	-
Madaktari	-	-	-	-	-	-	1339	-	-
Mauzo Nje ya Mazao Muhimu ya Biashara (mil. US\$)									
Bidhaa Asilia									
Kahawa	57.10	35.22	49.80	49.80	74.30	61.40	98.10	97.50	-0.6
Pamba	33.70	28.63	41.30	74.60	111.50	55.80	66.40	114.96	73.1
Katani	6.70	6.55	6.80	7.20	7.30	6.10	6.80	3.33	-51.1
Chai	29.60	29.60	25.00	30.10	25.60	31.00	28.70	40.80	42.1
Tumbaku	35.70	55.52	46.00	57.60	80.80	65.20	72.90	108.14	48.3
Korosho	56.60	46.59	44.20	68.10	46.60	39.40	13.20	40.16	204.3
Karafuu	12.30	3.96	10.30	10.30	8.50	8.20	4.20	13.50	221.4
Bidhaa zisizo Asilia									
Madini	302.23	383.80	552.20	680.20	711.30	836.80	886.50	995.47	12.3
Bidhaa za Viwanda	56.16	65.90	83.80	110.10	156.10	195.80	309.20	662.35	114.2
Bidhaa nyinginezo	261.90	323.90	359.70	385.10	454.40	436.30	520.70	612.75	17.7
	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2006/07- 2007/08 Badiliko (%)
Ujazi wa Fedha									
Ujazi wa Fedha-M3 (Sh. bilioni) ²	1473.0	1798.0	2206.0	2603.0	3266.5	3538.2	4629.1		30.8
Karadha (Sh. bilioni)	647.3	684.9	858.2	1123.6	1504.2	2169.5	2477.7		14.2
Fedha za serikali									
Mapato ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	1042.9	1217.5	1476.4	1716.3	2066.8	2739.0	3502.6	4728.6	35.0
Matumizi ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	1118.1	1488.6	1780.1	2017.5	2649.9	3137.5	3796.9	4700.6	23.8
Matumizi ya Maendeleo ya Serikali (Sh. bilioni)	344.9	500.9	736.8	1091.6	1385.2	1337.2	2201.1	2491.4	13.2

Chanzo: Wizara ya Fedha na Uchumi

* Kwa shule za serikali na binafsi

** Kuanzia 1998 ni kwa bei za mwaka 2001

¹ Kwa mwaka wa masomo unaoishia mwaka unaohusika

² Kwa tafsiri pana (M3)

- Takwimu hazikupatikana

SEHEMU YA KWANZA MAENDELEO YA UCHUMI JUMLA

SURA YA I

HALI YA UCHUMI WA TAIFA

Ukuaji wa Uchumi

1. Katika mwaka 2008, Pato halisi la Taifa lilikua kwa kiwango cha asilimia 7.4 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 7.1 mwaka 2007. Ukuaji huu ulichangiwa zaidi na kuongezeka kwa viwango vya ukuaji katika shughuli za kiuchumi za kilimo; uvuvi; na huduma. Ukuaji wa viwango vya juu ulijionesha katika shughuli ndogo za kiuchumi za: mawasiliano (asilimia 20.5); fedha (asilimia 11.9); na ujenzi (asilimia 10.5). Hata hivyo, kiwango cha ukuaji katika shughuli za kiuchumi za viwanda na ujenzi kilipungua. Mchango wa shughuli za kiuchumi za huduma umeendelea kuongezeka katika mwaka 2008 ikilinganishwa na shughuli nyingine za kiuchumi.
2. Mwaka 2008, Pato la Taifa lilikuwa sh. 24,781,679 milioni kwa bei za mwaka husika au sh.14,828,345 milioni kwa bei za mwaka 2001. Kutokana na idadi ya watu Tanzania Bara kukadiriwa kuwa milioni 39.3, Pato la wastani la kila mtu lilikuwa sh. 628,259 mwaka 2008 ikilinganishwa na sh.548,388. mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 14.8.
3. Kiwango cha ukuaji katika shughuli za kiuchumi za kilimo kiliongezeka kwa asilimia 4.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na kiwango cha asilimia 4.0 mwaka 2007. Ukuaji huu ulitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa mazao kufuatia kuwepo kwa hali nzuri ya hewa katika msimu wa kilimo mwaka 2007/08; kuimarika kwa miundombinu ya umwagiliaji na barabara vijijini; na kuongezeka kwa matumizi ya mbolea pamoja na matrekta madogo hasa katika mikoa inayozalisha mazao kwa wingi. Kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za uzalishaji mazao kiliongezeka kutoka asilimia 4.5 mwaka 2007 hadi asilimia 5.1 mwaka 2008. Ongezeko hii limetokana na kuimarika kwa uzalishaji wa mazao nchini. Kwa kuzingatia mabadiliko ya mgawanyo wa mazao na mahitaji yake, utaratibu uliokuwa ukatumika awali wa kugawa mazao katika makundi mawili: ya chakula na biashara kwa sasa hautumiki tena, kwani sehemu kubwa ya mazao ambayo yalikuwa yanajulikana kama ya chakula yaliuzwa nje hususan katika nchi za jirani. Kiwango cha ukuaji katika shughuli ndogo za

mifugo kiliongezeka kutoka asilimia 2.4 mwaka 2007 hadi asilimia 2.6 mwaka 2008. Sababu zilizochangia katika ukuaji huo ni pamoja na: upatikanaji wa malisho ya kutosha; na kuongezeka kwa huduma za ugani katika shughuli za uendelezaji mifugo. Shughuli ndogo za kiuchumi katika misitu na uwindaji zilikua kwa kiwango cha asilimia 3.4 mwaka 2008, ikilinganishwa na asilimia 2.9 mwaka 2007. Hii ilitokana na kuongezeka kwa wawindaji wa kitalii.

4. Kiwango cha ukuaji wa Pato lililotokana na shughuli za kilimo sehemu ya kuuza kilikua kwa asilimia 4.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 4.1 mwaka 2007. Kwa upande wa sehemu isiyo ya kuuza, kiwango cha ukuaji kilikuwa asilimia 4.8 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 3.9 mwaka 2007. Shughuli za kilimo zilichangia asilimia 25.7 ya Pato la Taifa mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 25.8 mwaka 2007.

5. Shughuli za kiuchumi katika uvuvi zilikua kwa kiwango cha asilimia 5.0 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 4.5 mwaka 2007. Ongezeko hilo lilitokana na udhibiti wa uvuvi haramu; na uboreshwaji wa mazingira ya mazalia ya samaki. Mchango wa shughuli za uvuvi katika Pato la Taifa ulipungua kidogo na kufikia asilimia 1.2 mwaka 2008 kutoka asilimia 1.3 mwaka 2007.

6. Shughuli za kiuchumi katika viwanda na ujenzi zilikua kwa asilimia 8.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 9.5 mwaka 2007. Kushuka kwa ukuaji huo kulisababishwa na kiwango kidogo cha ukuaji katika shughuli ndogo za madini na uchimbaji mawe; na umeme na gesi. Hata hivyo, viwango vya ukuaji katika shughuli ndogo za kiuchumi za uzalishaji bidhaa viwandani; usambazaji maji na ujenzi viliongezeka. Mchango wa shughuli za kiuchumi za viwanda na ujenzi katika Pato la Taifa ulipungua kidogo kufikia asilimia 21.0 mwaka 2008 kutoka asilimia 21.2 mwaka 2007.

7. Kiwango cha ukuaji wa uzalishaji bidhaa viwandani kilikuwa asilimia 9.9 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 8.7 mwaka 2007. Ukuaji huu ulitokana hasa na kuongezeka kwa uzalishaji wa bidhaa viwandani hususan bidhaa za chakula na maziwa, kemikali na uchapishaji; na kuongezeka kwa uzalishaji wa bidhaa zilizouzwa nje. Mchango wa shughuli za uzalishaji bidhaa

viwandani katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 7.8 mwaka 2008, sawa na ilivyokuwa miaka miwili iliyotangulia.

8. Ukuaji katika shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe ulishuka kwa kiwango kikubwa kutoka asilimia 10.7 mwaka 2007 hadi asilimia 2.5 mwaka 2008. Upungufu huo ulitokana na kushuka kwa uzalishaji katika migodi mingi kulikosababishwa hasa na mabadiliko ya umiliki wa mgodi wa almasi wa Williamson, ambapo kasi ya uzalishaji katika kipindi cha mpito kwa wamiliki wapya ilipungua na vile vile walisitisha uuzaji wa almasi nje. na kuharibika kwa sehemu ya miundombinu ya uchimbaji katika mgodi wa dhahabu wa Geita ambao ndio mkubwa kuliko yote nchini. Mchango wa shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe katika Pato la Taifa ulipungua kutoka asilimia 3.5 mwaka 2007 hadi asilimia 3.4 mwaka 2008.

9. Shughuli za kiuchumi katika ujenzi zilikua kwa asilimia 10.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 9.7 mwaka 2007. Ukuaji huo ulichangiwa hasa na kuongezeka kwa shughuli za ujenzi wa: barabara na madaraja; majengo ya kuishi na yasiyo ya kuishi; na upanuzi wa miundombinu ya maji. Mchango wa shughuli za ujenzi katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 7.7 mwaka 2008 ukilinganisha na asilimia 7.8 mwaka 2007.

10. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi katika umeme na gesi kilikuwa asilimia 5.4 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 10.9 mwaka 2007. Upungufu huo ulitokana na kupungua kwa uzalishaji wa umeme wa gesi na mkaa ya mawe. Shughuli za kiuchumi katika umeme na gesi zilichangia asilimia 1.7 katika Pato la Taifa mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 1.6 mwaka 2007.

11. Shughuli za kiuchumi za usambazaji maji zilikua kwa kiwango cha asilimia 6.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 6.5 mwaka 2007. Ongezeko hilo lilitokana na jitihada za serikali za kuendelea kuimarisha miundombinu ya maji na kuongezeka kwa watu waliounganishiwa maji. Mchango wa shughuli za usambazaji maji katika Pato la Taifa uliendelea kubakia asilimia 0.4 mwaka 2008 kama ilivyokuwa miaka mitano iliyopita.

12. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi katika utoaji huduma kilikuwa asilimia 8.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 8.1 mwaka 2007. Viwango vya ukuaji katika shughuli ndogo za huduma viliongezeka isipokuwa huduma nyingine za kijamii na binafsi. Aidha, kuongezeka kwa shughuli ndogo za uzalishaji viwandani kulichangia katika ukuaji wa shughuli za utoaji huduma. Mchango wa shughuli za utoaji huduma katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 43.7 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 43.3 mwaka 2007.

13. Shughuli za biashara na matengenezo zilikuwa kwa asilimia 10.0 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 9.8 mwaka 2007. Ukuaji huo ulichangiwa zaidi na kuboreka kwa mazingira ya ufanyaji biashara nchini. Shughuli ndogo za biashara na matengenezo zilichangia asilimia 11.6 ya Pato la Taifa mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 11.5 mwaka 2007.

14. Shughuli ndogo za mahoteli na migahawa (ikijumuisha utalii) zilikuwa kwa asilimia 4.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 4.4 mwaka 2007. Ukuaji huo ulitokana na mikakati ya kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya nchi. Mchango wa shughuli za huduma za mahoteli na migahawa katika Pato la Taifa ulishuka kidogo kufikia asilimia 2.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 2.7 mwaka 2007.

15. Shughuli za kiuchumi katika huduma za uchukuzi zilikuwa kwa kiwango cha asilimia 6.9 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 6.5 mwaka 2007. Ukuaji huu ulitokana na kuongezeka kwa kiasi cha mizigo iliyosafirishwa kwa njia ya barabara na kuongezeka kwa abiria katika safari za anga za ndani na nje ya nchi. Mchango wa huduma za uchukuzi katika Pato la Taifa umeendelea kuwa asilimia 4.2 mwaka 2008 sawa na ilivyokuwa mwaka 2007.

16. Huduma za mawasiliano katika mwaka 2008 zilikuwa kwa kiwango kikubwa zaidi ikilinganishwa na shughuli nyingine za kiuchumi. Kiwango cha ukuaji cha shughuli hizi kilikuwa asilimia 20.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 20.1 mwaka 2007. Ukuaji huu ulitokana na kuongezeka kwa wateja wa huduma za mawasiliano ya simu za mkononi. Mchango wa shughuli za mawasiliano katika Pato la Taifa uliongezeka kufikia asilimia 2.5 mwaka 2008 kutoka asilimia 2.3 mwaka 2007.

17. Huduma za fedha zilikua kwa asilimia 11.9 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 10.2 mwaka 2007. Ukuaji huu ulitokana hasa na utekelezaji wa awamu ya pili ya maboresho ya sekta ya fedha; kuongezeka kwa mikopo kwa sekta binafsi; kuongezeka kwa mahitaji ya kifedha kwa ajili ya uwekezaji; huduma za bima; na huduma za kibiashara. Mchango wa shughuli za huduma za fedha katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 1.6 mwaka 2008 sawa na ilivyokuwa mwaka 2007.

18. Ukuaji wa huduma za upangishaji majengo na huduma za biashara ulikuwa asilimia 7.1 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 7.0 mwaka 2007. Upangishaji wa majengo na huduma za kibiashara sehemu isiyo ya kuuza ulikua kwa asilimia 7.1 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 6.0 mwaka 2007. Hata hivyo, ukuaji sehemu ya kuuza ulipungua na kufikia asilimia 7.1 mwaka 2008 kutoka asilimia 7.5 mwaka 2007. Mchango wa shughuli za upangishaji majengo na huduma za biashara katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 9.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 9.5 mwaka 2007.

19. Katika mwaka 2008, shughuli za utawala zilikua kwa asilimia 7.0 ikilinganishwa na asilimia 6.7 mwaka 2007. Ukuaji huu ulitokana na kuendelea kutekeleza awamu ya pili ya Programu ya Maboresho ya Sekta ya Umma. Mchango wa shughuli za utawala katika Pato la Taifa mwaka 2008 ulikuwa asilimia 8.2 ikilinganishwa na asilimia 7.9 mwaka 2007.

20. Viwango vya ukuaji katika shughuli za utoaji huduma za elimu na afya vilikuwa asilimia 6.9 na 9.0 mwaka 2008, ikilinganishwa na asilimia 5.5 na 8.8 mwaka 2007 kwa mtiririko huo. Ukuaji katika shughuli za utoaji huduma za elimu ulitokana na kuendelea kwa utekelezaji wa Awamu ya Pili ya Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi (MMEM II); Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Sekondari (MMES); na kuongezeka kwa ajira mpya za walimu. Kwa upande wa shughuli za huduma za afya, ukuaji ulichangiwa na utekelezaji wa programu za chanjo, malaria, kifua kikuu na VVU/UKIMWI. Mchango wa shughuli za huduma za elimu na afya katika Pato la Taifa ilikuwa asilimia 1.3 na 1.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 1.4 na 1.6 mwaka 2007 kwa mtiririko huo.

Mwenendo wa Bei

21. Katika mwaka 2008, kasi ya upandaji bei za bidhaa na huduma ilifikia tarakimu mbili (double digit) tangu mwaka 1998. Wastani wa bei za bidhaa na huduma ulifikia asilimia 10.3 ikilinganishwa na asilimia 7.0 mwaka 2007. Fahirisi ya bei ya chakula ndiyo iliyochangia zaidi katika kupanda kwa kasi ya jumla ya upandaji bei. Upandaji huu wa bei ulitokana hasa na kupanda kwa bei ya mafuta ya petroli katika soko la dunia hususan katika nusu ya kwanza ya mwaka 2008 na kupanda kwa bei za chakula kulikotokana na mahitaji makubwa ya chakula katika baadhi ya nchi jirani.

22. Wastani wa ongezeko la fahirisi ya bei ya chakula katika mwaka 2008 ulikuwa asilimia 12.7 ikilinganishwa na asilimia 7.1 mwaka 2007. Ongezeko hili lilitokana na sehemu kubwa ya chakula kilichozalishwa nchini kuuzwa nchi jirani hivyo kusababisha bei ya chakula nchini kupanda. Wastani wa kasi ya upandaji bei kwa bidhaa zisizokuwa za chakula ulikuwa asilimia 6.7 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 7.1 mwaka 2007. Pamoja na kushuka kwa wastani wa bei za bidhaa zisizokuwa za chakula, hali hiyo haikuweza kushusha kiwango cha jumla cha wastani wa kasi ya upandaji bei. Fahirisi ya bei katika makundi ya bidhaa na huduma za: nguo na viatu; kodi ya nyumba; huduma na mahitaji ya nyumbani; michezo na starehe; usafiri, vinywaji na sigara; fenicha na vyombo vya nyumbani na elimu zilipanda kwa viwango vidogo vya wastani wa asilimia 1.5, 2.4, 3.2, 5.5, 6.0 6.9, 7.0, na 8.1 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 5.9, 3.6, 8.7, 8.9, 7.9, 7.0, 9.6 na 10.5 mwaka 2007 kwa mtiririko huo. Makundi mengine yaliyobakia ya umeme, mafuta ya taa na maji; na huduma za afya yalikuwa na ongezeko kubwa la wastani wa kasi ya upandaji bei kama ilivyokuwa kwa chakula. Fahirisi za bei kwa makundi hayo mawili zilipanda kwa asilimia 10.7 na 5.0 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 6.1 na 2.3 mwaka 2007 kwa mtiririko huo

23. Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma kwa makundi ya watu kulingana na kipato inaonyesha kuwepo kwa viwango vya juu vya ongezeko la kasi ya upandaji bei katika makundi ya watu wa tabaka zote. Hii ilitokana na kupanda kwa fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zinazotumiwa kwa wingi na makundi hayo zikiwemo bidhaa na huduma za chakula, umeme, mafuta ya taa na maji;

afya na usafiri. Wastani wa fahirisi ya bei kwa makundi ya kipato cha chini, kati na juu ulipanda kwa asilimia 17.3, 15.3, na 18.3 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 9.3, 11.5 na 13.3 mwaka 2007 kwa mtiririko huo.

24. Mwaka 2008, takribani asilimia 67 ya bidhaa na huduma zinazotumiwa na wakazi wa Dar es Salaam zilikuwa na ongezeko la wastani wa fahirisi ya bei. Mfano fahirisi ya bei katika makundi ya bidhaa na huduma za chakula na usafiri ambazo hutumiwa kwa wingi na watu wa tabaka zote ilipanda kwa viwango vikubwa mwaka 2008 ikilinganishwa na mwaka 2007. Wastani wa fahirisi ya bei katika makundi hayo ya bidhaa na huduma kwa wakazi wa Dar es Salaam wa kipato cha chini, kati na juu ulikuwa kama ifuatavyo (viwango vya 2007 vikiwa katika mabano): Chakula 15.2, 16.1, na 18.5 (9.3, 10.3, na 10.9) na usafiri 56.3, 13.4 na 21.3 (-14.3, 12.9 na 16.8). Hata hivyo kasi ya upandaji bei ilishuka kwa makundi hayo yote ya kipato katika bidhaa na huduma za elimu na nguo na viatu mwaka 2008 ikilinganishwa na mwaka 2007. Katika mwaka 2008, wastani wa fahirisi ya bei kwa wakazi wa Dar es Salaam wa kipato cha chini, kati na juu katika bidhaa na huduma hizo ulikuwa kama ifuatavyo (viwango vya 2007 vikiwa katika mabano): Elimu -4.5, 14.7, 20.2 (11.4, 30.1, 34.5); na nguo na viatu 12.3, -6.4, -3.8 (14.9, 18.5, 12.1) kwa mtiririko huo. Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma za vinywaji na sigara; na michezo na starehe zilikuwa na mwenendo unaotofautiana kulingana na tabaka la watu kimapato. Majedwali Na. 8 – 16 yanaonyesha mwenendo wa fahirisi ya bei kwa makundi na sehemu mbalimbali.

Ukuzaji Rasilimali

25. Ukuzaji rasilimali kwa bei za miaka husika uliongezeka kufikia shilingi. 7,381,257 milioni kutoka shilingi. 6,209,741 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 18.9. Aidha, ukuzaji rasilimali kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka kutoka shilingi. 3,358,305 milioni mwaka 2007 hadi kufikia shilingi. 3,616,866 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 7.7. Uwiano wa ukuzaji rasilimali kwa Pato la Taifa kwa bei za miaka husika ulikuwa asilimia 29.7 ikilinganishwa na asilimia 29.6 mwaka 2007.

26. Ukuzaji rasilimali za kudumu unaojumuisha majengo, shughuli nyingine za ujenzi na vifaa uliongezeka kutoka shilingi 3,313,177 milioni mwaka 2007 hadi shilingi 3,571,629 milioni mwaka 2008 kwa bei za mwaka 2001, sawa na ongezeko la asilimia 7.8. Ukuzaji rasilimali katika shughuli za ujenzi wa majengo kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka hadi kufikia shilingi 1,141,401 milioni mwaka 2008 kutoka shilingi 1,076,793 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 6.0. Viwango vya ukuaji wa majengo yasiyo ya kuishi na majengo ya kuishi kwa pamoja vilipungua kufikia asilimia 6.2 kutoka asilimia 7.0 na asilimia 11.4 mwaka 2007, kwa mtiririko huo. Kiwango cha ukuaji katika ujenzi vijijini kiliongezeka kutoka asilimia 2.0 mwaka 2007 hadi asilimia 5.6 mwaka 2008.

27. Shughuli nyingine za ukuzaji rasilimali katika ujenzi ikijumuisha uendelezaji ardhi, barabara na madaraja na usambazaji maji ziliongezeka kutoka shilingi 851,973 milioni mwaka 2007 hadi shilingi 902,309 milioni mwaka 2008 kwa bei za mwaka 2001, sawa na ongezeko la asilimia 5.9. Viwango vya ukuaji katika shughuli za uendelezaji ardhi; usambazaji maji; na barabara na madaraja vilikuwa asilimia 5.4: 6.1: na 6.3 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 28.8; 11.0; na 9.7 mwaka 2007 kwa mtiririko huo.

28. Uagizaji vifaa nchini kwa bei za mwaka 2001 uliongezeka kutoka shilingi 1,384,410 milioni mwaka 2007 hadi shilingi 1,527,920 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 10.4. Thamani ya ununuzi wa vifaa vya usafiri iliongezeka kwa kiwango cha asilimia 7.0 ikilinganishwa na asilimia 16.9 mwaka 2007. Aidha, ununuzi wa mitambo na vifaa vinginevyo uliongezeka kwa kiwango cha asilimia 12.0 ikilinganishwa na asilimia 20.0 mwaka 2007. Kwa upande mwingine, uagizaji vifaa kwa bei za miaka husika uliongezeka kwa asilimia 18.9 kutoka sh. 2,290,172 milioni mwaka 2007 hadi sh. 2,723,669 milioni mwaka 2008

29. Thamani ya limbikizo la rasilimali kwa bei za mwaka 2001 ilikuwa shilingi 45,237 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na shilingi 45,128 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 0.2. Thamani ya limbikizo la

rasilimali kwa bei za miaka husika iliongezeka kwa asilimia 17.9 kutoka shilingi 90,728 milioni mwaka 2007 hadi shilingi 106,943 milioni mwaka 2008.

30. Ukuzaji rasilimali katika sekta ya umma (ikijumuisha serikali kuu, asasi na mashirika) uliongezeka kutoka shilingi 1,638,992. milioni mwaka 2007 hadi shilingi 1,929,442 milioni mwaka 2008 kwa bei za miaka husika, sawa na ongezeko la asilimia 17.7. Mchango wa sekta ya umma katika ukuzaji rasilimali ulikuwa asilimia 26.1 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 26.4 mwaka 2007. Ukuzaji rasilimali katika sekta binafsi uliongezeka kutoka shilingi 4,480,021 milioni mwaka 2007 hadi shilingi 5,344,872 milioni mwaka 2008, kwa bei za miaka husika, sawa na ongezeko la asilimia 19.3. Mchango wa sekta binafsi katika ukuzaji rasilimali ulikuwa asilimia 72.4 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 72.1 mwaka 2007.

PATO LA TAIFA (GDP) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA GHARAMA ZAKE
(Kwa bei za miaka inayohusika)

Jedwali Na.1										Sh.milioni
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko 2007/08
Kilimo, Uwindaji na Misitu	2407300	2636193	2988383	3479646	4116444	4410478	4708556	5413257	6374476	17.8%
Mazao	1772952	1945945	2236209	2641586	3122896	3272143	3452690	3983327	4700326	18.0%
Mifugo	415348	459448	502800	563136	669021	791823	867772	990996	1169375	18.0%
Uwindaji na misitu	219000	230800	249374	274924	324527	346512	388094	438934	504774	15.0%
Uvuvi	145297	153660	172989	187693	207025	225658	241454	277189	296592	7.0%
Viwanda na ujenzi	1462277	1638459	2051559	2538485	2899263	3316757	3723978	4431057	5194434	17.2%
Uchimbaji madini na mawe	119175	159979	220000	288200	357368	457431	576363	742932	839513	13.0%
Bidhaa za Viwandani	715649	762400	866228	1002827	1129558	1269145	1395282	1625504	1935975	19.1%
Umeme na gesi	170220	196860	209640	227081	244977	271925	276915	335898	421216	25.4%
Maji	37233	43840	48666	53925	61474	68605	75809	84982	93310	9.8%
Ujenzi	420000	475380	707025	966452	1105886	1249651	1399609	1641741	1904420	16.0%
Huduma	3693800	4139962	4617402	5174913	5870447	6786597	7773898	9076622	10846587	19.5%
Uuzaji wa Jumla, rejareja na Matengenezo	1046788	1182797	1298349	1454527	1593717	1752826	2044421	2416506	2875642	19.0%
Hoteli na migahawa	225000	250978	269120	286883	319365	394417	459584	559722	649278	16.0%
Uchukuzi	447314	487062	526710	577977	637720	706291	769830	886844	1037608	17.0%
Mawasiliano	97143	112783	130496	161623	206877	277216	374241	487132	611350	25.5%
Fedha	127297	140000	179715	204766	229370	265261	299734	345000	403727	17.0%
Upangishaji majengo na huduma za kibiashara	868503	936440	1008089	1135252	1270108	1520109	1723571	1982107	2378528	20.0%
Utawala	540229	640649	754654	866917	1076215	1278881	1440913	1652556	2026815	22.6%
Elimu	169000	188733	211372	223409	236813	251022	268594	289617	333060	15.0%
Afya	97373	118972	151993	174789	200933	233032	275726	327658	383360	17.0%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	75153	81548	86904	88770	99329	107542	117284	129482	147221	13.7%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	7708674	8568274	9830333	11380737	13093179	14739490	16447886	19198125	22712088	18.3%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-85035	-80000	-90400	-105382	-120588	-141723	-169661	-208281	-260029	24.8%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka husika	7623639	8488274	9739933	11275355	12972591	14597767	16278225	18989844	22452059	18.2%
Ongeza kodi katika bidhaa	529151	612000	704574	831707	999001	1367527	1663043	1958559	2329620	18.9%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	8152790	9100274	10444507	12107062	13971592	15965294	17941268	20948403	24781679	18.3%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI, KWA GHARAMA ZAKE - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA

Jedwali Na.1A	Kwa bei za miaka inayohusika									Sh.milioni
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Badiiko 2007/08
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	6839645	7638099	8795422	10214161	11680834	13431438	15152834	17761462	20834475	17.6%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	1483902	1610975	1824450	2104035	2404037	2589263	2737686	3154263	3696524	18.5%
Mazao	1062007	1151820	1324078	1523553	1743041	1831665	1901931	2250434	2638184	19.0%
Mifugo	277816	307313	336310	399611	447491	529630	580430	631254	744879	18.0%
Uwindaji na Misitu	144079	151842	164062	180871	213505	227968	255325	272575	313461	15.0%
Uvuvi	141609	149760	168598	182929	201771	219930	235045	269831	288719	7.0%
Viwanda na Ujenzi	1379079	1550360	1957554	2437259	2776974	3149293	3515928	4173741	4895331	17.7%
Uchimbaji Madini na Mawe	119175	159979	220000	288200	357368	457431	576363	742932	839513	13.0%
Bidhaa za Viwandani	715649	762400	866228	1002827	1129558	1269145	1395282	1625504	1935975	19.1%
Umeme na Gesi	170220	196860	209640	227081	244977	271925	276915	335898	421216	25.4%
Maji	23850	29840	32421	37597	42697	47696	54872	57816	63482	9.8%
Ujenzi	350185	401281	629265	881554	1002374	1103096	1212496	1411592	1635146	17.0%
Huduma	3390939	3795004	4230646	4763613	5419639	6247148	7170793	8413349	9884310	17.5%
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	1046788	1182797	1298349	1454527	1593717	1752826	2044421	2416506	2875642	19.0%
Hoteli na Migahawa	225000	250978	269120	286883	319365	394417	459584	559722	649278	16.0%
Uchukuzi	447314	487062	526710	577977	637720	706291	769830	886844	1037608	17.0%
Mawasiliano	97143	112783	130496	161623	206877	277216	374241	487132	611350	25.5%
Fedha	127297	140000	179715	204766	229370	265261	299734	345000	403727	17.0%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	565642	591482	621333	723952	819300	980660	1120466	1318834	1416251	7.4%
Utawala	540229	640649	754654	866917	1076215	1278881	1440913	1652556	2026815	22.6%
Elimu	169000	188733	211372	223409	236813	251022	268594	289617	333060	15.0%
Afya	97373	118972	151993	174789	200933	233032	275726	327658	383360	17.0%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	75153	81548	86904	88770	99329	107542	117284	129482	147221	13.7%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisha	6395529	7106099	8181248	9487836	10802421	12205634	13659452	16011184	18764884	17.5%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-85035	-80000	-90400	-105382	-120588	-141723	-169661	-208281	-260029	24.8%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka husika	6310494	7026099	8090848	9382454	10681833	12063911	13489791	15802903	18504855	17.5%
Ongeza kodi katika bidhaa	529151	612000	704574	831707	999001	1367527	1663043	1958559	2329620	18.9%
B. SEHEMU ISIYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	1313144	1462175	1649085	1892899	2290757	2533855	2788434	3186941	3947204	23.9%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	923398	1025218	1163933	1375611	1712407	1821215	1970870	2258995	2677952	18.5%
Mazao	710944	794125	912131	1118034	1379855	1440478	1550759	1732893	2062143	19.0%
Mifugo	137533	152135	166490	163524	221530	262193	287342	359742	424496	18.0%
Uwindaji na Misitu	74921	78958	85312	94053	111022	118544	132769	166360	191313	15.0%
Uvuvi	3688	3900	4391	4764	5254	5727	6409	7358	7873	7.0%
Viwanda na Ujenzi	83197	88099	94005	101224	122289	167464	208050	257315	299103	16.2%
Maji	13382	14000	16245	16327	18777	20909	20937	27166	29828	9.8%
Ujenzi	69815	74099	77760	84897	103512	146555	187113	230149	269274	17.0%
Huduma	302861	344958	386756	411300	450807	539449	603105	663273	962277	45.1%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	302861	344958	386756	411300	450807	539449	603105	663273	962277	45.1%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	8152789	9100274	10444507	12107060	13971591	15965293	17941268	20948403	24781679	18.3%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA GHARAMA ZAKE

Jedwali Na. 2

Kwa bei za miaka inayohusika

Asilimia

SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kilimo,Uwindaji na Misitu	29.5	29.0	28.6	28.7	29.5	27.6	26.2	25.8	25.8
Mazao	21.7	21.4	21.4	21.8	22.4	20.5	19.2	19.0	19.0
Mifugo	5.1	5.0	4.8	4.7	4.8	5.0	4.8	4.7	4.7
Uwindaji na Misitu	2.7	2.5	2.4	2.3	2.3	2.2	2.2	2.1	2.0
Uvuvi	1.8	1.7	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3	1.3	1.2
Viwanda na Ujenzi	17.9	18.0	19.6	21.0	20.8	20.8	20.8	21.2	21.0
Uchimbaji Madini na Mawe	1.5	1.8	2.1	2.4	2.6	2.9	3.2	3.5	3.4
Bidhaa za Viwandani	8.8	8.4	8.3	8.3	8.1	7.9	7.8	7.8	7.8
Umeme na Gesi	2.1	2.2	2.0	1.9	1.8	1.7	1.5	1.6	1.7
Maji	0.5	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Ujenzi	5.2	5.2	6.8	8.0	7.9	7.8	7.8	7.8	7.7
Huduma	45.3	45.5	44.2	42.7	42.0	42.5	43.3	43.3	43.7
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	12.8	13.0	12.4	12.0	11.4	11.0	11.4	11.5	11.6
Hoteli na Migahawa	2.8	2.8	2.6	2.4	2.3	2.5	2.6	2.7	2.6
Uchukuzi	5.5	5.4	5.0	4.8	4.6	4.4	4.3	4.2	4.2
Mawasiliano	1.2	1.2	1.2	1.3	1.5	1.7	2.1	2.3	2.5
Fedha	1.6	1.5	1.7	1.7	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6
Upangishaji majengo na huduma za biashara	10.7	10.3	9.7	9.4	9.1	9.5	9.6	9.5	9.6
Utawala	6.6	7.0	7.2	7.2	7.7	8.0	8.0	7.9	8.1
Elimu	2.1	2.1	2.0	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3
Afya	1.2	1.3	1.5	1.4	1.4	1.5	1.5	1.6	1.5
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.9	0.9	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	94.6	94.2	94.1	94.0	93.7	92.3	91.7	91.6	91.6
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	- 1.0	- 0.9	- 0.9	- 0.9	- 0.9	- 0.9	- 0.9	- 1.0	- 1.1
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka husika	93.5	93.3	93.3	93.1	92.8	91.4	90.7	90.7	90.6
Ongeza kodi katika bidhaa	6.5	6.7	6.7	6.9	7.2	8.6	9.3	9.3	9.4
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA GHARAMA ZAKE - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIOYOUZIKA

Jedwali 2A	Kwa bei za miaka inayohusika									Asilimia
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	83.9	83.9	84.2	84.4	83.6	84.1	84.5	84.8	85.1	
Kilimo,Uwindaji na Misitu	18.2	17.7	17.5	17.4	17.2	16.2	15.3	15.1	15.1	
Mazao	13.0	12.7	12.7	12.6	12.5	11.5	10.6	10.7	10.8	
Mifugo	3.4	3.4	3.2	3.3	3.2	3.3	3.2	3.0	3.0	
Uwindaji na Misitu	1.8	1.7	1.6	1.5	1.5	1.4	1.4	1.3	1.3	
Uvuvi	1.7	1.6	1.6	1.5	1.4	1.4	1.3	1.3	1.2	
Viwanda na Ujenzi	16.9	17.0	18.7	20.1	19.9	19.7	19.6	19.9	20.0	
Uchimbaji Madini na Mawe	1.5	1.8	2.1	2.4	2.6	2.9	3.2	3.5	3.4	
Bidhaa za Viwandani	8.8	8.4	8.3	8.3	8.1	7.9	7.8	7.8	7.9	
Umeme na Gesi	2.1	2.2	2.0	1.9	1.8	1.7	1.5	1.6	1.7	
Maji	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	
Ujenzi	4.3	4.4	6.0	7.3	7.2	6.9	6.8	6.7	6.7	
Huduma	41.6	41.7	40.5	39.3	38.8	39.1	40.0	40.2	40.4	
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	12.8	13.0	12.4	12.0	11.4	11.0	11.4	11.5	11.7	
Hoteli na Migahawa	2.8	2.8	2.6	2.4	2.3	2.5	2.6	2.7	2.7	
Uchukuzi	5.5	5.4	5.0	4.8	4.6	4.4	4.3	4.2	4.2	
Mawasiliano	1.2	1.2	1.2	1.3	1.5	1.7	2.1	2.3	2.5	
Fedha	1.6	1.5	1.7	1.7	1.6	1.7	1.7	1.6	1.6	
Upangishaji majengo na huduma za biashara	6.9	6.5	5.9	6.0	5.9	6.1	6.2	6.3	5.8	
Utawala	6.6	7.0	7.2	7.2	7.7	8.0	8.0	7.9	8.3	
Elimu	2.1	2.1	2.0	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.4	
Afya	1.2	1.3	1.5	1.4	1.4	1.5	1.5	1.6	1.6	
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.9	0.9	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	78.4	78.1	78.3	78.4	77.3	76.5	76.1	76.4	76.6	
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-1.0	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9	-1.0	-1.1	
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka husika	77.4	77.2	77.5	77.5	76.5	75.6	75.2	75.4	75.6	
Ongeza kodi katika bidhaa	6.5	6.7	6.7	6.9	7.2	8.6	9.3	9.3	9.5	
B. SEHEMU ISIOYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	16.1	16.1	15.8	15.6	16.4	15.9	15.5	15.2	14.9	
Kilimo,Uwindaji na Misitu	11.3	11.3	11.1	11.4	12.3	11.4	11.0	10.8	10.9	
Mazao	8.7	8.7	8.7	9.2	9.9	9.0	8.6	8.3	8.4	
Mifugo	1.7	1.7	1.6	1.4	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	
Uwindaji na Misitu	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8	0.7	0.7	0.8	0.8	
Uvuvi	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
Viwanda na Ujenzi	1.0	1.0	0.9	0.8	0.9	1.0	1.2	1.2	1.2	
Maji	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	
Ujenzi	0.9	0.8	0.7	0.7	0.7	0.9	1.0	1.1	1.1	
Huduma	3.7	3.8	3.7	3.4	3.2	3.4	3.4	3.2	2.7	
Upangishaji majengo na huduma za biashara	3.7	3.8	3.7	3.4	3.2	3.4	3.4	3.2	3.9	
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA NA MATUMIZI YAKE KWA BEI ZA SOKO
Kwa bei za miaka inayohusika

Jedwali Na. 2B	Sh. Milioni								
Aina ya Matumizi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	8152789	9100274	10444508	12107061	13971593	15965296	17941268	20948403	24781679
Matumizi ya mwisho (Final consumption)	7333064	7901761	8885098	10300882	11714438	13386429	15340093	18270124	24781679
Binafsi	6380790	6822466	7512354	8442113	9352717	10581908	12195212	14231135	16516318
Serikali	952274	1079295	1372744	1858769	2361721	2804521	3144881	4038989	4321718
Ukuzaji rasilimali	1370938	1587743	1795412	2320538	3153367	4001088	4957782	6209741	7381257
Rasilimali ya kudumu	1333362	1547100	1750816	2277151	3095522	3936683	4883490	6119013	7274314
Ongezeko la limbikizo	37576	40643	44596	43387	57845	64405	74292	90728	106943
Mauzo nje	1089613	1547644	1836223	2247385	2745596	3324425	4047990	5078248	6230729
Bidhaa - fob	587442	746080	946834	1263064	1551554	1891705	2176987	2748509	3636824
Huduma	502171	801564	889389	984321	1194042	1432720	1871003	2329739	2593906
Uagizaji	-1640826	-1936874	-2072225	-2761744	-3641808	-4746646	-6404597	-8609710	-9612093
Bidhaa - fob	-1094638	-1367474	-1460825	-2008052	-2615149	-3383801	-4837467	-6606784	-7698354
Huduma	-546188	-569400	-611400	-753692	-1026659	-1362845	-1567130	-2002926	-1913739

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA (GDP) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA GHARAMA ZAKE

Jedwali Na.3										Sh. milioni
Kwa bei za mwaka 2001										
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko 2007/08
Kilimo, Uwindaji na Misitu	2512170	2636193	2766479	2850956	3017988	3148384	3268238	3399648	3554488	4.6%
Mazao	1847572	1945945	2055634	2122361	2262725	2361930	2457373	2567955	2698921	5.1%
Mifugo	441860	459448	472500	483001	503000	525109	537498	550398	564708	2.6%
Uwindaji na Misitu	222738	230800	238345	245594	252263	261345	273367	281295	290859	3.4%
Uvuvi	146675	153660	164049	173892	185543	196676	206510	215734	226521	5.0%
Viwanda na Ujenzi	1536952	1638459	1792024	1988081	2204619	2433261	2639902	2889519	3138241	8.6%
Uchimbaji Madini na Mawe	140400	159979	187000	219000	254000	295000	341000	377559	386998	2.5%
Bidhaa za Viwandani	726358	762400	819200	893000	977000	1071000	1162000	1263435	1388515	9.9%
Umeme na Gesi	185847	196860	209000	223953	240708	263218	258347	286507	301978	5.4%
Maji	42363	43840	45084	47128	49557	51700	54905	58474	62333	6.6%
Ujenzi	441984	475380	531740	605000	683354	752343	823650	903544	998416	10.5%
Huduma	3890050	4139962	4460699	4806587	5182094	5596784	6035932	6527561	7085136	8.5%
Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo	1111165	1182797	1281544	1405698	1486931	1585906	1736631	1906821	2097503	10.0%
Mahoteli	239528	250978	267162	275836	285732	301873	314921	328859	343658	4.5%
Uchukuzi	464481	487062	516000	541901	588574	627951	661000	703965	752539	6.9%
Mawasiliano	103716	112783	124549	144039	169158	200900	239537	287684	346659	20.5%
Fedha	131000	140000	154108	170643	184775	204694	228000	251280	281120	11.9%
Upangishaji Majengo na Huduma za Biashara	898961	936440	1003260	1068732	1141014	1226790	1316000	1408120	1508097	7.1%
Utawala	580000	640649	699561	766760	871169	970786	1033488	1102951	1180158	7.0%
Elimu	169462	188733	202000	207606	215910	224547	235774	248742	265905	6.9%
Afya	112629	118972	129229	140437	151370	163572	177520	193142	210525	9.0%
Huduma nyinginezo	79108	81548	83286	84935	87461	89765	93061	95998	98974	3.1%
Jumla ya Ongezeko la Thamani kabla ya Marekebisho	8085847	8568274	9183251	9819516	10590244	11375105	12150582	13032462	14004385	7.5%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-78049	-80000	-87000	-97154	-106931	-119497	-137287	-158292	-175704	11.0%
Jumla ya Ongezeko la Thamani kwa bei za mwaka 2001	8007798	8488274	9096251	9722362	10483313	11255608	12013295	12874170	13828681	7.4%
Ongeza Kodi katika Bidhaa	577542	612000	655926	701372	756422	812482	867868	927751	999664	7.8%
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	8585340	9100274	9752177	10423734	11239735	12068090	12881163	13801921	14828345	7.4%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI, KWA GHARAMA ZAKE - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIOUZIKA

Jedwali Na.3A	kwa bei za mwaka 2001									Sh. milioni
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko 2007/08
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	7172563	7638006	8223867	8833128	9525201	10300744	11021170	11852682	12767259	7.7%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	1656413	1760735	1858279	1913425	1993064	2114515	2187610	2277890	2379345	4.5%
Mazao	1070541	1151820	1225544	1259304	1312030	1399662	1446975	1510406	1587437	5.1%
Mifugo	295549	307313	316043	323067	334237	351232	359519	371398	379387	2.2%
Uwindaji na Misitu	147324	151842	156806	161575	165963	171937	179847	185827	191750	3.2%
Uvuvi	142999	149760	159886	169479	180834	191684	201269	210259	220772	5.0%
Viwanda na Ujenzi	1453272	1550268	1699749	1893028	2106686	2326418	2522828	2760870	2996217	8.5%
Uchimbaji Madini na Mawe	140400	159979	187000	219000	254000	295000	341000	377559	386998	2.5%
Bidhaa za Viwandani	726358	762400	819200	893000	977000	1071000	1162000	1263435	1388515	9.9%
Umeme na Gesi	185847	196860	209000	223953	240708	263218	258347	286507	301978	5.4%
Maji	28654	29748	30569	32062	33903	35417	37950	40841	43536	6.6%
Ujenzi	372013	401281	453980	525013	601075	661783	723531	792529	875190	10.4%
Huduma	3563385	3795004	4096913	4422457	4775960	5166826	5580151	6044462	6567737	8.7%
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	1111165	1182797	1281544	1405698	1486931	1585906	1736631	1906821	2097503	10.0%
Hoteli na Migahawa	239528	250978	267162	275836	285732	301873	314921	328859	343658	4.5%
Uchukuzi	464481	487062	516000	541901	588574	627951	661000	703965	752539	6.9%
Mawasiliano	103716	112783	124549	144039	169158	200900	239537	287684	346659	20.5%
Fedha	131000	140000	154108	170643	184775	204694	228000	251280	281120	11.9%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	572296	591482	639474	684602	734880	796832	860219	925021	990697	7.1%
Utawala	580000	640649	699561	766760	871169	970786	1033488	1102951	1180158	7.0%
Elimu	169462	188733	202000	207606	215910	224547	235774	248742	265905	6.9%
Afya	112629	118972	129229	140437	151370	163572	177520	193142	210525	9.0%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	79108	81548	83286	84935	87461	89765	93061	95998	98974	3.1%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisha	6673070	7106007	7654941	8228910	8875710	9607759	10290589	11083223	11943299	7.8%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-78049	-80000	-87000	-97154	-106931	-119497	-137287	-158292	-175704	11.0%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	6595021	7026007	7567941	8131756	8768779	9488262	10153302	10924931	11767595	7.7%
<i>Ongeza kodii katika bidhaa</i>	577542	612000	655926	701372	756422	812482	867868	927751	999664	7.8%
B. SEHEMU ISIOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	1412775	1462268	1528311	1590607	1714533	1767345	1859993	1949239	2061086	5.7%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	1002430	1029118	1072250	1111424	1210467	1230544	1287138	1337492	1401663	4.8%
Mazao	777030	794125	830090	863057	950694	962268	1010398	1057549	1111484	5.1%
Mifugo	146311	152135	156457	159934	168763	173877	177979	179000	185322	3.5%
Uwindaji na Misitu	75413	78958	81539	84019	86301	89407	93520	95468	99109	3.8%
Uvuvi	3676	3900	4164	4414	4709	4992	5241	5475	5749	5.0%
Viwanda na Ujenzi	83680	88192	92275	95053	97933	106843	117074	128648	142024	10.4%
Maji	13709	14093	14515	15066	15654	16283	16955	17633	18797	6.6%
Ujenzi	69971	74099	77760	79987	82279	90560	100119	111015	123227	11.0%
Huduma	326665	344958	363786	384130	406133	429958	455781	483099	517399	7.1%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	326665	344958	363786	384130	406133	429958	455781	483099	517399	7.1%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	8585338	9100274	9752178	10423735	11239734	12068089	12881163	13801921	14828345	7.4%

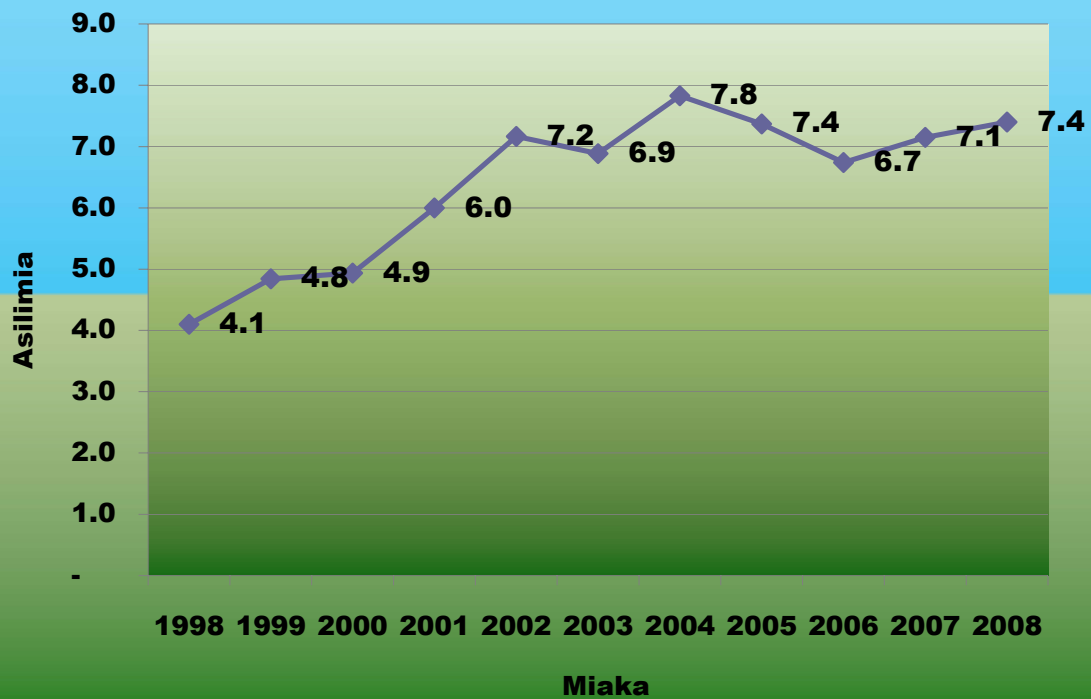
Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA (REAL GDP GROWTH) KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA GHARAMA ZAKE

Jedwali Na. 4	Kwa bei za mwaka 2001								Asilimia
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kilimo, Uwindaji na Misitu	4.5	4.9	4.9	3.1	5.9	4.3	3.8	4.0	4.6
Mazao	4.7	5.3	5.6	3.2	6.6	4.4	4.0	4.5	5.1
Mifugo	3.9	4.0	2.8	2.2	4.1	4.4	2.4	2.4	2.6
Uwindaji na Misitu	4.8	3.6	3.3	3.0	2.7	3.6	4.6	2.9	3.4
Uvuvi	2.9	4.8	6.8	6.0	6.7	6.0	5.0	4.5	5.0
Viwanda na Ujenzi	4.5	6.6	9.4	10.9	10.9	10.4	8.5	9.5	8.6
Uchimbaji Madini na Mawe	14.3	13.9	16.9	17.1	16.0	16.1	15.6	10.7	2.5
Bidhaa za Viwandani	4.8	5.0	7.5	9.0	9.4	9.6	8.5	8.7	9.9
Umeme na Gesi	6.2	5.9	6.2	7.2	7.5	9.4	1.9	10.9	5.4
Maji	3.4	3.5	2.8	4.5	5.2	4.3	6.2	6.5	6.6
Ujenzi	0.8	7.6	11.9	13.8	13.0	10.1	9.5	9.7	10.5
Huduma	5.4	6.4	7.7	7.8	7.8	8.0	7.8	8.1	8.5
Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo	4.3	6.4	8.3	9.7	5.8	6.7	9.5	9.8	10.0
Mahoteli	4.1	4.8	6.4	3.2	3.6	5.6	4.3	4.4	4.5
Uchukuzi	4.3	4.9	5.9	5.0	8.6	6.7	5.3	6.5	6.9
Mawasiliano	5.6	8.7	10.4	15.6	17.4	18.8	19.2	20.1	20.5
Fedha	3.9	6.9	10.1	10.7	8.3	10.8	11.4	10.2	11.9
Upangishaji Majengo na Huduma za Biashara	4.9	4.2	7.1	6.5	6.8	7.5	7.3	7.0	7.1
Utawala	10.7	10.5	9.2	9.6	13.6	11.4	6.5	6.7	7.0
Elimu	4.0	11.4	7.0	2.8	4.0	4.0	5.0	5.5	6.9
Afya	5.1	5.6	8.6	8.7	7.8	8.1	8.5	8.8	9.0
Huduma nyinginezo	3.1	3.1	2.1	2.0	3.0	2.6	3.7	3.2	3.1
Jumla ya Ongezeko la Thamani kabla ya Marekebisho	4.9	6.0	7.2	6.9	7.8	7.4	6.8	7.3	7.5
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	1.4	2.5	8.7	11.7	10.1	11.8	14.9	15.3	11.0
Jumla ya Ongezeko la Thamani kwa bei za mwaka husika	4.9	6.0	7.2	6.9	7.8	7.4	6.7	7.2	7.4
Ongeza Kodi katika Bidhaa	4.9	6.0	7.2	6.9	7.8	7.4	6.8	6.9	7.8
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	4.9	6.0	7.2	6.9	7.8	7.4	6.7	7.1	7.4

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA - Kwa bei za mwaka 2001

**UKUAJI HALISI WA PATO LA TAIFA (REAL GDP GROWTH) KWA
SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA GHARAMA ZAKE - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIYOUZIKA**

Jedwali Na.4A	Kwa bei za mwaka 2001									Asilimia
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
A. SEHEMU INAYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	5.0	6.5	7.7	7.4	7.8	8.1	7.0	7.5	7.7	
Kilimo,Uwindaji na Misit	4.3	6.3	5.5	3.0	4.2	6.1	3.5	4.1	4.5	
Mazao	5.8	7.6	6.4	2.8	4.2	6.7	3.4	4.4	5.1	
Mifugo	1.0	4.0	2.8	2.2	3.5	5.1	2.4	3.3	2.2	
Uwindaji na Misit	6.0	3.1	3.3	3.0	2.7	3.6	4.6	3.3	3.2	
Uvuvi	2.9	4.7	6.8	6.0	6.7	6.0	5.0	4.5	5.0	
Viwanda na Ujenzi	4.5	6.7	9.6	11.4	11.3	10.4	8.4	9.4	8.5	
Uchimbaji Madini na Mawe	14.3	13.9	16.9	17.1	16.0	16.1	15.6	10.7	2.5	
Bidhaa za Viwandani	4.8	5.0	7.5	9.0	9.4	9.6	8.5	8.7	9.9	
Umeme na Gesi	6.2	5.9	6.2	7.2	7.5	9.4	1.9	10.9	5.4	
Maji	3.8	3.8	2.8	4.9	5.7	4.5	7.2	7.6	6.6	
Ujenzi	0.1	7.9	13.1	15.6	14.5	10.1	9.3	9.5	10.4	
Huduma	5.4	6.5	8.0	7.9	8.0	8.2	8.0	8.3	8.7	
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	4.3	6.4	8.3	9.7	5.8	6.7	9.5	9.8	10.0	
Hoteli na Migahawa	4.1	4.8	6.4	3.2	3.6	5.6	4.3	4.4	4.5	
Uchukuzi	4.3	4.9	5.9	5.0	8.6	6.7	5.3	6.5	6.9	
Mawasiliano	5.6	8.7	10.4	15.6	17.4	18.8	19.2	20.1	20.5	
Fedha	3.9	6.9	10.1	10.7	8.3	10.8	11.4	10.2	11.9	
Upangishaji majengo na huduma za biashara	5.1	3.4	8.1	7.1	7.3	8.4	8.0	7.5	7.1	
Utawala	10.7	10.5	9.2	9.6	13.6	11.4	6.5	6.7	7.0	
Elimu	4.0	11.4	7.0	2.8	4.0	4.0	5.0	5.5	6.9	
Afya	5.1	5.6	8.6	8.7	7.8	8.1	8.5	8.8	9.0	
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	3.1	3.1	2.1	2.0	3.0	2.6	3.7	3.2	3.1	
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisho	4.9	6.5	7.7	7.5	7.9	8.2	7.1	7.7	7.8	
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	1.4	2.5	8.7	11.7	10.1	11.8	14.9	15.3	11.0	
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	5.0	6.5	7.7	7.5	7.8	8.2	7.0	7.6	7.7	
Ongeza kodi katika bidhaa	4.9	6.0	7.2	6.9	7.8	7.4	6.8	6.9	7.8	
B. SEHEMU ISIYOUZIKA										
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	4.7	3.5	4.5	4.1	7.8	3.1	5.2	4.8	5.7	
Kilimo,Uwindaji na Misit	4.8	2.7	4.2	3.7	8.9	1.7	4.6	3.9	4.8	
Mazao	3.2	2.2	4.5	4.0	10.2	1.2	5.0	4.7	5.1	
Mifugo	15.4	4.0	2.8	2.2	5.5	3.0	2.4	0.6	3.5	
Uwindaji na Misit	2.7	4.7	3.3	3.0	2.7	3.6	4.6	2.1	3.8	
Uvuvi	3.1	6.1	6.8	6.0	6.7	6.0	5.0	4.5	5.0	
Viwanda na Ujenzi	4.3	5.4	4.6	3.0	3.0	9.1	9.6	9.9	10.4	
Maji	2.5	2.8	3.0	3.8	3.9	4.0	4.1	4.0	6.6	
Ujenzi	4.6	5.9	4.9	2.9	2.9	10.1	10.6	10.9	11.0	
Huduma	4.7	5.6	5.5	5.6	5.7	5.9	6.0	6.0	7.1	
Upangishaji majengo na huduma za biashara	4.7	5.6	5.5	5.6	5.7	5.9	6.0	6.0	7.1	
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	4.9	6.0	7.2	6.9	7.8	7.4	6.7	7.1	7.4	

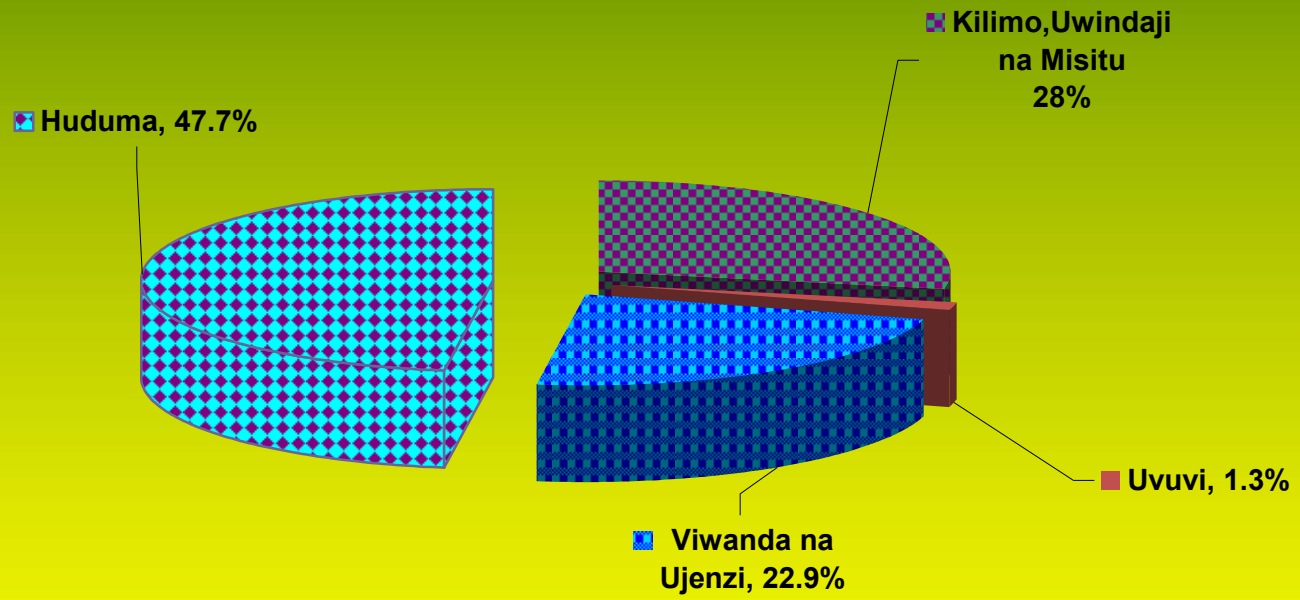
Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA GHARAMA ZAKE

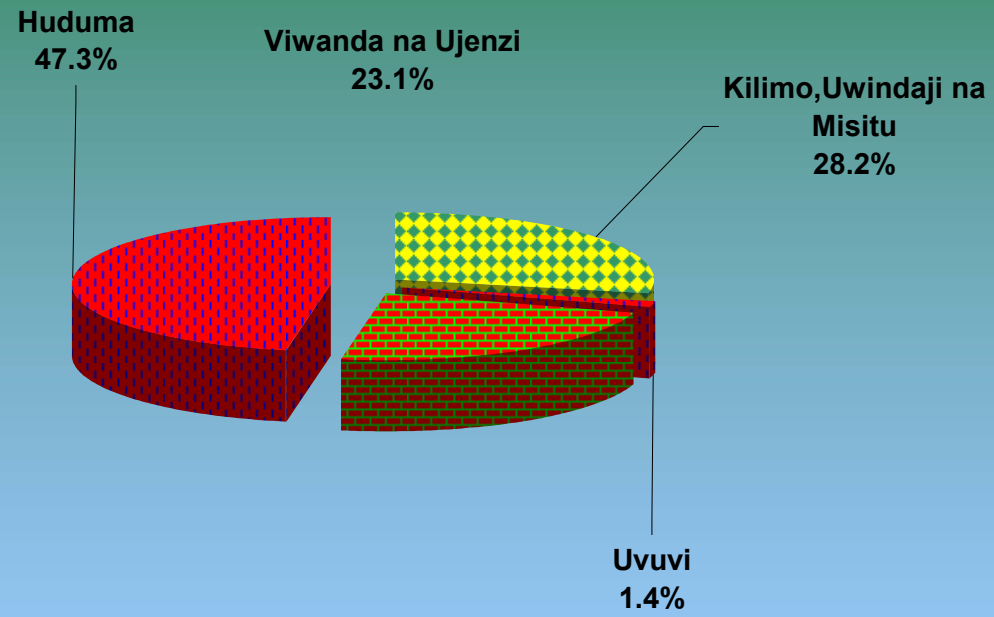
Jedwali Na. 4B	Kwa bei za mwaka 2001								
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kilimo, Uwindaji na Misitu	29.3%	29.0%	28.4%	27.4%	26.9%	26.1%	25.4%	24.6%	24.0%
Mazao	21.5%	21.4%	21.1%	20.4%	20.1%	19.6%	19.1%	18.6%	18.2%
Mifugo	5.1%	5.0%	4.8%	4.6%	4.5%	4.4%	4.2%	4.0%	3.8%
Uwindaji na Misitu	2.6%	2.5%	2.4%	2.4%	2.2%	2.2%	2.1%	2.0%	2.0%
Uvuvi	1.7%	1.7%	1.7%	1.7%	1.7%	1.6%	1.6%	1.6%	1.5%
Viwannda na Ujenzi	17.9%	18.0%	18.4%	19.1%	19.6%	20.2%	20.5%	20.9%	21.2%
Uchimbaji Madini na Mawe	1.6%	1.8%	1.9%	2.1%	2.3%	2.4%	2.6%	2.7%	2.6%
Bidhaa za Viwandani	8.5%	8.4%	8.4%	8.6%	8.7%	8.9%	9.0%	9.2%	9.4%
Umeme na Gesi	2.2%	2.2%	2.1%	2.1%	2.1%	2.2%	2.0%	2.1%	2.0%
Maji	0.5%	0.5%	0.5%	0.5%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%	0.4%
Ujenzi	5.1%	5.2%	5.5%	5.8%	6.1%	6.2%	6.4%	6.5%	6.7%
Huduma	45.3%	45.5%	45.7%	46.1%	46.1%	46.4%	46.9%	47.3%	47.8%
Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo	12.9%	13.0%	13.1%	13.5%	13.2%	13.1%	13.5%	13.8%	14.1%
Mahoteli	2.8%	2.8%	2.7%	2.6%	2.5%	2.5%	2.4%	2.4%	2.3%
Uchukuzi	5.4%	5.4%	5.3%	5.2%	5.2%	5.2%	5.1%	5.1%	5.1%
Mawasiliano	1.2%	1.2%	1.3%	1.4%	1.5%	1.7%	1.9%	2.1%	2.3%
Fedha	1.5%	1.5%	1.6%	1.6%	1.6%	1.7%	1.8%	1.8%	1.9%
Upangishaji Majengo na Huduma za Biashara	10.5%	10.3%	10.3%	10.3%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%	10.2%
Utawala	6.8%	7.0%	7.2%	7.4%	7.8%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%
Elimu	2.0%	2.1%	2.1%	2.0%	1.9%	1.9%	1.8%	1.8%	1.8%
Afya	1.3%	1.3%	1.3%	1.3%	1.3%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%
Huduma nyinginezo	0.9%	0.9%	0.9%	0.8%	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%
Jumla ya Ongezeko la Thamani kabla ya Mare	94.2%	94.2%	94.2%	94.2%	94.2%	94.3%	94.3%	94.4%	94.4%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-0.9%	-0.9%	-0.9%	-0.9%	-1.0%	-1.0%	-1.1%	-1.1%	-1.2%
Jumla ya Ongezeko la Thamani kwa bei za mv	93.3%	93.3%	93.3%	93.3%	93.3%	93.3%	93.3%	93.3%	93.3%
Ongeza Kodi katika Bidhaa	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%
Jumla ya Pato la Taifa GDP(mp)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KATIKA PATO LA TAIFA (2008) -
Kwa bei za miaka inayohusika

**MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KATIKA PATO LA TAIFA (2007) -
Kwa bei za miaka inayohusika**

**MCHANGO WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI KWA PATO LA TAIFA (% of GDP) KWA
GHARAMA ZAKE - SEHEMU INAYOUZIKA NA ISIOUZIKA**

Jedwali Na.4C	kwa bei za mwaka 2001								
SEKTA	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
A. SEHEMU INAYOUZIKA									
Jumla ya Pato la Taifa (GDPmp)	83.5%	83.9%	84.3%	84.7%	84.7%	85.4%	85.6%	85.9%	86.1%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	19.3%	19.3%	19.1%	18.4%	17.7%	17.5%	17.0%	16.5%	16.0%
Mazao	12.5%	12.7%	12.6%	12.1%	11.7%	11.6%	11.2%	10.9%	10.7%
Mifugo	3.4%	3.4%	3.2%	3.1%	3.0%	2.9%	2.8%	2.7%	2.6%
Uwindaji na Misitu	1.7%	1.7%	1.6%	1.6%	1.5%	1.4%	1.4%	1.3%	1.3%
Uvuvi	1.7%	1.6%	1.6%	1.6%	1.6%	1.6%	1.6%	1.5%	1.5%
Viwanda na Ujenzi	16.9%	17.0%	17.4%	18.2%	18.7%	19.3%	19.6%	20.0%	20.2%
Uchimbaji Madini na Mawe	1.6%	1.8%	1.9%	2.1%	2.3%	2.4%	2.6%	2.7%	2.6%
Bidhaa za Viwandani	8.5%	8.4%	8.4%	8.6%	8.7%	8.9%	9.0%	9.2%	9.4%
Umeme na Gesi	2.2%	2.2%	2.1%	2.1%	2.1%	2.2%	2.0%	2.1%	2.0%
Maji	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%
Ujenzi	4.3%	4.4%	4.7%	5.0%	5.3%	5.5%	5.6%	5.7%	5.9%
Huduma	41.5%	41.7%	42.0%	42.4%	42.5%	42.8%	43.3%	43.8%	44.3%
Uuzaji wa jumla, rejareja na matengenezo	12.9%	13.0%	13.1%	13.5%	13.2%	13.1%	13.5%	13.8%	14.1%
Hoteli na Migahawa	2.8%	2.8%	2.7%	2.6%	2.5%	2.5%	2.4%	2.4%	2.3%
Uchukuzi	5.4%	5.4%	5.3%	5.2%	5.2%	5.2%	5.1%	5.1%	5.1%
Mawasiliano	1.2%	1.2%	1.3%	1.4%	1.5%	1.7%	1.9%	2.1%	2.3%
Fedha	1.5%	1.5%	1.6%	1.6%	1.6%	1.7%	1.8%	1.8%	1.9%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	6.7%	6.5%	6.6%	6.6%	6.5%	6.6%	6.7%	6.7%	6.7%
Utawala	6.8%	7.0%	7.2%	7.4%	7.8%	8.0%	8.0%	8.0%	8.0%
Elimu	2.0%	2.1%	2.1%	2.0%	1.9%	1.9%	1.8%	1.8%	1.8%
Afya	1.3%	1.3%	1.3%	1.3%	1.3%	1.4%	1.4%	1.4%	1.4%
Huduma nyingine za kijamii na binafsi	0.9%	0.9%	0.9%	0.8%	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%
Jumla ya Ongezeko la thamani kabla ya marekebisha	77.7%	78.1%	78.5%	78.9%	79.0%	79.6%	79.9%	80.3%	80.5%
Toa ushuru wa huduma za Mabenki	-0.9%	-0.9%	-0.9%	-0.9%	-1.0%	-1.0%	-1.1%	-1.1%	-1.2%
Jumla ya ongezeko la thamani kwa bei za mwaka 2001	76.8%	77.2%	77.6%	78.0%	78.0%	78.6%	78.8%	79.2%	79.4%
Ongeza kodi katika bidhaa	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%
B. SEHEMU ISIOUZIKA	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	16.5%	16.1%	15.7%	15.3%	15.3%	14.6%	14.4%	14.1%	13.9%
Kilimo,Uwindaji na Misitu	11.7%	11.3%	11.0%	10.7%	10.8%	10.2%	10.0%	9.7%	9.5%
Mazao	9.1%	8.7%	8.5%	8.3%	8.5%	8.0%	7.8%	7.7%	7.5%
Mifugo	1.7%	1.7%	1.6%	1.5%	1.5%	1.4%	1.4%	1.3%	1.2%
Uwindaji na Misitu	0.9%	0.9%	0.8%	0.8%	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%
Uvuvi	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Viwanda na Ujenzi	1.0%	1.0%	0.9%	0.9%	0.9%	0.9%	0.9%	0.9%	1.0%
Maji	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
Ujenzi	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	0.7%	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%
Huduma	3.8%	3.8%	3.7%	3.7%	3.6%	3.6%	3.5%	3.5%	3.5%
Upangishaji majengo na huduma za biashara	3.8%	3.8%	3.7%	3.7%	3.6%	3.6%	3.5%	3.5%	3.5%
Jumla ya Pato la Taifa (GDP mp)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

PATO LA TAIFA NA MATUMIZI YAKE KWA BEI ZA SOKO
Kwa bei za mwaka 2001

Jedwali Na. 4D	Sh. Milioni								
Aina ya Matumizi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pato la Taifa kwa Gharama zake (GDPbp)	8007798	8488274	9096251	9722362	10483313	11255608	12013295	12874170	13828681
Kodi za uzalishaji	577542	612000	655926	701372	756422	812482	867868	927751	999664
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	8585340	9100274	9752177	10423734	11239735	12068090	12881163	13801921	14828345
MATUMIZI YA PATO LA TAIFA									
Pato la Taifa kwa Bei za Soko (GDPmp)	8585339	9100274	9752178	10423735	11239734	12068090	12881163	13801921	14819704
Matumizi ya mwisho (Final consumption)	7630259	7901761	8486320	9052080	9748544	10855260	11735476	12517666	13328593
Binafsi	6615765	6826396	7213608	7410284	7866521	8748590	9456059	10021704	10503940
Serikali	1014494	1075365	1272712	1641796	1882023	2106670	2279417	2495962	2824652
Ukuzaji rasilimali	1421461	1587743	1711262	1945657	2144198	2535317	2938619	3358305	3616866
Rasilimali ya kudumu	1381486	1547100	1669823	1903295	2100914	2493633	2893604	3313177	3571629
Ongezeko la limbikizo	39975	40643	41439	42362	43284	41684	45015	45128	45237
Mauzo nje	1321129	1547644	1666860	1991479	2157615	2449820	2369701	2768705	3311236
Bidhaa - fob	596796	746080	814494	1049683	1120049	1256370	1004797	1089513	1441642
Huduma	724333	801564	852366	941796	1037566	1193450	1364904	1679192	1869594
Uagizaji	-1787510	-1936874	-2112264	-2565481	-2810623	-3772307	-4162633	-4842754	-5436991
Bidhaa - fob	-1157440	-1367474	-1489051	-1865350	-2018283	-2689212	-3146854	-3861190	-4499134
Huduma	-630070	-569400	-623213	-700131	-792340	-1083095	-1015779	-981564	-937856

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI RASILIMALI KWA AINA YA SHUGHULI
(Kwa bei za miaka inayohusika)

Jedwali Na. 5	(Sh. milioni)								
Aina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Majengo									
Ya kuishi	136893	145210	150406	173687	266443	349977	390219	484652	581583
Ujenzi vijijini	288500	302994	292190	348806	467417	552039	585329	701224	820432
Yasiyo ya kuishi	235074	245218	260413	509560	706356	947093	1035628	1282108	1538914
Jumla	660467	693422	703009	1032053	1440216	1849109	2011176	2467985	2940930
Shughuli nyingine									
Uendelezaji ardhi	10969	17013	74044	42408	110434	119416	125256	137170	149515
Barabara na madaraja	24946	30600	34259	35589	36920	39580	43239	51455	61797.5
Maji	103114	117056	223668	400163	479828	629842	701791	827411	984619
Mengineyo	96624	122010	121949	88023	181805	245349	271512	344820	413784
Jumla	235653	286679	453920	566183	808987	1034187	1141798	1360856	1609716
Vifaa									
Usafiri	145094	166000	219771	252439	293604	410919	629648	817913	956958
Mitambo na vinginevyo	292149	401000	374117	438122	552715	665348	1100867	1472259	1766711
Jumla	437243	567000	593888	690561	846319	1076267	1730515	2290172	2723669
Rasilimali ya kudumu	1333363	1547101	1750817	2288797	3095522	3959563	4883489	6119013	7274314
Ongezeko la limbikizo	37576	40643	44596	43387	57845	64405	74292	90728	106943
Jumla ya Ukuzaji Rasilimali	1370939	1587744	1795413	2332184	3153367	4023968	4957781	6209741	7381257

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI RASILIMALI KWA AINA YA SHUGHULI
(Bei za mwaka 2001)

Jedwali Na. 6

(Sh. milioni)

Aina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko, 2007/08
Majengo										
Ya kuishi	140249	145210	145986	141750	176418	185882	206555	230059	244363	6.2%
Ujenzi vijijini	290086	302994	270713	271724	283345	295766	314832	321112	339078	5.6%
Yasiyo ya kuishi	237116	245218	252762	415860	460289	473808	491387	525622	557960	6.2%
Jumla	667451	693422	669461	829334	920052	955456	1012774	1076793	1141401	6.0%
Shughuli nyingine										
Uendelezaji ardhi	12660	17013	68506	32988	46779	75517	111237	143282	151009	5.4%
Barabara na madaraja	25449	30600	32277	28289	22813	21178	23724	26018	27666	6.3%
Maji	105836	117056	206945	311305	311908	359854	396306	439900	466694	6.1%
Mengineyo	102810	122010	112833	68480	88285	130762	185891	242773	256940	5.8%
Jumla	246755	286679	420561	441062	469785	587311	717158	851973	902309	5.9%
Vifaa										
Usafiri	151477	166000	186549	226955	262150	350639	386998	452401	484069	7.0%
Mitambo na vinginevyo	315803	401000	393251	415201	448928	612469	776675	932009	1043851	12.0%
Jumla	467280	567000	579800	642156	711078	963108	1163673	1384410	1527920	10.4%
Rasilimali ya kudumu	1381486	1547101	1669822	1912552	2100915	2505875	2893605	3313177	3571629	7.8%
Ongezeko la limbikizo	39975	40643	41439	42362	43284	41684	45015	45128	45237	0.2%
Jumla ya Ukuzaji Rasilimali	1421461	1587744	1711261	1954914	2144199	2547559	2938620	3358305	3616866	7.7%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

UKUZAJI WA RASILIMALI KATIKA SEHEMU ZA UCHUMI WA KITAIFA NA BINAFSI
(Kwa bei za miaka inayohusika)

Jedwali Na. 7 (sh. milioni)

Sekta	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Sekta ya umma:									
Serikali	373308	413099	568022	753610	953157	1039910	1134578	1352763	1628172
Mashirika	38137	44896	59405	72745	119245	162413	141822	141570	148299
Taasisi++	50049	55642	72900	89624	120042	138362	141822	144659	152971
Jumla:	461494	513637	700327	915979	1192444	1340685	1418222	1638992	1929442
Sekta ya binafsi	871869	1033463	1050490	1372817	1903078	2618878	3465267	4480021	5344872
Jumla ya rasilimali ya kudumu	1333363	1547100	1750817	2288796	3095522	3959563	4883489	6119013	7274314
Ongezeko la limbikizo	37576	40643	44596	43387	57845	64405	74292	90728	106943
Jumla Ukuzaji Rasilimali	1370939	1587743	1795413	2332183	3153367	4023968	4957781	6209741	7381257

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

++ Zisizo za kiserikali

**FAHIRISI YA BEI ZA REJAREJA YA BIDHAA ZITUMIWAZO
NA WATU WA KIPATO CHA CHINI DAR-ES-SALAAM (2001=100)**

Jedwali Na. 8

MWAKA	BIDHAA ZOTE		CHAKULA	
	FAHIRISI	BADILIKO	FAHIRISI	BADILIKO
		%		%
1982	2.7	-	3.2	-
1983	3.3	22.2	3.9	21.9
1984	3.9	18.2	4.2	7.7
1985	5.7	43.6	6.1	45.2
1986	8.0	42.9	9.2	50.8
1987	10.1	26.3	11.5	25.0
1988	13.1	29.7	15.1	31.3
1989	17.1	30.5	19.5	29.1
1990	22.5	31.6	24.7	26.7
1991	30.6	36.0	33.1	34.0
1992	32.7	7.0	41.6	25.7
1993	40.2	22.8	50.1	20.4
1994	60.5	30.4	68.9	37.5
1995	65.7	7.4	73.7	7.0
1996	78.8	19.8	85.0	15.3
1997	84.1	6.8	89.1	4.8
1998	89.8	6.8	94.8	6.4
1999	90.6	0.9	93.7	-1.2
2000	92.2	1.7	91.8	-2.0
2001	100.0	8.5	100.0	8.9
2002	103.8	3.8	104.0	4.0
2003	109.8	5.8	109.6	5.4
2004	116.8	6.4	117.1	6.8
2005	126.5	8.3	125.7	7.3
2006	141.1	11.5	138.6	10.3
2007	154.2	9.3	151.5	9.3
2008	180.9	17.3	174.6	15.2

Takwimu zimerekebishwa

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

**FAHIRISI YA BEI ZA REJA REJA YA BIDHAA ZITUMIKAZO NA
WATU WA KIPATO CHA CHINI DAR ES SALAAM (2001 = 100)**

Jedwali Na.9

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha Vyombo Vya Ny- umbani	Huduma Mahitaji ya Nyu- mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
1998 Robo ya kwanza	102.2	81.6	52.3	69.4	71.0	84.9	73.2	77.4	105.4	100.4	81.1	86.9	91.4
Robo ya pili	98.6	81.6	55.4	74.0	73.6	85.9	74.9	85.6	107.1	100.9	79.5	87.6	90.1
Robo ya tatu	92.1	85.1	55.4	74.1	78.0	93.4	74.7	84.9	111.6	103.6	80.0	87.8	86.4
Robo ya nne	98.1	91.9	55.4	79.0	81.9	94.3	75.7	87.5	109.2	104.9	83.2	89.2	91.4
1999 Robo ya kwanza	98.5	91.8	55.4	81.5	87.2	90.6	72.4	82.4	102.8	102.4	71.6	89.4	91.7
Robo ya pili	102.9	91.7	56.2	81.5	88.6	96.9	74.7	83.2	111.7	101.9	68.2	90.4	94.9
Robo ya tatu	91.9	81.6	56.2	81.6	86.1	92.3	75.1	81.1	110.0	100.5	69.1	88.0	87.1
Robo ya nne	93.0	91.5	57.6	83.8	86.7	90.1	74.7	87.0	109.2	99.9	70.4	89.2	88.6
2000 Robo ya kwanza	94.0	92.1	59.2	92.9	91.1	93.8	74.0	81.4	106.6	101.0	82.8	86.3	90.7
Robo ya pili	95.0	93.5	61.4	101.6	89.6	94.1	74.5	85.0	104.7	102.4	85.1	86.9	92.5
Robo ya tatu	93.1	100.7	64.8	96.8	78.5	91.0	74.2	88.8	106.9	103.2	87.9	86.8	91.4
Robo ya nne	96.4	99.2	71.7	84.7	90.8	91.5	73.7	82.3	107.7	103.1	84.0	104.8	94.0
2001 Robo ya kwanza	103.0	99.2	100.0	97.1	100.1	104.2	108.3	98.7	103.9	104.3	90.3	107.8	101.7
Robo ya pili	99.5	100.3	100.0	104.5	97.9	98.9	112.1	111.3	96.3	89.6	101.2	100.1	100.1
Robo ya tatu	99.0	100.7	100.0	100.5	100.9	94.8	109.9	87.8	87.7	103.5	102.2	96.1	99.3
Robo ya nne	98.5	99.9	100.0	97.9	101.1	102.1	69.6	102.1	112.1	102.6	108.9	95.0	98.9
2002 Robo ya kwanza	115.7	100.9	100.0	98.8	90.4	112.3	74.4	98.6	105.3	104.8	108.2	112.5	109.8
Robo ya pili	115.3	100.9	100.0	101.0	83.6	106.1	71.7	87.6	97.2	103.9	107.8	109.7	109.0
Robo ya tatu	106.9	107.4	100.0	112.1	87.0	106.0	73.1	91.9	105.4	104.4	139.9	127.7	105.8
Robo ya nne	103.9	119.8	100.0	114.3	91.7	106.4	73.7	91.0	105.1	103.8	146.6	137.6	105.1
2003 Robo ya kwanza	114.7	119.9	100.0	126.3	87.3	110.8	74.7	71.5	103.8	104.5	173.3	155.9	113.3
Robo ya pili	113.6	120.0	100.0	125.4	89.5	110.6	74.2	71.2	106.7	104.4	190.8	156.6	112.8
Robo ya tatu	113.8	119.4	100.0	121.2	88.6	115.5	74.8	72.1	90.0	104.8	183.4	145.3	112.2
Robo ya nne	114.6	120.9	100.0	119.6	86.1	121.6	73.5	72.9	84.4	105.6	173.2	143.3	112.4
2004 Robo ya kwanza	118.2	123.9	111.9	122.6	113.0	108.4	102.3	117.2	103.7	100.7	110.1	100.3	116.4
Robo ya pili	116.7	123.8	111.9	131.0	113.3	112.3	102.1	119.4	103.7	100.3	109.7	100.3	116.3
Robo ya tatu	114.9	122.5	111.9	139.3	111.6	113.9	102.1	120.6	103.7	101.4	109.9	108.3	116.0
Robo ya nne	118.6	122.6	111.9	140.1	109.7	117.4	102.3	117.0	103.7	101.1	115.0	104.7	118.5
2005 Robo ya kwanza	124.1	120.3	113.6	149.0	107.5	119.2	109.3	110.2	108.2	103.4	118.0	112.8	123.3
Robo ya pili	123.2	119.7	113.6	163.4	109.6	115.3	109.4	111.0	110.0	108.4	116.7	114.5	124.7
Robo ya tatu	125.7	119.9	113.6	165.9	108.9	114.5	110.2	113.8	111.7	110.4	105.3	119.9	126.8
Robo ya nne	129.9	119.9	113.6	170.9	108.8	113.7	111.3	119.2	111.6	116.8	120.1	137.3	131.0
2006 Robo ya kwanza	135.2	130.2	129.9	179.6	107.7	114.4	108.4	119.8	117.6	133.0	98.0	149.7	137.0
Robo ya pili	139.7	137.6	132.8	195.0	106.1	114.6	108.9	119.9	114.1	133.8	89.9	148.4	141.7
Robo ya tatu	137.4	148.6	134.3	199.1	106.8	116.3	110.0	117.8	112.9	134.5	91.2	129.0	140.9
Robo ya nne	142.0	150.9	134.3	201.1	111.4	116.3	111.0	117.8	109.7	134.7	94.1	130.1	144.6
2007 Robo ya kwanza	150.0	156.6	146.1	203.1	117.0	122.7	112.9	117.7	110.3	135.6	99.7	125.9	150.8
Robo ya pili	150.1	158.4	146.1	199.8	124.0	133.6	112.6	117.0	115.7	135.7	105.2	128.8	151.1
Robo ya tatu	148.3	159.3	146.1	217.1	124.2	133.5	123.7	110.6	118.1	156.2	107.3	130.4	153.6
Robo ya nne	157.7	163.8	146.1	216.5	131.2	137.0	127.4	113.9	115.4	166.4	103.6	128.6	161.2
2008 Robo ya kwanza	167.2	169.9	195.1	252.7	143.5	154.7	122.2	126.1	103.4	166.5	96.5	129.9	172.5
Robo ya pili	172.6	171.2	195.1	262.7	143.2	155.6	134.0	132.3	107.8	166.4	96.5	135.3	177.5
Robo ya tatu	173.1	178.0	203.5	283.5	136.2	163.4	146.7	136.1	112.1	187.4	102.2	141.3	182.2
Robo ya nne	185.4	181.0	203.5	280.4	134.4	168.2	150.6	141.7	120.1	197.9	101.8	142.5	191.4

Chanzo:Ofisi ya Taifa ya Takwimu

NB. Wastani (Average) wa miezi mitatu (3) kwa kila Robo Mwaka (kuanzia mwaka 1995, Fahirisi (Index) imekuwa inatengenezwa kila mwezi katika miezi yote 12 ya mwaka Takwimu zimerekebishwa : Desemba 2001=100

**FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO NA
WAFANYAKAZI WA KIMA CHA KATI - DAR-ES-SALAAM (2001=100)**

Jedwali Na. 10

Mwaka	MIEZI				Wastani	Badiliko %
	Machi	Juni	Septemba	Desemba		
1982	1.9	2.0	2.2	2.5	2.2	-
1983	2.6	2.6	2.7	2.8	2.7	22.7
1984	2.9	3.0	3.6	4.0	3.4	25.9
1985	4.2	4.3	5.2	5.7	4.9	44.1
1986	6.3	6.3	6.6	7.5	6.7	36.7
1987	8.3	8.1	8.7	9.8	8.7	29.9
1988	10.3	11.4	11.5	13.3	11.6	33.3
1989	14.4	15.6	15.2	15.3	15.1	30.2
1990	17.4	18.3	19.3	21.1	19.0	25.8
1991	24.6	26.9	26.1	29.8	26.9	41.6
1992	30.1	31.3	32.9	34.8	32.3	20.1
1993	40.3	39.2	39.6	47.4	41.6	28.8
1994	49.9	56.3	54.5	62.5	55.8	34.1
		Robo ya Pili	Robo ya Tatu	Robo ya Nne		
1995	67.4	69.3	71.7	77.1	71.4	28.0
1996	84.5	85.5	80.9	81.1	83.0	16.2
1997	87.1	89.3	86.7	89.9	88.4	6.4
1998	95.5	92.6	89.6	92.8	92.6	4.9
1999	95.2	96.4	89.8	92.1	93.4	0.9
2000	92.5	96.3	93.3	100.8	95.7	2.5
2001	104.7	99.2	98.6	97.6	100.0	4.5
2002*	103.1	103.0	103.7	104.2	103.5	3.5
2003*	104.2	104.2	106.2	108.8	105.9	2.3
2004*	112.5	113.6	115.1	117.3	114.6	8.2
2005	119.7	121.3	126.0	127.9	123.7	7.9
2006	131.5	135.2	135.6	137.9	135.0	9.2
2007	143.2	148.7	152.3	157.9	150.5	11.5
2008	166.5	171.4	175.7	180.8	173.6	15.3

* Takwimu zimerekebishwa

** Wastani wa miezi mitatu kwa kila robo mwaka (Kuanzia mwaka 1995, fahirisi (Index) imekuwa inatengenezwa kila mwezi katika miezi yote 12 ya mwaka)

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

**FAHIRISI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO
NA WAFANYAKAZI WA KIMA CHA KATI DAR-ES-SALAAM (2001 = 100)**

Jedwali Na.11

Mwaka	Chakula	Vinywi na sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha Vyombo Vya Nyumbani	Huduma Mahitaji ya Nyumbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
1998	Robo ya kwanza	105.0	92.0	53.4	68.8	69.5	87.0	94.0	71.6	101.6	83.2	80.4	94.1
	Robo ya pili	99.4	92.1	56.5	71.3	72.4	87.7	95.7	77.7	102.1	81.5	83.0	91.2
	Robo ya tatu	93.8	93.2	56.5	73.2	76.9	92.0	96.5	78.5	104.1	82.2	80.7	88.2
	Robo ya nne	97.6	93.9	56.5	74.1	82.2	93.7	98.0	84.3	103.1	110.2	83.5	86.0
1999	Robo ya kwanza	100.5	94.3	56.5	80.1	84.2	82.1	98.4	86.9	107.3	105.3	87.1	93.8
	Robo ya pili	103.1	94.6	57.3	74.8	83.0	82.8	98.0	87.6	108.9	103.4	83.8	94.9
	Robo ya tatu	93.3	79.0	57.4	82.7	81.1	77.7	96.8	91.8	109.1	103.4	84.2	88.5
	Robo ya nne	94.0	95.0	57.6	90.9	85.4	76.4	96.5	92.1	108.7	103.6	85.7	90.7
2000	Robo ya kwanza	94.2	97.0	60.5	91.8	84.7	88.0	96.3	87.2	110.5	104.8	83.9	91.1
	Robo ya pili	98.2	97.2	62.6	100.5	86.1	87.8	96.6	91.6	110.2	108.0	83.0	94.9
	Robo ya tatu	93.3	98.2	66.1	96.3	87.1	90.9	96.5	94.4	110.7	108.0	86.1	91.8
	Robo ya nne	102.4	104.5	73.1	97.4	97.3	93.1	96.4	92.3	111.9	109.9	84.8	95.5
2001	Robo ya kwanza	105.1	97.4	93.9	97.2	104.8	96.4	98.9	102.6	112.8	101.8	88.8	97.4
	Robo ya pili	102.5	99.6	102.0	102.8	92.1	97.7	104.3	102.0	91.9	94.0	92.2	101.6
	Robo ya tatu	95.5	101.2	102.0	99.7	100.8	104.0	97.9	95.9	86.4	99.3	104.1	97.1
	Robo ya nne	96.9	101.8	102.0	100.3	102.3	101.8	98.8	99.4	108.9	104.9	114.8	108.9
2002	Robo ya kwanza	111.9	100.0	102.0	95.8	98.9	111.7	101.2	114.9	95.3	103.4	126.7	108.2
	Robo ya pili	113.0	100.0	102.0	108.1	92.0	105.4	94.6	114.1	93.1	100.8	134.5	108.6
	Robo ya tatu	107.7	100.9	102.0	109.6	94.4	112.2	100.1	118.5	89.9	104.0	147.8	107.0
	Robo ya nne	108.3	117.1	102.0	112.6	95.4	104.2	104.3	134.3	93.4	105.1	155.8	109.1
2003	Robo ya kwanza	115.1	118.2	102.0	122.2	93.6	104.2	106.5	112.1	95.9	106.3	184.9	114.3
	Robo ya pili	115.5	118.8	102.0	120.8	97.9	107.7	105.9	115.9	100.7	106.6	191.3	115.1
	Robo ya tatu	116.4	118.9	102.0	120.5	98.9	105.5	107.1	112.2	90.1	107.5	186.2	115.4
	Robo ya nne	122.8	121.4	102.0	117.6	93.0	106.9	103.0	104.5	86.9	108.4	174.0	118.6
2004*	Robo ya kwanza	113.5	120.1	111.9	126.0	105.3	103.5	111.0	104.5	105.5	102.7	103.3	116.5
	Robo ya pili	114.7	115.3	111.9	135.8	107.3	104.6	107.4	102.3	105.4	103.6	102.6	117.7
	Robo ya tatu	116.9	103.3	111.9	147.1	106.5	104.2	109.7	101.3	105.1	107.7	102.8	115.1
	Robo ya nne	120.3	103.3	111.9	147.7	107.8	102.3	108.5	101.1	110.2	102.3	120.6	117.3
2005	Robo ya kwanza	123.3	104.1	111.9	152.3	104.3	107.8	103.4	105.5	109.4	113.1	105.6	119.7
	Robo ya pili	124.3	106.0	111.9	162.9	104.9	109.9	105.0	106.4	110.5	113.2	107.5	121.0
	Robo ya tatu	130.5	109.1	126.7	165.7	105.4	112.1	107.2	107.9	119.2	115.7	109.1	122.7
	Robo ya nne	133.2	109.6	126.5	170.6	105.4	112.9	107.7	106.6	116.7	115.2	110.0	127.9
2006	Robo ya kwanza	134.5	114.0	129.9	178.7	109.1	126.9	108.4	110.9	118.7	127.6	115.3	131.5
	Robo ya pili	136.7	119.1	132.8	195.1	110.8	131.2	109.0	115.2	114.2	132.7	117.3	135.2
	Robo ya tatu	134.3	126.8	134.3	204.8	110.2	135.3	110.5	118.0	113.4	137.1	116.7	135.6
	Robo ya nne	136.8	130.9	134.3	207.6	113.8	139.1	111.7	118.6	110.9	137.1	119.1	137.9
2007	Robo ya kwanza	142.5	133.3	146.1	215.7	118.8	144.2	113.6	117.3	114.4	140.0	143.4	143.2
	Robo ya pili	148.7	142.8	146.1	215.1	128.9	148.8	112.6	117.8	118.1	142.0	151.7	148.7
	Robo ya tatu	149.4	144.2	146.1	227.2	134.0	148.6	120.2	114.7	119.3	157.4	106.1	152.3
	Robo ya nne	157.3	150.1	146.1	221.2	135.4	148.1	133.8	117.9	119.5	164.0	156.4	157.9
2008	Robo ya kwanza	166.4	160.2	195.1	259.4	122.7	163.5	130.5	125.9	124.2	161.4	168.4	166.5
	Robo ya pili	173.8	160.8	195.1	266.9	119.1	167.7	140.7	128.2	129.0	162.1	168.4	171.4
	Robo ya tatu	174.0	165.5	197.9	286.6	120.3	172.9	157.8	132.2	129.5	176.7	106.9	175.7
	Robo ya nne	180.1	171.2	203.5	287.1	121.7	175.6	165.8	137.5	130.6	183.9	107.8	180.8

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu
NB. Wastani (Average) wa miezi mitatu (3) kwa kila Robo Mwaka (kuanzia mwaka 1995, Fahirisi (Index) imekuwa ikitolewa kila mwezi katika miezi yote 12 ya Mwaka)

* Takwimu zimerekebishwa

**FAHIRISI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO
NA WENYE KIPATO CHA JUU DAR-ES-SALAAM (2001 = 100)**

Jedwali Na.12

Mwaka	Chakula	Vinywaji na sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha , Vyombo Vya Ny-	Huduma Mahitaji ya Nyu- mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
1998 Machi	81.8	85.8	58.7	64.7	120.1	72.5	98.7	69.2	103.0	103.4	81.1	44.4	77.5
Juni	83.9	85.8	58.7	66.8	122.0	71.9	100.2	73.5	103.2	103.7	81.1	44.4	78.9
Septemba	78.3	86.1	58.7	68.1	148.0	80.1	101.0	74.2	104.5	107.6	76.0	49.3	78.7
Desemba	81.0	86.1	58.7	75.8	126.7	80.2	100.1	76.2	106.3	105.6	78.6	49.3	79.6
1999 Machi	89.3	88.4	58.7	71.3	151.0	83.6	100.5	80.6	111.6	107.5	86.1	49.2	84.6
Juni	85.1	88.4	58.7	73.7	142.5	83.0	99.7	83.4	115.9	103.8	86.1	49.3	82.8
Septemba	81.4	88.4	59.9	80.8	140.8	81.7	100.1	87.1	114.5	108.3	80.5	48.7	82.2
Desemba	83.3	94.7	63.6	86.7	154.1	82.8	90.5	87.9	113.7	106.7	88.8	47.8	85.0
2000 Machi	84.5	92.3	65.5	88.1	166.7	85.3	90.4	94.3	117.1	111.4	80.3	48.2	86.4
Juni	84.7	92.3	65.5	88.1	166.7	85.3	90.4	94.3	117.1	111.4	80.3	48.2	86.4
Septemba	84.9	94.9	81.1	101.8	155.0	84.1	93.7	88.8	165.6	127.3	96.4	49.9	90.3
Desemba	91.7	94.9	80.5	100.1	187.3	87.5	93.1	89.8	122.5	111.0	76.9	50.7	92.3
2001 Machi	119.0	94.9	101.8	97.6	94.9	112.7	115.3	118.6	109.7	97.4	89.9	124.3	110.3
Juni	100.6	101.1	86.1	99.9	101.1	88.8	102.9	97.4	90.4	100.9	101.7	127.7	100.6
Septemba	92.2	101.7	106.0	100.4	101.7	94.7	92.3	93.5	92.5	97.0	101.2	96.8	96.9
Desemba	88.2	102.3	106.0	102.2	102.3	103.8	89.6	90.4	107.4	104.6	107.1	51.2	92.3
2002 Machi	104.3	101.2	110.0	100.8	101.5	103.3	103.4	101.5	102.6	102.5	108.1	105.3	103.5
Juni	104.1	101.2	110.0	101.7	101.5	103.3	103.4	102.0	102.0	101.4	108.5	106.0	103.2
Septemba	104.2	101.5	110.0	102.4	101.5	103.9	104.3	103.9	101.8	101.5	108.5	106.9	103.4
Desemba	103.7	101.4	110.0	102.0	102.0	104.6	105.2	103.7	101.7	101.7	108.5	107.0	103.2
2003 Machi	106.8	106.8	116.0	116.5	110.7	102.2	104.9	103.2	105.0	103.3	110.9	109.0	106.9
Juni	107.6	107.5	116.0	119.7	115.7	109.4	107.8	103.8	105.0	103.4	111.6	109.2	108.0
Septemba	107.9	108.4	116.0	117.8	117.3	105.6	108.4	102.7	105.3	103.1	109.4	108.3	107.9
Desemba	108.6	108.9	116.0	118.7	114.5	105.5	108.6	105.4	104.7	103.2	107.8	107.0	108.1
2004 Machi	111.3	112.0	118.0	127.6	112.4	104.2	111.3	101.6	107.2	107.2	107.5	103.4	110.7
Juni	114.2	112.0	118.0	134.6	110.2	109.9	108.7	106.2	107.1	111.4	107.3	105.4	113.5
Septemba	114.6	112.0	118.0	149.2	108.4	113.7	106.9	111.6	107.1	114.7	107.7	104.4	115.4
Desemba	117.7	112.0	118.0	149.6	109.6	115.3	109.2	112.9	112.3	118.7	108.3	101.0	118.0
2005 Machi	120.4	111.9	120.0	153.5	112.0	116.4	101.4	113.3	115.3	119.8	114.1	104.6	120.1
Juni	119.3	111.9	120.0	161.9	113.4	116.7	102.4	114.0	116.8	122.6	114.0	106.3	121.1
Septemba	120.9	116.5	120.0	170.0	113.9	117.3	114.9	117.8	112.3	127.5	117.4	109.6	124.2
Desemba	131.1	116.6	120.0	176.7	114.7	115.5	116.4	126.8	114.8	136.5	117.4	108.0	131.5
2006 Machi	141.1	118.2	120.0	182.7	120.2	119.4	112.8	122.8	106.1	135.2	114.3	112.3	135.4
Juni	144.1	124.0	123.3	188.8	119.8	122.6	113.8	122.4	105.3	136.2	115.1	108.3	137.6
Septemba	141.5	137.2	125.0	200.5	123.9	125.7	115.8	122.7	108.0	140.0	115.4	93.5	139.0
Desemba	145.2	142.3	125.0	204.7	127.7	127.0	121.9	122.5	107.0	147.0	119.2	93.0	143.4
2007 Machi	153.3	144.3	140.0	215.6	131.1	131.2	127.1	120.3	110.0	150.4	152.3	90.9	150.7
Juni	158.3	152.0	140.0	217.0	136.4	131.6	127.3	119.1	110.9	155.7	155.6	92.7	155.3
Septemba	157.8	153.1	140.0	225.2	139.6	130.1	128.7	116.3	111.6	170.8	159.4	88.0	159.7
Desemba	164.9	161.5	140.0	216.8	144.1	129.1	140.1	119.5	112.9	175.6	156.7	81.1	164.2
2008 Machi	177.3	172.0	160.0	253.9	135.2	130.2	142.4	125.8	124.5	178.7	185.1	79.3	174.6
Juni	184.2	171.4	173.3	260.0	135.3	133.8	146.7	128.2	129.5	181.5	185.1	86.1	179.1
Septemba	191.6	182.0	180.0	270.7	128.8	140.5	155.8	131.3	131.8	217.1	188.9	91.1	192.6
Desemba	198.3	192.3	186.7	301.4	130.9	149.4	164.2	135.8	135.4	214.2	190.9	91.8	198.0

* Kuanzia 2002, Takwimu zimerekebishwa
Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

**FAHIRISI YA GHARAMA YA MAISHA YA WENYE KIPATO
CHA JUU DAR-ES-SALAAM (2001=100)**

Jedwali Na 13

Mwaka	M E Z I				Wastani	Badiliko %
	Machi	Juni	Sept.	Desemba		
1982	-	1.8	-	2.2	1.9	27.5
1983	-	2.3	-	2.7	2.4	24.2
1984	-	2.5	-	3.4	2.8	18.4
1985	-	3.2	-	4.1	3.5	23.6
1986	-	4.5	-	5.8	4.9	41.2
1987	-	6.3	-	9.1	7.4	49.3
1988	-	9.6	-	12.2	10.5	41.8
1989	-	13.2	-	18.2	15.1	43.8
1990	-	19.1	-	22.4	19.9	32.2
1991	-	25.4	-	28.9	26.1	31.0
1992	-	32.0	-	36.4	32.9	26.0
1993	-	37.1	-	46.8	40.2	22.4
1994	-	51.1	-	61.2	53.9	34.1
1995	61.6	59.1	62.6	67.3	62.6	16.1
1996	74.7	72.8	73.2	72.7	73.4	17.1
1997	77.4	75.7	77.1	78.7	77.2	5.2
1998	77.5	78.9	78.7	79.6	78.7	1.9
1999	82.8	82.2	85.0	92.1	83.6	6.3
2000	86.4	86.4	90.3	92.3	88.9	6.2
2001	110.3	100.6	96.6	92.3	100.0	12.5
2002	103.8	103.5	103.3	104.3	3.8	3.5
2003	109.8	105.9	107.7	109.9	5.8	2.3
2004	116.8	114.6	114.4	115.1	6.4	8.2
2005	126.5	123.7	124.2	120.9	8.3	7.9
2006	141.1	135.0	138.9	129.6	11.5	9.2
2007	154.2	150.5	157.5	138.7	9.3	11.5
2008	174.6	179.1	192.6	198.0	186.1	18.3

* Takwimu zimerekebishwa Desemba 2001=100

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

**FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO
NA WAKAZI WA MIJINI -TANZANIA BARA (2001=100)**

Jedwali Na.14

Mwaka	Chakula	Vinywaji na Sigara	Kodi ya Nyumba	Umeme, Mafuta ya Taa, Maji	Nguo na Viatu	Fenicha Vyombo Vya Ny- umbani	Huduma Mahitaji ya Nyu- mbani	Huduma za Afya	Michezo na Starehe	Usafiri	Elimu	Vinginevyo	Fahirisi Bidhaa Zote
1998	Robo ya kwanza	82.6	89.4	85.7	80.2	82.7	92.4	94.6	95.1	86.4	88.3	95.2	83.8
	Robo ya Pili	82.7	90.2	86.0	81.4	82.7	92.7	94.8	95.8	87.5	89.5	95.7	84.0
	Robo ya Tatu	78.7	93.7	87.0	84.7	86.3	97.3	97.5	96.7	90.3	91.1	95.7	81.7
	Robo ya Nne	80.5	94.8	88.8	84.8	88.3	97.1	98.3	98.2	92.0	92.7	96.6	83.3
1999	Robo ya kwanza	90.5	96.2	90.3	87.9	93.0	97.8	99.3	98.4	93.5	94.0	97.5	91.2
	Robo ya Pili	89.6	96.8	91.0	90.9	94.1	98.8	99.9	98.9	94.7	94.3	97.8	90.9
	Robo ya Tatu	85.6	93.3	91.2	91.8	93.9	99.0	99.7	98.5	96.3	95.7	98.8	87.8
	Robo ya Nne	87.2	93.0	92.2	92.9	95.1	96.5	100.7	98.9	96.0	95.6	99.5	89.1
2000	Robo ya kwanza	97.3	94.5	94.5	94.4	96.4	98.3	102.4	99.6	97.1	97.0	99.6	97.0
	Robo ya pili	96.1	95.1	95.8	95.6	95.8	98.5	101.5	99.0	98.4	98.3	99.7	96.3
	Robo ya tatu	91.0	98.0	96.9	97.9	96.4	99.1	101.9	98.9	98.7	99.1	99.3	92.9
	Robo ya nne	92.5	98.0	98.0	100.7	97.1	99.9	101.3	100.3	99.1	100.3	99.2	94.2
2001	Robo ya kwanza	102.9	99.0	99.7	101.3	98.6	100.4	100.9	100.2	99.4	100.5	99.2	100.1
	Robo ya pili	101.9	100.0	99.8	100.2	98.7	99.8	100.0	99.9	99.8	99.7	99.4	101.4
	Robo ya tatu	96.9	100.5	100.0	99.3	100.3	99.6	99.7	99.5	100.4	99.8	100.2	97.6
	Robo ya nne	98.3	100.6	100.6	99.2	102.4	100.3	99.4	100.3	100.5	100.0	101.1	98.8
2002	Robo ya kwanza	107.4	101.2	105.9	98.9	97.6	98.9	100.5	101.3	95.1	96.2	97.1	103.5
	Robo ya pili	107.8	100.9	103.5	108.7	93.2	96.7	98.0	100.0	92.5	96.5	101.1	104.1
	Robo ya tatu	105.9	101.6	107.5	109.3	96.1	95.6	98.7	100.9	94.1	97.9	106.9	103.8
	Robo ya nne	107.5	109.5	108.3	111.0	97.3	95.6	100.8	105.0	95.7	99.6	111.6	105.9
2003	Robo ya kwanza	111.8	110.8	107.0	111.7	97.3	94.7	100.2	106.3	95.7	100.7	110.3	108.5
	Robo ya pili	113.4	111.0	106.2	114.3	98.1	96.4	100.5	106.0	97.8	101.4	110.1	109.9
	Robo ya tatu	113.1	110.4	107.5	110.5	96.3	95.5	99.5	105.4	97.0	101.1	109.8	109.1
	Robo ya nne	118.4	112.2	107.6	109.0	97.5	95.7	99.6	96.4	96.5	101.7	109.0	112.0
2004	Robo ya kwanza	122.8	111.7	107.7	113.2	89.1	95.5	101.6	95.7	91.4	99.7	108.6	113.9
	Robo ya pili	122.8	112.6	108.8	114.1	92.9	94.2	98.6	97.2	85.3	98.4	105.3	114.0
	Robo ya tatu	121.3	111.1	113.7	122.0	91.3	94.7	100.7	94.2	87.0	103.6	106.1	114.2
	Robo ya nne	127.4	110.6	113.8	127.7	89.2	95.2	100.1	92.0	91.8	106.5	101.5	118.1
2005	Robo ya kwanza	127.9	113.3	118.7	128.8	90.9	96.3	102.1	92.1	93.4	107.2	90.0	118.7
	Robo ya pili	129.5	114.5	122.1	132.9	91.5	96.3	102.4	93.4	92.4	108.2	89.7	120.2
	Robo ya tatu	128.8	116.3	129.5	135.5	93.3	96.2	102.4	97.2	91.9	110.4	89.9	120.7
	Robo ya nne	131.5	120.0	131.5	140.3	95.6	98.1	102.7	105.2	98.2	114.8	94.5	123.9
2006	Robo ya kwanza	138.6	119.7	128.8	138.2	98.1	100.8	101.0	107.6	98.0	115.3	90.2	127.9
	Robo ya pili	142.4	121.4	131.5	145.5	98.2	102.9	102.7	106.2	97.5	119.1	91.5	131.3
	Robo ya tatu	133.3	127.7	134.5	151.7	99.7	105.9	105.0	107.3	98.3	122.7	94.4	127.8
	Robo ya nne	139.7	131.1	134.5	147.9	101.2	107.6	108.9	110.3	100.8	123.8	96.9	131.7
2007	Robo ya kwanza	147.3	133.6	136.0	149.1	104.5	111.4	111.6	109.9	105.3	125.9	100.6	137.0
	Robo ya pili	148.2	137.6	136.6	154.7	105.3	112.3	114.0	110.6	106.9	127.8	101.4	138.7
	Robo ya tatu	147.0	138.0	137.5	158.3	105.2	112.4	114.3	110.9	108.5	129.9	102.8	138.5
	Robo ya nne	150.2	143.0	138.3	157.0	105.6	113.8	113.8	112.3	108.9	130.9	104.1	140.8
2008	Robo ya kwanza	163.4	146.8	138.9	161.6	105.3	116.6	115.1	113.6	110.0	132.9	106.2	149.2
	Robo ya pili	165.1	148.5	139.5	172.0	106.4	118.1	117.1	114.7	111.4	136.5	107.8	151.7
	Robo ya tatu	164.5	149.7	141.6	179.2	106.4	120.1	116.8	117.4	114.5	141.0	110.8	152.8
	Robo ya nne	175.0	152.1	141.6	172.5	108.6	122.1	119.1	120.3	117.6	139.6	112.7	158.4

* Kuanzia 2002 Takwimu zimerekebishwa

NB. Wastani (Average) wa miezi mitatu (3) kwa kila Robo mwaka (kuanzia mwaka 1995, Fahirisi (Index) imekuwa ikitengenezwa kila mwezi katika miezi yote 12 ya mwaka).

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

**FAHIRISI YA BEI YA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO
NA WAKAZI WA MIJINI TANZANIA BARA (2001=100)**

Jedwali Na.15

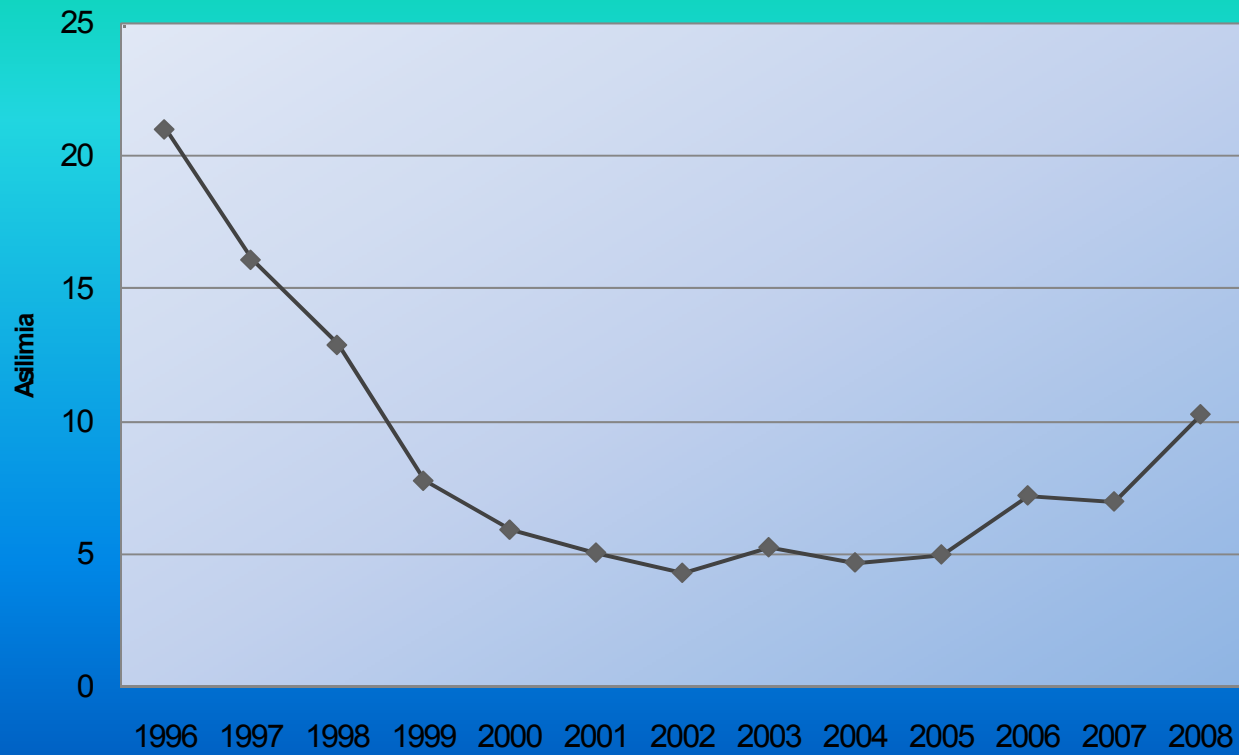
Mwaka	Robo ya mwaka				Wastani wa Fahirisi	Badiliko %
	Robo ya Kwanza	Robo ya Pili	Robo ya Tatu	Robo ya nne		
1982	1.5	1.6	1.8	1.9	1.7	28.9
1983	1.9	2.1	2.2	2.4	2.2	27.1
1984	2.5	2.7	3.1	3.4	2.9	36.1
1985	3.6	3.7	3.9	4.4	3.9	33.3
1986	4.8	4.8	5.3	5.9	5.2	32.4
1987	6.3	6.3	6.7	7.6	6.7	29.9
1988	8.2	8.3	9.1	9.7	8.8	31.2
1989	10.5	11.3	11.8	12.5	11.5	30.4
1990	14.5	14.9	16.0	17.3	15.6	35.9
1991	18.8	19.8	20.4	21.7	20.2	28.8
1992	23.6	23.7	24.8	26.3	24.6	21.9
1993	28.4	30.0	30.2	33.1	30.5	24.0
1994	37.7	40.6	41.2	45.4	41.2	35.3
1995	50.8	51.5	52.5	55.3	52.5	27.4
1996	63.7	63.9	62.2	64.5	63.6	21.0
1997	73.3	74.6	72.8	74.5	73.8	16.1
1998	83.8	84.0	81.8	83.3	83.3	12.9
1999	91.2	90.9	87.8	89.2	89.8	7.8
2000	97.1	96.3	92.9	94.2	95.1	6.0
2001	102.2	101.4	97.6	98.9	100.0	5.1
2002	103.5	104.1	103.8	105.9	104.3	4.3
2003	108.5	109.9	109.1	112.0	109.9	5.3
2004	113.9	114.0	114.2	118.1	115.1	4.7
2005	118.7	120.2	120.7	123.9	120.9	5.0
2006	127.9	131.3	127.8	131.7	129.6	7.3
2007	137.0	138.7	138.5	140.8	138.7	7.0
2008	149.2	151.7	152.8	158.4	153.0	10.3

Takwimu zimerekebishwa: **Des.2001=100**

NB. Wastani wa miezi mitatu (3) kwa kila Robo ya Mwaka (kuanzia mwaka 1995, Fahirisi (Index) imekuwa ikitolewa kila mwezi katika miezi yote 12 ya mwaka).

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

MWENENDOWAKASI YA UPANDAJ BEI - Tanzania Bara
Bei za mwaka 2001

**FAHIRISI MBALIMBALI ZA BIDHAA NA HUDUMA ZITUMIWAZO
NA WAKAZI WA MIJINI-TANZANIA BARA (2001=100)**

Jedwali Na.16

Mwaka	F A H I R I S I				B A D I L I K O (%)			
	K I P A T O C H A			WAKAZI MIJINI TA- NZ.BARA	K I P A T O C H A			WAKAZI MIJINI TA- NZ.BARA
	CHINI	KATI	JUU		CHINI	KATI	JUU	
1982	2.7	2.1	1.9	1.7	21.8	25.9	25.9	27.6
1983	3.3	2.6	2.4	2.2	23.6	23.5	26.5	29.7
1984	3.9	3.3	2.8	2.9	17.5	28.6	16.3	35.4
1985	5.7	4.7	3.5	3.9	46.6	42.6	24.0	32.3
1986	8.1	6.5	5.0	5.2	41.3	37.7	41.9	32.6
1987	10.2	8.6	7.4	6.7	26.2	32.1	48.9	29.8
1988	13.2	11.4	10.5	8.8	29.5	32.9	42.0	31.8
1989	17.3	14.9	15.1	11.5	30.7	30.1	43.5	30.3
1990	22.7	18.7	19.9	15.7	31.5	25.6	32.2	35.8
1991	30.9	26.5	26.1	20.1	36.3	41.4	31.2	28.7
1992	38.2	31.8	32.9	24.5	23.5	20.0	25.9	21.8
1993	46.9	41.0	40.2	30.4	22.9	29.1	22.3	24.0
1994	61.2	55.0	54.0	41.2	30.4	34.1	34.1	35.5
1995	65.7	70.3	62.6	52.5	7.3	27.9	16.1	27.4
1996	78.8	81.7	73.4	63.6	19.9	16.3	17.1	21.0
1997	84.1	86.9	77.2	73.8	6.8	6.3	5.2	16.1
1998	89.8	91.2	78.7	83.3	6.8	5.0	1.9	12.9
1999	90.6	91.9	83.6	89.8	0.9	0.8	6.3	7.8
2000	92.2	94.2	88.9	95.1	1.7	2.5	6.3	6.0
2001	100.0	100.0	100.0	100.0	8.5	6.1	12.5	5.1
2002	103.8	103.5	103.3	104.3	3.8	3.5	3.3	4.3
2003	109.8	105.9	107.7	109.9	5.8	2.3	4.3	5.3
2004	116.8	114.6	114.4	115.1	6.4	8.2	6.2	4.7
2005	126.5	123.7	124.2	120.9	8.3	7.9	8.6	5.0
2006	141.1	135.0	138.9	129.6	11.5	9.2	11.8	7.3
2007	154.2	150.5	157.5	138.7	9.3	11.5	13.4	7.0
2008	180.9	173.6	186.1	153.0	17.3	15.3	18.3	10.3

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu
Takwimu zimerekebishwa: **Des.2001=100**

SURA YA 2

HALI YA UCHUMI DUNIANI NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA

HALI YA UCHUMI DUNIANI

Ukuaji wa Uchumi Duniani

31. Katika mwaka 2008, kiwango cha ukuaji cha Pato la dunia kilikuwa asilimia 3.9 ikilinganishwa na asilimia 4.9 mwaka 2007. Kupungua kwa Pato la dunia kulitokana hasa na kupungua kwa uzalishaji katika Nchi Zilizoendelea kiuchumi. Nchi Zilizoendelea zilikumbwa na msukosuko wa uchumi uliosababishwa na kuanguka kwa sekta ya fedha na masoko ya mitaji katika nchi za Marekani na Ulaya.

32. Mwaka 2008, pato la Nchi Zinazoendelea ulikua kwa kiwango cha asilimia 6.9 ikilinganishwa na asilimia 8.0 mwaka 2007. Kushuka kwa kiwango cha ukuaji wa pato la Nchi Zinazoendelea kulichangiwa hasa na: kupungua kwa uwekezaji katika biashara na kupungua kwa uuzaji bidhaa nje.

33. Pato la Nchi za Asia ikijumuisha China na India lilikua kwa asilimia 8.4 ikilinganishwa na asilimia 9.7 mwaka 2007. Kushuka kwa Pato la nchi hizi kulichangiwa na kupungua kwa uuzaji bidhaa kwenda nchi Zilizoendelea hasa Marekani na Ulaya. Kwa kiasi kikubwa, China na India zinategemea soko la bidhaa katika nchi za Amerika na Ulaya Maghari ambazo uchumi wao uliathirika na msukosuko wa masoko ya fedha.

Jedwali Na 2.1: Pato la Dunia 2000 – 2008 (ukuaji asilimia)

Sehemu	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pato la Dunia	3.0	4.0	5.1	4.9	5.0	4.9	3.9
Nchi Zilizoendelea	1.6	2.0	3.4	2.5	3.0	2.7	1.5
Nchi Zinazoendelea	4.7	6.4	7.6	7.5	7.8	7.9	6.9
Nchi za Asia Zinazoendelea	6.5	8.1	8.8	9.2	9.6	9.7	8.4
Afrika	3.6	4.6	5.5	5.6	5.9	6.2	5.9
Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara	3.6	4.2	5.6	6.0	6.4	6.8	6.1

Chanzo : Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF), 2009

Mwenendo wa Biashara Duniani

34. Mwaka 2008, kiwango cha ukuaji wa biashara duniani kiliendelea kushuka kutoka asilimia 6.0 mwaka 2007 hadi asilimia 2.0 mwaka 2008. Hali hiyo ilitokana na mahitaji madogo ya bidhaa kwa Nchi Zilizoendelea na hivyo kusababisha kushuka kwa ukuaji wa biashara ya kimataifa. Aidha, kutetereka kwa masoko ya fedha na mitaji kulichangia kushuka kwa kiwango cha biashara duniani.

35. Thamani ya mauzo ya bidhaa nje duniani ilikuwa dola za Kimarekani 15.8 trilioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 13.6 trilioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 15. Ongezeko la thamani ya mauzo nje lilichangiwa hasa na kupanda kwa bei za bidhaa.

36. Kwa nchi za Afrika, kiwango cha mauzo ya bidhaa nje kiliongezeka kutoka asilimia 18 mwaka 2007 hadi asilimia 29 kwa mwaka 2008. Uagizaji bidhaa uliongezeka kutoka asilimia 24 mwaka 2007 hadi asilimia 27 mwaka 2008. Mauzo ya bidhaa za China nje yalipungua kutoka asilimia 26 mwaka 2007 hadi kufikia asilimia 17 mwaka 2008. Aidha, uagizaji wa bidhaa kutoka China ulipungua kutoka asilimia 21 mwaka 2007 hadi asilimia 19 mwaka 2008.

Jedwali Na. 2.2: Mwenendo wa Biashara Duniani 2008 (Thamani - US\$ bilioni na Asilimia)

Nchi/ Miaka	Mauzo ya Nje					Bidhaa zilizoagizwa kutoka Nje				
	Thamani	Badiliko kwa Mwaka (Asilimia)				Thamani	Badiliko kwa Mwaka (Asilimia)			
	2008	2000-08	2006	2007	2008	2008	2000-08	2006	2007	2008
Dunia	15775	12	16	16	15	16120	12	15	15	15
Amerika ya Kaskazini	2049	7	13	11	10	2909	7	11	6	7
Amerika	1301	7	15	12	12	2166	7	11	5	7
Canada	456	6	8	8	8	418	7	11	9	7
Mexico	292	7	17	9	7	323	7	15	10	9
Amerika ya Kusini na Kati	602	15	21	14	21	595	14	22	25	30
Brazil	198	17	16	17	23	183	15	23	32	44
Nchi nyingine za Amerika ya Kati na Kusini	404	14	23	13	20	413	14	21	23	24
Ulaya	6456	12	13	16	12	6833	12	15	16	12
Umoja wa Nchi za Ulaya	5913	12	13	16	11	6268	12	14	16	12
Ujerumani	1465	13	14	19	11	1206	12	17	16	14
Ufaransa	609	8	7	11	10	708	10	7	14	14
Uholanzi	634	13	14	19	15	574	13	15	18	16
Italia	540	11	12	18	10	556	11	15	14	10
Uingereza	458	6	16	-2	4	632	8	17	4	1
Jumuiya ya Madola ya Nchi huru (OS)	703	22	25	20	35	493	25	30	35	31
Jumuiya ya Urusi	472	21	25	17	33	292	26	31	36	31
Afrika	561	18	19	18	29	466	17	16	24	27
Afrika bila ya Afrika ya Kusini	481	19	20	17	32	367	18	13	28	31
Mashariki ya Kati	1047	19	22	16	36	575	17	12	25	23
Asia	4355	13	17	16	15	4247	14	16	15	20
China	1428	24	27	26	17	1133	22	20	21	19
Japan	782	6	9	10	10	762	9	12	7	22
India	179	20	21	22	22	292	24	21	25	35
Nchi zinazochipukia katika viwanda	1033	10	15	11	10	1093	10	16	11	17
Nchi zinazoendelea	6025	15	20	17	20	5494	15	17	18	21
Nchi Masikini	176	22	25	24	36	157	17	15	24	27

Chanzo: Ripoti ya Shirika la Biashara Duniani Machi, 2009

Hali ya Uchumi wa Bara la Afrika

37. Mwaka 2008, pato la Bara la Afrika lilipungua kutoka asilimia 6.3 mwaka 2007 hadi kufikia asilimia 5.9 mwaka 2008. Upungufu huo ulitokana hasa na kupungua kwa mahitaji ya bidhaa za kilimo katika nchi Zilizozendelea. Kiwango cha ukuaji wa pato kwa nchi za Kusini mwa Afrika kilipungua kutoka asilimia 12.8 mwaka 2007 hadi asilimia 10.6 mwaka 2008. Kupungua kwa Pato kulichangiwa na kushuka kwa pato la nchi zinazozalisha mafuta. Mwaka 2008, nchi ya Angola iliendelea kuwa na kiwango kikubwa kuliko nchi nyingine cha ukuaji wa pato cha asilimia 16.0.

38. Mwaka 2008, kiwango cha ukuaji cha pato la nchi ya Nigeria kilipungua kutoka asilimia 6.4 mwaka 2007 hadi asilimia 6.2 mwaka 2008. Ukuaji wa Pato

la nchi ya Afrika Kusini ulishuka kutoka asilimia 5.1 mwaka 2007 hadi asilimia 3.8 mwaka 2008. Kiwango cha ukuaji wa pato la nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara kilipungua kutoka asilimia 6.8 mwaka 2007 hadi asilimia 6.1 mwaka 2008.

Jedwali Na. 2.3: Mwenendo wa Baadhi ya Viashirio vya Uchumi kwa Baadhi ya Nchi za Afrika: 2005 - 2008

Nchi	Pato (Badiliko %)				Bei kwa Mlaji (Badiliko %)				Urari wa Malipo ya Kawaida[1] (Badiliko %)			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Afrika	5.6	5.9	6.2	5.9	8.4	6.4	6.3	10.2	1.8	3.1	1	3
Afrika Kaskazini	4	4.4	4.2	5.5	1.5	3.1	3.1	4.3	11.9	14.3	12.4	15.5
Algeria	5.3	2	4.6	4.9	1.6	2.5	3.7	4.3	20.7	25.2	23.2	28.1
Morocco	1.7	8	2.2	6.5	1	3.3	2	3.9	1.7	2.8	-0.1	0.4
Tunisia	4	5.5	6.3	5.5	2	4.5	3.1	5.9	-1	-2	-2.5	-3.4
Kusini mwa Jangwa la Sahara	6	6.4	6.8	6.1	10.5	7.3	7.2	11.9	-1.1	-0.1	-3.3	-0.7
Pembe ya Afrika[2]	9.3	11.3	10.8	8.4	7.7	9.1	11.4	19.5	-9.7	-13.3	-9.8	-6.3
Ethiopia	10.3	11.6	11.4	8.4	6.8	12.3	17	25.3	-8.6	-9.1	-4.5	6.2
Sudan	8.6	11.3	10.5	8.5	8.5	7.2	8	16	-10.5	-15.1	-11.8	1.9
Maziwa Makuu[3]	6.2	6	6.8	6.5	11.5	10.4	9.2	15.7	-4.5	-4.4	-4.8	-6.2
DRC	6.5	5.6	6.3	10	21.4	13.2	16.7	17.5	-10	-2.4	-4	-1.9
Kenya	5.8	6.1	7	3.3	10.3	14.5	9.8	25	-3	-2.5	-3.5	6.1
Tanzania	6.8	6.7	7.3	7.5	4.4	7.3	7	9.2	-5.2	-7.8	-9.2	-9.8
Uganda	6.7	5.1	6.5	9.8	8	6.6	6.8	7.3	-2.1	-4	-2	-3.4
Kusini mwa Afrika[4]	7	10.8	12.8	10.6	31.1	11.2	10.1	11.3	3.4	15.2	6.7	9.6
Angola	20.6	18.6	21.1	16	23	13.3	12.2	12.1	13.5	23.3	11	18
Zimbabwe	-5.3	-5.4	-6.1	...	237.8	1,017	10,453	...	-11.2	-6	-1
Afrika ya Kati na Magharibi[5]	5.6	4.6	5.1	5.4	11.5	7	4.6	9.3	2.5	4.2	-1.6	3.1
Ghana	5.9	6.4	6.4	6.5	15.1	10.9	9.6	16.8	-7	-10.9	-12.8	-13.1
Nigeria	7.2	6.2	6.4	6.2	17.8	8.3	5.5	11	9.2	9.5	0.7	6.2
CFA Franc zone	4.5	2.2	3.6	4.3	4.4	3.6	1.6	5.6	-1.9	-0.3	-2.3	2.5
Cameroon	2	3.2	3.3	3.8	2	5.1	0.9	4.1	-3.4	-0.7	0.4	1.3
Côte d'Ivoire	1.5	-0.3	1.6	2.9	3.9	5	2.1	5.6	-0.1	3.1	1.4	3.8
Afrika Kusini	5.1	5.4	5.1	3.8	3.4	4.7	7.1	11.8	-3.8	-6.5	-7.3	-8
Nchi Zinazonunua Mafuta	4.8	5.7	5.2	5	8.2	6.3	6.7	10.9	-3.8	-3.5	-4.8	-5.7
Nchi Zinazotoa Mafuta	7.6	6.3	8	7.4	8.9	6.4	5.6	9.2	11.1	13.1	7.4	13.5

Chanzo: Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF), 2008.

¹ Asilimia ya Pato la Taifa

² Inajumuisha Djibouti

³ Inajumuisha Burundi na Rwanda

⁴ Inajumuisha Botswana, Comoros, Lesotho, Madagascar, Malawi, Mauritius, Msumbiji, Namibia, Shelisheli, Swaziland, na Zambia.

⁵ Inajumuisha Cape Verde, Gambia, Guinea, Mauritania, Sao Tome na Principe, Sierra Leone, na ukanda wa CFA.

USHIRIKIANO WA UCHUMI KIMATAIFA

Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC)

39. Mwaka 2008, Mawaziri wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki walikutana Zanzibar kupokea na kujadili ripoti ya timu ya wataalum waliounda Kikosi Kazi kuhusu uanzishwaji wa Soko la Pamoja la Jumuiya. Soko hilo linatarajiwa kuanza mwaka 2010. Sehemu kubwa ya mazungumzo hayo yalifikia muafaka.

40. Katika juhudi za kuimarisha miundombinu ya Jumuiya mwaka 2008, mkataba wa ujenzi wa barabara ya Arusha Namanga – Athi River ulisainiwa na tayari mkandarasi ameanza kazi. Aidha, ujenzi wa njia ya umeme katika miji wa Namanga na Longido Tanzania kwa kutumia chanzo cha umeme kilichopo Namanga Kenya ulianza. Mradi huu utagharimu dola za Kimarekani 1.8 milion, pindi ujenzi utakapokamilika. Vile vile, kituo kidogo cha umeme katika Uwanja wa Ndege wa Kimataifa mkoani Kilimanjaro- Tanzania kinachokadiriwa kuwa na uwezo wa kuzalisha 132 Kv, kwa ajili ya kuimarisha upatikanaji wa umeme katika miji ya Monduli Tanzania na Namanga Kenya ulianza.

Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika (ECA)

41. Mwaka 2008, Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika ilifanya tathmini ya mafanikio na changamoto zinazolikabili Bara la Afrika katika kufikia Malengo ya Maendeleo ya Milenia mjini Addis Ababa, Ethiopia. Tathmini ilijadili kwa kina Ripoti ya Afrika na Maendeleo ya Malengo ya Milenia. Ripoti hiyo ilionesha kuwa mafanikio makubwa yamefikiwa katika kufikia Malengo ya Maendeleo ya Milenia. Mafanikio hayo yamejionesha katika nyanja za: elimu hususan uandikishwaji wa wanafunzi katika elimu ya msingi; kupungua kwa maambukizi ya Virusi vya UKIMWI na magonjwa nyemelezi; na masuala ya jinsia. Hata hivyo, ripoti imeonesha kuwa idadi vifo vya mama wajawazito na watoto bado ipo juu.

42. Tume ya Uchumi katika Bara la Afrika iliendelea kukabiliwa na changamoto zifuatazo: jinsi ya kuandaa mikakati itakayoweza kuondoa umaskini uliokithiri katika ngazi zote; kutatua mabadiliko ya mifumo duniani kama vile

mabadiliko ya hali ya hewa, kuporomoka kwa soko la fedha, na usalama; na kuwepo kwa ubunifu utakaeleta maendeleo ya haraka.

Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika

43. Mwaka 2008, Mkutano wa Wakuu wa Nchi na Serikali za Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC) ulizindua Mpango wa kuwa na Eneo Huru la Biashara (SADC – FTA) katika mji wa Sandston, Afrika ya Kusini. Mpango huu ulianza rasmi Januari 2008 na unatoa fursa ya kufanya biashara bila ushuru katika Kanda kwa asilimia 85. Eneo Huru la Biashara katika Kanda lilianza na Nchi wanachama kumi na mbili (12) ikijumuishia Tanzania; Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo; Angola; Malawi na Seychelles - ambayo iliyoungana tena uanachama Agosti 2008.

44. Katika mwaka 2008, Mkutano wa Wakuu wa Nchi na Serikali za Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika walisaini Itifaki ya Jinsia na Maendeleo. Itifaki hii inalenga juu ya uwezesaji wa wanawake; kupinga ubaguzi wa kijinsia; na kuwa na usawa wa jinsia kwa kutekeleza kanuni, sera, programu na miradi inayohusu masuala ya kijinsia.

45. Mkutano wa Utatu wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika, Jumuiya ya Soko ya Pamoja la Nchi za Mashariki, na Kusini mwa Afrika (COMESA); na Jumuiya ya Afrika Mashariki ulifanyika Oktoba 2008 mjini Kampala, Uganda kwa lengo la kuendeleza muungano wa jumuiya hizo. Wakuu wa nchi walikubaliana kuanzisha Eneo Huru la Biashara ambalo ilajumuisha Jumuiya zote tatu na hatimaye kuwa na umoja wa forodha.

Mpango Mpya wa Ushirikiano Kuleta Maendeleo Afrika (NEPAD)

46. Mwaka 2008, Mkutano wa Kilele wa 19 wa Wakuu wa Nchi na Serikali na Kamati ya Utekelezaji wa NEPAD ulifanyika Juni 2008 Sharm El Sheikh, Misri wakati wa Mkutano wa Kilele wa Jumuiya ya Afrika (AU). Mkutano ulijadili maamuzi ya Wakuu wa Nchi na Serikali kuhusu mapitio ya utekelezaji wa NEPAD yaliyofanyika Dakar, Senegal Aprili 2008 kwa lengo la kuharakisha utengemazi wa NEPAD kwenye mfumo wa Jumuiya ya Afrika pamoja na hatua

zilizokwisha fikiwa za kumteua Mtendaji Mkuu wa NEPAD. Mkutano huo uliamua kuwa mchakato na masuala yote ya utengemazi wa NEPAD kwenye mfumo wa Jumuiya ya Afrika uwe umekamilika kabla ya kikao cha kawaida cha Wakuu wa Nchi na Serikali wa Kamati ya Utekelezaji wa NEPAD kilichopangwa kufanyika Addis Ababa, Ethiopia Januari 2009.

47. Wakuu wa Nchi na Serikali wa Kamati ya Utekelezaji wa NEPAD walikubaliana kupendekeza kwenye Mkutano wa 11 wa Kilele wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Afrika kuwa Nchi ambayo itakuwa mwenyekiti wa Jumuiya ya Afrika iwe mwanachama wa moja kwa moja kwenye Kamati ya Wakuu wa Nchi na Serikali wa Utekelezaji wa NEPAD. Kwa mantiki hiyo, Tanzania ambayo ilikuwa mwenyekiti wa Jumuiya ya Afrika ilikuwa mwanachama wa Kamati ya Wakuu wa Nchi wa Utekelezaji wa NEPAD baada ya azimio kupitishwa na Wakuu wa Nchi wa Jumuiya ya Afrika Julai, 2008.

Mpango wa Kujitathmini na Kujipima Afrika (APRM)

48. Mkutano wa Kilele wa 19 wa Kamati ya Wakuu wa Nchi na Serikali wa Utekelezaji wa NEPAD ulifuatiwa na Mkutano wa 9 wa Wakuu wa Nchi wa Barani Jopo la Kujitathmini na Kujipima Afrika ambapo ripoti za nchi za Benin, Algeria na Uganda ziliwasilishwa na viongozi wa nchi husika.

Shirika La Kimataifa La Biashara (WTO)

49. Mwaka 2008, majadiliano ya biashara baina ya nchi wanachama wa Shirika la Kimataifa la Biashara (WTO) yaliendelea kama ilivyokuwa kwa mwaka 2007. Hata hivyo, majadiliano yalivunjika Julai 2008 baada ya kushindwa kufikiwa kwa muafaka kati ya Nchi Zilizoendelea na Nchi Zinazoendelea. Suala lililopelekea majadiliano hayo kuvunjika ni utoaji wa ruzuku ya mazao ya kilimo kwa Nchi Zilizoendelea wakati Nchi Zinazoendelea zinashinikiza kupunguza ruzuku katika mazao.

50. Tanzania imeendelea kushiriki na kuunga mkono majadiliano hayo kwa sababu ni ya uwazi na shirikishi ikitegemea kuwa matakwa ya Nchi Changa na Zinazoendelea yatapewa kipaumbele na kusaidiwa kwa ukaribu zaidi ili ziweze kufikia malengo ya kufanya biashara kimataifa katika nyanja mbalimbali.

SURA YA 3

SEKTA YA NJE

MAUZO NJE

51. Mwenendo wa mauzo ya nje katika mwaka 2008 ulikuwa wa kuridhisha pamoja na uchumi wa dunia kukubwa na msukosuko katika masoko ya fedha na mitaji. Mauzo ya bidhaa zisizo asilia hususan dhahabu yanaendelea kutoa mchango mkubwa katika sekta ya nje. Uagizaji wa bidhaa nje uliongezeka hususani bidhaa za kukuza mitaji na za kati. Hata hivyo, uagizaji wa chakula ulipungua kidogo ikilinganishwa na mwaka uliopita.

Biashara ya Bidhaa

52. Mwaka 2008, thamani ya mauzo ya bidhaa nje ilikuwa dola za Kimarekani 3,036.7 milioni ikilinganishwa na dola 2,226.6 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 36.4. Ongezeko hilo lilichangiwa na kuongezeka kwa mauzo ya bidhaa asilia na zisizo asilia. Mauzo ya bidhaa asilia yalichangia asilimia 13.8 na mauzo ya bidhaa zisizo asilia yalichangia asilimia 74.8 ya mauzo ya bidhaa nje. Aidha, asilimia 11.4 ni ya mauzo ya bidhaa nyinginezo zikiwemo mboga mboga, mafuta, nta na ngozi, mbao na bidhaa za mbao.

Bidhaa Asilia

53. Mwaka 2008, thamani ya mauzo ya bidhaa asilia iliongezeka hadi dola 418.4 milioni kutoka dola 319.7 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 29.5. Ongezeko hilo lilitokana na kupanda kwa bei ya tumbaku, karafuu, chai, pamba na korosho katika soko la dunia.

Kahawa

54. Mwaka 2008, thamani ya mauzo ya kahawa nje ilipungua kidogo kwa asilimia 0.6, hadi dola 97.5 milioni, kutoka dola 98.1 milioni mwaka 2007. Punguzo hilo lilichangiwa na kushuka kwa kiasi cha mauzo nje. Wastani wa bei ya kahawa katika soko la dunia ulikuwa dola 2,203.4 kwa tani mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 2,177.6 kwa tani mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 1.2. Mwaka 2008 kiasi cha kahawa kilichouzwa nje kilikuwa tani

44,200 ikilinganishwa na tani 45,000 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 1.8.

Pamba

55. Pamba iliyouzwa nje ilikuwa na thamani ya dola 115.5 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 66.4 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko wa asilimia 74.0. Hii ilichangiwa zaidi na kuongezeka kwa kiasi na bei ya pamba nje. Kiasi cha pamba iliyouzwa nje kiliongezeka kutoka tani 59,100 mwaka 2007 hadi tani 87,000 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 47.2. Wastani wa bei ya pamba katika soko la dunia uliongezeka kwa asilimia 17.5, kutoka wastani wa dola 1,123.8 kwa tani mwaka 2007 hadi dola 1,321.4 kwa tani mwaka 2008. Aidha, ongezeko la kiasi cha mauzo ya zao hilo kilichangiwa na kuongezeka kwa uzalishaji kulikotokana na hali nzuri ya hewa na kuendelea na utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo.

Katani

56. Mwaka 2008, thamani ya mauzo ya katani nje ilipungua kwa asilimia 62.5 hadi dola 3.3 milioni kutoka dola 8.8 milioni mwaka 2007. Upungufu huo ulitokana na kushuka kwa kiasi cha katani kilichouzwa nje. Kiasi cha katani kilichouzwa nje kilikuwa tani 2,700 mwaka 2008 ikilinganishwa na tani 9,500 mwaka 2007. Wastani wa bei ya zao la katani katika soko la dunia uliongezeka kutoka dola 928.4 kwa tani mwaka 2007 hadi dola 1,050.0 mwaka 2008.

Chai

57. Thamani ya mauzo ya chai nje ilikuwa dola 40.8 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 28.7 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 42.1. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa kiasi cha chai iliyouzwa nje sanjari na kuwepo kwa hali nzuri ya hewa nchini. Wastani wa bei ya chai katika soko la dunia uliongezeka kutoka dola 1,334.8 kwa tani mwaka 2007 hadi dola 1,575.3 kwa tani mwaka 2008. Vile vile, kiasi cha mauzo ya chai nje kiliongezeka kutoka tani 21,500 mwaka 2007 hadi tani 25,900 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 20.4.

Tumbaku

58. Tumbaku iliyouzwa nje ilikuwa na thamani ya dola 108.2 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 87.8 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 23.2. Ongezeko hilo lilichangiwa na kupanda kwa bei ya tumbaku katika soko la dunia. Wastani wa bei ya tumbaku ulikuwa dola 3,041.2 kwa tani mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 2,318.1 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 31.2. Hata hivyo, kiasi cha mauzo ya tumbaku nje kilipungua hadi tani 35.6 mwaka 2008 kutoka tani 37.9 mwaka 2007.

Korosho

59. Korosho zilizouzwa nje zilikuwa na thamani ya dola 40.2 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 25.6 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 57.0. Ongezeko lilitokana na kiasi cha mauzo ya korosho kuongezeka kutoka tani 41,300 mwaka 2007 hadi tani 55,000 mwaka 2008. Wastani wa bei ya korosho katika soko la dunia uliongezeka kwa asilimia 17.5, kutoka dola 621.1 kwa tani mwaka 2007 hadi dola 730.1 mwaka 2008.

Karafuu

60. Mwaka 2008, thamani ya mauzo ya karafuu iliongezeka kwa asilimia 221.4, kiwango ambacho ni kikubwa tofauti na ilivyokuwa mwaka uliopita. Mauzo ya karafuu nje yalikuwa dola 13.5 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 4.2 milioni mwaka 2007. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa kiasi cha karafuu kilichouzwa nje, kutoka tani 1,400 mwaka 2007 hadi tani 3,800 mwaka 2008. Vile vile, wastani wa bei ya karafuu katika soko la dunia uliongezeka hadi dola 3,577.5 kwa tani mwaka 2008 kutoka dola 2,968.3 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 20.5.

Bidhaa Zisizo Asilia:

61. Thamani ya mauzo ya bidhaa zisizo asilia ilikuwa dola 2,270.6 milioni mwaka 2008, ikilinganishwa na dola 1,704.5 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 28.8. Ongezeko hili lilichangiwa zaidi na mauzo ya bidhaa za viwandani hasa bidhaa za nyuzi za pamba na katani. Dhahabu iliendelea kuchangia zaidi katika mauzo yote ya bidhaa zisizo asilia. Hata hivyo, mauzo ya

bidhaa zisizo asilia yalichangia asilimia 84.1 ya mauzo yote ya bidhaa nje ikilinganishwa na asilimia 85.5 mwaka 2007

Madini

62. Thamani ya mauzo ya madini ilikuwa dola 995.5 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 848.7 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 17.3. Ongezeko hilo lilichangiwa zaidi na mauzo ya dhahabu. Dhahabu ilichangia asilimia 93.6 ya mauzo ya madini nje. Thamani ya mauzo ya dhahabu iliongezeka hadi dola 932.4 milioni mwaka 2008 kutoka dola 788.2 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 18.2. Hata hivyo, mauzo ya almasi yalipungua kutoka dola milioni 26.0 mwaka 2007 hadi dola milioni 20.2 mwaka 2008.

Bidhaa za Viwandani

63. Bidhaa za viwandani zilizouzwa nje ziliongezeka kwa asilimia 113.8 mwaka 2008. Thamani ya bidhaa hizo ilikuwa dola 662.3 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 309.8 milioni mwaka 2007. Ongezeko hili lilichangiwa na kuongezeka kwa uuzaji wa bidhaa za nyuzi, katani na bidhaa nyinginezo. Aidha, wastani wa bei za bidhaa hizo katika masoko ya kikanda na kimataifa uliongezeka. Mauzo ya bidhaa za viwandani yalichangia asilimia 29.2 ya mauzo ya bidhaa zisizo asilia kwa mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 18.2 mwaka 2007.

Samaki na Mazao ya Samaki

64. Thamani ya mauzo ya samaki na mazao ya samaki ilikuwa dola 141.6 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 163.6 milioni mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 13.4. Upungufu huo ulitokana na kushuka kwa mahitaji ya samaki na mazao ya samaki katika soko la dunia.

Mazao ya Mboga na Maua

65. Thamani ya mauzo ya mazao ya mboga na maua ilikuwa dola 32.2 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 19.1 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 68.4. Ongezeko hili lilitokana na kupanda kwa wastani wa bei ya mazao ya mboga na maua katika soko la dunia.

Bidhaa Nyinginezo Zilizouzwa Nje

66. Thamani ya mauzo ya bidhaa nyinginezo ilikuwa dola 278.7 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 213.7 mwaka 2007 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 30.4. ongezeko hilo lilichangiwa hasa na kiasi kikubwa cha bidhaa kilichouzwa nchi jirani.

Jedwali Na.3.1: THAMANI, KIASI NA BEI YA BIDHAA ZILIZOUZWA NJE (2005-2008)

Bidhaa	2005r	2006r	2007p	2008p	2007-2008 (Badiliko)
Bidhaa Asilia					
Kahawa					
Thamani (US\$ milioni)	74.3	61.4	98.1	97.5	-0.61
Kiasi ('000 ttani)	46.1	31.5	45	44.2	-1.8
Bei (US\$ kwa tani)	1,613.60	1,953.10	2,177.60	2,203.40	1.2
Pamba					
Thamani (US\$ milioni)	111.5	55.8	66.4	115	73.2
Kiasi ('000 ttani)	112.9	55	59.1	87	47.2
Bei (US\$ kwa tani)	987.9	1,014.20	1,123.80	1321.4	17.6
Katani					
Thamani (US\$ milioni)	7.3	6.1	8.8	3.3	-62.5
Kiasi ('000 ttani)	9.3	8	9.5	2.7	-71.6
Bei (US\$ kwa tani)	781.7	766.7	928.4	1251.4	34.8
Tea					
Thamani (US\$ milioni)	25.7	31	28.7	40.8	42.2
Kiasi ('000 ttani)	21.8	22.4	21.5	25.9	20.5
Bei (US\$ kwa tani)	1,178.00	1,384.90	1,334.80	1575.3	18
Tumbaku					
Thamani (US\$ milioni)	80.6	65.3	87.8	108.1	23.1
Kiasi ('000 ttani)	31.1	25	37.9	35.6	-6.1
Bei (US\$ kwa tani)	2,593.10	2,611.40	2318.1	3041.2	31.2
Korosho					
Thamani (US\$ milioni)	46.6	39.4	25.6	40.2	57
Kiasi ('000 ttani)	62	66.3	41.3	55	33.2
Bei (US\$ kwa tani)	751.1	594.4	621.1	730.1	17.5
Karafuu					
Thamani (US\$ milioni)	8.6	8.1	4.2	13.5	221.4
Kiasi ('000 ttani)	3	2.4	1.4	3.8	171.4
Bei (US\$ kwa tani)	2,863.5	3,346.2	2,968.3	3577.5	20.5
Jumla (Bidhaa Asilia)	354.5	267.1	319.7	418.4	30.9
Bidhaa Zisizo Asilia					
Madini	711.3	836.9	848.7	995.5	17.3
Dhababu	655.5	786.4	788.2	932.4	18.3
Almasi	24.4	22.2	26	20.2	22.3
Madini mengine	31.4	28.3	34.4	42.8	24.4
Bidhaa za Viwanda	156.1	195.8	309.8	662.3	113.8
Samaki na Bidhaa zake	147.5	138.6	163.6	141.6	-13.5
Maua	18.3	15.4	19.1	32.2	68.6
Bidhaa zilizouzwa tena (re-export)	127.1	128.3	149.7	160.3	7.1
Bidhaa nyinginezo	161.5	154	213.7	278.7	30.4
Jumla (Bidhaa zisizo Asilia)	1,321.8	1,468.8	1704.5	2270.6	33.2
Jumla Kuu (Bidhaa Zote)	1,676.3	1,736.0	2024.2	2689	32.8

Chanzo: Bank Kuu ya Tanzania; Wizara ya Fedha na Uchumi

Biashara ya Huduma

Mapato ya Huduma

67. Mwaka 2008, mapato yatokanayo na huduma yaliongezeka hadi dola 2,168.9 milioni kutoka dola 1,875.7 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 15.6. Ongezeko hilo lilichangiwa na kuongezeka kwa mapato yatokanayo na utalii, usafirishaji wa mizigo, na huduma nyingine. Mapato yatokanayo na utalii yalichangia asilimia 62.4, usafirishaji wa mizigo asilimia 16.8, na huduma nyinginezo asilimia 20.8.

68. Mapato ya utalii yaliongezeka hadi dola 1,354.0 milioni mwaka 2008 kutoka dola 1,198.8 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 12.9 ya mapato ya huduma. Mapato yatokanayo na usafirishaji yaliongezeka kutoka dola 331.9 mwaka 2007 milioni hadi dola 364.6 mwaka 2008 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 9.6. Vile vile, mapato yatokanayo na huduma nyingine yaliongezeka hadi dola 450.2 milioni mwaka 2008 kutoka dola 345.8 milioni mwaka 2007

BIDHAA ZILIZOAGIZWA KUTOKA NJE

69. Thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nje (f.o.b) iliongezeka kutoka dola 4,860.6 milioni mwaka 2007 hadi dola 6,439.9 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 32.5. Ongezeko hili lilichangiwa zaidi na uagizaji wa bidhaa za kukuza mitaji na bidhaa za kati.

Bidhaa za Ukuzaji Mitaji

70. Thamani ya uagizaji wa bidhaa za kukuza mitaji iliongezeka kutoka dola 1,765.0 milioni mwaka 2007 hadi dola 2,648.6 milioni mwaka 2008, sawa na asilimia 50.1. Ongezeko hilo lilichangiwa na kuongezeka kwa uagizaji wa vifaa vya usafirishaji, vifaa vya ujenzi na mashine na mitambo kulikotokana na kukua kwa shughuli za kiuchumi katika uzalishaji viwandani, mawasiliano, uchukuzi, ujenzi, na madini. Uagizaji wa vifaa vya usafirishaji uliongezeka kutoka dola 477.8 milioni mwaka 2007 hadi dola 787.8 milioni mwaka 2008. Uagizaji wa vifaa vya ujenzi uliongezeka kutoka dola 416.7 milioni mwaka 2007 hadi dola 619.5 milioni; wakati ambapo uagizaji wa mashine na mitambo uliongezeka kutoka dola 870.5 milioni mwaka 2007 hadi dola 1,241.3 milioni.

Bidhaa za Kati

71. Thamani ya uagizaji wa bidhaa za kati iliongezeka hadi dola 2,514.9 milioni mwaka 2008 kutoka dola 1,970.7 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 27.6. Ongezeko hilo lilichangiwa zaidi na uagizaji wa mbolea, mafuta ya petroli na malighafi za viwandani. Uagizaji wa mbolea ulikuwa na thamani ya dola 150.4 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 59.1 milioni mwaka 2007, sawa na asilimia 154.5. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya mbolea katika shughuli za kilimo nchini. Thamani ya uagizaji wa mafuta iliongezeka kutokana na kupanda kwa bei ya mafuta katika soko la dunia.

Bidhaa za Matumizi ya Kawaida

72. Uagizaji wa bidhaa za matumizi ya kawaida uliongezeka kutoka dola 1.122.7 milioni mwaka 2007 hadi dola 1,274.2 milioni mwaka 2008, sawa na asilimia 13.5. Uagizaji wa chakula ulipungua kutoka dola 315.4 milioni mwaka 2007 hadi dola 290.9 milioni mwaka 2008, sawa na asilimia 7.8. Kupungua kwa uagizaji wa chakula kulitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa chakula nchini. Uagizaji wa bidhaa nyingine za matumizi ya kawaida zikiwemo dawa, bidhaa za plastiki, nguo, bidhaa za makaratasi na za mpira, uliongezeka kutoka dola 807.3 milioni mwaka 2007 hadi dola 983.4 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 21.8.

Malipo ya Huduma

73. Mwaka 2008, malipo ya huduma yaliongezeka hadi dola 1,598.0 milioni kutoka dola 1,415.4 milioni mwaka 2007, sawa na asilimia 12.9. Ongezeko hilo lilitokana na kupanda kwa gharama za usafirishaji na kupanuka kwa shughuli za huduma za fedha.

Mwenendo wa Biashara Baina ya Tanzania na Nchi Mbalimbali

74. Mwaka 2008, thamani ya mauzo ya bidhaa kwa nchi za Jumuiya ya Ulaya na Uswisi iliongezeka hadi dola 957.4 milioni kutoka dola 759.3 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 26.1. Thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi hizo iliongezeka kutoka dola 1,274.6 milioni mwaka 2007 hadi dola 1,524.4 milioni mwaka 2008, sawa na asilimia 19.6. Urari wa

biashara ya bidhaa kati ya Tanzania na nchi za Jumuiya ya Ulaya na Uswisi ulikuwa na nakisi ya dola 567.0 milioni mwaka 2008.

75. Thamani ya mauzo ya bidhaa kwa nchi za Jumuiya ya Afrika ya Mashariki (EAC) iliongezeka hadi dola 315.5 milioni mwaka 2008 kutoka dola 172.8 milioni mwaka 2007, sawa na asilimia 82.6. Mauzo hayo yalichangiwa zaidi na bidhaa zilizouzwa Kenya kutoka dola 101.1 milioni mwaka 2007 hadi dola 235.0 milioni, sawa na asilimia 132.4. Hata hivyo, mauzo ya bidhaa kwa nchi ya Burundi yalipungua hadi dola 19.5 milioni mwaka 2008 kutoka dola 41.5 milioni mwaka 2007. Thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi za Afrika ya Mashariki iliongezeka hadi dola 204.8 milioni mwaka 2008 kutoka dola 106.5 milioni mwaka 2007, sawa na asilimia 92.3. Urari wa biashara ya bidhaa kati ya Tanzania na nchi nyingine za Jumuiya ya Afrika ya Mashariki ulikuwa na ziada ya dola 110.7 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na ziada ya dola 66.5 milioni mwaka 2007.

76. Thamani ya mauzo kwa nchi za Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) iliongezeka kutoka dola 301.1 milioni mwaka 2007 hadi dola 443.4 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 47.3. Ongezeko hilo lilichangiwa zaidi na mauzo kwenda nchi ya Afrika ya Kusini na Jamhuri ya Kidemocrasia ya Kongo (DRC). Kati ya mauzo yote kwenda nchi za SADC, asilimia 52.4 yalikwenda Afrika ya Kusini na asilimia 28 DRC. Kwa upande mwingine, thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi za SADC iliongezeka hadi dola 953.6 milioni mwaka 2008 kutoka dola 656.1 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 45.3. Ongezeko hilo lilitokana hasa na uagizaji wa bidhaa kutoka Afrika ya Kusini. Urari wa biashara ya bidhaa kati ya Tanzania na nchi za SADC ulikuwa na nakisi ya dola 510.2 milioni mwaka 2008.

77. Mwaka 2008, mauzo kwa nchi zote za Afrika yaliongezeka kutoka dola 546.7 milioni mwaka 2007 hadi dola 855.0 milioni, sawa na asilimia 56.4. Ongezeko hili lilichangiwa zaidi na mauzo kwenda nchi za SADC na EAC. Vile vile, thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka Afrika iliongezeka hadi dola 1,230.2 milioni mwaka 2008 kutoka dola 822.8 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 49.5. Bidhaa nyingi zilizoagizwa zilitoka katika nchi za

EAC. Urari wa biashara ya bidhaa kati ya Tanzania na nchi za Afrika ulikuwa na nakisi ya dola 375.2 milioni mwaka 2008.

78. Mwaka 2008, thamani ya mauzo ya bidhaa kwenda nchi za China, Japan, India, Hong Kong na Umoja wa Falme za Kiarabu iliongezeka hadi dola 610.9 milioni kutoka dola 378.2 milioni mwaka 2007, sawa na asilimia 61.5. Ongezeko hili lilichangiwa zaidi na mauzo kwenda nchi za China, India na Japan. Hata hivyo, mauzo kwa nchi za Umoja wa Falme za Kiarabu na nchi ya Hong Kong yalipungua. Thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi za China, Japan, India, Hong Kong na Umoja wa Falme za Kiarabu iliongezeka hadi dola 2,823.7 milioni kutoka dola 1,960.2 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 44.1. Urari wa biashara ya bidhaa kati ya Tanzania na nchi hizo ulikuwa na nakisi ya dola 2,212.8 milioni mwaka 2008.

79. Thamani ya mauzo ya bidhaa kwenda Bara la Amerika iliongezeka hadi dola 64.2 milioni mwaka 2008 kutoka dola 42.5 milioni mwaka 2007, sawa na asilimia 51.1. Ongezeko hilo lilichangiwa zaidi na kuongezeka kwa mauzo ya bidhaa kwa nchi za Marekani na Canada. Aidha, thamani ya uagizaji wa bidhaa kutoka Bara hilo ulikuwa dola 377.9 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 333.9 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 13.2. Urari wa biashara ya bidhaa kati ya Tanzania na nchi za Bara la Amerika ulikuwa na nakisi ya dola 313.7 milioni mwaka 2008.

Jedwali Na. 3.2: Urari wa Biashara ya Bidhaa Kati ya Tanzania na Jumuiya Mbalimbali za Ushirikiano Kikanda

Jumuiya/ Mwaka	Dola za Kimarekani Milioni							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008p
Jumuiya ya Ulaya	52.8	118.6	-210.5	176.7	3.9	-77.8	-515.3	-567
Jumuiya ya nchi za SADC	-200.6	143.6	-233.7	-213.4	-103.2	-284.8	-355.4	-510.2
Jumuiya ya Afrika Mashariki	63.9	-57.1	-35.6	-42.3	-64	-56.7	66.5	110.7

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania, na Wizara ya Fedha na Uchumi

Jedwali Na. 3.3: Thamani ya Bidhaa Zilizouzwa Nje

(Dolla milioni)

JJMUIYA/ NCHI	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008p
JJMUIYA YA ULAYA NA USWISI	432.2	479.9	644.9	654.1	619.6	755.7	759.3	957.4
NCHI NYINGINE ZA ULAYA	-	-	-	-	-	-	41.6	37.8
JJMLA							800.9	995.2
AFRIKA								
Jumuiya ya maendeleo ya nchi za kusini mwa Afrika (SADC)								
Afrika ya kusini	8.7	16.5	37.3	113.8	275.4	268.9	176.1	232.5
Zambia	5.5	17.4	17.7	6.8	8.7	18.5	22.4	36.6
Swaziland	-	-	-	2.8	0.6	1.9	0.2	0.6
Zimbabwe	-	-	-	1.2	1.6	1.2	0.7	1.2
Msumbiji	1.4	1.6	2.2	3.4	6.5	10.6	19.1	31.4
DRC	5.4	15.8	22.6	10.1	12.6	18.3	58.9	124
Nchi nyingine za SADC	-	20.3	24.7	13.8	16.9	21.7	23.7	17.1
Jumla- SADC	21	71.6	94.5	151.9	322.3	341.1	300.8	443.4
Jumuiya ya Afrika ya Mashariki (EAC)								
Burundi	-	-	-	-	-	-	41.5	19.5
Kenya	38.1	35.3	78.3	83.7	76.3	97.2	101.1	235
Rwanda	-	-	-	-	-	-	11.2	20.6
Uganda	5.5	5.5	10.3	11.7	20.1	20.5	19.3	40.5
Jumla - EAC	43.6	40.8	88.6	95.4	96.4	117.7	173.1	315.5
Nchi nyingine za Afrika	6.2	22.9	22.2	20	34.7	29.9	72.8	96.1
JJMLA -AFRIKA	70.8	135.3	205.3	267.3	453.4	488.7	494	855
BARA LA AMERIKA								
Marekani	15.1	13.5	11.3	13.7	16.5	20.7	34.2	55.1
Canada	0.5	1.4	1.7	4.8	39.2	6	2.3	3.8
Nchi nyingine za Bara la Amerika	-	1.3	2.7	2.6	3.7	1.1	6	5.4
JJMLA- BARA LA AMERIKA	15.6	16.2	15.7	21.1	59.4	27.8	42.4	64.2
BARA LA ASIA								
China	-	-	-	-	-	-	141.3	223.5
India	82.2	64.2	69.6	100.7	63.2	63.8	77.3	171.8
Japan	68.5	96.3	88.2	64.3	68.7	82	57.1	136.9
Umoja wa Falme za Kiarabu	9.6	14.4	15.4	17.5	33.7	47.3	88.4	65.4
Hong Kong	8.7	11.2	9.9	12.3	9.6	7.6	14.1	13.4
JJMLA-BARA LA ASIA	169	186.1	183.1	194.8	175.2	200.7	378.2	610.9
Nchi nyinginezo	257.6	85	79.9	197.6	371.5	250.1	415.2	270.6
JJMLA KUJ	776.4	902.5	1129.2	1334.9	1676.3	1723.0	2022.1	2796.0

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania, na Wizara ya Fedha na Uchumi

P = ya muda

Jedwali Na. 3.4: Thamani ya Bidhaa Zilizogizwa Nje (C.I.F)

Dolla Milioni

JUMUIYA/ NCHI	2002	2003	2004p	2005p	2006	2007p	2008p
JUMUIYA YA ULAYA NA USWIS	369.6	434.4	477.3	615.7	833.5	1274.6	1524.4
NCHI NYINGINE ZA ULAYA	-	-	-			139	201
AFRIKA							
Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC)							
Afrika ya Kusini	188.8	306.4	330.4	389.8	569.6	585.8	791
Zimbabwe	2	1.2	1.5	1.7	1.3	1.8	27.6
Zambia	4.3	2	6.1	3.9	11.6	18.5	27.6
Msumbiji	0	0.9	1.6	2	17.2	16.9	18.2
DRC	0.4	0.7	0.8	0.5	0.2	0.6	19.6
Swaziland	15.6	12.2	17.2	18.5	16.8	20.1	76.5
Nchi nyingine za SADC	4	4.8	7.7	9.1	9.2	12.4	19.2
Jumla -SADC	215.2	328.2	365.3	425.5	625.9	656.2	953.6
Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC)							
Burundi	-	-	-	-	-	0.02	0.4
Kenya	95.2	115.9	130.1	155.3	169.1	100.1	197.9
Rwanda	-	-	-	-	-	0.01	0.1
Uganda	2.7	8.2	7.6	5.1	5.3	6.4	6.4
Jumla -EAC	97.9	124.1	137.7	160.4	174.4	106.6	204.8
Nchi nyingine za Afrika	9	17.8	43.2	22.3	62.9	60.2	71.9
JUMLA NCHI ZOTE ZA AFRIKA	322.1	124.1	565.7	608.2	863.2	823	1230.2
BARA LA AMERIKA							
Marekani	91.4	69.7	78.1	99.9	123.1	187.1	200.4
Canada	17.7	19.6	39.7	35.3	37.5	35.6	57.1
Nchi nyingine za Bara la Amerika	13.7	32.9	32.6	46.7	41.2	111.2	120.3
JUMLA NCHI ZA BARA LA AMERIKA	122.8	122.2	150.4	181.9	201.8	333.9	377.9
BARA LA ASIA							
Japan	138.7	169.9	180.6	200.1	257.5	261.8	711.8
Umoja wa Falme za Kiarabu	97.2	146.8	184.7	195.1	500.6	773.6	859.7
China	79	116.7	171.4	217.4	309.4	406	711.8
India	106.8	168	216.1	187.1	241.3	507	891.2
Hong Kong	-	-	-	-	-	11.8	18.1
JUMLA-BARA LA ASIA						1960.2	2823.7
NCHI NYINGINE	429.1	236.4	304	719.4	1039	329.9	405.3
JUMLA KUU	2093	2168.2	2280.8	2925	4246.3	4860.6	6562.4

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania, na Wizara ya Fedha na Uchumi

p = ya muda

MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE

Urari wa Biashara ya Bidhaa

80. Mwaka 2008, urari wa biashara ya bidhaa ulikuwa na nakisi ya dola 3,403.2 milioni ikilinganishwa na dola 2,634.1 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 29.2. Kuongezeka kwa nakisi katika urari wa biashara ya

bidhaa kulichangiwa na kuongezeka kwa uagizaji wa bidhaa ikilinganishwa na mauzo ya bidhaa nje.

Urari wa Biashara ya Huduma

81. Mwaka 2008, urari wa biashara ya huduma ulikuwa na ziada ya dola 570.9 milioni, ikilinganishwa na ziada ya dola 460.3 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 24.0. Ziada hiyo ilitokana na kuongezeka kwa biashara ya utalii. Hata hivyo, malipo ya huduma za usafirishaji yalikuwa juu ikilinganishwa na mapato ya huduma hizo, ambapo mapato yalikuwa dola 364.6 milioni na malipo ya dola 658.0 milioni.

Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi

82. Mwaka 2008, urari wa mapato ya vitega uchumi yanayojumuisha fidia kwa wafanyakazi, gawio litokanalo na mitaji ya kifedha na riba ulikuwa na nakisi ya dola 118.1 milioni ikilinganishwa na dola 58.1 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 103.3. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa malipo ya fidia kwa wafanyakazi, riba na gawio litokanalo na mitaji iliyolipwa nje.

Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida

83. Mwaka 2008, urari wa uhamisho mali wa kawaida unaojumuisha uhamisho wa fedha, misaada na unafuu wa kulipa madeni ulikuwa na ziada ya dola 617.0 milioni ikilinganishwa na dola 651.5 milioni mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 5.3. Upungufu huo ulitokana na kupungua kwa misaada kwa serikali na unafuu wa kulipa madeni. Misaada kwa serikali ilipungua hadi dola 594.2 milioni kutoka dola 626.9 milioni mwaka 2007.

Urari wa Malipo ya Kawaida

84. Mwaka 2008, urari wa malipo ya kawaida, unaojumuisha urari wa biashara ya bidhaa, huduma, mapato ya vitega uchumi, na uhamisho mali wa kawaida ulikuwa na nakisi ya dola 2,333.4 milioni ikilinganishwa na nakisi ya dola 2,041.6 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 14.3. Nakisi hii ilichangiwa na kuongezeka kwa nakisi katika urari wa biashara ya bidhaa na mapato ya vitega uchumi.

Urari wa Uhamisho wa Mitaji

85. Urari wa uhamisho wa mitaji, unaojumuisha misaada ya vitega uchumi na msamaha wa madeni ya nje unaofanywa na mashirika ya fedha ya kimataifa na nchi wahisani, ulipungua kutoka ziada ya dola 923.7 milioni mwaka 2007 hadi dola 637.5 milioni mwaka 2008.

Urari wa Malipo ya Fedha katika Uwekezaji

86. Mwaka 2008, urari wa malipo ya fedha, unaojumuisha uwekezaji wa moja kwa moja na mikopo ya fedha kutoka nje ulikuwa na ziada ya dola 1,883.3 milioni ikilinganishwa na ziada ya dola 946.0 milioni mwaka 2007. Ongezeko hilo lilichangiwa zaidi na kuongezeka kwa uwekezaji nchini.

Urari wa Malipo Yote

87. Mwaka 2008, urari wa malipo yote ulikuwa na ziada ya dola 108.8 milioni ikilinganishwa na ziada ya dola 412.6 milioni mwaka 2007.

Akiba ya Fedha za Kigeni

88. Mwaka 2008, akiba ya fedha za kigeni iliongezeka kwa asilimia 3.9 hadi kufikia dola 2,869.7 milioni kutoka dola 2,761.9 milioni mwaka 2007. Kiasi cha akiba ya fedha za kigeni mwaka 2008 kilikuwa na uwezo wa kuagiza bidhaa na huduma kwa miezi isiyopungua 4.6.

Thamani ya Fedha ya Tanzania

89. Mwaka 2008, wastani wa thamani ya shilingi ya Tanzania ulikuwa sh.1,196.3 kwa dola moja ya Marekani ikilinganishwa na wastani wa sh. 1,244.1 kwa dola moja ya Marekani mwaka 2007. Kuongezeka kwa thamani ya shilingi kulitokana na kuporomoka kwa thamani ya dola ya Marekani. Hadi mwishoni mwa Desemba 2008, thamani ya shilingi ilikuwa sh. 1,280.0 kwa dola moja ya Marekani ikilinganishwa na sh. 1,132.1 katika kipindi kama hicho mwaka 2007.

THAMANI YA BIDHAA ZA BIASHARA BAINA YA TANZANIA NA NCHI ZA NJE

Jedwali Na.17	Sh. Milioni						
Aina ya Bidhaa	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Zilizouzwa Nje	926,892	1,267,322	1,582,111	1,874,265	2,156,732	2,628,866	3,194,929
Bidhaa Halisi	853,158	1,178,027	1,437,423	1,726,241	1,967,358	2,413,809	2,992,530
Zilizouzwa Tena	73,734	89,295	144,688	148,024	189,374	215,057	202,399
Zilizoagizwa	1,615,037	2,277,176	2,758,953	3,659,962	5,534,418	7,296,763	8,839,274
Jumla	2,541,929	3,544,498	4,341,064	5,534,227	7,691,150	9,925,629	12,034,203
Urari	-688,145	-1,009,854	-1,176,842	-1,785,697	-3,377,686	-4,667,897	-5,644,345
Thamani ya Fedha (Shs/US\$)	966.7	1038.4	1,089.4	1,122.7	1,251.9	1,232.8	1,196.3

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu na Idara ya Forodha, Mamlaka ya Mapato Tanzania

KIASI NA THAMANI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 18

Bidhaa	Kiasi(Tani)						Thamani(sh. Milioni)					
	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko(%) 2007/08	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko (%) 2007/08
Kahawa	38528	46100	38,822	53,685	46,229	-14%	53176	83577	92794	143255	122162	-15%
Pamba	47334	112900	46,467	40,743	54,089	33%	54295	127178	56780	49807	95613	92%
Katani	11933	9300	9,984	7,101	13,786	94%	7447	8178	9296	7438	18453	148%
Chai	21716	21800	24,803	30,506	26,654	-13%	32480	28837	41682	48258	49615	3%
Tumbaku	29198	31100	37,525	40,743	45,284	11%	61585	91394	129108	116893	208004	78%
Korosho	83192	62000	59,180	14,841	60,468	307%	74069	54244	62663	33816	82025	143%
Karafuu	4363	3000	3,033	3,200	3,805	19%	11014	9632	9964	10628	15991	50%
Almasi (Carat)	218235	219639	201,782	149,592	132,477	-11%	28061	28460	28023	23381	20891	-11%
Dhahabu(gms)	50,000,000	27029549	44,449,460	67,334,000	32,319,880	-52%	565779	654727	968026	672111	1115163	66%

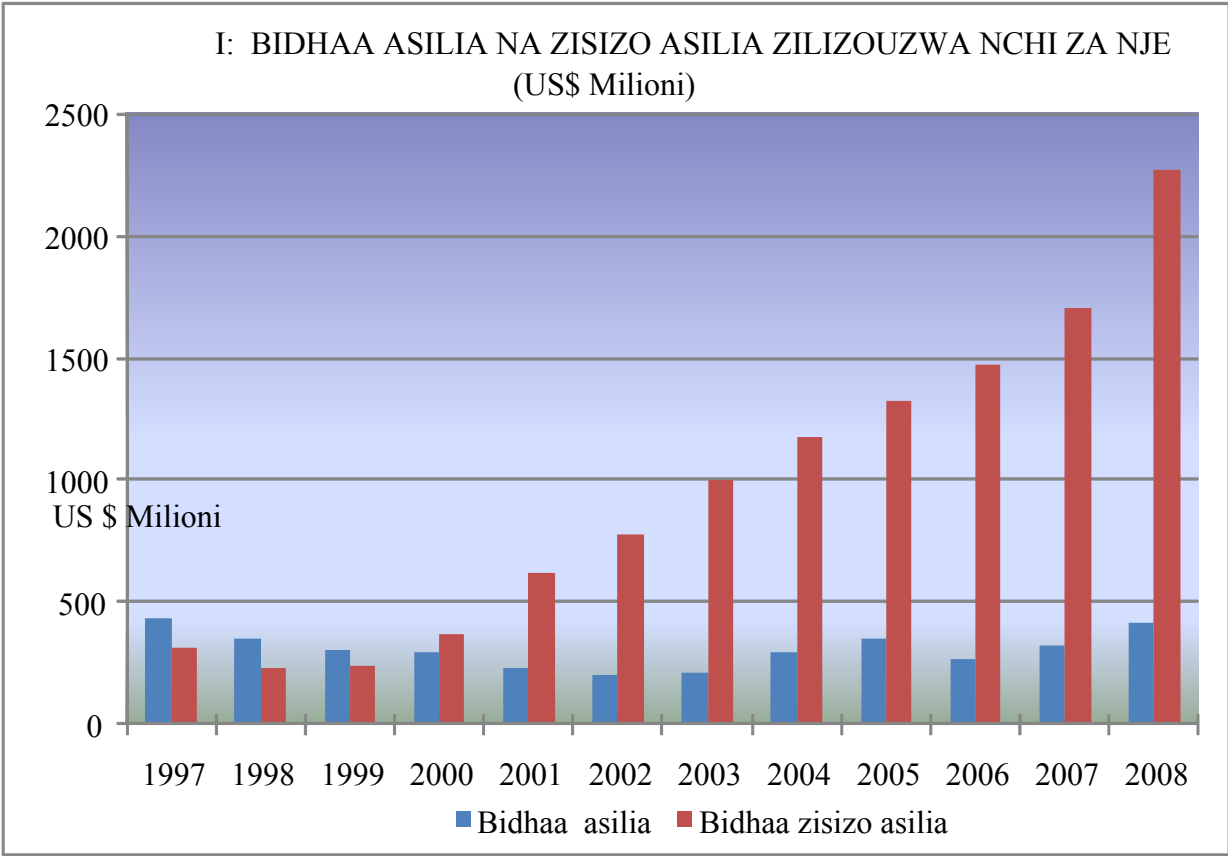
Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu na Mamlaka ya Mapato Tanzania

KIASI NA THAMANI YA BIDHAA ZA ASILIA NA ZISIZO ZA ASILIA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

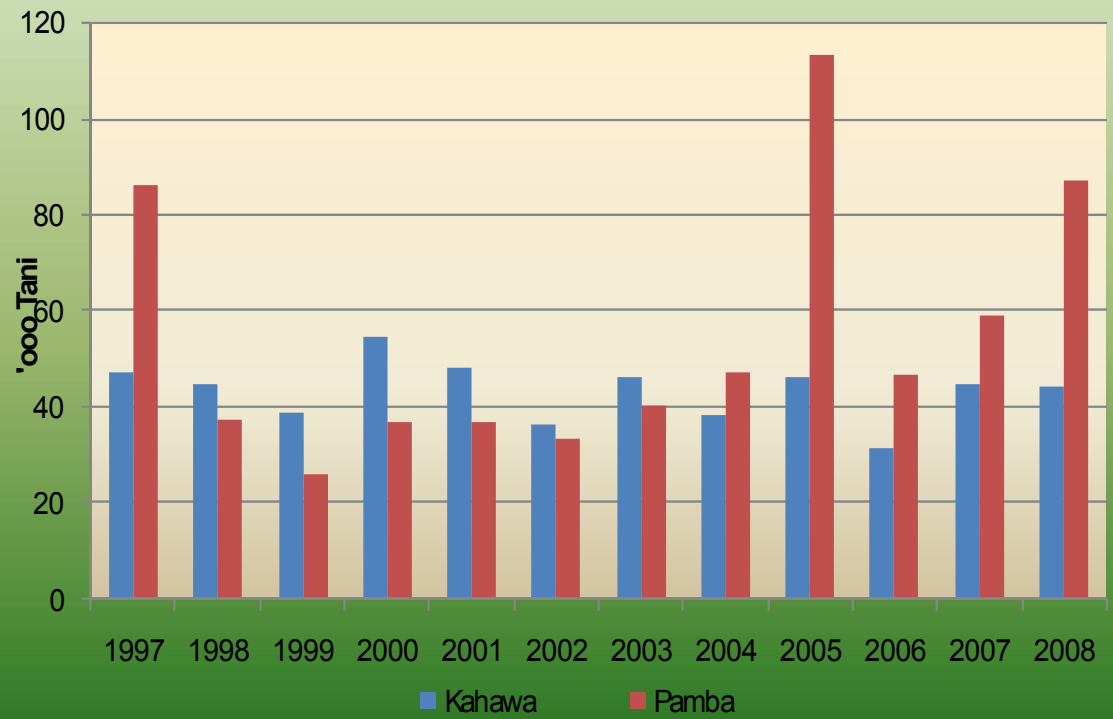
Jedwali Na. 19

Bidhaa	Kiasi (Tani)						Thamani (Mill.US\$)					
	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko(%) 2007/08	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko (%) 2006/07
Bidhaa Asilia:												
Kahawa	38528	46100	38,822	53,685	44,248	-17.6	49.8	74.3	61.4	98.1	97.5	-0.6
Pamba	47334	112900	46,467	40,743	86,995	113.5	74.6	111.5	55.8	66.4	115.0	73.1
Katani	11933	9300	9,984	7,101	2,659	-62.6	7.2	7.3	6.1	8.8	3.3	-62.2
Chai	21716	21800	24,803	30,506	25,898	-15.1	30.1	25.6	31.0	28.7	40.8	42.1
Tumbaku	29198	31100	37,525	40,743	35,557	-12.7	57.6	80.8	65.2	87.8	108.1	23.2
Korosho	83192	62000	59,180	14,841	55,011	270.7	68.1	46.6	39.4	25.6	40.2	56.9
Karafuu	4363	3000	3,033	3,200	3,774	17.9	10.3	8.5	8.2	4.2	13.5	221.4
Jumla							297.7	354.6	267.1	319.6	418.4	30.9
Bidhaa zisizo asilia:												
Bidhaa za Petroli							0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
Madini							680.2	711.3	836.8	848.7	995.5	17.3
Bidhaa za Viwanda							110.1	156.1	195.8	309.8	662.3	113.8
Bidhaa nyinginezo							385.1	454.4	436.3	546.1	612.7	12.2
Jumla							1175.4	1321.8	1468.9	1704.6	2270.6	33.2
JUMLA KUBWA							1473.1	1676.4	1736.0	2024.2	2688.9	32.8

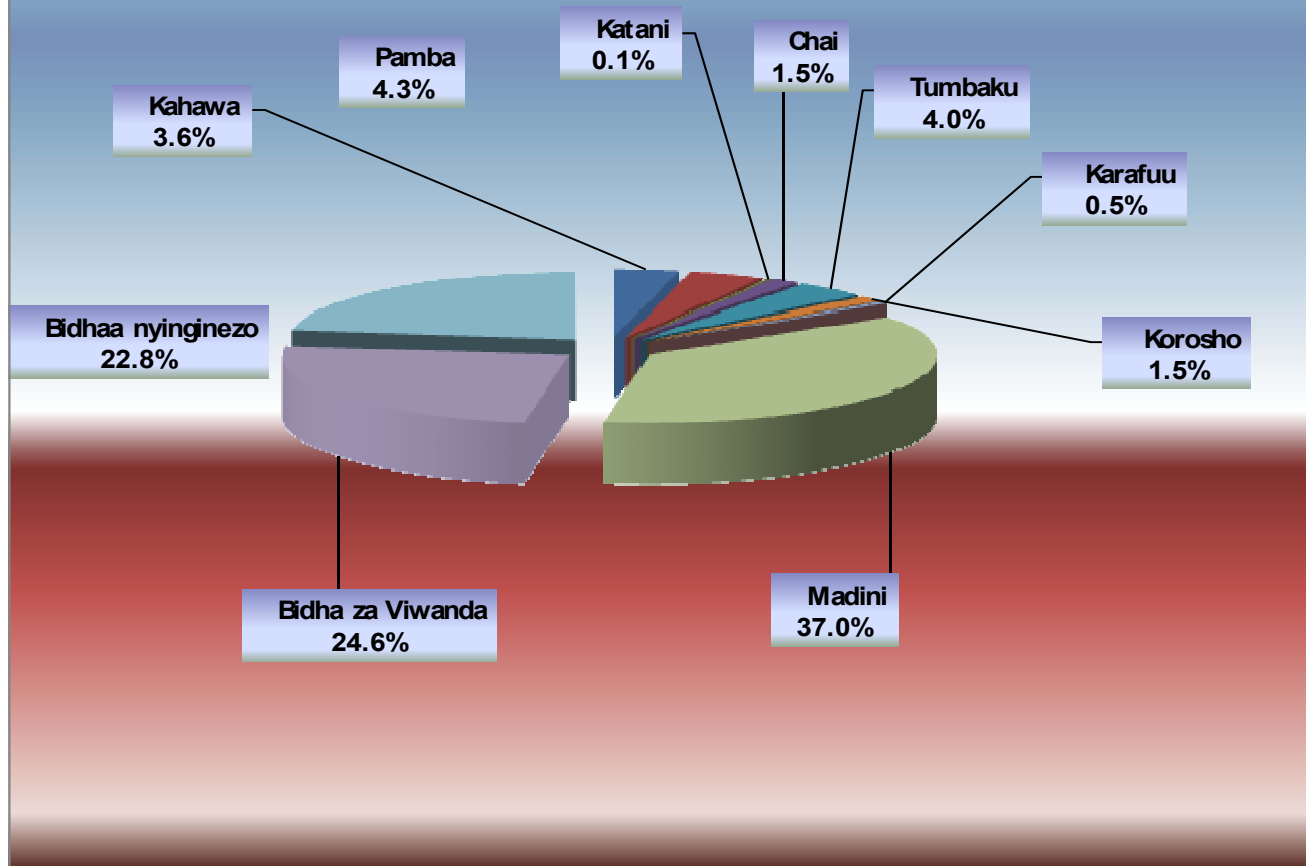
Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu/ Benki kuu ya Tanzania

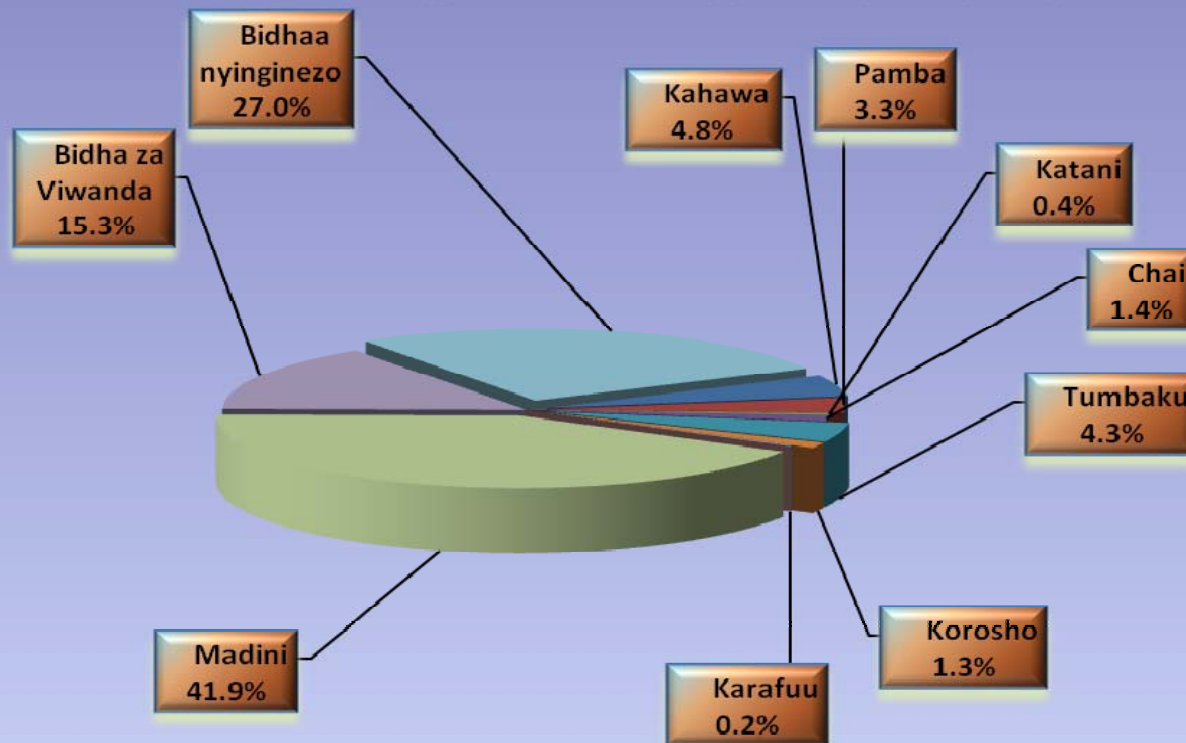
II: PAMBA NA KAHAWA ILIYOUZWANCHI ZANJE
(Kiasi kwa Tani '000)

III A: MCHANGOWA BIDHA AZILIZOUZWA NCHI ZA NJE - 2008

IIIB: MCHANGO WA BIDHAA ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE - 2007

WASTANI WA BEI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 20

Bidhaa	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Sh./Tani*
								Badiliko(%) 2007/08
Kahawa	926,170.0	1,107,030.0	1,380,191.0	1,812,959.0	2,390,242.6	2,668,414.0	2,642,540.0	-1.0
Pamba	811,982.0	1,051,900.0	1,147,061.0	1,126,467.0	1,221,942.5	1,222,475.0	1,767,694.2	44.6
Katani	491,650.0	533,190.0	624,068.0	879,366.0	931,089.7	1,047,444.0	1,338,522.4	27.8
Chai	1,166,030.0	1,233,010.0	1,495,671.0	1,322,780.0	1,680,522.5	1,581,921.0	1,861,434.9	17.7
Tumbaku	1,993,530.0	2,101,200.0	2,109,220.0	2,938,727.0	3,440,586.3	2,869,021.0	4,593,309.3	60.1
Korosho	596,730.0	618,290.0	890,338.0	874,903.0	1,058,854.3	2,278,459.0	1,356,503.9	-40.5
Karafuu	3,117,980.0	1,901,360.0	2,524,410.0	3,210,533.0	3,285,196.2	3,321,160.0	4,202,786.1	26.5
Almasi (kwa carat)	114,719.0	29,421.0	128,582.0	129,576.0	138,878.0	156,300.0	157,692.0	0.9
Dhahabu (kwa gramu)	7,409.0	8,679.0	11,316.0	24,223.0	21,778.0	9,982.0	34,503.9	245.7

Chanzo: Idara ya Forodha, Mamlaka ya Mapato Tanzania

- Takwimu hazikupatikana
- * Isipokuwa kwa almasi na dhahabu

WASTANI WA BEI YA BIDHAA MUHIMU ZILIZOUZWA NCHI ZA NJE

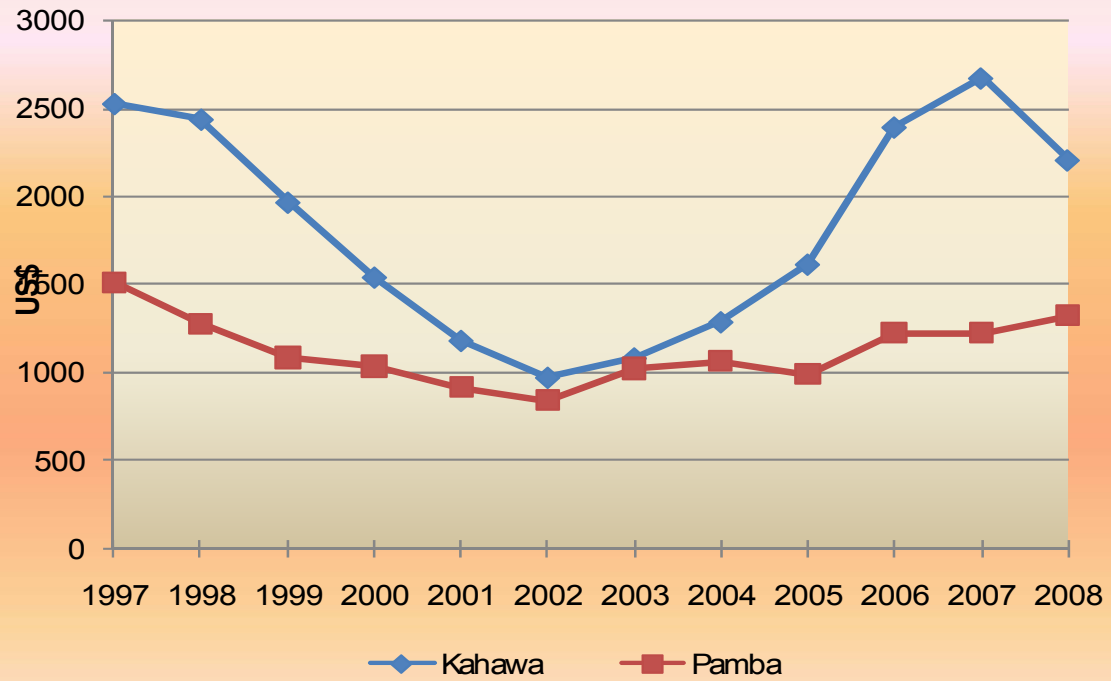
Jedwali Na. 21

Bidhaa	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	US\$/Tani*
								Badiliko(%) 2007/08
Kahawa	970.00	1080.00	1284.78	1611.71	1931.89	2164.58	2203.36	1.79
Pamba	840.00	1020.00	1062.66	987.60	987.80	991.65	1321.42	33.25
Katani	510.00	520.00	578.23	784.95	751.20	849.67	1251.37	47.28
Chai	1220.00	1200.00	1386.07	1174.31	1358.71	1283.23	1575.27	22.76
Tumbaku	2090.00	2050.00	2078.91	2598.07	2779.48	2327.31	3041.22	30.68
Koroshu	620.00	600.00	830.61	751.61	855.02	1848.25	730.09	-60.50
Karafuu	3260.00	1850.00	2337.84	2833.33	2637.65	2694.07	3577.52	32.79
Almasi (kwa carat)	119.98	28.65	119.20	115.4	110.9	126.79	133.37	5.19
Dhahabu (kwa gramu)	7.70	8.45	10.47	12.3	17.4	8.10	21.93	170.87

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu, Mamlaka ya Mapato Tanzania

- * Isipokuwa kwa almasi na dhahabu
- Takwimu hazikupatikana
- p Provisional

**IIA: MWENENDO WA BEI YA PAMBA NA KAHAWA
ILIYOUZWA NCHI ZANJE (US\$/ Tani)**

AINA NA THAMANI YA BIDHAA ZILIZOAGIZWA TOKA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 23

Sh. Milion

Mwaka	Bidhaa za Matumizi ya Kawaida	Bidhaa za Kati	Bidhaa za Viwanda	Jumla
1986	8014	13058	18899	39971
1987	13180	23819	41948	78947
1988	29841	55284	43950	129075
1989	34779	60176	96804	191759
1990*	18783	116277	96223	231283
1991	62000	69710	139668	271378
1992	101641	94233	196791	392665
1993	194604	107481	229657	531742
1994	247076	128544	290638	666258
1995	201347	294224	275207	770778
1996	182340	267600	252501	702441
1997	301018	203418	198670	703106
1998	441025	155225	311244	907495
1999	503868	197271	360225	1061363
2000	401612	222399	444427	1068438
2001	468173	386317	648361	1502851
2002	499346	408872	697209	1605426
2003	654630	705729	846251	2206610
2004	917953	1024705	1029389	2972046
2005	934526	1447183	1337876	3719585
2006	1068323	1977275	1799472	4845070
2007	1362538	2479491	2163117	6005146
2008	1524352	3008549	3168576	7701477

*Angalia: Kuanzia mwaka 1990, thamani ya bidhaa zilizoagizwa ni f.o.b. Badala ya c.i.f.

MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE

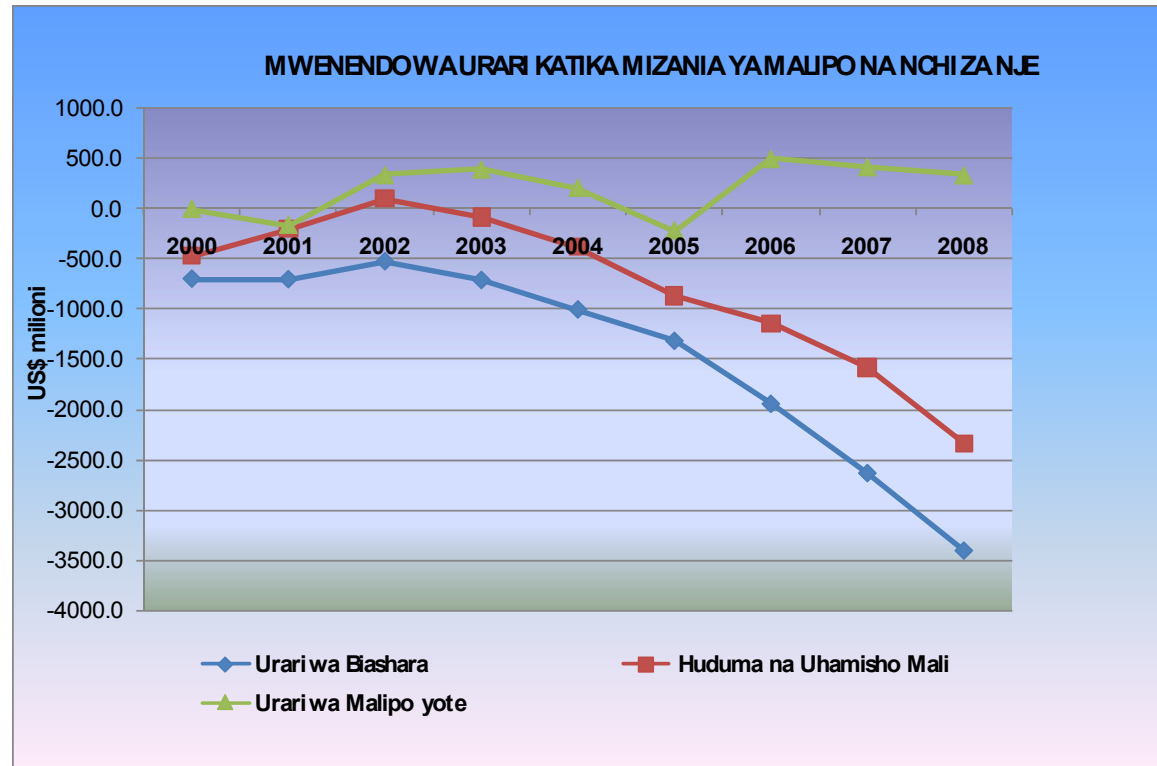
Jedwali Na. 24

US \$ milioni

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Matarajio
Urari wa Biashara	-704.3	-709.0	-531.7	-717.4	-1009.7	-1321.8	-1946.5	-2634.0	-3403.2
Zilizouzwa nje (fob)	663.3	851.3	979.6	1216.1	1473.1	1675.8	1917.6	2226.6	3036.7
Zilizonunuliwa toka nje (fob)*	1367.6	1560.3	1511.3	1933.5	2482.8	2997.6	3864.1	4860.6	6439.9
Urari wa Huduma	-52.2	266.1	287.6	222.1	158.9	61.8	278.7	460.3	570.9
Mapato	643.8	915.4	920.1	947.8	1133.6	1269.2	1528.1	1875.7	2168.9
Malipo	696.0	649.3	632.5	725.7	974.7	1207.3	1249.4	1415.4	1598
Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi	-103.9	-152.3	-88.9	-149.1	-119.1	-104.1	-64.1	-58.1	-118.1
Yaliyoingia	50.4	55.3	67.9	87.1	81.8	80.9	80.3	107.3	121.6
Yaliyotoka	154.3	207.6	156.8	236.2	200.9	185.0	144.4	165.4	239.7
Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida	390.8	395.3	431.3	556.9	586.7	496.4	588.7	651.7	617.0
Iliyoingia	463.7	474.8	494.3	619.9	651.7	563.9	654.6	724.0	697.2
Serikalini	427.8	418.4	427.7	553.3	582.0	478.5	559.7	626.9	594.2
Sekta nyingine	35.9	56.4	66.6	66.6	69.7	85.4	94.9	97.1	103
Iliyotoka	72.9	79.5	63.0	63.0	65.0	67.5	65.9	72.3	80.2
Urari wa Biashara ya Bidhaa, Huduma na Uhamisho Mali	-469.6	-199.9	98.3	-87.5	-383.2	-867.6	-1143.2	-1580.1	-2333.4
Urari wa Uhamisho wa Mitaji	330.4	1003.6	785.7	692.8	460.0	393.2	5217.7	923.7	637.5
Iliyoingia	330.4	1003.6	785.7	692.8	460	393.2	5217.7	923.7	637.5
Iliyotoka	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Urari katika uwekezaji	572.5	-427.0	255.4	61.2	275.6	807.6	-3954.6	946.1	1915.7
Uwekezaji katika miradi	463.4	467.2	387.6	308.2	330.6	494.1	597.0	647	776.4
Uwekezaji katika hisa	0.0	8.2	2.2	2.7	2.4	2.5	2.6	2.8	2.9
Uwekezaji aina nyingine	109.1	-902.4	-134.4	-249.7	-57.4	311.0	-4554.2	296.3	1136.4
Makosa na Masahihisho	-439.5	-544.0	-806.8	-277.4	-146.3	-555.4	375.0	123.3	111.1
Urari wa Malipo yote	-6.2	-167.3	332.6	389.1	206.1	-222.2	494.9	413.0	330.9

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

* Kuanzia mwaka 2006 bidhaa zilizouzwa nje zinajumuisha pia zile zisizorekodiwa (Unrecorded trade)

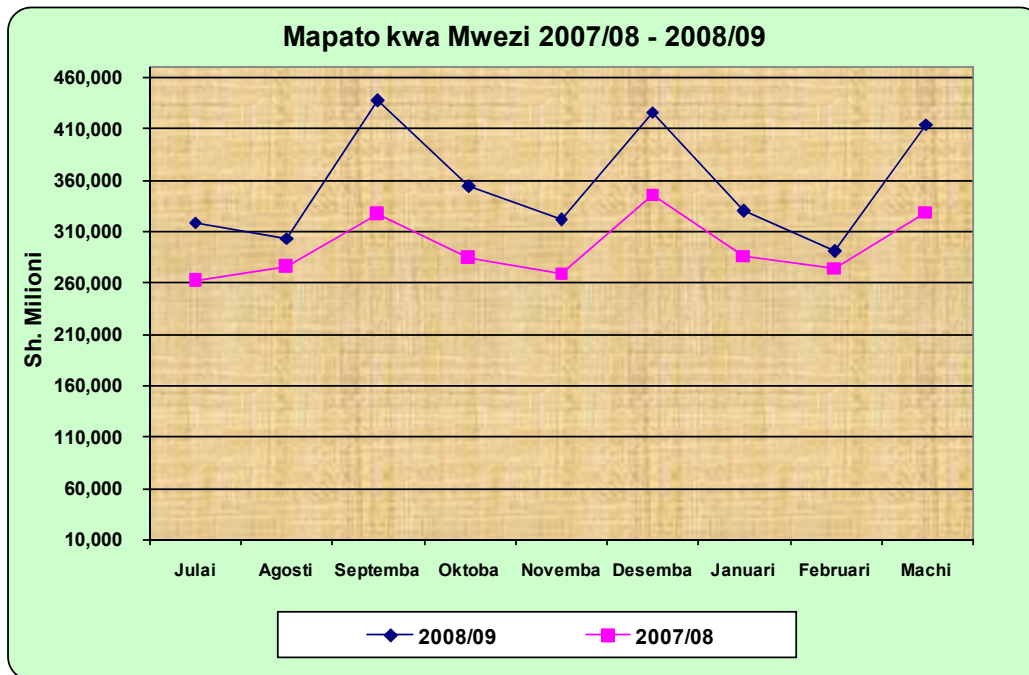
SURA YA 4

FEDHA ZA SERIKALI

90. Bajeti ya mwaka 2008/09 iliendelea kutekeleza Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini (MKUKUTA) ikiwa ni hatua mojawapo ya kufikia Malengo ya Milenia 2015 na Dira ya Maendeleo ya Taifa 2025. Hivyo, bajeti ililenga kukusanya mapato ya ndani kiasi cha sh. 4,728.6 bilioni misaada na mikopo kutoka kwa wafadhili sh. bilioni 2,429.5 na sh. 60 bilioni kutokana na ubinafsishaji. Aidha, bajeti hii ililenga kutumia kulingana na mapato.

Mapato ya ndani

91. Mwenendo wa bajeti kwa kipindi cha Julai 2008 – Machi 2009 unaonesha kuwa mapato ya ndani yalikuwa chini ya lengo kwa asilimia 9. Makusanyo katika kipindi hicho yalikuwa sh. 3,199,134 milioni ikilinganishwa na makisio ya sh. 3,529,214 milioni. Kati ya makusanyo hayo, sh. 3,060,655 milioni zilitokana na kodi na sh. 138,479 milioni ni mapato yasiyo ya kodi. Mapato yatokanayo na kodi yalichangia asilimia 95.7 ya mapato yote, ambapo mapato yasiyo ya kodi yalichangia asilimia 4.3. Kupungua kwa makusanyo kulijitokeza hasa katika PAYE, ushuru wa bidhaa na forodha. Makusanyo ya kodi ya ongezeko la thamani yalikuwa juu ya makisio. Pamoja na kushuka kwa makusanyo ikilinganishwa na makisio, mapato ya ndani yaliongezeka kwa asilimia 20.4 ikilinganishwa na kipindi kama hicho mwaka 2007/08. Wastani wa makusanyo kwa mwezi uliongezeka kutoka sh. 295 bilioni mwaka 2007/08 hadi wastani wa sh. 355 bilioni mwaka 2008/09 katika kipindi kama hicho.

92. Katika kipindi cha Julai - Machi 2008/09, mapato yatokanayo na ubinafsishaji yalifikia sh. 45,000 milioni. Aidha, Serikali iliongeza akiba yake Benki Kuu kwa sh. 186,854 milioni.

Maboresho Katika Mfumo wa Kodi

93. Katika mwaka 2008, Mamlaka ya Mapato Tanzania ilianza kutekeleza Mpango Mkakati wa Tatu kwa lengo la kuboresha ukusanyaji wa mapato. Katika kutekeleza jukumu hilo, Serikali imefanya marekebisho ya mfumo na viwango vya baadhi ya kodi ikijumuisha marekebisho ya Sheria za: Kodi ya Ongezeko la Thamani; Kodi ya Mapato; na Ushuru wa Forodha na Bidhaa. Aidha, maboresho mengine katika mazingira ya ulipaji kodi ni pamoja na: uwasilishaji wa makadirio ya mauzo (returns) kupitia mtandao wa kompyuta; kuanzishwa kwa huduma ya bohari za kuhifadhia makasha zilizo mbali na bahari (Inland Container Depots-ICD); kuunganishwa kwa idara ya Forodha na TISCAN kupitita mtandao wa ASYCUDA++ ili kuharakisha uondoshaji wa bidhaa zinazolingia bandarini; na uboreshaji wa upatikanaji, utunzaji na utoaji wa takwimu.

Misaada na Mikopo

94. Mwaka 2008/09, Serikali ilikadiria kupata sh. 812,113 milioni ikiwa ni misaada na mikopo ya bajeti (GBS). Katika kipindi cha Julai – Machi 2009 jumla ya sh. 869,563 milioni zilipatikana, sawa na asilimia 115 ya makadirio ikilinganishwa na sh. 625,414 milioni zilizopatikana katika kipindi kama hicho mwaka 2007/08. Misaada na mikopo kwa ajili ya miradi ya maendeleo ilifikia sh. 867,564 milioni sawa na asilimia 74 ya makadirio katika kipindi hicho, na asilimia 8 chini ya zile zilizopatikana kipindi kama hicho 2007/08. Hii inatokana na uchelewashaji wa misaada.

Matumizi

95. katika kipindi cha Julai – Machi 2009, matumizi halisi yalikuwa sh. 4,657,893 milioni sawa na asilimia 87 ya makadirio ya sh. 5,364,868 milioni katika kipindi hicho. Kati ya fedha hizo, matumizi ya kawaida yalikuwa sh. 3,142,301 milioni na maendeleo sh. 1,515,592 milioni. Matumizi haya yalikuwa chini ya lengo sambamba na upatikanaji wa mapato katika kipindi hicho. Aidha, sh. 53,000 milioni ziliidhinishwa na Bunge katika Bajeti Ndogo mwezi Februari 2009. Fedha hizo zilipangwa kutumika kwa ajili ya ruzuku ya pembejeo za kilimo, ufugaji na kuongeza mtaji wa Benki ya Rasilimali (TIB).

Mgawanyo wa bajeti kwenye huduma za serikali

96. Kwa ujumla bajeti za sekta zote kwa mwaka 2008/09 ziliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2007/08. Bajeti ya mwaka 2008/09 ilitenga asilimia 14.1 ya bajeti yote kwa ajili ya kugharamia matumizi katika sekta ya elimu ikilinganishwa na asilimia 9.1 mwaka 2007/08. Bajeti ya elimu ya sekondari na elimu ya juu ndizo zilizochangia ongezeko hilo. Bajeti ya sekta ya afya iliongezeka hadi asilimia 7.1 mwaka 2008/09 kutoka asilimia 6.2 mwaka 2007/08.

97. Sekta ya kilimo, misitu, uvuvi na uwindaji ilitengewa asilimia 4.0 ya bajeti yote ya mwaka 2008/09 ikilinganishwa na asilimia 2.5 mwaka 2007. Kwa ujumla bajeti ya shughuli za kilimo ndiyo iliyochangia ongezeko hilo. Aidha, bajeti ya sekta ya madini, viwanda na ujenzi ilipungua hadi asilimia 0.4 ya bajeti ikilinganishwa na asilimia 9.9 mwaka 2007/08. Sehemu kubwa ya upungufu huu

imetokana na kushuka kwa bajeti ya ujenzi. Kwa upande wa sekta ya usafiri na mawasiliano, asilimia 10.2 ya bajeti ilitengwa kwa ajili hiyo ikiwa ni ongezeko kubwa ikilinganishwa na asilimia 1.3 iliyotolewa mwaka 2007/08.

Deni la Taifa

98. Hadi Desemba 2008, deni la Taifa lilikuwa dola za Kimarekani 6,329.0 milioni ikilinganishwa na dola 5,891.8 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 7.4. Deni hili ni sawa na asilimia 32.6 ya Pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia 31.8 mwaka 2007, na kiwango hiki kinastahamilika. Kati ya deni hilo, deni la nje lilikuwa dola 4,822.1 milioni, sawa na asilimia 76.2 ya deni lote.

Deni la Nje

99. Kufikia Desemba 2008, deni la nje lilikuwa dola za Kimarekani 4,822.1 milioni ikilinganishwa na dola 4,218.5 milioni Desemba 2007, sawa na ongezeko la asilimia 14.3. Kati ya deni hilo, dola 3,861.9 milioni au asilimia 80.1 zilikuwa ni deni halisi na dola 960.2 milioni au asilimia 19.9 ni malimbikizo ya riba. Katika kipindi hicho, deni la nje la Serikali Kuu lilikuwa dola 4,334.9 milioni ikilinganishwa na dola 3,739.8 milioni mwaka 2007. Aidha deni lenye dhamana ya Serikali liliongezeka kutoka dola 478.7 milioni mwaka 2007 hadi dola 487.2 milioni mwaka 2008.

100. Katika kipindi cha Julai – Desemba 2008, jumla ya dola 23.6 milioni zililipwa kama deni la nje. Kati ya hizo, deni halisi lilikuwa dola 10.1 milioni na riba dola 13.5 milioni.

Deni la Ndani

101. Hadi Desemba 2008, deni la ndani lilikuwa dola 1,506.9 milioni au shilingi 1,929.3 bilioni, ikiwa ni ongezeko la shilingi 35 bilioni ikilinganishwa Desemba 2007, sawa na ongezeko la asilimia 1.8. Kati ya deni hilo, asilimia 99.6 ni dhamana za Serikali, wakati asilimia 0.4 ni madeni mengine ya serikali. Ongezeko hilo lilitokana na kujumuishwa kwa madeni ya akaunti ya kulipia malimbikizo ya madeni ya nje (EPA) na Hatifungani maalumu za Serikali. Katika kipindi cha Julai – Desemba 2008 jumla ya sh. 430.6 bilioni zililipwa

kama deni la ndani kupitia utaratibu wa ‘rollover’ na sh. 120.8 bilioni zililipwa kama riba.

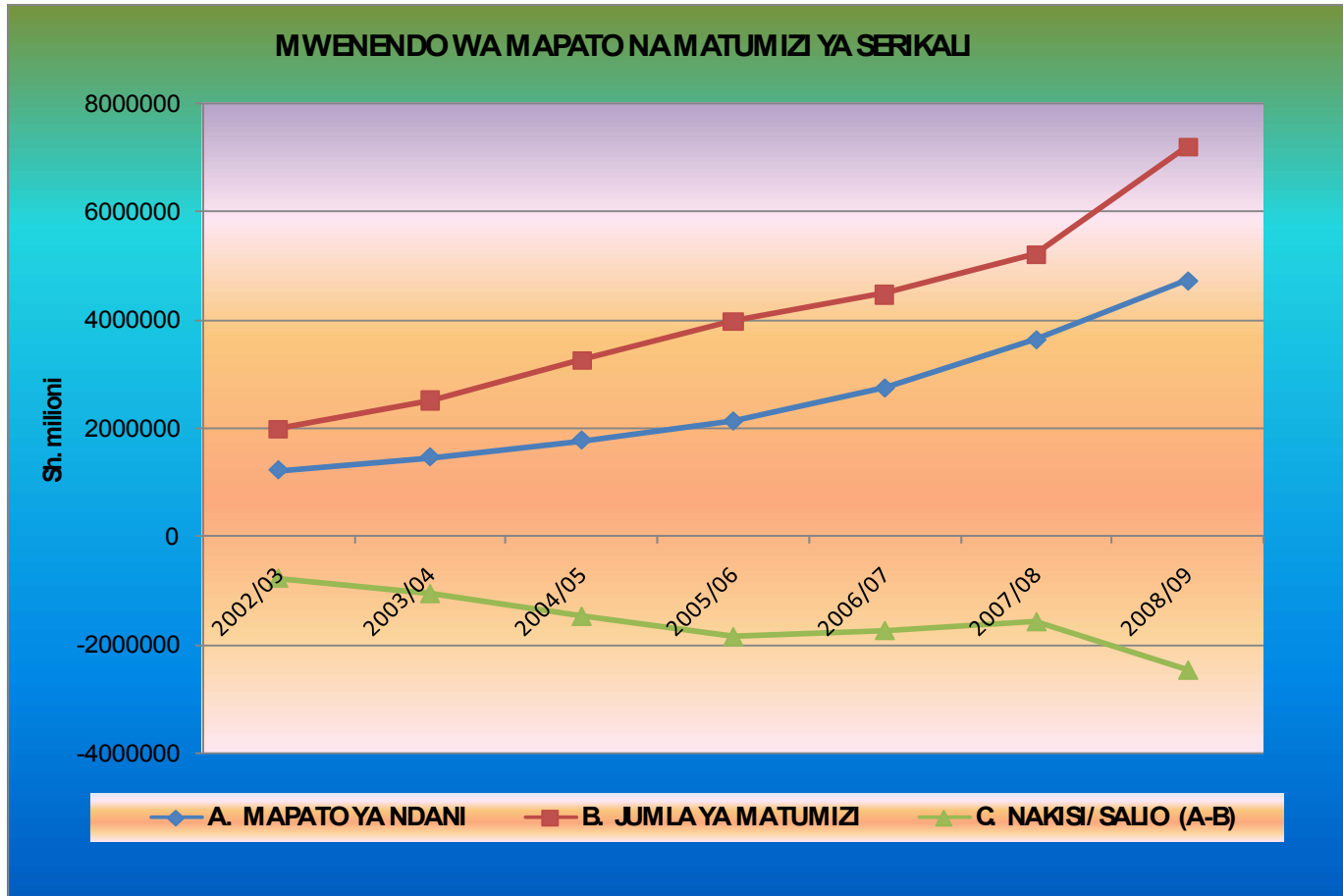
Misamaha ya Madeni

102. Tanzania iliendelea kupata misamaha kutoka kwa nchi wahisani na mashirika mbalimbali. Hadi Desemba 2008, misamaha iliyopatikana inajumuisha: misamaha ya madeni kutoka kwa nchi wanachama wa klabu ya Paris dola za Kimarekani 1,390.8 milioni; na nchi zisizo wanachama wa klabu ya Paris dola 184.6 milioni. Aidha, nchi zisizo wanachama wa klabu ya Paris ziliahirisha deni lenye jumla ya dola 171.2 milioni.

MWENENDO WA MAPATO NA MATUMIZI YA SERIKALI

Jedwali Na. 25	Sh. milioni								
	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2008/09	2008/10
	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Halisi	Bajeti	Matokeo hadi Machi	Matarajio hadi Juni
A. MAPATO YA NDANI	1217517	1459303	1773710	2124844	2739022	3634581	4781595	3229134	4301858
1. Mapato yatokanayo na Kodi	1105746	1342798	1615248	1946433	2529439	3359250	4485100	3060655	4060144
Ushuru wa Forodha na Excise Duty	293695	352320	350532	452406	765644	965498	1356440	850026.0	1087663
Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT)	424338	548572	731597	845790	861050	1110951	1365860	1029840	1402676
Bidhaa toka nje	249854	315958	439796	502437.3	431614	550289	639331	490662	729866
Bidhaa za ndani	174484	232614	291801	343353	429436	560661	726529	539178	672811
Kodi ya Mapato	276050	366651	465455	581244	790877	1028902	1425652	940675	1252708
Kodi nyingine	111663	123500	132040	136954	218581	382792	482605	344754	452898
Marejesho (Refunds Accounts)		-48245	-64376	-69961	-106713	-128893	-145457	-104640	-135801
2. Mapato yasiyotokana na Kodi	111771	116505	158462	178411	209583	275331	296495	168,479	241714
B. JUMLA YA MATUMIZI	1989538	2516943	3248352	3972608	4474680	5208996	7192103	4657893	7192103
1. Matumizi ya Kawaida	1488641	1780115	2017490	2661863	3137469	3398024	4700623	3142301	4700623
2. Matumizi ya Maendeleo	500897	736828	1230862	1310745	1337211	1810972	2491480	1515592	2491480
Fedha za ndani	95662	133041	239651	296100	503291	567421	940380	641351	940380
Fedha za nje	405235	603787	991211	1014645	833920	1243551	1551100	874241	1551100
C. NAKISI/SALIO (A-B)	-772021	-1057640	-1474642	-1847764	-1735658	-1574415	-2410508	-1428759	-2890245
D. KUZIBA NAKISI	772020	1045883	1474642	1847764	1735660	1574415	2410508	1428759	2890245
1. Fedha kutoka nje	822027	1053531	1416618	1604641	1689337	2302805	2387436	1773702	2632860
Ruzuku	622302	494889	992975	1043422	971547	1573195	1441229	980134	1612493
Basket support		94331	156745	82302	47331	200628	212656	127672	208144
Mikopo ya uagizaji bidhaa/OGL	151331	0	65396	257677	266946	365038	268208	305862	336554
Mikopo ya miradi	149719	509456	308592	328956	433203	209342	507442	374294	511954
Kulipia madeni ya nje (Amortization Foreign)	-101325	-45145	-107090	-107716	-29690	-45399	-42099	-14259	-36284
2. Fedha za Ndani	-50007	-7648	58024	243123	46323	-728390	23072	-344943	257385
Mikopo isiyo ya mabenki	8500	21357	144954	219241	212475	-19795	0	32026	32026
Mikopo ya mabenki	-44763	0	0	129645	25533	-316755	0	-218880	217287
Mapato ya Ubinafsishaji	0	9767	0	33309	0	0	60000	45000	45000
Kulipia madeni ya nyuma (arrears)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
marejesho kutoka Hawala za NBC	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuongeza mitaji ya mabenki na mashirika(recapitalisation)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Marekebisho (Adjustment to Cash)	65901	50776	53211	37104	-60370	-78308	0	13617	0
Kulipia madeni ya ndani (amortization)	-251	0	0	-19001	0	-14648	-36928	0	-36928
Expenditure float	-79394	-89548	-140141	-157174	-131315	-298884	0	-216706	0

Chanzo: Wizara ya Fedha na Uchumi

MGAWANYO WA MATUMIZI YA SERIKALI KWA HUDUMA ZA SERIKALI

Jedwali Na. 26

Sh.milioni

	2006/07			2007/2008			2008/2009*		
	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla
	1 HUDUMA ZA KAWAIDA.	1655209	387784	2042993	2267589	360693	2628282	2250295	361657
1.1 Utawala	1,385,857	226,463	1,612,320	2,025,925	216,320	2,242,245	2,097,783	246,277	2344060
1.2 Misaada ya kiuchumi kutoka nje	6,238	0	6,238	10,970	0	10,970	5,757	0	5757
1.3 Huduma za utafiti	84,582	23,741	108,324	95,137	22,596	117,734	17,523	7,750	25273
1.4 Huduma	176,463	117,417	293,880	135,557	121,746	257,303	129,232	93,550	222782
1.5 Huduma za utawala zisizotajwa hapo juu	2,068	20,163	22,231	0	30	30	0	14,080	14080
2 ULINZI	240870	400	241270	254390	406	254796	298286	56512	354798
2.1 Utawala	240,870	400	241,270	254,390	406	254,796	298,286	56,512	354,798
2.2 Misaada ya nje ya ulinzi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.3 Utafiti na maendeleo ya ulinzi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.4 Huduma za ulinzi zisizotajwa hapo juu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3 USALAMA	179828	17216	197044	180748	12751	193499	207498	35504	243003
3.1 Polisi na zimamoto	113,901	7,153	121,054	110,832	4,083	114,915	120,493	12,764	133,257
3.2 Mahakama	29,490	4,500	33,990	34,209	4,009	38,219	38,214	9,150	47,364
3.3 Magezea	13,198	200	13,398	5,263	200	5,463	9,743	800	10,543
3.4 Huduma za usalama zisizotajwa hapo juu	23,239	5,363	28,602	30,444	4,459	34,903	39,049	12,791	51,839
4 ELIMU	296262	136021	432283	402500	146755	549256	420060	136666	556726
4.1 Elimu ya msingi	25,589	0	25,589	103,757	2,110	105,867	108,843	1,925	110,768
4.2 Elimu ya sekondari	62,282	57,705	119,987	0	70,992	70,992	0	24,216	24,216
4.3 Elimu ya juu	181,323	70,921	252,243	268,248	62,759	331,007	271,379	80,453	351,832
4.4 Elimu isiyo pambanuliwa	322	0	322	947	0	947	1,368	17,754	19,122
4.5 Huduma za ziada kwa elimu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.6 Huduma za elimu zisizotajwa hapo juu	26,747	7,395	34,141	29,548	10,895	40,443	38,470	12,318	50,788
5 AFYA	198670	81894	280565	204241	224884	429125	209916	301330	511246
5.1 Huduma za hospitali	61,385	59,183	120,568	48,377	130,009	178,386	42,872	164,351	207,223
5.2 Kliniki, matibabu, huduma za meno n.k.	124,468	21,711	146,178	142,592	40,715	183,307	154,730	67,260	221,990
5.3 Huduma za afya	2,840	1,000	3,840	5,348	9,334	14,682	4,561	22,042	26,603
5.4 Madawa na vifaa	3,478	0	3,478	4,526	0	4,526	3,569	0	3,569
5.5 Utafiti wa afya	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.6 Huduma za afya zisizotajwa hapo juu	6,500	0	6,500	3,399	44,827	48,225	4,183	47,678	51,861
6 USALAMA, USTAWI NA HUDUMA ZA JAMII	56929	9090	66018	63520	5684	69204	61947	4606	66554
6.1 Usalama wa jamii	2,567	2,183	4,749	1,546	864	2,410	1,904	580	2,484
6.2 Usatawi na huduma za jamii	53,065	5,741	58,806	61,039	3,740	64,779	59,095	2,771	61,866
6.3 Huduma nyingine za jamii zisizotajwa hapo juu	1,297	1,166	2,463	936	1,080	2,016	948	1,255	2,204
7 NYUMBA NA HUDUMA ZA JAMII	29269	150648	179917	14926	274952	289878	21824	213308	235132
7.1 Nyumba na ustawi wa jamii	6,656	1,065	7,721	4,595	1,039	5,634	5,216	759	5,975
7.2 Maji	16,812	141,489	158,301	5,916	258,758	264,674	8,457	190,438	198,895
7.3 Usafi wa mazingira	5,676	8,094	13,770	4,415	15,155	19,570	6,666	22,112	28,778
7.4 Umeme wa barabarani	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.5 Huduma za nyumba na za jamii zisizotajwa hapo juu	125	0	125	0	0	0	1,484	0	1,484
8 HUDUMA ZINGINE ZA JAMII	4735	45359	50094	11077	9169	20246	14271	16188	30459
8.1 Utamaduni, burdani, dini na huduma zingine	4,735	45,359	50,094	11,077	9,169	20,246	14,271	16,188	30,459

Jedwali hili linaendelea ukurasa unaofuata....

...Jedwali Na. 26 linaendelea

	2006/ 07			2007/08			2008/09*		
	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla	Matumizi ya Kawaida	Matumizi ya Maendeleo	Jumla
9 MAFUTA NA UMEME	24488	426644	451132	32240	306547	338786	33047	313316	346363
9.1 Mafuta	24,488	426,644	451,132	31,405	306,547	337,951	32,229	313,316	345,545
9.2 Umeme	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.3 Huduma zingine za mafuta na umeme	0	0	0	835	0	835	818	0	818
10 KILIMO, MISITU, UVUVI NA UWINDAJI	100667	57223	157890	94335	174272	268607	126196	183854	310050
10.1 Kilimo	49,283	18,988	68,272	37,198	135,525	172,723	66,973	136,306	203,279
10.2 Misitu	9,514	6,983	16,497	9,387	6,025	15,413	11,630	11,082	22,712
10.3 Uvuvi na uwindaji	15,483	10,749	26,232	12,868	12,407	25,275	18,395	15,305	33,700
10.4 Utafiti wa kilimo	13,011	12,771	25,782	16,439	8,997	25,437	19,610	9,884	29,494
10.5 Huduma zingine za kilimo, misitu, uvuvi na uwindaji	13,375	7,732	21,107	18,442	11,317	29,760	9,588	11,278	20,866
11 MADINI, VIWANDA NA UJENZI	77218	162197	239415	8233	24528	32761	7953	25665	33618
11.1 Madini	2,432	5,260	7,692	2,966	5,204	8,170	3,768	4,863	8,632
11.2 Viwanda	294	500	794	410	104	514	180	400	580
11.3 Ujenzi	74,492	156,437	230,930	3,364	19,220	22,583	2,576	20,402	22,978
11.4 Huduma zingine za madini, viwanda na ujenzi	0	0	0	1,494	0	1,494	1,428	0	1,428
12 USAFIRI NA MAWASILIANO	119954	18583	138537	197884	480430	678314	203511	592054	795565
12.1 Usafiri wa Barabara	204	0	204	162,568	441,343	603,912	161,819	548,015	709,834
12.2 Usafiri majini	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.3 Huduma za reli	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.4 Usafiri wa anga	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.5 Usafirishaji kwa mabomba	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.6 Huduma ya usafirishaji	100,210	16,621	116,831	0	0	0	0	0	0
12.7 Mawasiliano	16,147	662	16,809	5,630	0	5,630	4,779	90	4,869
12.8 Huduma zingine za usafiri na mawasiliano	3,393	1,300	4,693	29,686	39,087	68,773	36,913	43,949	80,862
13 HUDUMA ZINGINE ZA KI - UCHUMI	54881	135115	189995	43869	119835	163704	785515	213141	998656
13.1 Biashara - maghala, hoteli na migahawa	6,210	1,906	8,116	1,772	0	1,772	1,523	2,198	3,720
13.2 Utalii	3,337	1,971	5,308	4,541	3,764	8,305	6,865	4,547	11,412
13.3 Huduma za miradi	23,511	105,554	129,066	12,230	63,767	75,997	752,295	181,020	933,315
13.4 Huduma za uchumi na biashara mbali na zinazohusu kazi	12,022	23,945	35,968	16,806	49,265	66,070	16,866	14,201	31,068
13.5 Huduma za kazi	3,722	100	3,822	3,765	904	4,668	2,849	2,978	5,828
13.6 Huduma nyinginezo za maendeleo	6,079	1,638	7,717	4,756	2,135	6,892	5,116	8,197	13,313
14 MATUMIZI MENGINEYO	77835	6154	83989	86211	60190	146401	86331	35677	122009
14.1 Deni la Taifa	1,253	0	1,253	1,454	0	1,454	2,115	0	2,115
14.2 Huduma za Fedha	76,170	6,154	82,324	84,509	6,162	90,671	83,689	8,237	91,927
14.3 Malipo ya uzeeni	412	0	412	247	54,028	54,275	527	27,440	27,967
JUMLA	3,116,815	1,634,326	4,751,141	3,861,764	2,201,096	6,062,860	4,726,650	2,489,480	7,216,130

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Makadirio

SURA YA 5

FEDHA NA TAASISI ZA FEDHA

Ujazi wa Fedha na Karadha

103. Mwaka 2007/08, ujazi wa fedha kwa tafsiri finyu (M1) uliongezeka hadi sh. 2,833,975.3 milioni kutoka sh. 2,170,663.5 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 30.6. Katika kipindi kama hicho, ujazi wa fedha kwa tafsiri pana (M2) uliogezeke na kufikia sh. 4,774,747.9 milioni kutoka sh.3,650,728.3 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 30.8. Ongezeko hili lilikuwa ni asilimia 10.6 zaidi ya lengo la asilimia 20.2 hadi June 2008. Ongezeko la M2 lilitokana na kuongezeka kwa mikopo kwenda sekta binafsi na kuongezeka kwa amana za muda maalum kutoka sh. 539,334.2 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 830,626.5 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 54.0. Hata hivyo, kufikia Desemba 2008, ujazi wa fedha kwa tafsiri pana ulipungua hadi asilimia 28.3.

104. Mwaka 2007/08, ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3) uliongezeka na kufikia Sh.6,527,780.6 milioni kutoka sh. 5,320,241.8 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 22.7. Katika kipindi cha Julai - Desemba 2008, ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi uliongezeka kwa asilimia 13.8.

105. Karadha nchini iliongezeka kutoka sh. 2,785,792.5 milioni Juni 2007 hadi sh. 3,541,862.8 milioni Juni 2008, sawa na ongezeko la asilimia 27.1. Ongezeko hilo lilichangiwa na kuongezeka kwa mikopo kwa sekta binafsi. Mikopo kwenda kwa sekta binafsi iliongezeka kwa kiwango cha asilimia 42.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 21.2 mwaka 2007. Hadi Desemba 2008, karadha nchini ilifikia sh. 4,420,646.7 milioni.

Mikopo ya Benki za Biashara kwa Shughuli Mbalimbali za Kiuchumi

106. Mikopo iliyotolewa na benki za biashara kwa shughuli mbalimbali za kiuchumi iliongezeka kutoka sh.2,335,999.6 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 3,386,964 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 45.0. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa wateja wenye sifa za kukopa na ushindani baina ya mabanki yanayotoa mikopo. Aidha, hatua ya serikali ya kuendelea kutokopa kutoka mabanki iliongeza fursa za kukopesha zaidi sekta binafsi.

Shughuli za kiuchumi zilizopata viwango vikubwa vya mikopo ni pamoja na: mikopo binafsi (asilimia 19.9); biashara (asilimia 16.1); bidhaa za viwandani (asilimia 13.1); na kilimo (asilimia 8.0). Hadi Desemba 2008, mikopo iliyotelewa na benki za biashara ilifikia sh 4,376,452.2 milioni.

107. Dhamana zilizouzwa na Serikali zilishuka kutoka sh. 1,605,911.6 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 1,475,558 milioni mwaka 2007/08, sawa na upungufu wa asilimia 8.1. Hawala za Hazina zenye thamani ya sh. 1,076,772 milioni ziliuzwa mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh.1,242,437.9 milioni mwaka 2006/07, sawa na upungufu wa asilimia 13.3. Hawala za Serikali zenye thamani ya sh. 398,787 milioni ziliuzwa mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 363,473.7 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 9.7

Amana katika Benki za Biashara

108. Mwaka 2007/08, amana katika benki za biashara ziliongezeka na kufikia sh. 5,258,203 milioni kutoka sh. 4,273,020.6 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 23.1. Uwiano katika amana zote ulikuwa kama ifuatavyo: fedha za kigeni asilimia 33.3; amana za hundi asilimia 29.8; amana za akiba asilimia 21.1; na amana za muda maalum asilimia 15.

Mwenendo wa Viwango vya Riba

109. Wastani wa viwango vya riba vya benki za biashara kwa amana za akiba uliongezeka kutoka asilimia 2.63 Juni 2007 hadi asilimia 2.79 Juni 2008, na kushuka hadi asilimia 2.68 mwishoni mwa Desemba 2008. Kiwango cha jumla cha riba za mikopo katika mabanki kilishuka kutoka asilimia 15.71 Juni 2007 hadi asilimia 14.76 Juni 2008. Hadi Desemba 2008, kiwango cha wastani wa riba ya mkopo kilikuwa asilimia 16.05. Wastani wa riba zilizotozwa na benki za biashara kwa mikopo ya muda mfupi ulishuka kidogo kutoka asilimia 13.95 Juni 2007 hadi asilimia 13.93 Juni 2008. Mwishoni mwa Desemba 2008, wastani wa riba zilizotozwa kwa mikopo hiyo ulipungua hadi kufikia asilimia 13.56.

110. Wastani wa riba za Hawala za Hazina ulipungua kwa kiwango kikubwa na kufikia asilimia 7.84 Juni 2008 kutoka asilimia 17.07 Juni 2007, na kisha kupanda hadi asilimia 10.99 mwishoni mwa Desemba 2008. Wastani wa riba za

amana za muda maalum ulipungua kutoka asilimia 7.69 Juni 2007 hadi asilimia 6.66 Juni 2008, na kuendelea kupungua hadi asilimia 6.39 mwishoni mwa Desemba 2008. Vile vile, riba ya mikopo ya Benki Kuu kwa benki za biashara na Serikali ilipungua kutoka asilimia 21.42 Juni 2007 hadi asilimia 12.84 Juni 2008, na kisha kuongezeka hadi asilimia 15.99 mwishoni mwa Desemba 2008. Tofauti kati ya riba za amana na za mikopo ilipungua kutoka asilimia 13.08 Juni 2007 hadi asilimia 11.97 Juni 2008.

111. Wastani wa viwango vya riba za mikopo kwa fedha za kigeni ulipanda kutoka asilimia 7.56 Juni 2007 hadi asilimia 8.19 Juni 2008, na kupanda tena hadi asilimia 9.62 mwishoni mwa Desemba 2008. Wastani wa viwango vya riba za akiba kwa fedha za kigeni uliongezeka kutoka asilimia 0.82 Juni 2007 hadi asilimia 1.99 Juni 2008, na baadae kupungua hadi asilimia 1.43 mwishoni mwa Desemba 2008. Wastani wa viwango vya riba za amana za muda maalum uliongezeka kutoka asilimia 2.73 Juni 2007 hadi asilimia 4.42 Juni 2008 na baadae kupungua hadi asilimia 3.87 mwishoni mwa Desemba 2008.

Soko la Hisa la Dar es Salaam

112. Ukuzaji mitaji katika Soko la Hisa la Dar es Salaam uliongezeka kutoka sh. 3,118.97 bilioni mwaka 2006/07 hadi sh. 3,411.01 bilioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 9.4. Ongezeko hilo lilitokana na kupanda kwa bei ya dhamana zilizo rodheshwa, ambapo bei ya dhamana kwa kampuni zote za ndani ilipanda isipokuwa kampuni ya Swissport. Katika mwaka 2008 hapakuwepo na kampuni mpya iliyo rodheshwa katika soko la hisa. Thamani ya hisa zilizouzwa ilishuka kidogo kutoka sh. 27.3 bilioni mwaka 2006/07 hadi sh. 26.4 bilioni mwaka 2007/08, sawa na kushuka kwa asilimia 3.3. Aidha, Soko la hisa lilipata hasara ya sh. 12.2 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na faida ya sh. 16.3 milioni mwaka 2006/07 sawa na upungufu wa asilimia 12.2.

Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma

113. Mwaka 2008, Mfuko wa Pensheni ya Mashirika ya Umma uliendelea kukua na kufikia thamani ya vitega uchumi vya sh. 386,115 milioni kutoka sh. 315,468 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 22.4. Uwekezaji katika dhamana za Serikali uliongezeka kutoka sh. 96,262.1 milioni mwaka

2007 hadi sh. 105,731.8 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 9.8. Mapato yaliyotokana na uwekezaji katika vitega uchumi yaliongezeka kutoka sh. 35,302.9 milioni mwaka 2007 hadi sh. 47,426.5 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 34.3. Ongezeko hili lilitokana na kupanda kwa riba katika mablenki na dhamana za Serikali pamoja na kuongezeka kwa vitega uchumi.

114. Katika mwaka 2008, idadi ya wanachama katika Mfuko iliongezeka na kufikia wanachama 104,684 ikilinganishwa na wanachama 84,186 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 24.3. Kuongezeka kwa wanachama kulitokana na juhudi za Mfuko kuandikisha wanachama wapya kutoka sekta binafsi. Makusanyo kutoka kwa wanachama yaliongezeka kutoka sh. 83,214.7 milioni mwaka 2007 hadi sh. 101,751.2 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 22.3. Mafao yaliyotolewa kwa wanachama yalikuwa sh. 35,167.9 milioni mwaka 2008, ikilinganishwa na sh. 24,826.0 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 41.7. Kuongezeka kwa mafao yaliyotolewa kulitokana na baadhi ya wanachama waliokuwepo katika ajira za muda na kudumu kupoteza au kuacha ajira zao.

Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii.

115. Katika mwaka 2007/08, Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii ulisajili jumla ya wanachama 447,797 ikilinganishwa na wanachama 408,970 mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 9.4. Mfuko ulikusanya michango kutoka kwa wanachama yenye thamani ya sh. 201,733.9 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 162,379.4 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 25.4. Ongezeko hili lilitokana na usajili wa wanachama wapya 101,599 na waajiri wapya 15,851 na waajiri kuwasilisha michango kwa wakati.

116. Mafao yaliyotolewa kwa wanachama yalikuwa sh. 81,818.2 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 50,522.7 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 61.9. Aidha, idadi ya wanachama waliopata mafao iliongezeka hadi 136,232 mwaka 2007/08 kutoka 72,636 mwaka 2006/07. Kuongezeka kwa mafao kulitokana na wanachama wengi kuelimishwa kuhusu haki zao na baadhi ya wanachama kupoteza ajira.

117. Thamani ya uwekezaji katika vitega uchumi iliongezeka kutoka sh. 532,605.3 milioni 2006/07 hadi sh. 676,258.7 milioni 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 26.9. Thamani ya uwekezaji katika dhamana za Serikali iliongezeka kutoka sh. 12,700.6 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 17,162.7 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 35.1.

118. Mapato kutokana na uwekezaji katika vitega uchumi yalifikia sh. 46,349.1 milioni mwaka 2007/08 kutoka sh. 37,131.3 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 24.8. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa shughuli za uwekezaji katika mitaji mbalimbali ikiwemo mali zisizohamishika, hisa katika makampuni, mikopo ya muda mrefu na dhamana za Serikali.

119. Thamani halisi ya mali za Mfuko ilikuwa sh. 157,508.8 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 118,749.8 milioni mwaka 2006/07. Mali za Mfuko zilikuwa na thamani ya sh. 783,693.7 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 683,693.7 milioni mwaka 2006/07.

Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma

120. Makusanyo ya Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma yaliongezeka kutoka sh. 127,439.9 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 151,622.1 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 15.9. Ongezeko hilo lilitokana na nyongeza ya mishahara ya watumishi wa umma pamoja na ajira mpya. Aidha, idadi ya wanachama iliongezeka kutoka 222,258 mwaka 2006/07 hadi 244,054 mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 32.5.

121. Thamani ya uwekezaji katika vitega uchumi iliongezeka kutoka sh. 436,128.5 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 577,774 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 32.5. Uwekezaji katika dhamana za Serikali uliongezeka kutoka sh. 243,853.2 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 258,041.4 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 5.8. Hadi Juni 2008, Mfuko ulilipa mafao ya sh. 132,405.0 milioni kwa wanachama ikilinganishwa na sh. 74,366.5 milioni Juni 2007. Thamani ya Mfuko ilifikia sh. 577,774.0 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 492,834.7 milioni mwaka 2006/07.

Jedwali Na. 5.1: Maendeleo ya Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma

Tsh. Milioni

	Shughuli	2006/07	2007/08
1	Michango ya Wanachama	127,439.9	151,622.2
2	Malipo ya Mafao	74,366.5	132,405.0
3	Gharama za Uendeshaji	5,461.7	5,988.3
4	Mapato ya Vitega Uchumi	46,906.7	59,976.8
5	Akiba Maalumu	52,300.0	72,000.0
6	Mabadiliko ya Dhamani ya Vitega Uchumi	3,679.9	-
7	Thamani ya Soko la Vitega Uchumi vya Hisa	30,359.2	39,273.1
8	Thamani Halisi ya Vitega Uchumi Vya Hisa	57,729.1	56,274.0
9	Dhamana za Serikali	243,853.2	258,041.4
10	Hati Fungani za Makampuni	12,000.0	11,500.0
11	Vitega Uchumi vya Mikopo	90,935.9	111,560.3
12	Mapato ya Miradi ambayo Haijapokelewa	24,526.1	39,020.8
13	Michango ambayo Haijapokelewa	1,758.5	11,846.9
14	Thamani ya Mfuko	492,834.7	577,774.0

Chanzo: Mfuko wa Pensheni kwa Watumishi wa Umma

Mfuko wa Akiba ya Wafanyakazi wa Serikali

122. Katika mwaka 2008, idadi ya wanachama wa Mfuko wa Akiba ya Wafanyakazi wa Serikali iliongezeka na kufikia 29,554 kutoka 27,333 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 8.1. Thamani ya uwekezaji wa Mfuko katika vitega uchumi iliongezeka kutoka sh. 37,326.3 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 55,282.2 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 34.71. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa idadi ya wanachama na mapato ya vitegauchumi.

123. Makusanyo kutoka kwa wanachama yaliongezeka kutoka sh. 8,854.4 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 10,395.9 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 17.4. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa idadi ya

wanachama. Mafao yaliyolipwa na Mfuko kwa wanachama yaliongezeka kutoka sh. 332.4 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 1,137.6 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 242.2. Aidha, Mfuko ulitoa mikopo yenye thamani ya sh. 386.5 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 316.2 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 18.2

124. Mapato yatokanayo na vitega uchumi yaliongezeka hadi sh. 4,863.6 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 3,096.0 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 57.1.

Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

125. Idadi ya wanachama wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya ilifikia 316,460 mwaka 2007/08 ikilinganishwa na 295,205 mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 7.0. Ongezeko hili lilitokana na uhamasishaji na ajira mpya. Hadi Juni 2008, Mfuko ulisajili vituo 4,380 vya matibabu. Kati ya hivyo, vituo 3,585 sawa na asilimia 82 ni vya Serikali, 610 sawa na asilimia 14 ni vya mashirika ya dini, na vituo 185 sawa na asilimia nne ni vya watu binafsi.

126. Mapato ya Mfuko yatokanayo na michango ya wanachama yaliongezeka na kufikia sh. 55,472 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 45,515 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 21.9. Mapato yatokanayo na vitega uchumi yaliongezeka kutoka sh. 10,333.4 milioni mwaka 2006/07 hadi sh. 16,342.6 milioni mwaka 2007/08, sawa na ongezeko la asilimia 58.2. Mapato mengineyo yalikuwa sh. 352.6 milioni mwaka 2007/08 ikilinganishwa na sh. 1,034.084 milioni mwaka 2006/07.

127. Mafao yanayotolewa na Mfuko hadi kufikia Juni 2008 yalikuwa ni: ada ya uandikishaji; huduma kwa wagonjwa wa nje; vipimo; huduma ya wagonjwa waliolazwa; huduma ya upasuaji; na miwani. Katika mwaka 2007/08, Mfuko ulitumia sh. 10,759.0 milioni kuhudumia wanachama wake ikilinganishwa na sh. 9,634.7 milioni mwaka 2006/07, sawa na ongezeko la asilimia 11.7.

Benki ya Posta

128. Mwaka 2008, amana za wateja katika Benki ya Posta ziliongezeka kutoka sh. 73,569 milioni mwaka 2007 hadi sh. 79,637 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 8.2.

129. Katika mwaka 2008, uwekezaji wa Benki uliongezeka kutoka sh. 70,032 milioni mwaka 2007 hadi sh. 74,820 milioni, sawa na ongezeko la asilimia 6.8. Uwekezaji katika Hati Fungani na Hawala za Serikali ulishuka kutoka Sh. 30,467 milioni mwaka 2007 hadi sh. 25,789 milioni mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 15.3. Hii ilitokana na kuongezeka kwa biashara katika kitengo cha mikopo ambayo ilifikia asilimia 61.0 ikilinganishwa na asilimia 52 katika mwaka 2007.

130. Thamani ya fedha zilizotumwa nchini kwa njia ya mtandao wa Western Union iliongezeka kutoka sh. 94,966 milioni mwaka 2007 hadi sh. 101,543 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 6.9. Fedha zilizotumwa nje ziliongezeka kufikia sh. 33,677 milioni mwaka 2008 kutoka kiasi cha sh. 28,258 milioni zilizotumwa mwaka 2007.

131. Mwaka 2008, mapato ya Benki kabla ya kutoa gharama za uendeshaji yalikuwa sh. 16,791 milioni ikilinganishwa na sh. 15,368 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 9.3. Mapato ya riba yalikuwa sh.11,033 milioni mwaka 2007, ikilinganishwa na sh. 9,279 milioni mwaka 2007. Aidha, Benki ilipata faida halisi ya sh. 428.0 milioni ikilinganishwa na sh. 215.0 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 99.

MWENENDO WA KARADHA NA UJAZI WA FEDHA - TANZANIA BARA

Jedwali Na. 27

Sh. milioni

	Kipindi kinachoishia mwezi Juni						Badiliko 2007-2008		
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Kiasi	%
Ujazi wa fedha, maana finyu zaidi (M0)*	429384	473704	590441	734912	853959	1047221	1269578	222356	21.2
Amana za hundi	386192	507444	595622	793920	956470	1123442	1564398	440955	39.3
Ujazi wa fedha, maana finyu (M1)	815576	981148	1186063	1528833	1810429	2170664	2833975	663312	30.6
Amana za muda maalum	218602	246719	269133	328711	472050	539334	830627	291292	54.0
Amana za akiba	299346	330917	401130	508964	754949	940731	1110146	169416	18.0
Ujazi wa fedha, maana pana (M2)	1333524	1558784	1856326	2366508	3037428	3650728	4774748	1124020	30.8
Amana za fedha za kigeni	464366	647109	746609	899976	1368687	1666476	1753033	86557	5.2
Ujazi wa fedha, maana pana zaidi (M3)	1797890	2205893	2602935	3266484	4406115	5317204	6527781	1210577	22.8
Akiba halisi ya mali za kigeni (Foreign Assets)	1293645	1871286	2134183	2279294	2914493	3383818	3509530	125712	3.7
Amana Halisi Nchini	750102	334607	468752	987131	1491622	1936424	3018251	1081827	55.9
Karadha Nchini	684920	858203	1123588	1504012	2439087	2785793	3541863	756070	27.1
Mikopo kwa serikali	202879	199679	157607	284638	729393	449793	154821	-294972	-65.6
Mikopo kwa sekta isiyo serikali	482041	658524	965981	1219374	1709694	2336000	3387042	1051043	45.0
Amali halisi nyinginezo (net other items)	65181	-523596	-654836	-516881	-947466	-849369	-523612	325757	-38.4

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

* Fedha zilizo kwenye mzunguko nje ya mabanki

VIWANGO VYA UKUAJI WA KARADHA NA UJAZI WA FEDHA - TANZANIA BARA

Jedwali Na. 28

	Kipindi kinachoishia Juni								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ujazi wa fedha, maana finyu zaidi (M0)*	21.5%	10.3%	14.5%	10.3%	24.6%	24.5%	16.2%	22.6%	21.2%
Amana za hundi	14.0%	21.0%	22.1%	31.4%	17.4%	33.3%	20.5%	17.5%	39.3%
Ujazi wa fedha, maana finyu (M1)	18.1%	15.0%	18.0%	20.3%	20.9%	28.9%	18.4%	19.9%	30.6%
Amana za muda maalum	-0.4%	12.7%	27.4%	12.9%	9.1%	22.1%	43.6%	14.3%	54.0%
Amana za akiba	20.3%	16.3%	26.7%	10.5%	21.2%	26.9%	48.3%	24.6%	18.0%
Ujazi wa fedha, maana pana (M2)	15.1%	14.9%	21.3%	16.9%	19.1%	27.5%	28.4%	20.2%	30.8%
Amana za fedha za kigeni	48.1%	23.6%	24.2%	39.4%	15.4%	20.5%	52.1%	21.8%	5.2%
Ujazi wa fedha, maana pana zaidi (M3)	21.7%	17.0%	22.1%	22.7%	18.0%	25.5%	34.9%	20.7%	22.8%
Akiba halisi ya mali za kigeni (Foreign Assets)	49.8%	41.6%	29.2%	44.7%	14.0%	6.8%	27.9%	16.1%	3.7%
Amana Halisi Nchini	2.3%	-14.5%	59.1%	-55.4%	40.1%	110.6%	51.1%	29.8%	55.9%
Karadha Nchini	22.1%	-7.1%	5.8%	25.3%	30.9%	33.9%	62.2%	14.2%	27.1%
Mikopo kwa serikali	22.0%	-29.8%	-24.6%	-1.6%	-21.1%	80.6%	156.3%	-38.3%	-65.6%
Mikopo kwa sekta isiyo serikali	22.3%	20.7%	27.4%	36.6%	46.7%	26.2%	40.2%	36.6%	45.0%
Amali halisi nyinginezo (other items net)	367.1%	21.4%	-137.1%	-903.3%	25.1%	-21.1%	83.3%	-10.4%	-38.4%

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

* Fedha zilizo kwenye mzunguko nje ya mabanki

MWENENDO WA VIWANGO VYA UBADILISHAJI KATI YA SHILINGI NA DOLA YA MAREKANI

Jedwali Na. 29

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Shs/dola mwishoni mwa mwaka	888.0	946.9	1047.4	1107.3	1126.3	1258.5	1265.0	1180.9
Shs/dola wastani wa mwaka	830.5	931.2	1003.4	1089.4	1122.7	1182.9	1277.4	1200.2
Kupungua kwa kiwango Shs/dola (asilimia)	4.1%	12.1%	7.8%	8.6%	3.1%	5.4%	8.0%	-6.0%

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

MIKOPO YA BENKI ZA BIASHARA KWA SHUGHULI ZA KIUCHUMI

Jedwali Na. 30

Sh. Milioni

Aina ya shughuli	Kipindi kinachoishia mwezi Juni			Kwa Kipindi cha mwaka 2007/08	
	2006	2007	2008	Ukuaji	Mchango
Sekta ya umma	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Uzalishaji katika Kilimo	172291.3	263379.6	279694.9	6.2%	8.3%
Uvuvi	14846.5	16347.0	15546.6	-4.9%	0.5%
Huduma za kifedha	31767.0	76138.2	79286.0	4.1%	2.3%
Madini na Uchimbaji mawe	24966.5	35449.8	27572.2	-22.2%	0.8%
Bidhaa za viwandani	370597.2	423868.9	444583.9	4.9%	13.1%
Ujenzi na Upangishaji majengo	114905.3	171617.2	202529.7	18.0%	6.0%
Uchukuzi na mawasiliano	122176.3	173718.7	294304.6	69.4%	8.7%
Biashara	369088.6	463372.8	545701.4	17.8%	16.1%
Mahoteli, Migahawa na Utalii	79913.9	111147.1	176109.3	58.4%	5.2%
Umeme, Gasi na Maji	91120.5	125467.7	174949.6	39.4%	5.2%
Elimu na Afya	11202.9	25540.8	49416.3	93.5%	1.5%
Huduma Nyinginezo	35252.0	3574.1	4038.2	13.0%	0.1%
Watu Binafsi	218709.7	429113.4	1093231.6	154.8%	32.3%
Jumla	1658843.7	2320742.4	3386964.2	45.9%	70.6%
Hawala za hazina	440011.6	1182403.9	1031509.7	-12.8%	21.5%
Hawala za serikali	297056.6	346136.8	381939.0	10.3%	8.0%
Jumla	737068.2	1528540.7	1413448.7	-7.5%	29.4%
JUMLA KUBWA	2395911.9	3849283.1	4800412.9	24.7%	100.0%

Chanzo: Benki kuu ya Tanzania

MWENENDO WA AMANA KATIKA BENKI ZA BIASHARA

Jedwali Na. 31

Sh. milioni

Aina ya amana	Kipindi kinachoishia mwezi Juni									Badiliko
										2007/08
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Kiasi	%
Amana za hundi	316210.0	386192.4	507444	595622	793920	942660	1321548	1793173	471625	35.7
Amana za muda maalum	171598.0	218602.1	246719	269133	328711	455180	541020	776652	235631	43.6
Amana za akiba	236184.0	299345.8	330917	401130	508964	691508	864118	1030817	166699	19.3
Amana za fedha za kigeni	373867.9	464365.7	647109	746609	899976	1353523	1666479	1746150	79671	4.8
Jumla	1097859.9	1368506.0	1732189.0	2012493.8	2531571.8	3442871.0	4393165.1	5346790.8	953626	21.7

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

VIWANGO VYA WASTANI VYA RIBA

Jedwali Na. 32

Aina ya riba	Kipindi kinachoishia mwezi Juni							Kuishia
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Dec. 2008
Riba ya Benki Kuu (Discount rate)	9.4	10.60	12.60	13.92	13.40	21.42	12.84	15.99
Riba za Amana								
Amana za akiba	3.5	2.50	2.40	2.62	2.50	2.63	2.79	2.68
Amana za muda maalum	4	3.50	4.30	4.41	6.60	7.69	6.66	6.39
Riba za mikopo								
Mikopo ya muda mfupi	14.8	16.40	15.70	16.06	15.80	13.95	13.93	13.56
Mikopo ya muda wa kati na mrefu	16.8	13.50	14.10	15.38	14.53	15.68	16.64	16.52
Riba za Hawala za Hazina								
Siku 91	4.1	6.10	7.70	8.12	7.80	12.62	5.76	11.20
Siku 182	4.2	5.80	8.00	9.43	8.50	16.74	7.63	12.13
Siku 364	4.9	5.90	8.20	10.51	9.60	18.39	10.00	12.79

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania

SURA YA 6

RASILIMALI WATU

Idadi ya Watu na Maendeleo

132. Mwaka 2008, idadi ya watu Tanzania ilikadiriwa kuwa 40,667,794. Kati yao, wanawake ni 20,696,850 sawa na asilimia 50.9 na wanaume ni 19,970,944 sawa na asilimia 49.1. Tanzania Bara ilikadiriwa kuwa na jumla ya watu 39,474,667 na Tanzania Zanzibar watu 1,193,667. Mgawanyo wa watu ulionesha kuwa watu 30,248,507, sawa na asilimia 74.3 ya watu wote wanaishi vijijini wakati watu 10,419,287, sawa na asilimia 25.6 wanaishi mijini. Makadirio haya yanatokana na kiwango cha ukuaji wa idadi ya watu cha asilimia 2.9 cha Sensa ya Watu na Makazi ya mwaka 2002.

133. Mwaka 2008, mchanganuo wa idadi ya watu unaonesha kuwa asilimia 44.4 ya watu wote ni watu wenye umri chini ya miaka 15. Idadi ya watu wenye umri chini ya miaka 5 ni 7,439,339 au sawa na asilimia 18.3 ya watu wote. Kati yao, wanaume walikadiriwa kuwa 3,751,367 na wanawake 3,687,972. Idadi ya watu wenye umri kati ya miaka 5 hadi 14 ilikuwa ni 9,297,404, au sawa na asilimia 22.68 ya watu wote. Katika umri huo wanaume walikuwa 4,652,821 na wanawake 4,644,583. Idadi ya watu wenye umri kati ya miaka 15 hadi 24 walikadiriwa kuwa 8,035,905, au sawa na asilimia 19.8 ya watu wote. Kati yao, 4,027,028 walikuwa ni wanawake na wanaume 4,008,877. Idadi ya watu wenye umri kati ya miaka 25 hadi 64 ilikadiriwa kuwa 13,202,267, au sawa na asilimia 32.4 ya watu. wote Idadi ya watu wenye miaka kati ya 15 hadi 64, ambao ndio nguvu kazi, ilikuwa ni 21,238,172, sawa na asilimia 52.2 ya watu wote. Kati yao 10,987,449 walikuwa ni wanawake na wanaume 10,250,723. Wazee wenye umri zaidi ya miaka 65 walikuwa ni 1,378,309, au sawa na asilimia 3.4 ya watu wote. Kati yao, wanaume walikuwa 652,827 na wanawake ni 725,482.

134. Kutokana na makadirio ya idadi ya watu ya mwaka 2008, msongamano wa watu ulikadiriwa kuwa watu 46 kwa kila kilometa moja ya mraba. Kwa upande wa Tanzania Bara msongamano wa watu ulikuwa ni watu 44 wakati

upande wa Tanzania Zanzibar ulikuwa ni watu 486 kwa kila kilometa mraba. Mgawanyiko wa watu unaonyesha kuwa mkoa wenye idadi kubwa zaidi wa watu ni Dar es Salaam, ambao una watu 2,114 kwa kila kilometa mraba, ikifuatiwa na Mwanza iliyokuwa na watu 172 kwa kila kilometa mraba, Arusha watu 119 kwa kila kilometa mraba na Mara watu 86 kwa kila kilometa mraba. Mkoa uliokuwa na kiwango kidogo zaidi cha msongamano wa watu ulikuwa ni Lindi, ambao ulikuwa na watu 13 kwa kila kilometa mraba ukifuatiwa na Ruvuma na Rukwa ambayo ilikuwa na watu 21 kwa kilometa mraba kila mmoja. Kwa upande wa Tanzania Zanzibar, mikoa yote ina msongamano mkubwa wa watu, kuanzia watu 127 hadi 1,998 kwa kilometa mraba.

135. Mtawanyiko wa watu kimkoa unaonyesha kuwa mkoa wa Shinyanga uliendelea kuwa na idadi kubwa zaidi ya watu. Katika mwaka 2008, mkoa wa Shinyanga ulikuwa na watu 3,549,342 ukifuatiwa na Mwanza (3,364,378) na Dar es Salaam (2,961,150). Idadi kubwa ya watu mkoani Shinyanga ilisababishwa na kiwango kikubwa cha uzazi kilichofikia watoto 7.3 kwa mwanamke mmoja. Mkoa uliokuwa na idadi ndogo zaidi ya watu mwaka 2008 ulikuwa ni Lindi (887,434). Kwa upande wa Tanzania Zanzibar, mkoa uliokuwa na watu wengi zaidi ulikuwa ni Mjini Magharibi (459,502) na mkoa uliokuwa na idadi ndogo ya watu ulikuwa ni Kusini Unguja (107,811). Idadi ndogo ya watu katika mikoa ya Lindi na Kusini Unguja ilisababishwa na kiwango kidogo cha uzazi pamoja na watu kuhamia mikoa mingine.

136. Mwaka 2008, watu waliozaliwa walikadiriwa kuwa 1,656,216 na idadi ya vifo ilikadiriwa kuwa 576,705. Kiwango cha uzazi kilikuwa wastani wa watoto 41 kwa kila watu 1,000 wakati kiwango cha vifo kilikuwa wastani wa watu 14 kwa kila watu 1,000. Kiwango cha uzazi nchini kilikadiriwa kuwa watoto 5.3 kwa mwanamke mmoja. Kiwango cha vifo vya watoto wachanga kilikadiriwa kuwa vifo 84 kwa kila watoto 1,000 waliozaliwa, wakati vifo vya watoto chini ya umri wa miaka 5 vilikadiriwa kuwa vifo 134 kwa kila watoto 1,000 waliozaliwa.

Nguvukazi na Ajira

137. Katika mwaka 2008, nguvukazi nchini iliendelea kuwa watu 20.6 milioni kulingana na matokeo ya Savei ya Nguvukazi na Ajira ya mwaka 2005/06. Vile vile, matokeo hayo yanaonesha kuwa watu milioni 18.3 walikuwa wameajiriwa. Kati yao, watu 9.0 milioni walikuwa wanaume na wanawake 9.3 milion. Kilimo ndio ajira kuu ya watu nchini.

138. Mwaka 2008, Sera ya Taifa ya Ajira ilizinduliwa. Sera hiyo inalenga kuongeza upatikanaji wa nafasi za ajira nchini ili kuongeza kipato kwa Watanzania. Aidha, katika utekelezaji wa Sera, mchakato kuunda Kamati za Kutengeneza Ajira kwa mkoa, ulikamilika katika mikoa ya Lindi, Mtwara na Morogoro, kwa kushirikiana na Shirika la Kazi la Kimataifa.

139. Mwaka 2008, Serikali ilianzisha Wakala wa Huduma za Ajira ili kusaidia kutoa huduma bora zinazohusu ajira hapa nchini ikiwa ni pamoja na kuwaunganisha watu wanaotafuta kazi na waajiri ndani na nje ya nchi. Wakala pia unatoa mafunzo juu ya mbinu za kukabiliana na usaili; taarifa za soko la ajira kuhusu nafasi za ajira na ushauri juu ya masuala yanayohusu huduma za ajira. Hadi Desemba 2008, ajira mpya takriban 1.3 milioni zilizalishwa kama inavyooneshwa katika jedwali Na. 6.1.

Sekta	Fursa Mpya za Ajira	
	Idadi	Asilimia
Serikali	85,571	6.7
Mashirika ya Umma	965	0.1
Sekta binafsi – isiyo rasmi	1,233,747	97.0
Sekta binafsi – iliyo rasmi	-48,360	-3.8
Jumla	1,271,923	100

140. Sekta isiyo rasmi iliongoza kwa kuzalisha ajira nyingi zaidi ikilinganishwa na ajira katika sekta iliyo rasmi. Kuongezeka kwa ajira isiyo rasmi kunatokana na kuhama kwa watu kutoka vijijini kwenda mijini ambako kumepelekea watu kujihusisha na shughuli zisizo rasmi ambazo ni rahisi kuzianzisha.

Ukosefu wa Ajira

141. Kutokana na matokeo ya uchambuzi ya utafiti wa nguvukazi na ajira nchini mwaka 2005/06, inaonyesha kuwa wanaume 1.0 milioni na wanawake 1.3 milioni walikuwa hawana ajira, sawa na asilimia 11.0 ya watu wote. Katika jiji la Dar es Salaam, asilimia 31.4 ya watu wenye uwezo wa kufanya kazi walikuwa hawana kazi ikilinganishwa na asilimia 46.0 mwaka 2000/01, miji mingine asilimia 16.1 ikilinganishwa na asilimia 26.0 mwaka 2000/01 na vijijini asilimia 7.1 ikilinganishwa na asilimia 8.0 mwaka 2000/01.

JUMLA YA IDADI YA WATU NCHINI TANZANIA KIMKOA: 2000-2008

Jedwali Na. 33

Mkoa	2000	2001	2002*	2003	2004	2005	2006	2007	2008**
Dodoma	1,648,147	1,698,981	1,698,996	1,713,196	1,753,056	1,786,073	1,896,786	1,951,071	2,004,544
Arusha	2,027,878	2,090,424	1,292,973	1,323,856	1,377,884	1,427,904	1,475,489	1,522,975	1,570,394
Kilimanjaro	1,973,548	2,034,418	1,381,149	1,395,282	1,417,786	1,435,847	1,503,014	1,535,975	1,569,212
Tanga	1,702,375	1,754,882	1,642,015	1,661,125	1,691,296	1,716,271	1,753,284	1,837,661	1,880,389
Morogoro	1,708,172	1,760,857	1,759,809	1,791,772	1,838,969	1,881,113	1,929,087	1,975,160	2,021,713
Pwani	828,824	854,387	889,154	902,908	924,840	944,145	968,637	991,586	1,014,968
Dar es Salaam	2,233,914	2,302,814	2,497,940	2,577,164	2,690,399	2,799,241	2,801,675	2,881,548	2,961,150
Lindi	832,386	858,059	791,306	796,920	808,155	816,815	851,764	869,522	887,434
Mtwara	1,084,961	1,118,425	1,128,523	1,140,601	1,160,157	1,176,112	1,220,248	1,246,089	1,271,912
Ruvuma	1,133,648	1,168,613	1,117,166	1,137,172	1,167,126	1,192,680	1,235,161	1,268,738	1,303,330
Iringa	1,657,597	1,708,722	1,495,333	1,511,016	1,533,852	1,553,392	1,617,696	1,649,200	1,679,828
Mbeya	2,098,275	2,162,993	2,070,046	2,105,065	2,156,198	2,201,206	2,346,388	2,423,635	2,502,258
Singida	1,066,324	1,099,212	1,090,758	1,102,326	1,127,973	1,150,367	1,222,810	1,258,545	1,294,584
Tabora	1,383,056	1,425,714	1,717,908	1,762,262	1,826,859	1,887,507	2,004,115	2,086,048	2,170,926
Rukwa	1,090,641	1,124,280	1,141,743	1,169,811	1,212,691	1,251,697	1,302,278	1,349,579	1,398,866
Kigoma	1,178,947	1,215,309	1,679,109	1,741,514	1,827,145	1,910,592	1,970,750	1,601,020	1,669,078
Shinyanga	2,474,984	2,551,320	2,805,580	2,874,313	2,970,748	3,060,176	3,277,784	3,411,023	3,549,342
Kagera	1,867,568	1,925,169	2,033,888	2,081,089	2,146,613	2,206,814	2,210,217	2,293,093	2,379,637
Mwanza	2,553,121	2,631,866	2,942,148	3,008,570	3,106,401	3,196,714	3,168,904	3,265,729	3,364,378
Mara	1,355,483	1,397,290	1,368,602	1,393,261	1,428,532	1,461,270	1,572,068	1,631,031	1,692,449
Manyara			1,040,461	1,060,325	1,101,393	1,141,376	1,198,051	1,241,994	1,288,280
Tanzania Bara	31,899,849	32,883,735	33,584,607	34,249,548	35,268,073	36,197,312	37,526,206	38,291,222	39,474,672
Kaskazini Unguja	133,733	137,857	136,953	139,386	142,945	146,221	155,066	160,175	165,544
Kusini Unguja	103,946	107,152	94,504	95,898	97,933	99,678	103,191	105,456	107,811
Mjini Magharibi	331,575	341,801	391,002	404,802	423,434	441,446	461,759	447,716	459,502
Kaskazini Pemba	194,538	200,539	186,013	188,591	192,786	196,221	216,174	224,951	234,142
Kusini Pemba	180,709	186,282	176,153	178,857	183,018	186,651	207,348	216,479	226,055
Zanzibar	944,501	973,631	984,625	1,007,534	1,040,116	1,070,217	1,143,538	1,154,777	1,193,054
Tanzania	32,844,350	33,857,366	34,569,232	35,257,082	36,308,189	37,267,529	38,669,744	39,445,999	40,667,726

Chanzo: Wizara ya Fedha na Uchumi

Kielelezo: Kwa miaka kati ya 1988 - 2002, jedwali limetayarishwa kutokana na takwimu za Sensa ya Watu ya mwaka 1988.

* Takwimu za matokeo ya Sensa 2002

** Makadirio kulingana na takwimu za matokeo ya sensa mwaka 2002

SEHEMU YA PILI UENDELEZAJI SEKTA BINAFSI

SURA YA 7

UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI

Uwekezaji wa Vitega Uchumi Nchini

142. Katika mwaka 2008, miradi 871 yenye thamani ya sh. milioni 8,016,116.4 na fursa za ajira 109,521 ilisajiliwa ikilinganishwa na miradi 701 yenye thamani ya sh. 7,221,666 milioni na fursa za ajira 103,958 mwaka 2007. Kati ya miradi iliyosajiliwa mwaka 2008, miradi 621 ilikuwa mipya na 250 ya upanuzi na ukarabati. Miradi inayomilikiwa na wawekezaji wa ndani ilikuwa miradi 450, wawekezaji wa nje miradi 208 na miradi ya ubia ilikuwa 213.

143. Mwaka 2008, shughuli za kiuchumi zinazohusiana na utalii ziliongoza kwa kuvutia wawekezaji wengi zaidi, zikiwa na miradi 268 yenye thamani ya sh. 682,848 milioni na fursa za ajira 17,822. Mchanganuo wa uwekezaji katika sekta nyingine ni kama ifuatavyo: uzalishaji viwandani ambapo miradi 221 yenye thamani ya sh. 2,192,508 milioni na fursa za ajira 26,451 ilisajiliwa; majengo ya biashara miradi 141 yenye thamani ya sh. 795,288 milioni na fursa za ajira 10,214; kilimo miradi 45 yenye thamani ya sh. 200,400 milioni na fursa za ajira 8,584; rasilimali watu miradi 32 yenye thamani ya sh. 220,440 milioni na fursa za ajira 2,660; huduma kwa vitega uchumi miradi 26 yenye thamani ya sh. 198,888 milioni na fursa za ajira 3,699; taasisi za fedha miradi 13 yenye thamani ya sh. 74,256 milioni na fursa za ajira 1,095; taasisi za fedha miradi 13 yenye thamani ya sh. 74,256 milioni na fursa za ajira 1,095; miundombinu miradi 8 yenye thamani ya sh. 1,877,316 milioni na fursa za ajira 27,739; utangazaji miradi 7 yenye thamani ya sh. 7,626 milioni na fursa za ajira 145; maliasili miradi 6 yenye thamani ya sh. 6,432 milioni na fursa za ajira 554; mawasiliano miradi 6 yenye thamani ya sh. 1,303,596 milioni na fursa za ajira 2,878; nishati miradi 4 yenye thamani ya sh. 40,080 milioni na fursa za ajira 357; na bidhaa za petroli na madini mradi wenye thamani ya sh. 2,520 milioni na fursa za ajira 58.

144. Mwaka 2008, mikoa ya Dar es Salaam na Arusha iliongoza kwa kupata miradi mingi ya uwekezaji. Miradi iliyosajiliwa katika mikoa hiyo ni 472 na 149 kwa mtiririko huo. Mikoa mingine ilipata miradi ya uwekezaji kama

ifuatavyo: Mwanza miradi 60; Pwani 35; Kilimanjaro 29; Tanga 23; Morogoro 22; Mbeya 12; Dodoma 11; Mara 10; Shinyanga 10; Kagera 8; Tabora na Iringa 7 kila mmoja; Rukwa 6; Lindi minne; Ruvuma mitatu; Kigoma, Mtwara na Manyara miradi miwili kila mmoja.

145. Mwaka 2008, idadi ya maombi 14,300 yalishughulikiwa na Kituo ikilinganishwa na maombi 12,918 mwaka 2007. Mchanganuo wa maombi unaoneshwa katika jedwali Na. 7.1.

Jedwali Na. 7.1: Maombi Yaliyoshughulikiwa na Kituo cha Uwekezaji Tanzania

Huduma	2007	2008
Kodi	4,984	4,789
Uhamiaji Daraja A	235	320
Daraja B	2,485	2,642
Kazi	2,727	3,220
Ardhi	2,052	2,882
Usajili Kampuni	297	269
Leseni za Biashara	138	178
Jumla	12,918	14,300

Chanzo: Kituo cha Uwekezaji Tanzania

Uwekezaji Mitaji ya Kigeni ya Moja kwa Moja

146. Thamani ya mitaji ya kigeni ya moja kwa moja ilikuwa dola za Kimarekani 695.5 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 653.4 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 6.4. Aidha, nchi ya Uingereza iliendelea kuongoza katika nchi zenye miradi mingi ya uwekezaji mwaka 2008 ikiwa na miradi 96; Kenya 72, China 50, India 39, Uholanzi 27, Marekani 24, na Afrika ya Kusini 20 ikilinganishwa na miradi 59, 25, 40, 16, 16, 27 na 19 mwaka 2007 kwa mtiririko huo.

Jedwali Na. 7.2: Uwekezaji wa Mitaji ya Kigeni ya Moja kwa Moja, 1995 – 2007

Mwaka	Thamani ya Mitaji iliyowekezwa (Dola za Kimarekani Milioni)
1995	150.86
1996	148.64
1997	157.8

Mwaka	Thamani ya Mitaji iliyowekezwa (Dola za Kimarekani Milioni)
1998	172.2
1999	516.7
2000	463.4
2001	467.2
2002	387.6
2003	308.2
2004	330.6
2005	447.6
2006	616.6
2007	653.4
2008	695.5*

Chanzo: Benki Kuu

* Makisio

Uboreshaji wa Mazingira ya Biashara

147. Mwaka 2008, Serikali iliendelea kuboresha mazingira ya kufanya biashara nchini kupitia programu za MKUMBITA na MKURABITA. Kulingana na ripoti ya benki ya dunia, Tanzania ilikuwa na mafanikio katika ufanyaji biashara kwenda nchi jirani. Hata hivyo, kwa ujumla Tanzania ilishuka daraja kidogo na kushika nafasi ya 127 kati ya nchi 181 katika kupunguza gharama za kufanya biashara ikilinganishwa na nafasi ya 124 kati ya nchi 181 mwaka 2007.

UWEZESHAJI WANANCHI KIUCHUMI

Mfuko wa Uwezeshaji Wananchi

148. Mwaka 2008, Mfuko wa Uwezeshaji wa Wananchi kiuchumi ulizinduliwa na ulitoa mikopo yenye thamani ya sh. 772,605,000 kwa SACCOS za mikoa ya Mtwara, Lindi, Manyara, na Rukwa. Aidha, warsha za kuwaelimisha na kuwahamasisha viongozi kuhusu sera na sheria za uwezeshaji wananchi kiuchumi zilifanyika katika mikoa ya Dodoma, Pwani, Lindi, Arusha, Tabora, Mwanza na Ruvuma.

Utoaji na Upatikanaji wa Mikopo

149. Hadi Desemba 2008, awamu ya kwanza ya mpango wa Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na Kuongeza Ajira kupitia Mfuko wa Dhamana kwa benki za NMB na CRDB ulitoa mikopo yenye thamani ya sh. 37.1 bilioni, ikiwa ni

asilimia 18.7 zaidi ya lengo. jumla ya wajasiriamali 44,224 walinufaika na mikopo hiyo kupitia SACCOS 192 na vikundi 86. Kati ya wajasiriamali hao, wanawake walikuwa 14,152 na wanaume 30,072.

Jedwali Na. 7.3: Utekelezaji wa awamu ya kwanza hadi Desemba, 2008

Viashiria		Benki ya NMB (Tsh milioni)	Benki ya CRDB (Tsh milioni)	Jumla (Tsh milioni)
1.	Fedha zilizotolewa na Serikali	5,250	5,250	10,500
2.	Mikopo iliyoidhinishwa	16,094	23,052	39,146
3.	Mikopo iliyotolewa	16,230	20,896	37,126
4.	Thamani ya Dhamana	12,173	15,672	27,845
5.	Marejesho	12,099	12,175	24,274
6.	Fedha hazijarejeshwa	4,131	8,721	12,852
7.	Mikopo Chechefu	3,179	2,728	5,907

Chanzo: Wizara ya Fedha na Uchumi

150. Awamu ya pili ya Mpango wa Uwezeshaji wa Wananchi Kiuchumi na Kuongeza Ajira ilizinduliwa mwezi Januari 2008. Katika awamu hii, jumla ya sh. 9.9 bilioni zilitolewa kwa benki na asasi 12 za fedha ambazo zilikopesha fedha hizo kwa walengwa kwa kuzingatia masharti nafuu ya ukopeshaji yaliyoidhinishwa na serikali. Kati ya fedha hizo, sh. 600 milioni zilitolewa kwa ajili ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

151. Katika awamu ya pili, mikopo yenye thamani ya sh. 5.4 bilioni ilitolewa na benki na asasi za fedha zilizoidhinishwa kwenda kwa wajasiriamali 21,383 katika wilaya 21 ambazo hazikupata fedha katika awamu ya kwanza na wilaya 46 zilizopata chini ya kiwango. Benki na asasi hizo ni: CRDB; Akiba Commercial Bank (ACB); Benki ya Posta; Kagera Farmers Cooperative Bank Ltd; Kilimanjaro Cooperative Bank; Uchumi Commercial Bank; Benki ya Wananchi Mwanga; Pride Tanzania, Presidential Trust Fund; SCCULT; Kampuni ya Dunduliza; na Azania Bank.

Jedwali Na. 7.4: Utekelezaji wa Awamu ya Pili ya Mpango hadi Desemba 2008

Tsh. Milioni

	Taasisi	Fedha zilizotolewa	Mikopo iliyotarajwa kutolewa	Mikopo iliyokwisha kutolewa	Idadi ya wakopaji		
					Waume	Wake	Jumla
1.	CRDB Bank	2,088.0	6,264.0	2,041.3	1,254	251	1,505
2.	Akiba Commercial Bank ¹	174.0	522.0	70.0			35
3.	Tanzania Postal Bank	300.0	900.0	476.8	155	60	215
4.	Kagera Farmers Cooperative Bank	275.0	275.0	255.4	375	190	565
5.	Kilimanjaro Coop. Bank	200.0	200.0	174.5	179	147	326
6.	Uchumi Commercial Bank	100.0	100.0	103.2	102	115	217
7.	Mwanga Community Bank	100.0	100.0	92.2	49	14	63
8.	PRIDE	100.0	100.0	100.0	76	118	194
9.	Presidential Trust Fund	200.0	200.0	184.9	214	216	430
10.	SCCULT (1992) LTD	1,875.0	1,875.0	1,507.3	9,577	7,826	17,403
11.	DUNDULIZA CO. LTD	200.0	200.0	171.0	205	114	319
12.	AZANIA BANK LTD	200.0	200.0	200.0			
Jumla Kuu		5,812.0	10,936.0	5,376.4	12,184	9,065	21,383

¹ ACB kwa sasa wamejitoa katika mpango huu lakini wanaendelea kusimamia mikopo yenye thamani y ash. 70 milioni walizotoa kwa SACCOS 3 za wilaya ya Kilosa

Jedwali Na. 34

KITUO CHA UWEKEZAJI TANZANIA (TIC): MIRADI ILIYOPITISHWA

Sekta	2007								2008							
	A	B	C	D	E	F	G	H	A	B	C	D	E	F	G	H
Kilimo na Ufugaji	27	16	11	7	11	9	9,071	177,225	45	31	14	18	11	16	8,584	199,784
Maliasili	6	6	0	2	0	4	1,754	46,667	6	3	3	0	2	4	554	6,412
Utalii	212	154	58	135	34	43	9,145	2,888,920	268	190	78	167	45	56	17,822	680,749
Uzalishaji Viwandani	192	136	56	76	59	57	17,906	634,260	221	161	60	83	80	58	26,451	2,185,767
Bidhaa za Petroli na Madini	3	2	1	2	0	1	221	48,940	1	0	1	0	1	0	58	2,512
Ujenzi	0	0	0	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Majengo ya Biashara	91	81	10	59	14	18	28,592	446,479	141	108	33	73	34	34	10,214	792,843
Usafirishaji	101	81	62	14	25	25	10,220	750,534	93	66	27	60	18	15	7,265	412,643
Huduma	21	19	2	7	6	8	754	52,453	26	16	10	7	8	11	3,699	198,289
Kompyuta	0	0	0	0	0	0	-	-	0	0	0	0	0	0	-	-
Asasi za Fedha	6	3	3	0	2	4	1,930	68,197	13	6	7	4	2	7	1,095	74,028
Mawasiliano	12	11	1	3	4	5	21,503	773,421	6	3	3	1	0	5	2,878	1,299,588
Rasilimaliwatu	19	15	4	14	2	3	1,023	35,693	4	3	1	1	2	1	357	39,957
Nishati	6	5	1	4	1	1	1,714	1,184,271	32	24	8	24	5	3	2,660	219,762
Miundombinu ya kiuchumi	0	0	0	0	0	0	-	-	8	5	3	5	0	3	27,739	1,871,544
Utangazaji	5	4	1	5	0	0	125	3,724	7	5	2	7	0	0	145	7,603
TOTAL	701	533	210	328	158	178	103958	7110784	871	621	250	450	208	213	109521	7,991,481

Chanzo: Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC)

A Jumla ya Miradi Iliyopitishwa

B Miradi Mipya

C Miradi ya Zamani (Upanuzi na Ukarabati)

D Miradi ya Nchini

E Miradi ya Nje

F Miradi ya Ubia

G Jumla ya Ajira

H Jumla ya Thamani ya Uwekezaji (Million Tsh.)

SURA YA 8

MASUALA MTAMBUKA

UKIMWI

152. Janga la UKIMWI limeendelea kuwa ni tishio kwa maendeleo ya Taifa. Athari zake zimeendelea kusambaa kwa familia na jamii. Katika mwaka 2007/08, watu wanaoishi na VVU wenye umri kati ya miaka 15 - 49 walikadiriwa kuwa asilimia 5.7. Kasi ya maambukizi ya UKIMWI inakadiriwa kuwa asilimia 5.8, ambapo maambukizi kwa wanawake ni asilimia 6.6 na wamaume asilimia 4.6. Mwaka 2008, idadi ya watu wanaoishi na VVU na wanaopata tiba ya madawa ya kupunguza makali ya UKIMWI iliongezeka hadi watu 193,978 kutoka watu 69,250 mwaka 2007, sawa na asilimia 181.1.

153. Mwaka 2008, Serikali iliendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Pili wa Sekta mbalimbali juu ya VVU/UKIMWI kwa kipindi cha mwaka 2008-2012. Mpango huo unalenga katika kuelekeza njia mbalimbali za kudhibiti maambukizi ya UKIMWI. Mkakati huo umeandaliwa kwa kuzingatia mafanikio yaliyopatikana katika Mkakati wa mwanzo, 2003-2007.

154. Mwaka 2008, Mkakati wa kuzuia maambukizi kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto ulipanuliwa hadi katika ngazi za vituo vya msingi vya afya nchini. Mkakati huo unalenga kuwa na watoto wanaozaliwa ambao hawajaambukizwa na mama zao.

JINSIA

155. Mwaka 2008, Serikali iliendelea kuweka msisitizo katika kuingiza masuala ya jinsia katika sera za kisekta na zile za jumla. Katika kufanikisha hilo mafunzo ya uingizaji masuala ya jinsia katika maeneo hayo yalitolewa kwa watendaji mbalimbali wakiwemo Makatibu Wakuu wa wizara, waratibu wa jinsia katika wizara na kamati za jinsia za kisekta.

156. Serikali iliendelea kutekeleza mikataba ya kikanda na kimataifa kuhusu maendeleo ya jinsia kwa kuongeza ushiriki wa wanawake katika ngazi

mbalimbali za uongozi wa kisiasa, kiutendaji na nafasi za maamuzi kwa lengo la kufikia uwiano wa kijinsia. Aidha, Serikali imetafsiri Azimio Nyenyekevu kuhusu usawa wa jinsia Afrika (Solemn Declaration on Gender Equality in Africa) na Mkataba wa Kuondoa Aina zote za ubaguzi dhidi ya Wanawake katika lugha rahisi kwa lengo la kuwafikishia ujumbe walengwa.

Mazingira

157. Katika kupambana na uharibufu wa mazingira, Serikali iliendelea kutekeleza sera, mikakati, sheria na kanuni zinazolenga kuwa na utumiaji endelevu wa mazingira kwa ajili ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Miongoni mwa hatua zilizochukuliwa mwaka 2008 ni pamoja na kuhifadhi mazingira ya ardhi, kuendeleza maeneo oevu na kuanzisha hifadhi ya mazingira ya ukanda wa maji baridi na bahari.

158. Katika mwaka 2008 hatua mbalimbali zimechukuliwa ili kukabiliana na changamoto za uharibifu wa ardhi nchini ikiwa ni pamoja na:- kuandaliwa kwa Sera ya Taifa ya Ardhi, Sheria ya Ardhi na Sheria ya Ardhi ya Kijiji. Aidha, katika kutekeleza Mkakati wa Kuhifadhi Mazingira ya Ardhi na Vyanzo vya Maji Nchini, vijiji 202 katika Wilaya 27 vilipimwa na mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji hivyo iliandaliwa.

159. Katika kuhakikisha upatikanaji wa maji safi na salama kwa wananchi mjini na vijiji, Serikali ilichukua hatua zifuatazo: kuainisha na kuhifadhi jumla ya mito 2,810, vijito 2,335, mabwawa 440 na visima 22,379; kuendelea kutekeleza Programu ya Kuhifadhi Maeneo Oevu nchini; kuanzisha mradi wa teknolojia ya majani ya vertiver (Vetiver Grass Technology). Majani ya vertiver ni utaratibu wa kibaiologia ambao hutumika kusafisha maji machafu kwa gharama nafuu; kuanzisha programu ya Kitaifa ya Usambazaji Maji na Usafi katika maeneo ya vijijini; na kutungwa kwa kanuni za viwango vya maji vya Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004.

160. Kutokana na ongezeko kubwa la uchafuzi utokanao na majitaka kutoka viwandani, kituo cha Uzalishaji Bora na Hifadhi ya Mazingira Tanzania kiliendesha mafunzo kwa viwanda ili kutekeleza mbinu na teknolojia mbalimbali zenye lengo la kuhifadhi mazingira. Hadi Desemba 2008, zaidi ya

viwanda 64 vilipata mafunzo hayo. Aidha, hospitali na vituo vya afya vilihamasishwa kuweka matanuru kwa ajili ya kuteketeza taka zitokanazo na shughuli za hospitali na vituo vya afya. Jumla ya matanuru 54 yaliwekwa katika hospitali mbalimbali nchini.

161. Mwaka 2008, Serikali iliridhia na kutekeleza mikataba ya kimataifa kuhusu hifadhi na usimamizi wa wanyamapori. Mikataba iliyoridhiwa ni pamoja na Mkataba wa Biashara ya Mimea na Wanyama walio hatarini kutoweka, Mkataba wa Ndege Wanaohamama, na Mkataba wa Ardhi Oevu.

162. Katika mwaka 2008, Serikali iliendelea kuchukua hatua mbalimbali katika kukabiliana na changamoto zinazokabili ukanda wa pwani hususan katika mazingira ya maji baridi na mazingira ya ukanda wa bahari. Hatua hizo ni pamoja na kuanzisha maeneo ya hifadhi ya bahari kwa lengo la kuhifadhi mazingira ya ukanda wa pwani na bahari na kuendelea kutekeleza miradi na programu mbalimbali. Miradi na programu hizo ni: Kinondoni Integrated Coastal Management Programme; Regional Programme for Sustainable Management of the Coastal Zones of the Indian Ocean; Marine and Coastal Environment Management Project; Rufiji Environment Management Project; Tanga Coastal Zone Conservation and Development Programme; Tanzania Coastal Management Partnership; Mnazi Bay-Ruvuma Estuary Marine Park; Rufiji-Mafia-Kilwa Seascape Programme; Mafia Island Marine Park; na East Africa Marine Ecoregion.

Utawala Bora

163. Mwaka 2008, Serikali iliendelea kuboresha taratibu za uchaguzi na kuimarisha demokrasia nchini. Mchakato wa kuhuisha Sheria ya Uchaguzi Na. 1 ya mwaka 1985 na Sheria ya Serikali za Mitaa Na. 4 ya mwaka 1979 ulianza. Aidha, katika mwaka 2008, Tume ya Uchaguzi ilianza zoezi la kuhakiki daftari la wapiga kura nchini. Lengo ni kurekebisha taarifa za wapiga kura kwa waliohama kutoka sehemu moja kwenda nyingine, kuwasajili waliofikisha umri wa kupiga kura, kuondoa waliofariki, n.k.

164. Mwaka 2008, Serikali ilizindua mradi wa kuchunguza hali ya rushwa na utawala bora nchini (National Governance and Corruption Survey) na matokeo

ya uchunguzi huu yatatolewa mwisho wa mwaka wa fedha 2008/09. Katika jitihada za kupambana na rushwa, Serikali iliandaa kongamano la kutathmini hali ya rushwa nchini “The National Anti-Corruption Forum” ambalo lilishirikisha wadau kutoka sekta ya umma na asasi za kiraia. Aidha, katika kuelimisha umma juu ya rushwa na madhara yake, Kitengo cha Utawala Bora kwa kushirikiana na TAKUKURU waliendesha mafunzo kwa wajumbe wa Kamati za Maadili wapatao 256. Kati yao, wajumbe 216 walitoka wizarani na 40 kutoka Serikali za Mitaa.

165. Mwaka 2008, katika kukabiliana na mrundikano wa kesi mahakamani, majaji 15 waliteuliwa, na mahakimu wakazi na wilaya 95 pamoja na mahakimu wa mahakama za mwanzo 128 walijiriwa. Hatua hii ilipelekea kuongezeka kwa vikao kutoka 12 mwaka 2007 hadi vikao 16 mwaka 2008. Katika vikao hivyo, mahakama iliweza kusikiliza mashauri 1,189 katika 3,043 yaliyokuwepo. Mahakama Kuu ilisikiliza mashauri 4,683 kati ya mashauri 14,152 yaliyokuwepo. Kwa upande wa mahakama za mikoa na wilaya, jumla ya mashauri 30,615 yalipangwa kusikilizwa. Kati yao, mashauri 17,595 yalisikilizwa. Aidha, Mahakama ya Biashara ilisikiliza mashauri 117 yaliyofunguliwa. Kati yao, mashauri 90 yalimalizwa. Vile vile, Mahakama ya Kazi ilikamilisha mashauri 364 yanayohusu migogoro ya kazi kati ya mashauri 577.

166. Mwaka 2008, mchakato Mpango wa kutenganisha shughuli za upelelezi na uendeshaji wa mashitaka nchini hadi ngazi ya wilaya ulikamilika. Serikali ilitenganisha kazi za uendeshaji wa mashitaka kutoka Jeshi la Polisi na kuanzisha Ofisi chini ya Mkurugenzi wa Mashitaka inayojitegemea. Lengo ni kuharakisha utoaji wa haki katika mahakama nchini. Utaratibu huu ulianza kutumika katika mikoa sita katika awamu ya kwanza ya: Arusha, Dar es salaam, Ruvuma, Mwanza, Shinyanga na Tanga. Aidha, katika Mpango huu, mawakili wa Serikali watahusika na uendeshaji wa kesi za makosa ya jinai kuanzia ngazi ya Mahakama Kuu hadi Mahakama za Wilaya. Tayari mawakili wa Serikali 157 wameajiriwa na kuwasmbaza katika kanda 12 za mikoa ya Tanga, Dar es salaam, Mwanza, Tabora, Sumbawanga, Mbeya, Iringa, Ruvuma, Arusha, Kilimanjaro, Mtwara na Kagera.

167. Katika mwaka 2007/08, Wakala wa Usajili, Ufilisi, Udhadini na Uasili(RITA) ulisajili jumla ya vizazi 2,268,272, vifo 117,295; ndoa 12,295 na talaka 48 ikilinganishwa na vizazi 829,384; vifo 118,538 na ndoa 46,320 mwaka 2006/07 kwa mtiririko huo. Aidha jumla ya watoto 27 wa kuasiliwa waliandikishwa na kupata vyeti . Wakala ulitoa mafunzo ya usajili katika wilaya za Temeke, Bagamoyo, Kibaha, Hai, Makete, Mtwara na Magu.

SURA YA 9

MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MKAKATI WA KUKUZA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI TANZANIA

Utangulizi

168. Mwaka 2008, kumekuwepo na mafanikio katika utekelezaji wa MKUKUTA hasa katika eneo la ukuaji wa uchumi na baadhi ya maeneo ya huduma za jamii. Mafanikio yaliyopatikana yameelezwa kwa kina katika Taarifa ya Utekelezaji wa MKUKUTA kwa mwaka 2007/08 ambayo inatoa maelezo ya hatua zilizofikiwa, changamoto, mambo tuliyojifunza na mipango inayofuata katika kutekeleza malengo ya MKUKUTA. Kwa kuzingatia kuwa awamu ya kwanza ya utekelezaji wa MKUKUTA inafikia mwisho mwaka 2009/10, mchakato wa kupitia MKUKUTA ulianza katika mwaka 2008 kwa lengo la kutayarisha awamu ya pili ya MKUKUTA.

Ukuaji wa Uchumi na Kupunguza Umaskini wa Kipato

Hali ya Umaskini wa kipato

169. Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya kwa Tanzania Bara uliofanyika mwaka 2007 unaonesha kuwa kati ya mwaka 2001 na 2007, umaskini umepungua kwa kiasi kidogo. Kiwango cha jumla cha umaskini kilipungua kwa asilimia 2.2 kutoka asilimia 35.6 mwaka 2000/01 hadi asilimia 33.4 mwaka 2007. Kiwango cha kupungua kwa umaskini ni kikubwa zaidi katika maeneo ya mijini ikilinganishwa na maeneo ya vijijini. Katika Jiji la Dar-es-salaam umaskini ulipungua kutoka asilimia 17.6 mwaka 2000/01 hadi asilimia 16.2 mwaka 2007. Maeneo mengine ya miji umaskini ulipungua kutoka asilimia 25.8 mwaka 2000/01 hadi asilimia 24.1 mwaka 2007, wakati ambapo umaskini katika maeneo ya vijijini ulipungua kutoka asilimia 38.7 mwaka 2000/01 hadi asilimia 37.4 mwaka 2007. Kwa ujumla, kiwango cha umaskini kimepungua kwa asilimia 5 katika kipindi cha mwaka 1991/92 hadi 2007.

Jedwali Na. 9.1: Hali ya Umaskini Tanzania Bara

Kuwepo kwa umaskini		Maeneo			
	Mwaka	Dar es Salaam	Maeneo mengine ya mijini	Maeneo ya vijijini	Tanzania Bara
Chakula	1991/92	13.6	15	23.1	21.6
	2000/01	7.5	13.2	20.4	18.7
	2007	6.7	12.9	18.4	16.5
Mahitaji muhimu	1991/92	28.1	28.7	40.8	38.6
	2000/01	17.6	25.8	38.7	35.6
	2007	16.2	24.1	37.4	33.4

Chanzo: Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya - 1991/92, 2000/01, na 2007

170. Mchanganuo wa hali ya umaskini kwa kuzingatia shughuli za kiuchumi unaonesha kuwa, umaskini umejikita zaidi katika jamii zinazotegemea kilimo kama chanzo kikuu cha kipato. Jedwali Na. 9.2 linaonesha mchanganuo wa umaskini kulingana na shughuli za kiuchumi.

Jedwali Na. 9.2: Mchanganuo wa Hali ya Umaskini kwa Kuzingatia Shughuli za Kiuchumi

Shughuli za Kiuchumi katika Kaya	2000/01		2007	
	Uwiano wa Jumla	Asilimia ya watu walio maskini	Uwiano wa Jumla	Asilimia ya Watu walio maskini
Kilimo/mifugo/uvuvi/misitu	39.9	80.8	38.7	74.2
Wajiri wa Serikali	15.3	1.8	10.8	1.6
Wajiri wa mashirika ya umma	8.1	0.3	10.9	0.7
Wajiri wengine	20.2	3.0	20.6	3.3
Waliojajiri/wasaidizi wa familia	28.5	7.9	21.4	10.6
Wanafunzi	-	-	17.9	0.0
Asiyembunifu/mkazi wa nyumbani	43.1	6.2	46.2	
Jumla	35.7	100.0	33.4	90.4

Chanzo: Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya - 2007

171. Matokeo ya utafiti wa Mapato na Matumizi ya kaya kwa Tanzania Bara ya mwaka 2007 yanaonesha taswira tofauti. Pamoja na umaskini kupungua kwa kiwango kidogo, umiliki wa mali umeongezeka kwa kiasi kikubwa tangu mwaka 2000/01. Kwa mfano, idadi ya watu wanaomiliki simu imeongezeka kutoka asilimia 1.2 mwaka 2000/01 hadi asilimia 25 mwaka 2007. Umiliki wa vyandarua umeongezeka kutoka asilimia 37.1 hadi asilimia 68.9 kwa kipindi hicho hicho. Matumizi ya vifaa vya ujenzi wa nyumba za kudumu yameongezeka katika maeneo yote ya mjini na vijijini. Matumizi ya bati za kuezekea nyumba yameongezeka kutoka asilimia 43 mwaka 2000/01 hadi asilimia 55 mwaka 2007.

Kuboresha Maisha na Ustawi wa Jamii

172. Katika kipindi cha mwaka 2007/08, serikali kwa kushirikiana na wadau wengine ilieendelea kutekeleza programu na maboresho katika sekta za huduma ya jamii kwa lengo la kuimarisha ubora wa maisha na ustawi wa jamii. Miongoni mwa mafanikio yaliyopatikana katika eneo hili ni pamoja na: kuongezeka kwa uandikishaji katika shule za awali, msingi, sekondari na vyuo vya elimu ya juu; kuongezeka kwa kasi ya wanafunzi wanaojiunga na sekondari kutoka shule za msingi; kuongezeka kwa idadi ya wanafunzi waliopatiwa mikopo; kuboresha afya ya mama na mtoto wakati wa kujifungua; kupungua kwa maambukizi ya VVU kulingana na utafiti wa maambukizi ya VVU na Malaria wa mwaka 2007/08; kuongezeka kwa idadi ya watu wanaopata maji safi na salama mijini na vijijini;

173. Changamoto zilizojitokeza katika utoaji wa huduma na ustawi wa jamii ni pamoja na: kutokuwepo kwa uwiano mzuri kati ya wanafunzi na walimu katika shule za awali; Mazingira duni ya kujifunza na kufundishia; kutokuwepo kwa uwiano sawa wa kijinsia hasa katika shule za sekondari. Aidha, kiwango cha vifo vya mama na watoto bado kipo juu.

Utawala Bora na Uwajibikaji

174. Katika mwaka 2007/8, jumla ya sheria kumi na mbili zilipitiwa ili kuboresha utekelezaji wa ufanisi wa Mwongozo wa Kitaifa wa Utawala Bora. Katika kipindi hicho, jumla ya miswada 34 iliandaliwa ambapo 23 kati ya hiyo

ilipitishwa na Bunge. Katika kuimarisha ushirikishaji wa Wananchi serikali ilianzisha tovuti (www.wananchi.go.tz) kwa ajili ya wananchi kutoa maoni mwezi Aprili 2008. Tovuti hii imerahisisha mawasiliano kati ya serikali na wananchi.

175. Katika kutekeleza Programu ya Maboresho ya Serikali za Mitaa, jumla ya Wizara 14 zilifanyiwa tathmini ili kujua ni kwa jinsi gani zinatekeleza mfumo wa upelekaji wa madaraka katika serikali za mitaa. Hali kadhalika kumekuwepo usimamizi mzuri wa mapato na matumizi ya Serikali. Kwa upande wa vita dhidi ya rushwa, Serikali imeendelea kuboresha uwezo wa utendaji wa Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU). Katika mwaka 2007/08 TAKUKURU ilichunguza jumla ya kesi 2,887 kati ya hizo, kesi 1,009 zilikamilika, sawa na asilimia 35 ya kesi zote.

176. Katika kuboresha utendaji wa mahakama nchini, idadi ya majaji katika mahakama ya rufaa imeongezeka kutoka majaji 12 mwaka 2006/07 hadi majaji 16 mwaka 2007/08. Katika upande wa Mahakama Kuu, idadi ya majaji iliongezeka kutoka majaji 24 mwaka 2006/07 hadi majaji 56 mwaka 2007/08. Aidha, Serikali iliendelea na jitihada za kuhakikisha kuwa haki za binadamu zinaboreshwa na kulindwa katika magereza kwa kuboresha magereza nchini. Mwaka 2007/08 magereza yalipanuliwa na kuwa na uwezo wa kuchukua wafungwa 27,653 ikilinganishwa na wafungwa 22,669 mwaka 2006/07. Aidha, huduma za usafiri kwa wafungwa ziliboreshwa.

SEHEMU YA TATU

SUALA MAALUM KIMAENDELEO

SURA YA 10

MSUKOSUKO WA UCHUMI DUNIANI NA ATHARI ZAKE KWA TANZANIA

UTANGULIZI

177. Kihistoria, misukosuko ya kiuchumi duniani chimbuko lake mara nyingi linaanzia katika sekta ya fedha, hususani katika masoko ya fedha na mitaji, na hujitokeza pasipo tahadhari. Msukosuko wa uchumi unamaanisha kuporomoka kwa ukuaji wa Pato la Dunia ambalo utokana na kuanguka kwa uzalishaji viwandani, kupotea kwa ajira, na mifumo na taasisi za fedha kushindwa kufanya kazi ipasavyo. Kwa kawaida kabla ya misukosuko ya kiuchumi haijajitokeza, shughuli za uchumi zinaongezeka kwa kasi, mikopo mingi hutolewa na taasisi za fedha, sera ya fedha kulegezwa, na riba kuwa na viwango vya chini. Vile vile, matumizi ya serikali huwa makubwa na kukosekana kwa usimamizi thabiti wa sekta ya fedha. Katika historia, dunia ilishakumbwa na msukosuko kama huu katika miaka ya 1930, na migogoro katika masoko ya fedha na mitaji mwaka 1994 (Mexico) na mwaka 1997 (Bara la Asia).

MAPITIO YA MISUKOSUKO YA MASOKO YA FEDHA NA MITAJI

MSUKOSUKO MKUBWA WA UCHUMI (GREAT DEPRESSION - 1930s)

178. Msukosuko Mkubwa wa Uchumi duniani ulitokea katika miaka ya 1930 na kudumu kwa kipindi cha muongo moja, ambao ulizikumba nchi za Marekani, Ulaya na nchi nyingine za viwanda. Chimbuko lake lilitokana na kuanguka kwa masoko ya mitaji nchini Marekani ambapo bei za hisa ziliporomoka kwa takribani asilimia 20. Hali hii ilifuatiwa na kufilisika kwa taasisi nyingi za fedha, takribani benki 11,000 kati ya benki 25,000 za Marekani. Kufilisika kwa mabenki na kuongezeka kutokuaminiana kulisababisha kupungua kwa matumizi na mahitaji. Hatimaye kufikia mwishoni mwa mwaka 1932, uzalishaji wa bidhaa viwandani ulipungua kwa asilimia 54, na idadi ya watu wasiokuwa na kazi iliongezeka kati ya asilimia 25 hadi 30.

179. Baada ya Vita Kuu ya Kwanza, nchi ya Marekani ilikuwa mkopeshaji mkuu kwa nchi za Ulaya hivyo msukosuko ulipoanza nchini Marekani ilikuwa

rahisi kusambaa katika nchi za Ulaya. Kufilisika na kuanguka kwa benki za Marekani kulipelekea nchi za Ulaya kukosa fedha za kuendesha shughuli za kiuchumi, na hivyo kufanya uchumi wa Ulaya na dunia kuanguka zaidi. Sera za biashara za kipindi hicho pia zilichangia, kwa maana kila nchi iliongeza vikwazo vya kibiashara hasa kwa uagizaji bidhaa kutoka nje ya nchi. Hali hiyo ilisababisha kuanguka kwa biashara ya kimataifa. Nchi maskini ziliathirika na msukosuko huu kwa bidhaa za nchi hizo kukosa soko. Msukosuko huu ulifikia kikomo baada ya kutokea Vita Kuu ya Pili ya Dunia mwaka 1939, ambapo idadi ya ajira iliongezeka kutokana na mahitaji makubwa ya zana za kivita.

MSUKOSUKO WA MEXICO 1994

180. Mwanzoni mwa miaka ya 1990, uchumi wa nchi ya Mexico ulikua kwa kasi. Pato la Taifa lilikua kwa wastani wa asilimia 3.1 kwa mwaka kati ya miaka ya 1989 na 1994. Mafanikio haya yalitokana na Serikali kufanya mabadiliko ya kiuchumi ambayo yalipelekea uchumi kutengamaa. Mfumuko wa bei ulikuwa tarakimu moja kwa mara ya kwanza katika kipindi cha miongo miwili iliyopita. Uwekezaji mitaji katika masoko ya fedha kutoka nje uliongezeka kutoka asilimia 1.3 ya Pato la Taifa mwaka 1989 hadi asilimia 10.3 mwaka 1993. Vile vile, viwango vya riba nchini Mexico vilikuwa vya juu ikilinganisha na vile vya Marekani.

181. Ongezeko la mitaji toka nje ya nchi lilisababisha kuongezeka kwa utoaji wa mikopo ya ndani sanjari na kutokuwepo kwa usimamizi thabiti wa taasisi za fedha katika kuratibu utoaji mikopo hiyo. Utoaji wa mikopo kutoka benki za ndani kwenda sekta binafsi ulikuwa ukiongezeka kwa wastani wa asilimia 25 kwa mwaka. Mikopo hiyo iliongeza matumizi ya kaya, uwekezaji katika sekta ya ujenzi wa nyumba na kwenye masoko ya mitaji. Kutokana na usimamizi usio imara wa utoaji wa mikopo, madeni yasiolipika yaliongezeka. Wawekezaji walianza kuwa na wasiwasi na kuondoa mitaji yao. Matokeo yake nchi ya Mexico ilijikuta ikipoteza akiba ya fedha za kigeni kwa kiasi cha dola za marekani takribani bilioni 20 kwa kipindi cha mwaka mmoja. Vile vile, thamani ya fedha ya Mexico ilizidi kiwango chake na kufanya bidhaa zinazozalishwa ndani ya nchi kuwa na gharama za juu ikilinganishwa na zile zinazotoka nje. Hivyo kufanya nakisi ya urari wa biashara kuongezeka kutoka asilimia 2.8 ya

Pato la Taifa mwaka 1989 hadi wastani wa asilimia 7 katika kipindi cha mwaka 1992-1993.

182. Hatua ya wawekezaji kuondoa mitaji nchini Mexico ilichangiwa zaidi na nchi ya Marekani kuongeza riba kutoka asilimia 3.3 hadi asilimia 5.5 kwa lengo la kukabiliana na mfumuko wa bei. Kuondoka kwa wawekezaji nchini Mexico kulipelekea: kupungua kwa uzalishaji; na kuanguka kwa mfumo wa ubadilishaji sarafu (fixed exchange rate regime). Madhara ya msukosuko yalisambaa karibu bara lote la Amerika ya Kusini na kujulikana kama madhara ya 'Tequila'.

MSUKOSUKO WA ASIA 1997

183. Mwaka 1997, uchumi wa dunia ulikumbwa na msukosuko mwingine mkubwa ambao ulitokana na kuporomoka kwa thamani ya fedha kwa baadhi ya nchi za Asia. Nchi hizo ni pamoja na: Indonesia; Malaysia; Philippine; Thailand; Hong Kong; Singapore; Korea ya Kusini; na Taiwan. Nchi hizi zilikuwa na mafanikio katika maendeleo ya kiuchumi duniani kati ya miaka ya 1950 – 1997. Wastani wa Pato la Taifa kwa nchi hizo ulikuwa kati ya asilimia 5 -10 kwa mwaka. Nchi hizo ziliruhusu wawekezaji kutoka nje. Thamani za sarafu za nchi hizo zilifungamanishwa na sarafu ya Kimarekani ili kuwavutia wawekezaji kutoka nje kuwekeza mitaji katika nchi hizo.

184. Sekta ya fedha ilikua kwa kasi pasipokuwa na utaratibu na usimamizi makini wa Serikali zao. Benki za nchi hizo zilikopa fedha kutoka nje kwa riba nafuu na kukopesha ndani ya nchi. Kadri muda ulivyoendelea, sekta binafsi iliongoza kwa kuwa na kiasi kikubwa cha deni la nje ikilinganishwa na Serikali. Vile vile makampuni binafsi yalitegemea zaidi kupata fedha za kufanyia biashara kutoka mabanki badala ya masoko ya mitaji. Mikopo mingi kutoka nje ilikuwa ni ya muda mfupi ambayo ilitumika kwa miradi ya muda mrefu na hatimaye makampuni kujikuta yakitakiwa kulipa madeni kabla hata miradi haijaanza au kuzalisha faida ya kutosha. Kulingana na ukuaji mzuri wa uchumi, mikopo iliendelea kutolewa huku kukiwa na ushindani mkubwa miongoni mwa benki. Kati ya mwaka 1996 na 1997, benki za marekani zilipunguza mikopo kwa nchi hizo na baadhi ya wawekezaji walihamisha mitaji yao. Hali hiyo

ilisababisha uhaba wa mikopo kwa sekta binafsi na kupelekea kushindwa kufanya biashara.

185. Matokeo ya kupungua kwa mikopo yalisababisha thamani ya sarafu za nchi hizo kuporomoka. Serikali za nchi hizo zilichukua hatua ya kuuza akiba za fedha za kigeni kwa ajili ya kulinda thamani ya sarafu zao na kuwezesha riba kupanda ili kuvutia mitaji ya nje. Kwa mfano, Benki Kuu ya Philippini ilipandisha kiwango cha riba na hatimaye kujikuta ikipoteza akiba ya fedha za kigeni takribani dola za Kimarekani bilioni 1.5. Kupanda kwa riba kulizorotesha ukuaji wa uchumi na kufanya rasilimali za fedha zenye riba kupendwa zaidi kuliko hisa, matokeo yake yalikuwa bei za hisa kuanguka. Kufikia Novemba 1997, anguko la bei za hisa lilisambaa kwenye masoko mengine ya mitaji ulimwenguni.

186. Madhara ya msukosuko yalisambaa kote Mashariki ya Mbali, ambapo taasisi mbali mbali za fedha na makampuni ya uzalishaji na biashara yalifilisika na hatimaye uzalishaji ulipungua. Msukosuko wa kuporomoka kwa thamani ya sarafu ulikoma mwishoni mwa mwezi Disemba 1997, baada ya Serikali za nchi husika kuruhusu thamani ya kubadilishana fedha kupangwa na soko.

MSUKOSUKO WA MWAKA 2008

187. Tofauti na msukosuko uliotokea hapo awali, msukosuko wa sasa unakadiriwa kuwa mkubwa zaidi na kusababisha uchumi wa dunia kuyumba. Chimbuko lake lilitokana na kuporomoka kwa bei za nyumba huko Marekani na kufanya mikopo kukosa dhamana yenye thamani sawa na mikopo yenyewe. Hii ilichangiwa na wakopaji wengi kutokuwa na sifa stahili. Hatimaye kukatokea uhaba wa fedha za mikopo ambayo pia ilichangiwa na kukosekana kwa imani miongoni mwa benki.

CHIMBUKO LA MSUKOSUKO

188. Pamoja na uchumi wa marekani kuimarika kabla ya msukosuko kutokea, usimamizi katika sekta ya fedha ulikuwa dhaiifu. Mikopo mingi ilitolewa kwa watu wasio na sifa, ambao kipato chao hakikuwawezesha kurejesha mikopo hiyo. Aidha, kiwango cha chini cha riba ya mikopo ya nyumba kilisababisha

mahitaji makubwa ya ununuzi wa nyumba na hivyo kufanya thamani za nyumba kupanda. Kati ya mwaka 1994 na 2006, wastani wa thamani ya nyumba za kuishi uliongezeka kwa takribani asilimia 200. Licha ya kupanda kwa thamani ya nyumba, taratibu hafifu za usimamizi wa shughuli za taasisi za kifedha zilipelekea kuwepo kwa aina mpya ya mikopo tegemezi ambayo thamani yake ilitegemea mikopo ya nyumba iliyokwishatolewa hapo awali.

189. Kwa kuwa mikopo ilitolewa kwa watu ambao hawakuwa na sifa, wateja wengi wa mikopo ya nyumba walishindwa kurejesha mikopo hiyo kutokana na kupanda kwa riba kwa kiwango kikubwa ndani ya miaka miwili. Kiwango cha riba kiliongezeka kutoka asilimia 1.0 mwaka 2004 hadi asilimia 5.4 mwaka 2006, hali hii ilisabisha kushuka kwa thamani za nyumba. Kufuatia kushuka bei za nyumba, thamani ya mikopo tegemezi nayo iliporomoka na kusababisha hasara kwa mabanki na masoko ya mitaji kutetereka.

190. Kutokana na kushindwa kulipa madeni ya nyumba, wateja wengi walinyang'anywa nyumba ambazo tayari thamani yake ilikuwa chini ya thamani ya madeni yenyewe. Mwaka 2007, takribani nyumba milioni 1.3 zilichukuliwa na benki. Hali hii ilisababisha kupungua kwa fedha kwenye masoko ya mitaji ya kimataifa na kwenye benki kutokana na kuanguka kwa kampuni zilizokuwa zinatoa mikopo ya nyumba, kampuni za vitega uchumi, na kampuni zilizokuwa zinadhaminiwa na Serikali ambazo zilikuwa zimewekeza mitaji mikubwa kwenye kampuni zinazotoa mikopo ya nyumba.

191. Msukosuko huu wa fedha ulianza kujitokeza mwezi Septemba 2008 ambapo taasisi kubwa za fedha za Marekani zilipata hasara na kushindwa kufanya shughuli zao. Miongoni mwa taasisi hizo ni Fannie Mae na Freddie Mac; kampuni ya bima ya AIG; na taasisi binafsi ya uwekezaji ya Lehman Brothers.

MATOKEO YA MSUKOSUKO

192. Kutokana na uhaba wa mikopo, na hasara walizozipata benki na taasisi mbalimbali za fedha pamoja na kuwepo hali ya kutoaminiana miongoni mwa taasisi hizo. Benki zilishindwa kutoa mikopo mipya, na hivyo kusababisha

shughuli nyingi za kiuchumi kukosa fedha. Kutokana na hali hiyo, uchumi wa nchi ya Marekani na baadhi ya nchi za Ulaya uliathirika kama ifuatavyo:

- i. Kufungwa na kusitishwa kwa viwanda na shughuli nyingi za kiuchumi. Hali ambayo ilisababisha mamilioni ya wananchi wa Marekani na baadhi nchi za Ulaya na Mashariki ya Mbali kupoteza ajira. Shirika la Kazi Ulimwenguni linakisia kuwa watu wasio na ajira wataongezeka kwa zaidi ya watu milioni 20 mwishoni mwa mwaka 2009;
- ii. Kuongezeka kwa madeni kwa wananchi wa Marekani, Ulaya na Mashariki ya Mbali yaliyosababisha akiba zao ndani ya taasisi za fedha kutoweka;
- iii. Kupungua kwa uwekezaji na matumizi ya kaya; na
- iv. kuporomoka kwa masoko ya mitaji na fedha ndani ya Marekani kulisambaa hadi katika masoko ya mitaji na fedha kwa nchi za Ulaya na Mashariki ya Mbali.

193. Shirika la Fedha Duniani lilikisia kuwa Pato la uchumi wa Dunia kwa mwaka 2009 litaporomoka kwa asilimia 1.3. Kushuka huku kutasababishwa zaidi kwa kuanguka kwa Pato la nchi zilizoendelea na kufikia asilimia hasi 3.8. Aidha, ukuaji wa Pato kwa nchi zinazoinukia na kuendelea unakadiriwa kushuka kutoka asilimia 6.1 mwaka 2008 hadi asilimia 1.6 mwaka 2009. Pato la nchi za Afrika litashuka hadi asilimia 2.0 mwaka 2009 kutoka asilimia 5.2 mwaka 2008.

Jedwali 10.1: Mwelekeo wa Uchumi wa Dunia.

	2008		2009	
	Okt. WEO	Iliotokea	Okt. WEO	Tarajio jipya
		(Ukuaji kwa Asilimia)		
Pata kuu la Dunia	3.9	3.2	3.0	-1.3
Nchi zilizoendelea	1.5	0.8	0.5	-3.8
Nchi zinazoinukia na zinazoendelea	6.9	6.1	6.1	1.6
Nchi za Afrika		5.2		2.0
Ujazo wa Uagizaji Bidhaa				
Nchi zilizoendelea		0.4		-12.1
Nchi zinazoinukia na zinazoendelea		10.9		-8.8
Mfumuko wa bei, Nchi zilizoendelea	3.6	3.4	2.0	-0.2
Bei za Bidhaa				
Bei za Mafuta (dola ya marekani kwa pipa)	107.3	97.0	100.5	52.0
Chakula (fahilisi, 2005 = 100)	165.3	157.0	155.7	126.5
Mazao ya Kilimo (fahilisi 2005 = 100)	118.3	113.2	115.2	88.7
Madini (fahilisi, 2005 = 100)	179.7	168.7	164.6	92.1

Chanzo: Shirika la Fedha la Kimataifa

HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUNUSURU UCHUMI

194. Kufuatia msukosuko wa uchumi na athari zake kwa nchi zilizoendelea, Serikali za nchi hizo zilichukua hatua zifuatazo:

- i. Kuongeza ujazi wa fedha na kupunguza kiwango cha riba ili kuziwezesha taasisi za fedha kutoa mikopo kwa makampuni na wanachi;
- ii. Baadhi ya taasisi za fedha ziliwekwa chini ya Serikali na kuimarisha mitaji ya taasisi hizo pamoja na kununua madeni sugu;
- iii. Kupunguza kodi kwa watu wa kipato cha chini na kati;
- iv. Kuongeza vivutio vya kodi ili kuongeza uzalishaji na kutoa ajira kwa wingi;
- v. Kuongeza bajeti za kuimarisha miundombinu na miradi ya kijamii; na
- vi. Kuendesha majadiliano kupitia mikutano, semina na warsha kwa ajili ya kupata ufumbuzi na kuchukua hatua za haraka kunusuru uchumi usiendele kuathirika zaidi. Mfano Mkutano wa Kundi la Mataifa Ishirini (G20).

ATHARI ZA MSUKOSUKO KWA TANZANIA

195. Tanzania kama sehemu ya Dunia, kwa namna moja ama nyingine nayo imeathirika na madhara ya kuanguka kwa uchumi wa dunia. Madhara hayo yataonekana zaidi katika kipindi cha muda wa kati. Hata hivyo, katika kipindi kifupi cha msukosuko huu athari zimeanza kuonekana matharani kupungua kwa bei za mazao ya biashara kwenye soko la dunia na kupungua kwa ajira katika baadhi ya maeneo. Hadi sasa athari zimeanza kujitokeza zaidi katika maeneo yafuatayo:

Uchumi Jumla

196. Hali ya mfumuko wa bei umeongezeka kutoka tarakimu moja hadi tarakimu mbili hii ikiwa imesababishwa na bei za juu za mafuta pamoja na chakula kabla ya msukosuko wa uchumi. Mwishoni mwa mwaka 2008, mfumuko wa bei ulikuwa asilimia 13.5 mwezi Disemba 2008 ambao unatelemka taratibu na kufikia Aprili 2009 ni asilimia 12.0. Kufuatana na mwenendo wa uchumi wa dunia, ukuaji wa uchumi wa Tanzania ulikua kwa asilimia 7.4

mwaka 2008 na unatarajiwa kukua kwa asilimia 5.0 mwaka 2009 chini ya makadirio ya awali ya asilimia 7.5 kulingana na Shirika la Fedha Duniani.

Kupungua kwa mauzo nje

197. Athari zimeanza kuonekana katika sekta ya kilimo kwa kukosa masoko ya mazao nje na hivyo kupungua kwa mapato ya mauzo nje. Takwimu zinaonyesha kuwa zao la kahawa liliuzwa dola za Kimarekani 158 kwa kilo 50 mwezi Agosti 2008 lakini kufikia Desemba 2008 bei ilikuwa dola za Kimarekani 104 kwa kilo 50. Aidha, bei za katani na pamba nazo zimeshuka katika soko la dunia na hivyo kupelekea mrundikano wa marobota ya pamba na katani kwenye maghala. Hali hii inaashiria kupungua kwa uzalishaji wa mazao hayo kwa mwaka 2009. Kutokana na hali hii wafanyabiashara wa mazao waliokopa fedha kutoka benki kwa ajili ya ununuzi wa mazao wanaweza kushindwa kurejesha mikopo hiyo.

198. Kwa upande wa sekta ya viwanda, dalili za madhara yatoakanayo na kuanguka kwa uchumi wa dunia zimeanza kujitokeza katika baadhi ya viwanda. Taarifa za awali zinaonyesha kuwa kiwanda cha nguo cha CAMI Apparel Limited ambacho kinauza bidhaa zake kwenye soko la AGOA, kitapoteza soko la bidhaa za nguo zenye thamani ya dola za Kimarekani karibu 500,000 kwa mwaka 2009. Viwanda vya ngozi navyo vimeathirika. Bei ya ngozi iliyotengenezwa kwa chumvi ilipungua kutoka dola za Kimarekani 1,500 hadi 500 kwa tani moja, wakati ngozi ya kawaida ilifika dola za Kimarekani 350 kutoka dola 1,100 kwa tani moja. Aidha, kuna mrundikano mkubwa wa ngozi kwenye maghala.

Kupungua kwa uwekezaji kutoka nje

199. Kutokana na uhaba wa mikopo katika nchi za Marekani na Ulaya, wawekezaji wengi wa kigeni wameahirisha au kusitisha kuendelea na miradi. Miradi ambayo uwekezaji umeahirishwa ni pamoja na: Mradi wa Kabanga - Kagera (nickel) wenye thamani ya dola za Kimarekani milioni 165; na mradi wa uchimbaji wa Aluminium-Mtwara wenye thamani ya dola za Kimarekani bilioni 3.5. Miradi ambayo inawezekana kucheleshwa au kufutwa kabisa ni: Ujenzi wa

bandari ya nchi kavu-Dar es Salaam; Ujenzi kinu cha kuzalisha umeme kwa kutumia gesi ya Mnazi Bay; na Ujenzi wa kiwanda cha saruji Mtwara.

HATUA ZILIZOCHUKULIWA NA SERIKALI KUKABILIANA NA ATHARI ZA MSUKOSUKO

200. Serikali imechukuwa hatua zifuatazo katika kukabiliana na athari za msukosuko wa uchumi duniani. Hatua hizi ni za muda mfupi na wa kati.

- i. Kikosi Kazi kimeundwa chini ya Gavana wa Benki Kuu ya Tanzania kwa ajili ya kutathmini mwenendo wa msukosuko wa uchumi duniani na kupendekeza hatua za kupunguza athari za kuanguka kwa uchumi duniani;
- ii. Benki Kuu imeandaa utaratibu wa uangalizi na usimamiaji wa mabanki kila siku ili kuweza kubaini matatizo yoyote yatakayojitokeza na kuchukua hatua za haraka ipasavyo;
- iii. Kuongeza juhudi za kutangaza vivutio vya utalii hasa utalii wa ndani na na kuendeleza miundombinu ya barabara, reli, bandari, umeme na maji;
- iv. Kuimarisha juhudi za kukusanya mapato ya ndani na kupunguza utegemezi wa misada kutoka nje;
- v. Kuendelea na utekelezaji wa mikakati ya kuongeza tija katika sekta ya kilimo ili kuongeza upatikanaji wa chakula na kupunguza mfumuko wa bei.

HITIMISHO

201. Msukosuko wa fedha na uchumi ulioikumba dunia unatoa fundisho kwa nchi zinazoendelea kama Tanzania kuwa makini zaidi wakati wa kuruhusu uwekezaji mitaji na utoaji mikopo hasa katika masoko ya hisa. Msukosuko wa fedha katika nchi za Mexico na Asia chimbuko lake ni mitaji ya muda mfupi kutoka nje ambayo ilitumika kwenye miradi ya muda wa kati na mrefu. Nchini Marekani imejionyesha dhahiri kuwa udhaifu na kukosekana kwa udhibiti wa sheria na taratibu za uendeshaji wa taasisi za fedha na mabanki hususani katika kutoa mikopo ya nyumba.

202. Ingawa inakadiriwa kuwa msukosuko huu hautodumu kwa muda mrefu lakini athari zake zinaweza kuchukua muda hadi kwisha hasa katika nchi

zinazoendelea. Ili athari za msukosuko huu zisidumu kwa muda mrefu, Serikali inapaswa kuchukua hatua thabiti za kukabiliana na tatizo hilo. Kuachia hali hii iendelee kunaweza kupunguza jitihada zote zilizofanywa na Serikali katika kuimarisha uchumi na kuondoa umasikini. Nguvu zaidi itabidi zielekezwe katika kuimarisha usimamizi wa taasisi za fedha na benki, kuimarisha miundombinu na kuongeza uzalishaji.

SEHEMU YA NNE

MAENDELEO KATIKA SEKTA MBALIMBALI

SURA YA 11

KILIMO NA USHIRIKA

Kilimo

Kiwango cha Ukuaji

203. Shughuli za kiuchumi za kilimo zinazojumuisha mazao, mifugo na misitu na uwindaji zilikuwa kwa asilimia 4.8 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 4.0 mwaka 2007. Ukuaji katika shughuli ndogo za kiuchumi za mazao na mifugo ulikuwa asilimia 5.4 na 2.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 4.0 na 4.5 mwaka 2007 kwa mtiririko huo. Shughuli za kilimo zilichangia asilimia 25.8 ya Pato la Taifa mwaka 2008, sawa na ilivyokuwa mwaka 2007. Mchango wa mazao katika Pato la Taifa uliongezeka kidogo kutoka asilimia 19.0 mwaka 2007 hadi asilimia 19.1 mwaka 2008, wakati ambapo mchango wa shughuli za mifugo katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 4.7 mwaka 2008 kama ilivyokuwa mwaka 2007. Kutokana na utafiti wa matumizi ya kaya 2007, asilimia 74 ya idadi ya watu wanajishughulisha na kilimo.

Mazao ya Chakula

204. Katika mwaka 2008, hali ya uzalishaji wa mazao ya chakula nchini ilikuwa ni ya kuridhisha. Kumekuwepo na ongezeko la uzalishaji katika baadhi ya mazao hususan mahindi, mchele, muhogo na ngano. Ongezeko hilo lilitokana na kuwepo kwa mvua za kutosha katika maeneo yanayolima mazao hayo na upatikanaji wa mbolea ya ruzuku. Uzalishaji wa mazao ya ulezi/mtama, ndizi na maharage/mikunde ulipungua katika mwaka 2008 ikilinganishwa na ilivyokuwa mwaka 2007. Upungufu ulijitokeza zaidi katika zao la ulezi/mtama kwa kiwango cha asilimia 8.7. Tathmini ya uvunaji wa mazao ya chakula iliyofanyika mwezi Desemba 2008, inaonesha kuwa jumla ya tani milioni 10.87 zilizalishwa ikilinganishwa na mahitaji ya chakula ya tani milioni 10.33, na hivyo kufanya Taifa lijitosheleze kwa mahitaji ya chakula kwa asilimia 105. Hata hivyo, kutokana na mahitaji ya chakula katika nchi jirani, sehemu kubwa ya chakula iliuzwa nje na hivyo kusababisha upungufu wa chakula nchini.

Jedwali Na. 11.1: Uzalishaji wa Baadhi ya Mazao ya Chakula kwa Mwaka 2007 na 2008 (Tani “000”)

Zao	2007	2008	Badiliko % 2007/08
Mahindi	3,302	3,555	7.66
Mchele	872	875	0.34
Ngano	83	92	10.8
Mtama/Ulezi	1,165	1,064	(8.66)
Mihogo	1,733	1,797	3.69
Maharage/Mikunde	1,156	1,125	(2.75)
Ndizi	1,027	982	(4.38)
Viazi vitamu	1,322	1,379	4.31

Chanzo: Wizara ya Kilimo, Chakula na Ushirika.

Mazao ya Biashara

205. Uzalishaji wa mazao makuu ya biashara ambayo ni pamoja pamba, kahawa, mkonge, chai, korosho na tumbaku umeongezeka mwaka 2008 ikilinganishwa na mwaka 2007. Ongezeko hili limetokana na upatikanaji na matumizi mazuri ya madawa ya kuulia wadudu, hali nzuri ya hewa katika maeneo yanayolimwa mazao hayo na upatikanaji na usambazaji wa miche bora ya kahawa na pareto.

Jedwali Na. 11.2: Uzalishaji wa mazao mbalimbali ya Biashara kati ya Mwaka 2007 na 2008 (Tani).

Aina ya Zao	2007	2008	Ongezeko/ kupungua %
Pamba (Mbegu)	199,954	200,662	53.7
Tumbaku	50,784	55,356	9.0
Sukari	279,494	276,605	4.2
Miwa	2,766,023	3,500,325	26.5
Chai	34,763	34,770	10
Pareto	1,000	1,500	8.2
Kahawa	33,708	58,052	36.0
Mkonge	33,039	33,000	7
Korosho	92,573	99,107	7.05

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Uzalishaji wa Mbegu za Mafuta

206. Uzalishaji wa alizeti na soya uliongezeka mwaka 2008 ikilinganishwa na mwaka 2007. Ongezeko hilo lilitokana na kuwepo kwa mvua za kutosha katika

maeneo yanayolima mazao hayo. Wakati uzalishaji wa ufuta na karanga ulipungua kutokana na uhaba wa mvua katika maeneo muhimu ya ukanda wa chini na wenye joto unaozalisha mazao haya.

Jedwali Na. 11.3: Uzalishaji wa Mazao ya Mafuta (Tani)

Aina ya Zao	2007	2008	Badiliko (%)
Alizeti	369,803	418,317	13
Karanga	408,058	396,769	(2.7)
Ufuta	155,794	46,767	(70)
Soya	3,000	3,450	15

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Uwekezaji katika Shughuli za Kiuchumi za Kilimo

207. Mwaka 2008, idadi ya wawekezaji katika sekta ya kilimo iliongezeka hadi wawekezaji 264 kutoka 219 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 20.5. Halikadhalika, jumla ya matrekta madogo (Power Tillers) 212 yaliingizwa nchini ikilinganishwa na matrekta madogo 15 mwaka 2007. Ongezeko hilo limetokana na juhudi za Serikali katika kuendeleza kilimo cha kisasa.

Jedwali Na. 11.4 Idadi ya Wawekezaji Katika Sekta ya Kilimo

Mwaka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Idadi	77	93	115	145	169	203	219	264
%Badiliko	-	20.78	23.66	26.09	16.55	20.12	7.88	20.55

Chanzo: Kituo cha Uwekezaji Tanzania

Kilimo cha Umwagiliaji

208. Katika mwaka 2008, jumla ya hekta 289,245 za umwagiliaji ziliendelezwa ikilinganishwa na hekta 273,945 mwaka 2007. Tija katika umwagiliaji katika zao la mpunga iliongezeka kutoka wastani wa tani 4.5 mwaka 2007 hadi tani 6.5 mwaka 2008. Maendeleo mengine kwenye umwagiliaji ni kama inavyoonekana kwenye Jedwali Na. 11.5.

209. Skimu za umwagiliaji zenye jumla ya hekta 32,800 ziliendelezwa katika mwaka 2008 kwa kuwekewa miundombinu katika kanda saba za umwagiliaji za: Mbeya, Mwanza, Kati, Mtwara, Kilimanjaro, na Tabora.

210. Mwaka 2008, jumla ya skimu 147 zenye eneo la hekta 145,683 zilifanyiwa upembuzi yakinifu na kusanifiwa, ikilinganishwa na skimu 116 zenye eneo la hekta 85,179 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 27 kwa skimu na asilimia 71 kwa hekta za eneo zilizosanifiwa kwa mtiririko huo.

Jedwali Na 11.5: Huduma za umwagiliaji

Huduma	2007	2008	Badiliko (%)
Skimu zilizofanyiwa Upembuzi yakinifu	116	147	71
Hekta zilizofanyiwa Upembuzi yakinifu	85,179	145,683	27
Mabwawa ya miundombinu ya kuhifadhi maji	4	8	50
Hekta zilizoendelezwa	273,945	289,245	5.6
Tija Kwa zao la Mpunga (tani kwa hekta)	2-3 (Bila umwagiliaji)		
	4.5 (Umwagiliaji)	6.5	20

Chanzo: Wizara ya Maji na Umwagiliaji.

Ugani na Mafunzo

211. Katika mwaka 2008, jumla ya waatalam 544 wa ugani walijiriwa kwenye Serikali za Mitaa. Wataalam 1,460 walipatiwa mafunzo ya ugani, kati yao, wahitimu 1,185 ni tarajali ambao kati yao 162 ni wa stashahada; 245 ni wa astashahada ya miaka miwili; na 778 ni wa programu maalum ya mwaka mmoja. Jumla ya magari 129, pikipiki 625, baiskeli 2,200, kompyuta 294 na mashine za kudurufu 48 vilinunuliwa kwa ajili ya kuwawezesha wataalam wa ugani ili kuboresha huduma kwa wakulima na wafugaji.

Shughuli za Utafiti

212. Jumla ya aina tano za mbegu bora za mazao ya biashara na chakula ziligunduliwa mwaka 2008 ikiwemo aina mbili za mbegu za pamba na mahindi, maharage na nyanya kila aina moja ya mbegu ikilinganishwa na jumla ya aina 16 za mbegu bora za mazao ya chakula na biashara mwaka 2007. Aidha, jumla ya tani 110.4 za mbegu mama (*Breeder seeds*) za mazao ya chakula na biashara zilizalishwa kwa mwaka ya 2008 ikilinganishwa na tani 62.3 mwaka 2007. Vile vile, jumla ya vipingili 3,650,000 vya mihogo, miche 106,987 ya mizabibu na

miche 4,500 ya migomba ilizalishwa katika vituo vya utafiti kwa matumizi ya mashamba ya kuzalisha mbegu za msingi.

Mfuko wa Pembejeo

213. Idadi ya mikopo ya pembejeo iliyotolewa ilipungua kutoka mikopo 287 mwaka 2007 hadi mikopo 238 mwaka 2008. Mfuko ulitoa mikopo kwa ajili ya ununuzi wa matrekta madogo 27 mwaka 2008 ikilinganishwa na matrekta 7 mwaka 2007. Ongezeko hilo lilitokana na wakulima wadogowadogo wengi kuhamasika kukopa matrekta hayo Mikopo kwa ajili ya matrekta makubwa 99 ilitolewa sawa na ilivyokuwa mwaka 2007. Hii ilitokana na wakopaji wengi kushindwa kukidhi masharti ya mikopo. Aidha, mwaka 2008 mfuko ulitoa mikopo 157 ya pembejeo za aina mbalimbali ikiwemo mbolea, mbegu bora na madawa mimea na mifugo ikilinganishwa na mikopo 176 mwaka 2007. Kupungua kwa idadi ya mikopo ya pembejeo kulitokana na kupungua kwa waombaji wa mikopo kulikosababishwa na kupanda ghafla kwa bei za pembejeo hasa mbolea.

Jedwali Na.11.6: Utoaji Mikopo Kupitia Mfuko wa Pembejeo (AGITF)

Aina ya Mkopo	2007	2008	Badiliko (%)
Mikopo ya matrekta makubwa	99	99	-
Mikopo ya matrekta madogo (Power Tillers)	7	27	285.7
Mikopo ya kukarabati matrekta	5	0	(100)
Mikopo ya pembejeo za kilimo na mifugo	176	157	(10.8)

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

MIFUGO

Uzalishaji wa Mifugo na Mazao yake

214. Uzalishaji wa nyama ya ng'ombe, mbuzi, kondoo, nguruwe na kuku uliongezeka kwa asilimia 10.8 kutoka tani 370,566 mwaka 2007 hadi tani 410,706 mwaka 2008. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya nyama na mazao yake na kupanuka kwa wigo wa masoko.

215. Uzalishaji wa maziwa nchini uliongezeka kwa asilimia 5.3 kutoka lita 1.42 bilioni mwaka 2007 hadi lita 1.5 bilioni mwaka 2008. Katika mwaka 2008 vifaranga milioni 32.6 vya kuku wa kisasa vilizalishwa ikilinganishwa na vifaranga milioni 28.7 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 13.6.

Jedwali Na. 11.7: Uzalishaji wa Mazao yatokanayo na Mifugo 2007 -2008

Mazao	Uzalishaji/K ipimo	2007	2008	% Badiliko
Nyama:				
Ng'ombe	Tani	180,629	218,976	21%
Mbuzi/Kondoo	Tani	80,936	81,173	0%
Nguruwe	Tani	31,721	33,307	5%
Kuku	Tani	77,280	77,250	0%
Jumla		370,566	410,706	11%
Maziwa:				
Ng'ombe asilia	Lita (000)	946,524	980,000	4%
Ng'ombe wa kisasa	Lita (000)	475,681	520,000	9%
Jumla		1,422,205	1,500,000	5%
Ngozi:				
Ng'ombe	Idadi	1,979,710	2,500,000	26%
Mbuzi	Idadi	1,600,000	1,900,000	19%
Kondoo	Idadi	1,216,920	1,500,000	23%
Jumla		4,796,630	5,900,000	23%
Mayai ya Kuku	Idadi (000)			

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi

USHIRIKA NA MASOKO

Ushirika

216. Katika mwaka 2008, jumla ya Vyama vya Ushirika wa Kuweka na Kukopa (SACCOS) 4,780 vilianzishwa ikilinganishwa na 4,445 mwaka 2007. Ongezeko hili limechangiwa na kukosekana kwa mabanki katika maeneo ya vijijini. Kwa upande mwingine jumla ya Vyama vya Ushirika vya Masoko (AMCOS), 2,614 vilisajiliwa ikilinganishwa na vyama 2,670 mwaka 2007. Ushindani kati ya wanunuzi binafsi na Vyama vya Ushirika vya Masoko katika ununuzi wa mazao ya kilimo umepelekea vyama vingi kushindwa kujiendesha. Wakati huohuo vyama 10 vya Umwagiliaji vilianzishwa mwaka 2008.

Jedwali Na. 11.8: Maendeleo ya Ushirika.

Aina ya Ushirika	2007	2008	Badiliko %
SACCOS	4,445	4,780	7.5
AMCOS	2,670	2,614	(2.09)
Ushirika wa Umwagiliaji		10	

Chanzo: Wizara ya Kilimo chakula na Ushirika, Idara ya Ushirika.

Masoko ya Mazao

217. Serikali iliendelea kuhimiza mfumo wa stakabadhi za mazao ghalani unaotumiwa na Vyama vya Ushirika kwa mazao ya chakula na biashara. Hadi kufikia mwaka 2008 jumla ya wakulima 1,513 walishiriki katika utekelezaji wa mfumo huo. Mfumo huo umewasaidia wakulima wa korosho kupata bei nzuri kwa mazao yao.

Mwenendo wa Bei za Mazao

218. Katika mwaka 2008, wastani wa bei za mazao makuu katika masoko ya ndani ulipanda kutokana na mahitaji makubwa ya mazao hayo. Wastani wa bei ya jumla kwa kilo 100 za mahindi ulipanda kutoka sh. 18,047 mwaka 2007 hadi sh. 31,727 mwaka 2008 sawa na ongezeko la asilimia 75.80. Aidha, wastani wa bei ya jumla kwa kilo 100 za mchele ulipanda kutoka sh. 57,365 hadi sh. 90,670, sawa na ongezeko la asilimia 58.06. Halikadhalika, wastani wa bei ya maharage kwa kilo 100 ulipanda kutoka sh. 57,779 hadi sh. 91,198 sawa na ongezeko la asilimia 57.84.

Jedwali Na. 11.9: Mwenendo wa Bei za Mazao Makuu ya Chakula 2007-2008 (shs. Kwa kilo mia moja)

Mazao	2007	2008	% Badiliko
Mahindi	18,047	31,727	75.80
Mchele	57,365	90,670	58.06
Maharage	57,779	91,198	57.84

Chanzo: Wizara ya Viwanda, Biashara na Masoko

UZALISHAJI WA MIWA NA SUKARI NCHINI

Jedwali Na. 35

Msimu ¹	Miwa				Sukari		
	Wakulima		Jumla (000 Tani)	Bei ² (Sh./Tani)	Iliyozalishwa Tani	iliyotumika ³	
	Umma (000 Tani)	Binafsi (000 Tani)				Jumla Tani	Kilo kwa kila mtu ⁴
1977/78	1008	116	1124	96.20	132979	111546	6.69
1978/79	1169	197	1366	96.20	114267	127712	7.42
1979/80	1180	210	1390	101.20	122530	112282	6.34
1980/81	854	193	1047	106.20	114667	115961	6.37
1981/82	1135	203	1338	137.30	124326	120629	6.44
1982/83	1090	113	1203	170.00	101996	93179	4.84
1983/84	1372	160	1532	238.00	131525	108369	5.48
1984/85	1148	105	1253	323.70	108102	111433	5.48
1985/86	1003	104	1107	352.30	100287	95379	4.56
1986/87	991	72	1063	463.00	94815	109462	5.09
1987/88	997	102	1099	600.00	101266	96271	4.35
1988/89	787	91	878	750.00	96227	126771	5.29
1989/90	963	98	1061	1748.45	111236	190750	5.47
1990/91	1068	116	1184	2525.90	118560	212585	5.93
1991/92	967	114	1081	3476.85	108480	202478	6.07
1992/93	1098	273	1371	5267.67	121414	204126	6.11
1993/94	1105	362	1467	6200.00	123949	139829	5.38
1994/95	914	370	1284	8600.00	104624	238424	5.38
1995/96	997	372	1369	8900.00	116810	268910	..
1996/97	951	347	1298	9500.00	116100	275700	5.54
1997/98	808	176	984	10500.00	116100	271790	5.70
1998/99	948	320	1268	12500.00	113622	101272	5.87
1999/00	907	341	1248	12500.00	116927	100127	6.70
2000/01	1050	284	1334	14000.00	135534	122534	10.00
2001/02	1134	389	1523	14700.00	164498	142398	10.10
2002/03	1402	411	1813	15000.00	190120	167300	10.42
2003/04	1672	670	2342	16800.00	223839	290711	10.90
2004/05	1594	752	2346	20568.00	229617	328005	10.90
2005/06	1545	956	2501	22383.00	263317	343292	12.00
2006/07	1430	611	2041	29000.00	192095	366708	12.00
2007/08	1967	799	2766	32767.00	265434	382518.00	13.00
Badiliko (%)							
06/07-07/08	0.38	0.31	0.36	0.13	0.38	0.04	0.08
Ongezeko (%)							
77/78-07/08	0.95	5.89	1.46	339.61	1.00	2.43	0.94

Chanzo: Shirika la Maendeleo la Sukari

- 1 Msimu ni Kati ya Julai na Juni
- 2 Bei ya Mimea ni ile iliyo na asilimia 10.5 za Sycrose
- 3 Ni pamoja na Sukari iliyopelekwa Zanzibar
- 4 Ni kwa Tanzania bara

PAMBA ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 36

Msimu ¹	Pamba yenye mbegu						Pamba iliyoondolewa mbegu					
	Uzalishaji Kiasi (tani)			Bei ya wastani (Shs/Kilo)			Kiasi (tani)			Mauzo nchini		
	AR	BR	Jumla	AR	BR	AR	BR	Jumla	Jumla ²	AR	BR	
1976/77	176894	17800	194694	2.00	1.00	61549	6074	67623	8146	9487	7230	
1977/78	153292	14790	168082	2.30	1.15	46555	5821	52376	14422	12186	9370	
1978/79	152267	14248	166515	2.40	1.20	51072	4696	55768	14253	12340	8810	
1979/80	162087	18367	180454	3.00	1.30	52546	3931	56477	17284	13750	11040	
1980/81	166233	8344	174577	3.20	1.50	54189	2962	57151	15634	13750	11040	
1981/82	126799	6127	132926	3.70	1.70	42439	2153	44592	14070	15480	11730	
1982/83	124559	3351	127910	4.70	2.50	40521	2381	42902	12660	15420	11730	
1983/84	136151	4647	140798	6.00	3.70	41779	2175	43954	11771	15867	12038	
1984/85	152355	4490	156845	8.40	4.50	50858	1154	52012	16236	26000	17400	
1985/86	97384	8515	105899	13.00	7.00	29715	17775	47490	13247	52250	37350	
1986/87	210454	4115	214569	16.90	9.10	55108	2338	57446	11389	52250	37350	
1987/88	252177	2738	254915	19.45	9.10	67057	659	67716	13247	81350	67250	
1988/89	184524	4720	189244	22.35	10.00	61552	1880	63432	11084	175000	140000	
1989/90	112333	572	112905	28.00	11.00	37652	192	37844	13184	225000	190000	
1990/91	148124	1017	149141	41.00	14.00	48880	341	49221	300000	300000	240000	
1991/92	26841	32	26873	70.00	28.00	90706	11	90717	14301	325000	255000	
1992/93	281984	22000	303984	60.00	28.00	85784	..	85784	4405	542916	..	
1993/94	125434	..	125434	120.00	..	42695	..	42695	
1994/95	125434	..	125434	120.00	..	42695	..	42695	
1995/96	221148	..	221148	207.00	..	84782	..	84782	
1996/97	251751	74	251751	170.00	..	85162	25	85187	
1997/98	202217	..	202217	180.00	..	67780	..	67780	
1998/99	105853	..	105853	185.00	..	35480	..	35480	
1999/00	100500	..	100500	123.00	..	33686	..	33686	
2000/01	123558	..	123558	180.00	..	41415	..	41415	
2001/02	148180	..	148180	165.00	..	49668	..	49415	
2002/03	187908	781	188689	180.00	50	62983	262	63245	
2003/04	139756	213	139969	280.00	100	46843	72	46915	
2004/05	341589	..	341589	250.00	0	114496	..	114496	
2005/06	376591	..	376591	220.00	0	126228	..	126228	
2006/07	130585	..	130585	350.00	0	43770	..	43770	
2007/08	200662	-	200662	450	..	70773	-	70773	37488	-	-	
Badiliko (%)												
2006/07 -												
2007/08*	0.54	..	0.54	0.29	..	0.62	..	0.62	
Ongezeko (%)												
77/78-07/08*												
..	0.13	..	0.03	224.00	..	0.15	..	0.05	

Chanzo: Bodi ya Mauzo ya Pamba
¹ Msimu ni kati ya Juni na Mei
² Ni jumla ya AR na BR
 .. Takwimu hazikupatikana

ENEO LILILOPANDWA MICHAI NA MAJANI MABICHI YALIYOPATIKANA

Jedwali Na. 37

Msimu ¹	Eneo lililopandwa (hekta): mashamba			Majani Mabichi yaliyopatikana (tani)						Bei kwa mkulima (Shs/Kilo)	Mauzo ² Nchini (tani)
				Kiumilikaji: mashamba			Kikanda: mashamba				
	Makubwa	Madogo	Jumla	Makubwa	Madogo	Jumla	Kaskazini	Kusini	Jumla		
1976/77	9023	9217	18240	59300	13679	72979	27841	45138	72979	0.90	2994
1977/78	9214	9334	18548	65933	22598	88531	32784	55747	88531	1.50	4168
1978/79	9268	9280	18548	60062	24230	84292	27177	57115	842292	1.50	3735
1979/80	9268	9289	18557	61294	21780	83074	27249	55825	83074	1.50	4376
1980/81	9268	9289	18557	59603	18800	78403	25267	53136	78403	1.50	5487
1981/82	9268	9289	18557	59603	18800	78403	25267	53136	78403	1.50	5487
1982/83	9268	9365	18633	56023	18540	74563	22622	51941	74563	1.50	6735
1983/84	9699	9177	18876	65309	18931	84240	22869	61371	84240	2.80	3763
1984/85	9699	9177	18876	51443	21493	72936	18346	54590	72936	2.80	4286
1985/86	9699	9177	18876	55680	21550	77230	22369	54861	77230	4.10	4714
1986/87	9699	9177	18876	52271	19201	71472	17564	53908	71472	4.90	6346
1987/88	9699	9177	18876	46752	17942	64694	12333	52361	64694	7.60	4556
1988/89	9699	9177	18876	45771	17851	63622	12749	50883	63632	9.90	4260
1989/90	9699	9177	18876	52194	18874	71068	18099	52969	71068	13.40	3559
1990/91	9699	9177	18876	70442	22434	92876	23531	69345	92876	17.00	3491
1991/92	9699	9177	18876	62994	20229	83223	19296	63927	83223	28.00	2750
1992/93	9699	9197	18896	80896	19934	100830	32218	68412	100630	45.00	3278
1993/94	10029	9197	19226	81159	21231	102390	32148	70242	102390	45.00	11124
1994/95	10149	9197	19346	93608	22641	116249	36825	79424	116249	50.00	..
1995/96	10652	9332	19984	79968	13803	93771	25935	67836	93771	55.00	2350
1996/97	11113	9451	20564	83126	7803	90929	21992	68937	93771	55.00	..
1997/98	11416	9451	20867	113448	7100	120548	30137	90411	120548	55.00	..
1998/99	11416	9451	20867	98800	7000	105800	26450	79350	150800	55.00	..
1999/2000	99848	6092	105940	24439	81502	105941	55.00	..
2000/2001	10811	10364	21175	109007	9728	118735	29419	89316	118735	65.00	2386
2001/2002	10811	10364	21175	97297	13999	111296	22794	88502	111296	80.00	2683
2002/2003	11097	9762	20889	100677	31718	132395	28679	103716	132395	85.00	3158
2003/2004	11485	10801	22286	95986	31993	127979	26384	101595	127979	86.00	3225
2004/2005	11271	11442	22713	94172	39246	133418	20649	112769	133418	86.00	4004
2005/2006	11310	10977	22287	91337	31881	123218	29046	94172	123218	93.00	3881
2006/2007	11271	11956	23227	109632	49024	158656	39673	118983	158656	100.00	4737
2007/08	11272	11449	22722	97310908	51160136	148471044	33455685	115015359	148471044	111.00	4253
Badiliko (%)											
2006/07-2007/08	0.00	-0.04	-0.02	886.61	1042.57	934.80	842.29	965.65	934.80	0.11	-0.10
Ongezeko (%)											
76/77-2007/08	0.25	0.24	0.25	1639.99	3739.05	2033.44	1200.67	2547.08	2033.44	122.33	0.42

Chanzo: Bodi ya Chai Tanzania

- 1 Msimu ni kati ya Julai na Juni
- 2 Chai iliyotengenezwa
- .. Takwimu hazikupatikana

KAHAWA ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 38

Msimu ¹	Iliyonunuliwa (Tani)				Bei (Sh./kilo)			Mauzo nchini ⁺	
	ARABICA		ROBUSTA	JUMLA	ARABICA		ROBUSTA	KIASI (Tani)	THAMANI (shs'000)
	Laini	Ngumu	Laini		Ngumu	Maganda			
1976/77	35263	2424	10995	48682	15.00	11.00	8.90	1625	9516
1977/78	38222	2851	12023	53096	10.89	17.50	5.27	758	6300
1978/79	33853	2551	12946	49350	9.07	14.16	4.64	587	8232
1979/80	30850	2968	14216	48034	11.42	13.32	5.55	336	5541
1980/81	52301	3223	11237	66761	12.36	10.50	4.50	687	7012
1981/82	36090	3753	10947	50790	14.90	10.50	5.93	997	13072
1982/83	38852	2216	12728	53796	15.17	10.55	10.55	1020	20170
1983/84	36436	1729	11509	49674	22.87	16.35	16.35	1730	25716
1984/85	36270	1974	10836	49080	29.68	15.07	15.07	895	36418
1985/86	41042	2820	11285	55147	45.80	20.90	20.90	1408	94117
1986/87	39060	2702	16975	58737	50.75	29.00	29.00	1146	96626
1987/88	32804	2514	10389	45707	66.00	37.70	37.00	1122	120638
1988/89	41230	2280	11620	55130	90.00	51.00	51.00	1220	229322
1989/90	34945	1702	16427	53074	165.00	66.50	55.00	783	144998
1990/91	31304	1416	11403	44123	165.00	66.50	60.50	783	151088
1991/92	37065	1926	8996	47987	230.00	100.00	70.00	1140	2558.76
1992/93	36901	2128	12217	51246	316.00	123.00	100.00	765	128200
1993/94	26361	2448	7577	36386	923.00	904.00	700.30
1994/95	27137	1542	7157	35836	1965.00	1481.10	1453.60
1995/96	35142	2096	9710	46948	1229.30	1301.60	1169.00
1996/97	32933	1279	9279	43491
1997/98	19789	1894	9165	30848
1998/99	23605	2590	13523	39718	1936.00	1064.00	1040.00
1999/00	18171	3593	1078	32842	1486.60	1894.80	476.47
2000/01	37176	3805	17007	57988
2001/02	38000	3500	12000	53500
2002/03	37294	4766	34368	76428
2003/04	20716	1850	16138	38704	1800.00	1200.00	600.00	38704	46670
2004/05	23870	888	9133	33891	2593.50	1976.00	1235.00	33891	62566
2005/06	24116	1362	8856	34334	1200.00	420.00	270.00	33300	79304246
2006/07	33345	2417	19076	54838	2840.00	1796.00	1616.00	548.38	1298675.48
2007/08	26330	1588	15606	43524	2995	1875	1734	43523	89,099
Badiliko (%)									
2006/07-07/08	-0.21	-0.34	-0.18	-0.21	0.05	0.04	0.07	78.37	-0.93
Ongezeko (%)									
1976/77-07/08	-0.3	-0.3	0.4	-0.1	198.7	169.5	193.8	25.8	8.4

Chanzo: Bodi ya Kahawa Tanzania
 + Kahawa iliyosafishwa
 1 Msimu ni kati ya Julai na Juni
 2 Ni ya muda
 .. Takwimu hazikupatikana

ENEO LILILOPANDWA MKONGE NA KATANI ILIYOPATIKANA

Jedwali Na. 39

Msimu ¹	Eneo (Hekta)			Katani iliyopatikana		Mauzo nchini ⁺	
	Uliokomaa	Usiokomaa	Jumla	Kiasi (tani)	Bei kwa Mkulima (shs/tani)	Kiasi (tani)	Thamani (Sh. milioni)
1977/78	11626	38626	150252	91873	2474	25104	57.7
1978/79	107371	32589	139960	81384	2549	32023	95.6
1979/80	106866	26024	132890	85978	3135	35730	125.4
1980/81	99771	21642	121413	73753	3749	19687	68.0
1981/82	82257	17998	100255	60635	3784	30851	117.4
1982/83	85314	15720	101034	46187	4797	22384	94.9
1983/84	69799	13121	82920	38255	6410	12573	70.0
1984/85	62307	11796	74103	32247	7213	13075	88.3
1985/86	67606	13606	81212	30151	16099	19842	200.0
1986/87	67606	13606	81212	33170	19472	16477	407.0
1987/88	32932	20866	53798	33268	38750	20635	862.0
1988/89	47651	30584	78235	32265	64604	22661	1464.0
1989/90	48826	33780	82606	33743	94003	25563	2403.0
1990/91	49374	36240	85614	36001	89633	10398	932.0
1991/92	49374	36240	85614	24309	89203	17644	1582.2
1992/93	49374	36240	85614	21221	107079	18067	1517.6
1993/94	54485	24608	79093	29002	163540	17694	4031.0
1994/95	52953	25757	78710	24716	216026	18206	2629.0
1995/96	52018	27153	79171	28902	370807	18719	2549.0
1996/97	50459	28507	78967	25022	..	18606	3374.0
1997/98	48745	29997	78742	22180	..	18819	..
1998/99	151869	33997	185666	23229	..	6712	2146.0
1999/00	34645	7942	42587	41084	..	16033	5617.8
2000/01	34645	11473	46118	23542	368077	7569	2786.0
2001/02	34645	11473	46118	23641	337732	4947	1671.0
2002/03	39462	10611	50073	23280	450000	6300	2835.0
2003/04	29493	12204	41697	26758	540000	6370	4027.0
2004/05	45079	14500	59579	27794	617342	8213	5070.0
2005/06	26384	13264	39649	30934	810000	10767	8613.0
2006/07	28273	13608	41882	33327	975000	11010	10152.0
2007/08	28577	15622	44199	34057	1000000	16997	15800.0

Badiliko (%)							
2006/07-07/08	1.1%	14.8%	5.5%	2.2%	2.6%	54.4%	55.6%
Ongezeko (%)							
1977/78-07/08	145.8%	-59.6%	-70.6%	-62.9%	40320.4%	-32.3%	27283.0%

Chanzo: Bodi ya Katani

- + Katani aina ya Line fibre, Tow na Flume Tow
- 1 Msimu ni kati ya Julai na Juni
- .. Takwimu hazikupatikana

TUMBAKU ILIYONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 40

Msimu ¹	Iliyoununuliwa (tani)				Bei (shs/kg)			Mauzo Nchini*			
	Mvuke	Moshi	Hewa	Jumla	Mvuke	Moshi	Hewa	Kiasi (tani)		Thamani (shs.mil.)	
								Mvuke	Moshi	Mvuke	Moshi
1977/78	14451	2653	33	17137	7.40	5.20	4.80	3694	433	56.10	6.10
1978/79	14403	2654	30	17087	7.40	5.20	4.80	3254	1212	54.90	13.30
1979/80	13005	4195	34	17234	8.80	6.25	6.50	2829	1197	51.80	19.30
1980/81	12972	3670	33	16675	10.50	6.25	6.50	2981	958	57.70	43.40
1981/82	12164	4060	40	16264	12.60	7.70	6.80	3515	685	61.60	10.80
1982/83	9576	3987	52	13615	18.00	11.50	10.00	4048	462	99.00	31.10
1983/84	9009	1963	40	11012	18.00	11.50	10.00	3571	583	114.50	19.30
1984/85	10554	2726	36	13316	25.20	16.10	14.00	4417	333	179.80	13.20
1985/86	12113	415	21	12549	37.90	23.30	20.30	2302	281	126.30	13.80
1986/87	15009	1422	14	16445	49.25	30.30	26.40	4040	256	452.40	32.50
1987/88	11111	1802	8	12921	63.00	39.00	34.00	4069	259	651.90	45.10
1988/89	10187	1355	12	11554	75.60	48.75	37.32	4383	537	1074.10	88.20
1989/90	8461	3342	5	11808	93.04	76.49	40.25	8027	1057	2554.50	392.00
1990/91	10718	5733	8	16459	117.00	91.00	61.00	3845	531	4319.40	301.30
1991/92	18754	4566	2	23322	264.61	157.65	106.54	5364	172	7457.90	114.40
1992/93	18756	4566	2	23324	313.95	221.28	234.20	5372	209	7463.40	255.00
1993/94	21838	3953	6	25797	343.97	253.00	286.00	3164	285	4540.60	1120.00
1994/95	18269	4362	19	22650	564.58	353.30	373.22	18260	4360	10309.00	1984.00
1995/96	23415	5183	-	28598	561.00	455.00	-	1319	183	1785.00	1331.00
1996/97	27101	8279	-	35380	632.00	551.00	-	2914	86	1236.00	1332.00
1997/98	42041	9054	-	51095	714.00	477.00	-	2647	117	1890.00	1320.00
1998/99	32041	5482	-	37957	530.00	454.00	-	979	69	2077.00	2435.00
1999/00	18232	6202	-	24434	603.00	566.00	-	-	-	-	-
2000/01	18231	6578	-	24809	543.00	556.00	-	2176	3392	5669.00	-
2001/02	25905	1799	-	27704	519.00	428.00	-	1595	348	4996.00	-
2002/03	23074	4798	-	27872	563.00	547.00	-	2325	45	5940.00	-
2003/04	30124	3422	-	43547	725.00	680.00	-	2245	136	6862.00	-
2004/05	41394	5983	74	47451	918.11	781.93	729.23	3144	252	6881.00	427.00
2005/06	50494	5228	741	56464	983.00	735.00	635.00	3486	168	9335.00	392.00
2006/07	49576	1038	170	50784	1264.00	881.00	960.00	3685	0	14302.00	0.00
2007/08	52597	2474	286	55357	1144.000	849.000	957.000	4057	231	15392	801
Badiliko (%)											
06/07 - 07/08	0.06	1.38	0.68	0.09	-0.09	-0.04	0.00	0.10	-	0.08	-
Ongezeko (%)											
77/78-07/08	2.64	-0.07	7.67	2.23	153.59	162.27	198.38	0.10	-0.47	273.37	130.29

Chanzo: Bodi ya Tumbaku Tanzania

+ Mauzo ya Tumbaku Moshi ni pamoja na Tumbaku Hewa

1 Msimu ni kati ya April na Machi

- Takwimu hazikupatikana

MAUA YA PARETO YALIYONUNULIWA NA MAUZO YA BIDHAA ZA PARETO NCHINI

Jedwali Na. 41

Msimu ¹	Maua yaliyonunuliwa (tani)				Mauzo Nchini: Kiasi (tani)			Mauzo Nchini: Thamani (Sh.'000)		
	Kaskazini	Kusini	Jumla	Bei ² (Sh./kg)	Utomvu (Crude Extract)	Poda	Dawa (Dry Mack)	Utomvu (Crude Extract)	Poda	Dawa (Dry Mack)
1977/78	173	2379	2552	4.00	1.4	89.0	1609.0	332.00	880.00	555.00
1978/79	50	1550	1600	4.00	1.1	95.0	270.0	338.00	1298.00	224.00
1979/80	26	1598	1624	6.00	0.7	156.0	216.0	322.00	2829.00	550.00
1980/81	59	1943	2002	7.50	1.7	224.0	303.0	184.00	4870.00	885.00
1981/82	70	1817	1887	10.00	2.1	180.0	254.0	1280.00	4596.00	998.00
1982/83	32	1569	1601	10.00	0.7	175.0	241.0	500.00	4700.00	1330.00
1983/84	19	1419	1438	14.00	1.0	223.0	175.0	764.00	5936.00	1329.00
1984/85	8	1534	1542	19.50	2.1	151.0	373.0	3563.00	7100.00	1585.00
1985/86	12	1340	1352	21.10	0.5	215.0	207.0	978.00	12900.00	1419.00
1986/87	12	1219	1231	29.50	0.3	183.0	358.0	1092	17535.00	3663.00
1987/88	6	1406	1412	35.40	1.0	140.0	321.0	3900.00	16600.00	4100.00
1988/89	8	1305	1313	47.80	0.6	106.0	239.0	3021.00	15389.00	5436.00
1989/90	8	1582	1590	60.00	0.8	139.0	253.0	6681.00	22907.00	1636.00
1990/91	16	1656	1672	120.00	0.8	59.0	253.0	11654.00	26120.00	2315.00
1991/92	43	2425	2468	230.00	0.3	38.0	59.0	18390.00	19040.00	672.00
1992/93	60	2034	2094	230.00	1.0	70.0	-	26500.00	39900.00	-
1993/94	10	450	460	250.00	0.0	40.0	-	17500.00	22800.00	-
1994/95	10	450	480	250.00	0.0	28.40	-	2112.00	16160.00	-
1995/96	6	430	438	300.00	0.0	-	-	-	-	-
1996/97	6	262	262	300.00	0.0	-	-	-	-	-
1997/98	6	430	430	300.00	5.0	-	-	-	-	-
1998/99	-	500	500	320.00	8.0	-	-	-	-	-
1999/00	-	571	571	320.00	-	-	-	-	-	-
2000/01	3	1463	1466	400.00	-	-	-	-	-	-
2001/02	36	1699	1735	420.00	-	-	-	-	-	-
2002/03*	111	979	1090	380.00	2	90	-	106920.00	99891.00	-
2003/04	85	751	842	360.00	-	-	-	-	-	-
2004/05	90	910	1000	360.00	-	-	-	-	-	-
2005/06	-	2800	2800	360.00	-	-	-	-	-	-
2006/07	-	1600	1600	700.00	-	-	-	-	-	-
2007/08	-	1470	1470	1050.00	-	-	-	-	-	-

Badiliko (%)

2006/07-2007/08 - -0.08 -0.08 0.50

Ongezeko (%)

77/78-2007/08 - -0.38 -0.42 261.50

Chanzo: Bodi ya Pareto Tanzania

- 1 Msimu ni kati ya Julai na Juni
- 2 Bei ni kwa maua ya daraja la tano
- Takwimu hazikupatikana
- * Takwimu hizi hadi December 30 2002, Msimu bado unaendelea

KOROSHO ZILIZONUNULIWA NA MAUZO NCHINI

Jedwali Na. 42

Msimu ¹	Zilizonunuliwa (Tani)			Bei (shs/kilo)		Mauzo Nchini	
	Gredi ya Juu	Gredi ya Chini	Jumla	Gredi ya Juu	Gredi ya Chini	Kiasi (Kg)	Thamani (sh.'000)
1977/78	54238	14245	68483	1.15	0.95	20083	38760
1978/79	44190	12878	57068	1.70	1.40	24620	69798
1979/80	38102	3314	41416	1.80	1.50	22044	62495
1980/81	47792	8766	56558	3.00	2.00	36205	159121
1981/82	41221	3110	44331	5.00	3.50	-	-
1982/83	30721	2245	32966	5.00	3.50	-	-
1983/84	46177	2129	48306	7.00	4.90	-	-
1984/85	31842	690	32532	9.80	6.90	-	-
1985/86	16066	2835	18901	11.75	8.30	-	-
1986/87	15324	1224	16548	18.20	12.85	-	-
1987/88	23274	1013	24287	30.00	20.00	134082	142080
1988/89	18602	673	19275	40.00	27.00	275016	224440
1989/90	16829	230	17059	84.00	56.00	152752	497970
1990/91	27426	1444	28870	110.00	73.00	161703	887750
1991/92	41238	6037	41238	137.00	89.00	151804	654517
1992/93	39323	6887	39323	160.00	100.00	-	-
1993/94	46603	4789	46603	200.00	185.00	-	-
1994/95	63403	*	63403	330.00	-	-	-
1995/96	81729	*	81729	380.00	-	-	-
1996/97	63033	*	63033	300.00	-	-	-
1997/98	99915	*	99915	330.00	-	-	-
1998/99	106442	*	106442	460.00	-	-	-
1999/00	121207	*	121207	600.00	-	5071	3043
2000/01	122283	*	122283	250.00	-	934	233
2001/02	64886	14394	79280	300.00	180	2928	878
2002/03	79300	15700	95000	360.00	290	5630	2122
2003/04	65000	15000	80000	462.00	370	6061000	2521376
2004/05	59425	11575	71000	750.00	600	7013017	4733786
2005/06	61976	15470	77446	600.00	480	10738	6354240
2006/07	82154	8587	90741	600.00	480	22299	13001000
2007/08	89,639	8,633	98,273	610	488	98,273.00	59,335,652.00
Badiliko (%)							
06/07-07/08	0.09	0.01	0.08	0.02	0.02	3.41	3.56
Ongezeko (%)							
77/78-07/08	0.65	-0.39	0.43	529.43	512.68	3.89	1529.85

Chanzo: Bodi ya Mauzo ya Korosho

- 1 Msimu ni kati ya Oktoba mpaka Septemba
- Takwimu hazikupatikana
- * Takwimu hakuna

MUHTASARI WA KIASI CHA MAZAO MUHIMU YA BIAHARA YALIYONUNULIWA

Jedwali Na. 43

(Tani)

Mazao	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Badiliko % 06/07 - 07/08
Katani	23,542	23,641	23,280	26,758	27,794	30,934	33,327	34,057	2.2%
Kahawa	57,988	53,500	76,428	38,704	33,891	34,334	54,838	43,524	-20.6%
Pamba ¹	123,558	148,180	188,689	139,969	341,589	376,591	130,585	200,662	53.7%
Tumbaku	24,809	27,704	27,872	43,547	47,451	56,464	50,784	55,357	9.0%
Pareto	1,466	1,735	709	842	1,000	2,800	1,600	1,470	-8.1%
Chai ²	118,735	111,296	132,395	127,979	133,418	123,218	158,656	148,471	-6.4%
Korosho	122,283	79,280	95,000	80,000	71,000	77,446	90,741	98,273	8.3%
Miwa	1,334	1,523	1,813	2,342	2,346	2,501	2,041	2,766	35.5%

Chanzo : Bodi zinazohusika

- 1 Yenye mbegu
- 2 Majani mabichi

SURA YA 12

MALIASILI NA UTALII

Kiwango cha ukuaji

219. Kiwango cha ukuaji cha shughuli za kiuchumi za misitu na uwindaji kilikua kwa asilimia 3.4 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 2.9 mwaka 2007. Mchango wa shughuli hizo katika pato la taifa ulikuwa asilimia 2.0 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 2.1 mwaka 2007. Aidha, mapato yanayotokana na shughuli za maliasili na utalii yaliongezeka na kufikia Sh. 37.0 bilioni mwaka 2008 kutoka Sh. 33.8 bilioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 10.0. Shughuli za wanyamapori, utalii, malikale na upangishaji majengo zilichangia zaidi katika mapato hayo.

Misitu na Nyuki

220. Katika mwaka 2008, mapato yatokanayo na shughuli za misitu na nyuki yalipungua kwa asilimia 33 hadi kufikia sh. bilioni 16.3 kutoka sh. bilioni 24.2 mwaka 2007. Upungufu huu ulitokana na kuzuiliwa uuzaji wa magogo na misandali nje ya nchi, bidhaa ambazo mwaka 2007 ziliingiza dola za Kimarekani 30,172.5. Vile vile mauzo ya mbao yalishuka.

221. Mwaka 2008, jumla ya vipeperushi 10,000 kuhusu Ujue Mwongozo wa Uvunaji na Biashara ya Mazao ya Misitu; Ufugaji Nyuki Vijijini; Ubora wa Asali; na Njia Rahisi ya Kutambua Asali Yenye Kiwango Kizuri cha Maji na Isiyochemshwa vilichapishwa na kusambazwa. Aidha, vitabu vinavyotoa mwongozo wa namna ya ufugaji wa nyuki wasiouma pamoja na vitabu 4,000 vya mwongozo wa uhakiki wa ubora wa mazao ya nyuki vilichapishwa. miongozo mingine iliyoandaliwa ni pamoja na mwongozo wa kuandaa mpango wa usimamizi wa misitu ya asili na mwongozo wa wadau kushiriki katika usimamizi na uendelezaji wa misitu ya asili na mashamba ya miti.

222. Katika kuendeleza mashamba 16 ya miti yanayosimamiwa na Serikali, jumla ya miche 6.5 milioni ilikuzwa na kupandwa katika hekta 4,804 za maeneo ya wazi ambapo hekta 4,082 zilipogolewa matawi na kupaliliwa. Aidha, mipaka na barabara za kuzuia moto yenye urefu wa kilometa 2,241.2 ilitengenezwa. Vilevile, siku ya upandaji miti kitaifa iliendelea kuzingatiwa kwa kila mkoa

kupanda miti kuendana na msimu wake wa mvua. Katika msimu wa mwaka 2007/08, jumla ya miti 131,636,065 ilipandwa ikilinganishwa na miti 135,098,955 mwaka 2006/07. Katika mwaka 2008, wakala wa mbegu za miti Tanzania uliendelea na jukumu lake kuu la kukusanya na kusambaza mbegu za miti. Jumla ya kilo 10,077 za mbegu za miti zilikusanywa ambapo kilo 8,739 na miche 45,779 ziliuzwa hapa nchini.

223. Katika mwaka 2008, utunzaji wa vyanzo vya maji pamoja na uhakiki wa mipaka 30 ulifanyika kwa kupanda miti na kufyeka mipaka. Vilevile, wavamizi wa misitu waliondolewa katika mikoa ya Iringa, Tanga, Kagera, Tabora and Dar es Salaam. Jumla ya wilaya 19 kati ya 46 zenye misitu ya kuvunwa ziliwezesha kuwa na Mpango wa Uvunaji katika misitu ya asili na wadau kuanzia ngazi za vijiji hadi wilaya kushirikishwa katika utoaji wa leseni. Jumla ya sh. 0.3 bilioni zilipelekwa katika wilaya zote zenye mpango wa uvunaji ili kuwezesha utekelezaji wa shughuli za Kamati za Uvunaji.

224. Katika mwaka 2008 jumla ya hekta 300 za mikoko zilipandwa katika ukanda wa Delta ya Rufiji kwa kushirikisha vijiji vilivyoko katika eneo hilo katika kutekeleza mpango wa kuhifadhi misitu ya mikoko na hasa maeneo yaliyoathirika. Aidha, katika kushirikisha jamii kusimamia rasilimali za misitu, jumla ya wilaya 59 ziliwezesha kutekeleza mpango wa Usimamizi Shirikishi wa Misitu katika vijiji 1,821. Kati ya vijiji hivyo, vijiji 1,102 vinasimamia misitu ya jamii yenye jumla ya hekta 2,060,608 na vijiji 719 vinasimamia misitu kwa pamoja yenye jumla ya hekta 1,612,246.

225. Serikali iliendelea kuimarisha vikosi vya doria ya misitu kwa kuwapatia watumishi wa vikosi hivyo mafunzo na vitendea kazi. Aidha, mwaka 2008 vikosi vitatu vya doria vilianzishwa katika Kanda ya Kati (Dodoma, Singida and Manyara), Kanda ya Nyanda za Juu Kusini (Iringa na Mbeya) na kikosi maalum kwa ajili ya ulinzi wa rasilimali za bahari katika pwani ya Tanga, Dar es Salaam, Lindi and Mtwara, hivyo kufanya jumla ya vikosi vya doria kufikia nane. Vilevile, boti 2 ziendazo kasi za kufanya doria zilinunuliwa.

226. Katika mwaka 2008, jumla ya hifadhi 4 za nyuki zenye ukubwa wa ekari 12,290 zilianzishwa katika wilaya za Manyoni (ekari 2000) na Handeni (ekari

10,290). Hifadhi ya nyuki tarajiwa ya Agondi yenye ukubwa wa ekari 500 katika vichaka vya Itigi ilitengenezwa barabara za kuzuia moto. Aidha, uendelezaji wa mashamba ya ufugaji nyuki ya mfano yenye jumla ya makundi ya nyuki 1,015 ulifanyika katika wilaya za Handeni, Kondo, Manyoni na Kibondo. Vilevile, mizinga 280 ilinunuliwa na kusambazwa katika vituo hivyo. Halikadhalika, mafunzo yalitolewa kwa wadau 708 juu ya kufuatilia, kukusanya sampuli na uhakiki wa ubora wa asali.

227. Katika mwaka 2008, mauzo ya asali nje yaliongezeka na kufikia tani 430 kutoka tani 370 zilizouzwa mwaka 2007. Thamani ya mauzo nje iliongezeka kwa asilimia 16 na kufikia sh. 605.6 milioni mwaka 2008 kutoka Sh. 521.3 milioni mwaka 2007. Jumla ya tani 502.3 ziliuzwa nje ikilinganishwa na tani 413.8 zilizouzwa mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 21. Mapato yaliyotokana na mauzo hayo yaliongezeka kwa asilimia 2 na kufikia sh. 2,865.4 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na sh. 2,809.2 milioni mwaka 2007.

Wanyamapori

228. Mapato yatokanayo na shughuli za wanyamapori yaliongezeka kutoka sh. 7.6 bilioni mwaka 2007 hadi sh. 18.4 bilioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 143. Hii ilitokana na kuongezwa kwa bei ya vitalu na wanyama walioidhinishwa kuwindwa; ada za vibali vya kukamata wanyamapori; na ada za uwindaji wa kitalii.

Jedwali: 12.1 Mwenendo wa Makusanyo Yatokanayo na Matumizi ya Rasilimali za Wanyamapori 2006-2008

Chanzo	2006 (Tshs.)	2007 (Tshs.)	2008 (Tshs.)	Badiliko (%)
Vibali vya kusafirisha nyara nje ya nchi	8,295,000	10,457,500	10,206,000	-2
Vibali vya kukamata wanyamapori	235,969,377	74,478,766	408,476,566	448
Hati za kumiliki nyara	2,185,900	2,885,400	2,353,400	-18
Uwindaji wa kitalii	14,364,500,731	6,743,572,679	17,834,088,190	164
Utalii wa picha	531,685,306	648,524,000	18,795,649	-97
Ada nyinginezo	16,148,526	84,703,267	111,453,174	32

Chanzo	2006 (Tshs.)	2007 (Tshs.)	2008 (Tshs.)	Badiliko (%)
Leseni za biashara ya njara	122,900,940	3,197,729	2,010,615	-37
Jumla	15,281,685,780	7,567,819,341	18,387,383,594	143

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii

229. Mwaka 2008, jumla ya siku za doria 40,000 ziliendeshwa katika mapori ya akiba na wazi ikilinganishwa na siku 62,320 mwaka 2007. Kesi 384 zenye watuhumiwa 1,185 zilifunguliwa katika mahakama mbalimbali ikilinganishwa na kesi 980 mwaka 2007. Kesi 168 zenye watuhumiwa 354 zilikamilika na kati yao, 286 walilipa faini ya Sh. 32.2 milioni Aidha, majangili 54 walifungwa jela na pia doria za kudhibiti wanyama waharibifu zilifanyika katika wilaya 35 ambapo wanyamapori 58 wakali na waharibifu waliuwawa.

230. Katika mwaka 2008, Halmashauri za wilaya 44 zilipatiwa sh. 300 milioni ikiwa ni asilimia 25 ya fedha zitokanazo na uwindaji wa kitalii. Aidha, jumla ya sh. 196.8 milioni zilitolewa katika jumuiya nane zenye vitalu vya uwindaji. Vile vile, vijiji 42 vinavyozunguka maeneo ya hifadhi za wanyamapori viliwezesha katika mchakato wa kuanzisha maeneo ya Jumuiya ya Hifadhi ya Wanyamapori.

Uvuvi

231. Katika mwaka 2008, shughuli za kiuchumi za uvuvi zilikua kwa asilimia 5.0 ikilinganishwa na asilimia 4.5 mwaka 2007. Ukuaji huo ulitokana na kuboreka kwa mazalia ya samaki. Shughuli hizo zilichangia asilimia 1.2 ya Pato la Taifa mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 1.3 mwaka 2007.

232. Mwaka 2008, jumla ya tani 350,311.4 za samaki zenye thamani ya wastani wa sh. 235.3 bilioni zilivunwa ikilinganishwa na tani 327,807.5 zenye thamani ya sh. 291.7 bilioni mwaka 2007. Aidha, wavuvi wadogo wadogo 170,038 walijishughulisha na uvuvi kwa kutumia vyombo vya uvuvi 52,174 ikilinganishwa na wavuvi 163,037 na vyombo 51,704 mwaka 2007. Kati ya hao, wavuvi 133,791 walitoka ukanda wa maji baridi ambao waliweza kuvua kwa

kutumia vyombo vya uvuvi 44,832 na kuvua tani za samaki 303,936 zenye thamani ya wastani wa sh. bilioni 194.7. Kwa upande mwingine, wavuvi 36,247 walitoka ukanda wa pwani ambao waliweza kuvua kwa kutumia vyombo vya uvuvi 7,342 na kuvua tani 46,375 za samaki zenye thamani ya wastani wa sh. bilioni 40.6.

233. Katika mwaka 2008, jumla ya kilo 51.4 milioni za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo 33,066 wenye thamani ya sh. bilioni 205.3 waliuzwa nje. Mapato yaliyotokana na mauzo hayo yalikuwa sh. 6.6 bilioni ikilinganishwa na sh. 7.6 bilioni mwaka 2007. Mauzo ya sangara nje yalishuka kwa asilimia 7.6 na kufikia tani 38,721.42 zenye thamani ya sh. 180.3 bilioni ikilinganishwa na tani 50,078.58 zenye thamani ya sh. 195.2 bilioni mwaka 2007. Mauzo mengine ya mazao ya uvuvi nje yalishuka kwa asilimia 3.8. Kushuka kwa mauzo ya mazao ya uvuvi nje kulisababisha kushuka kwa ushuru kwa asilimia 12.7 mwaka 2008.

234. Katika kuwezesha usimamizi endelevu wa rasilimali za uvuvi katika Ukanda wa Uchumi wa Bahari (Exclusive Economic Zone, EEZ), kanuni za kuwezesha utekelezaji wa Sheria ya Mamlaka ya Uvuvi wa Bahari Kuu (Deep Sea Fishing Authority Act) Na. 6 ya mwaka 2007 zimeandaliwa na kupitiwa na Serikali ya Muungano na Serikali ya Mapinduzi Zanzibar.

235. Katika mwaka 2008, doria 7,227 zilifanyika kati ya hizo, doria 3,280 zilifanyika katika ukanda wa Pwani; doria 3,432 ukanda wa Ziwa Victoria; na doria 515 ukanda wa Ziwa Tanganyika. Doria hizo ziliwezesha kukamatwa kwa zana haramu na vifaa mbalimbali vilivyotumika katika uvuvi haramu. Baadhi ya vitu vilivyokamatwa katika doria hizo ni pamoja na makokoro 970, samaki wachanga kilo 93,771, samaki wabichi kilo 5,100 na mitumbwi 270. Aidha, idadi ya watuhumiwa 717 walikamatwa na kesi 126 zilifunguliwa. Vile vile, halmashauri zilishirikishwa katika kudhibiti uvuvi haramu, na vituo sita vya doria vilikarabatiwa katika mikoa ya Tanga, Dar es Salaam, Kigoma, Musoma, Kagera na Mwanza na vituo vipya 12 vilianzishwa mwaka 2008.

236. Katika kudhibiti ubora wa mazao ya uvuvi, kaguzi 1,233 zilifanyika mwaka 2008 katika viwanda 14 vinavyosindika minofu ya samaki na maghala 13 yanayohifadhia mazao ya uvuvi. Sampuli 708 za mazao ya samaki, maji na udongo zilichunguzwa kwenye maabara ya Taifa ya Udhibiti Ubora wa Samaki (Nyegezi Mwanza), Shirika la Viwango la Taifa, *South Africa Bureau of Standards - SABS* (Africa ya Kusini) na *Chemiphar* (Uganda) ili kutambua vimelea haribifu na madini tembo. Aidha, kilo 32,578,892 za samaki na mazao yake na samaki wa mapambo 16,479 zilikaguliwa kabla hazijauzwa nje. Mazao yote yalionekana yanakidhi viwango vya ubora na usalama.

Utalii

237. Shughuli za hoteli na migahawa zikijumuisha utalii zilikua kwa asilimia 4.5 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 4.4 mwaka 2007. Mchango wa shughuli hizi katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 2.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 2.7 mwaka 2007. Idadi ya watalii 1,083,113 walitembelea hifadhi za Taifa na Hifadhi ya Ngorongoro. Idadi ya watalii kutoka nje iliongezeka kwa asilimia 6.4 na kufikia 765,000 mwaka 2008 ikilinganishwa na watalii 719,031 mwaka 2007. Idadi ya watalii hotelini ilifikia 715,000 mwaka 2008 ikilinganishwa na watalii 673,722 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 6.1. Wastani wa siku za kukaa hotelini uliendelea kuwa siku 12 mwaka 2008 sawa na ilivyokuwa mwaka 2007. Wastani wa kiwango cha matumizi ya mtalii mmoja kwa siku uliongezeka na kufikia dola za Kimarekani 235 mwaka 2008 kutoka dola za Kimarekani 198 mwaka 2007. Mapato kutokana na shughuli za kitalii yalifikia dola za Kimarekani 1,315 milioni ikilinganishwa na dola za Kimarekani 1,198 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 9.8.

238. Ongezeko la watalii nchini mwaka 2008 lilitokana na juhudi na mikakati ya Serikali, ikishirikiana na sekta binafsi kutangaza vivutio vya kitalii kwenye masoko ya ndani na nje ya nchi, hasa katika nchi za Ulaya na Marekani. Mikakati hiyo ni pamoja na: kuchapisha vijarida na kuvisambaza katika masoko muhimu ya utalii; kuweka matangazo kwenye mabasi 100, vituo 25 vya treni na uwanja wa ndege wa Heathrow jijini London, Uingereza; kutangaza vivutio vya utalii wa Tanzania kupitia televisheni za *WABC – TV*, *CNN – America*, *CNN*

headline News na tovuti ya CNN; kushiriki kwenye maonyesho ya kimataifa ya utalii; na kuendesha mafunzo kwa njia ya mtandao kwa wakala wa utalii nchini Marekani.

Jedwali Na. 12.2: Watalii Waliotembelea Mbuga za Wanyama na Hifadhi ya Ngorongoro Mwaka 2008

	Mbuga/Hifadhi	Wageni	Watanzania	Jumla ya Watalii	Mapato
1	Arusha	39,778	43,484	83,262	2,575,599,273
2	Gombe	1,096	325	1,421	180,902,632
3	Katavi	3,161	2,250	5,411	231,006,100
4	Kilimanjaro	155,275	6,954	162,229	28,823,911,461
5	Kitulo	117	413	530	20,976,100
6	Ziwa Manyara	112,687	46,477	159,164	5,081,428,885
7	Mahale	2,888	191	3,079	480,572,805
8	Mikumi	21,038	17,629	38,667	776,240,912
9	Mkomazi	433	552	985	30,694,500
10	Ruaha	21,832	12,355	34,187	1,029,601,420
11	Rubondo	721	490	1,211	64,014,906
12	Saadani	2,482	2,293	4,775	107,269,400
13	Serengeti	225,606	218,375	443,981	23,266,363,705
14	Tarangire	95,760	43,883	139,643	5,075,470,229
15	Udzungwa	2,837	1,731	4,568	106,635,089
16	Ngorongoro				
Jumla		685,711	397,402	1,083,113	67,850,687,417

Chanzo: TANAPA

239. Mwaka 2008, Sheria Mpya ya Utalii ilipitishwa na Bunge. Sheria hii inaziunganisha sheria kuu tatu ambazo zilikuwa zinatumika awali. Sheria hizo ni: Sheria ya Hoteli ya mwaka 1963; Sheria ya Wakala wa Utalii ya mwaka 1969; na Sheria iliyounda Bodi ya Utalii ya mwaka 1992.

240. Katika mwaka 2008, uwekezaji katika huduma za hoteli za kitalii uliongezeka, hususan katika mikoa ya Arusha, Manyara, Pwani na Dar es Salaam. Idadi ya hoteli iliongezeka na kufikia 515 zenye vyumba 32,048 mwaka 2008 kutoka hoteli 515 zenye vyumba 31,870 mwaka 2006. Aidha, maeneo 20 katika pori la Selous yalitengwa kwa ajili ya ujenzi wa hoteli na kambi za kitalii ambapo katika Pori la Akiba la Mpanga-Kipengere maeneo mawili yalitengwa

kwa ajili ya ujenzi wa hoteli na kambi za kitalii. Vile vile, maeneo 11 katika hifadhi za Ngorongoro na sita katika mbuga ya Serengeti yalibainishwa kwa ajili ya uwekezaji hususan ujenzi wa hoteli.

241. Katika mwaka 2008, maeneo ya fukwe kwa ajili ya uwekezaji yalibainishwa katika mikoa ya Tanga na Lindi. Aidha, Serikali iliendelea kupanua wigo wa mazao ya utalii kwa kuainisha aina nyingine za utalii kama vile utalii wa mikutano, fukwe za bahari, ekolojia na malikale. Baadhi ya mikutano iliyofanyika ni pamoja na Mkutano wa Sullivan, ambao ulikuwa na washiriki 3,000.

Malikale

242. Katika mwaka 2008, idadi ya watalii waliotembelea vituo vya malikale iliongezeka na kufikia 113,144 kutoka watalii 92,844 mwaka 2007. Mapato yaliyokusanywa yaliongezeka na kufikia sh. 215.6 milioni kutoka sh. 213.0 milioni mwaka 2007. Aidha, Sera ya Malikale ilikamilika na kupitishwa na Bunge mwezi Mei, 2008.

243. Katika mwaka 2008, Serikali ilikamilisha ujenzi wa vituo vya habari vya Caravan Serai (Bagamoyo), Isimila (Iringa) na Kolo (Kondoa). Maeneo 20 yenye urithi wa utamaduni wa Taifa yaliwekwa katika mfumo wa kukusanya, kutunza na kusambaza kumbukumbu. Mfumo huu ulijaribiwa katika maeneo ya Kigoma, Kilwa, Morogoro na Dodoma.

244. Kazi ya kufanya Sorovea na ukusanyaji wa taarifa na kumbukumbu za kihistoria ilifanyika katika maeneo zaidi ya 34 yenye magofu ya kale katika wilaya za Kilwa, Rufiji na Mafia. Kazi hii inalenga kupata idadi ya masalia ya magofu katika ukanda wa pwani ili yahifadhiwe kwa matumizi endelevu ya utalii. Kazi ya upimaji na uchoraji wa ramani ya njia kuu ya Kati ya biashara ya watumwa na vipusa ilikamilika.

Jedwali No. 12.3: Watalii Waliotembelea Vituo vya Malikale

Kituo	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Amboni	5,501	7,595	4,771	426	7,782
Tongoni	98	382	306	60	511
Isimila	1,883	3,579	2,424	3307	
Kalenga	635	1,341	1,112	1353	
Ngome Kongwe/Bagamoyo	0	0	368	-	
Mbozi Kimondo	0	0	256	38	
Kaole	3,827	11,907	18,575	12938	10,616
Caravan Serai	0	5,246	10,793	1713	6,328
Kunduchi	0	139	325	164	
Engaruka	340	265	730	-	
Kilwa Kisiwani	0	0	1,439	425	538
Kolo Kondo	561	0	419	64	
Olduvai	35,645	66,239	57,861	71553	85,051
Kwihara	0	0	393	-	
Makumbusho ya Mwl Nyerere	1,039	0	0	-	
Ujiji	2,569	1,834	2,812	803	2,318

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii

UPANDAJI WA MITI (MICHE ILIYOOTESHA)

Jedwali Na. 45

Mkoa	2005/06		2006/07		2007/08	
	Idadi ya Miti (Lengo)	Idadi ya Miti (Iliyopandwa)	Idadi ya Miti (Lengo)	Idadi ya Miti (Iliyopandwa)	Idadi ya Miti (Lengo)	Idadi ya Miti (Iliyopandwa)
Arusha	-	1,591,934	-	4,141,250	-	4,312,043
Dar es Salaam	-	949,844	-	1,668,801	-	1,668,800
Dodoma	-	2,472,127	-	3,859,176	-	3,859,180
Iringa	-	17,000,000	-	20,000,000	-	17,486,732
Kagera	-	5,831,745	-	11,035,410	-	5,293,435
Kilimanjaro	-	3,054,132	-	6,000,000	-	4,817,061
Kigoma	-	1,819,307	-	2,013,451	-	2,013,452
Lindi	-	2,927,204	-	6,000,000	-	3,773,313
Mara	-	6,030,801	-	5,094,200	-	5,297,968
Mbeya	-	4,681,448	-	11,953,129	-	5,950,835
Mtwara	-	1,845,270	-	3,186,400	-	1,713,806
Mwanza	-	2,439,019	-	7,730,189	-	5,084,184
Morogoro	-	5,295,470	-	6,467,449	-	5,862,747
Pwani	-	2,672,490	-	4,006,275	-	5,432,241
Rukwa	-	3,166,911	-	3,261,918	-	3,392,395
Ruvuma	-	3,208,223	-	6,500,000	-	4,750,000
Singida	-	357,163	-	2,128,150	-	1,830,458
Shinyanga	-	3,835,080	-	19,910,981	-	34,839,431
Tabora	-	3,338,540	-	4,120,530	-	3,238,550
Tanga	-	66,869,301	-	5,596,002	-	6,873,579
Manyara	-	1,784,543	-	3,606,308	-	4,154,855
JUMLA	-	141,170,552	-	138,279,619	-	131,645,065

Chanzo: Idara ya Misitu na Nyuki na Idara ya Mazingira

- Takwimu hazikupatikana

MAUZO YA MAZAO YA MISITU NA NYUKI KATIKA MASOKO YA NJE

Jedwali Na. 47

Aina ya Mzao	Kipimo	2004/05		2005/06		2006/07		2007/08	
		Ujazo/Uzito	Thamani (USD '000)	Ujazo/Uzito	Thamani (USD '000)	Ujazo/Uzito	Thamani (USD '000)	Ujazo/Uzito	Thamani (USD '000)
Magogo ya Miti	m3	5867.48	1939.18	5,117.10	11,096.10	12,850.76	35.40	3,191.93	9.56
Mbao (Rough sawn)	m3	87918.30	767.11	24,859.30	66,741.20	51,908.84	137.98	79,037.73	73.35
Mbao za Mpingo	m3	65.24	3312.15	2,269.20	2,321.70	137.70	4.81	11,002.26	3.46
Mbao za Sakafu	m3	75.09	300.00	107.70	378.90	140.20	0.55	5.38	1.28
Vinyago na Sanaa	Kg	6655.00	66.70	45,296.90	27,271.20	63,634.70	40.54	114,937.58	28.86
Mataruma ya Reli	m3	272.06	125.15	19.90	81.60	-	-	-	-
Msandali	tani	4964.00	178.32	398,555.50	3,011.40	550.00	1.52	-	-
Samani	Vipande	-	471614.00	6,504.00	4,092.10	6,504.00	6.72	183.18	2.51
Tannin	tani	114.00	600.00	0.00	-	-	-	-	-
Maganda ya Mimosa	tani	15.72	11.48	304.00	1,102.00	532.00	2.00	1,417,000	7.86
Terminalia bark	Bags	1180.00	200.00	0.00	-	-	-	-	-
Mbegu za Miti	kilo	-	-	1,150.00	-	1,787.00	36.28	-	-
Nta	tani	288.00	124110.00	330.60	-	-	-	428.68	1,892.00
Asali	tani	465.18	77971.40	315.80	-	-	-	94.00	80.89
Gundi ya Miti	Kg	-	-	0.00	-	-	-	-	-
Nguzo	Vipande	8791.80	180.00	85,000.00	-	-	0.4583	7,839	42.12
Mafuta ya Msandali	-	-	-	-	-	21.25	2907.44	11,325	3.15
Maganda ya Cinchona	-	-	-	-	-	84.38	0.53	412,120	1.98
Sanaa	-	-	-	-	-	5,667.26	3.761	-	-
Majani Coral Tree	-	-	-	-	-	5.00	0.0333	-	-
Jumla			681375.49		116096.2		3178.0337		2147.02

Chanzo: Idara ya Misitu na Nyuki
- Takwimu hazikupatikana

MWENENDO WA BIASHARA YA NDEGE, WANYAMAPORI NA VIPUSA NCHI ZA NJE

Jedwali Na. 48

Aina ya nyara	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ndege	Idadi	152230	161220	100516	91075	98112	90869	6236	15347	15347
Wanyama wanaotambaa (Reptiles)	Idadi	59112	62112	66857	58566	73620	54221	101467	112630	114171
Other Mamals than primates	Idadi	1112	1099	1090	950	569	509	229	274	296
Primates	Idadi	825	1026	1282	155	476	437	273	736	738
Wanyama wa majini (Amphibians)	Idadi	25570	23820	34509	33457	27007	18823	37989	43967	46402
Wadudu	Idadi	16320	19320	30211	57735	59376	73057	107489	77245	111512

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

MWENENDO WA BIASHARA YA WANYAMA HAI NA UWINDAJI WA KITALII

Jedwali Na. 48A

Shughuli	Kipimo	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Uwindaji wa kitalii	US \$	9,322,719	8,824,305	9,775,749	11,676,847	12,030,510	14,704,370
Biashara ya wanyama hai	Sh.	152,310,335	162,103,454	177,028,657	165,465,746	180,686,043	206,671,428

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

IDADI YA WAWINDAJI WA KITALII

Jedwali Na. 48B

Mwaka	Idadi ya Kampuni	Wawindaji	
		Wageni	waTanzania
1994/95	43	668	194
1995/96	42	694	160
1996/97	35	937	171
1997/98	35	992	355
1998/99	35	933	391
1999/00	35	923	429
2000/01	39	893	407
2001/02	40	1035	418
2002/03	40	1018	359
2003/04	40	1274	380
2004/05	46	1245	409
2005/06	54	1482	241
2006/07	54	1582	855
2007/08	54	1508	1725

Chanzo: Idara ya Wanyamapori

UZALISHAJI KATIKA SEKTA YA UVUVI 1993-2008

Jedwali Na. 50

Mwaka	Idadi ya Wavuvi	Idadi ya Vyombo			Uzalishaji na mapato					
		Maji baridi	Baharini	Jumla ya Vyombo	Maji baridi		Maji Chumvi		Jumla	
					Uzito (tani)	Thamani (Sh.)	Uzito (tani)	Thamani (Sh.)	Uzito (tani)	Thamani (Sh.)
1993	61,943	17,744	3,232	20,976	294,782.1	31,238,839.00	36,684.8	10,206,810.00	331,466.90	41,445,649.00
1994	61,666	16,129	3,232	19,361	228,006.6	30,949,458.00	40,785.4	14,227,862.00	268,792.00	45,177,320.00
1995	75,516	18,696	3,768	22,464	207,139.0	45,805,145.00	51,073.0	28,579,811.00	258,212.00	74,384,956.00
1996	75,621	19,208	3,768	22,976	308,600.0	38,200,000.00	48,200.0	24,100,000.00	356,800.00	62,300,000.00
1997	75,621	19,208	3,768	22,976	306,750.0	42,265,000.00	50,210.3	25,350,000.00	356,960.30	67,615,000.00
1998	78,672	17,141	5,127	22,268	300,000.0	47,486,100.00	48,000.0	29,273,500.00	348,000.00	76,759,600.00
1999	81,572	17,141	5,127	22,268	260,000.0	44,018,000.00	50,000.0	33,500,000.00	310,000.00	77,518,000.00
2000	102,329	25,014	5,157	30,171	271,000.0	45,500,000.00	49,900.0	32,180,000.00	320,900.00	77,680,000.00
2001	120,266	25,014	4,927	29,941	283,354	47,108,668.00	52,935.0	34,113,717.00	336,289.00	81,222,385.00
2002	124,570	31,849	4,927	36,776	273,856	54,771,300.00	49,675.0	33,372,136.00	323,531.00	88,143,436.00
2003	124,570	31,849	4,927	36,776	301,855	141,073,500.00	49,270.0	34,489,000.00	351,125.00	175,562,500.00
2004	122,514	32,172	4,947	37,119	312,040	147,743,000.00	50,470.0	40,376,000.00	362,510.00	188,119,000.00
2005	133,197	32,172	7,190	39,362	320,566	256,452,800.00	54,969.0	82,452,930.00	375,535.00	338,905,730.00
2006	156,544	44,362	7,190	51,552	292,519	248,640,903.50	48,590.5	37,077,636.79	341,109.20	285,718,540.29
2007	163,037	44,362	7,342	51,704	284,348	252,525,197.95	43,459.6	39,210,207.20	327,807.50	291,735,405.15
2008	170,038	44,832	7,342	52,174	303,936	194,725,415.72	46,375.5	40,563,641.20	350,311.40	235,289,056.92

Chanzo: Idara ya Uvuvi

- Takwimu hazikupatikana

MAUZO YA MAZAO YA UVUVI NCHI ZA NJE (2005-2007)

Jedwali Na. 51

Mazao	2006			2007			2008		
	Thamani		Uzito	Thamani		Uzito	Thamani		
	TSh.	US \$	Kg	TSh.	US \$	Kg	TSh.	US \$	
Kamba	1,931,488,469.0	1,556,731.5	305,275.8	1,881,259,276.1	1,580,600.4				
Kamba koche baridi	793,812,278.7	600,318.7	51,842.6	830,852,002.7	649,730.5	91,392.0	663,246.0	794,917,714.2	
Kamba koche hai	518,022,993.7	413,922.8	22,052.0	440,706,290.6	370,156.2	90.0	3,147,323.0	2,700.0	
Mkia wa Kamba koche	9,173,030.4	7,330.8	3,567.5	70,569,832.0	48,836.1	29,481.6	531,252,087.2	434,900.6	
Kaa hai	721,317,977.8	584,396.0	74,068.0	556,046,935.8	460,438.0	130,150.0	970,817,144.3	812,010.0	
Kaa barafu	9,688,492.2	7,824.0	35,100.0	143,731,976.2	110,959.9	38,050.4	612,853,089.5	519,142.8	
Kayabo	89,205,011.7	71,510.2	9,600.0	25,991,100.0	20,910.0	94,364.0	246,547,559.8	166,995.7	
Pweza	6,402,969,554.2	5,221,858.0	1,595,737.0	7,823,260,307.2	6,369,364.0	51,912.0	1,265,569,448.3	1,064,067.8	
Ngisi (squids)	460,939,961.5	370,151.7	54,676.0	211,791,359.7	175,481.4	15,210.0	59,497,061.1	49,118.0	
Makombe	82,011,406.7	66,320.6	213,929.0	154,485,971.5	126,446.3	331,977.0	122,827,900.8	105,993.7	
Mapezi ya Sangara	566,042,523.4	441,032.4	388,380.0	160,868,340.0	128,897.2	387,906.0	498,020,025.0	409,652.5	
Samaki wa Barafu	73,276,510,304.0	59,354,796.8	18,806,455.0	79,227,427,108.6	64,234,127.1	
Samaki wakavu	1,087,429,808.1	892,480.3	222,762.5	475,550,851.4	383,099.3	109,217.7	438,818,809.8	179,483.7	
Frozen chest	362,235,362.5	294,481.6	656,679.0	309,649,712.8	223,213.6	638,136.0	339,240,743.9	283,077.0	
Frozen H&G	5,292,539,300.5	4,305,624.2	799,360.0	3,400,918,320.8	2,786,376.8	16,995.0	62,668,365.4	53,211.8	
Ngozi ya Samaki	8,515,330.6	6,995.8	215,444.0	104,389,449.2	83,986.8	52,836.0	3,753,001.8	62,008.0	
Minofu ya Samaki	403,087,758.3	161,467.8	497,588.0	237,986,617.2	190,503.4	18,110,009.0	97,808,348,123.3	83,751,334.3	
Dagaa wakavu	2,149,960,602.0	1,697,427.7	5,868,585.6	5,117,098,641.1	4,309,613.0	9,991,275.3	9,207,902,985.9	7,828,705.0	
Minofu ya Sangara	70,019,112,250.7	56,283,923.9	24,001,066.8	102,033,115,430.9	82,843,100.7	13,124,329.2	67,608,219,164.9	56,839,820.9	
Mataya ya Sangara	129,413.0	82,526,354.0	64,587.0	1,813,342.0	219,479,724.4	186,543.3	
Vipande vya Sangara	122,859,272.2	101,714.2	29,616.0	9,336,576.0	7,404.0	136,982.0	89,634,583.0	33,648.5	
Matumbo ya Sangara	4,113,892,562.4	4,254,264.7	1,606,592.8	8,546,194,603.2	6,941,700.0	1,416,296.0	7,992,408,211.5	7,228,395.5	
Chakula cha Sangara	476,705,311.8	382,107.0	1,759,247.0	650,630,412.5	548,509.9	1,551,425.0	364,605,116.6	316,415.0	
Frozen Octopus/Lobsters/tails	47,753.0	254,910,224.3	219,512.9	1,677,983.0	8,606,861,247.9	7,290,475.1	
Mwani	170,393,900.0	136,000.0	400,000.0	228,353,080.0	200,000.0	331,977.0	122,827,900.8	105,993.7	
Jumla ndogo	169,382,094,092.1	137,460,112.5	57,794,790.6	212,977,650,773.6	173,077,554.3	50,141,336.2	197,175,962,864.0	962,641,407.0	
Samaki wa Mapambo (idadi)	145,914,193.9	116,697.9	26,225.0	233,608,064.6	195,115.5	33,066.0	240,106,146.0	192,055.4	
Samaki hai (idadi)	
Makombe (idadi)	
Jumla Kubwa	169,528,008,286.0	137,576,810.4	57,821,015.6	213,211,258,838.2	173,272,669.8	50,174,402.2	197,416,069,010.0	962,833,462.4	

Chanzo: Idara ya Uvuvi

-- Takwimu hazikupatikana

Dagaa Wakavu wanajumuisha Dagaa wa L. Victoria, L. Nyasa & L. Tanganyika

Samaki wa mapambo wanajumuisha wa L Tanganyika & L Nyasa

MUHTASARI WA MAUZO YA MAZAO YA UVUVI NCHI ZA NJE - 1996-2008

JEDWALI 51A

Mwaka	Uzito Kg	Thamani		Ushuru T.sh
		T.sh	US \$	
1996	25,544,863.0	24,837,660,718.5	61,782,880.1	1,513,450,669.0
1997	32,098,151.0	41,879,810,576.2	70,165,111.2	2,512,741,838.5
1998	46,660,954.0	54,836,980,435.0	83,523,090.0	3,290,218,972.2
1999	28,928,780.8	44,712,630,055.1	61,789,857.7	2,687,065,028.7
2000	41,725,215.8	51,173,638,115.5	64,535,114.8	3,071,388,241.3
2001	41,640,238.9	82,999,691,956.1	95,451,374.6	5,244,333,672.0
2002	32,953,787.4	88,940,963,071.8	94,244,093.3	4,981,373,636.9
2003	42,352,738.1	132,862,401,373.8	129,606,515.4	7,789,955,962.7
2004	46,026,817.4	112,922,686,607.3	112,761,195.1	7,190,356,743.1
2005	57,310,093.7	162,619,492,949.1	141,597,362.2	9,142,768,083.8
2006	44,495,623.4	170,184,661,003.1	138,120,145.1	6,236,615,179.2
2007	57,795,513.6	213,211,258,838.2	173,272,670.4	7,589,576,913.9
2008	51,426,207.7	205,054,092,452.9	174,409,214.4	6,629,846,700.1
JUMLA	548,958,984.7	1,386,235,968,152.6	1,401,258,624.4	67,879,691,641.4

Chanzo: Idara ya Uvuvi

MWELEKEO WA MAUZO YA SANGARA NJE YA NCHI -1996-2008

JEDWALI 51B

Mwaka	Uzito Kg	Thamani		Ushuru T.sh
		T.sh	US \$	
1996	20,296,124.4	19,338,404,278.7	52,277,681.3	1,185,728,961.9
1997	23,075,904.6	33,125,889,871.5	54,821,414.1	1,987,549,609.2
1998	36,386,241.0	43,258,023,811.9	65,727,795.0	2,595,481,431.8
1999	23,757,461.9	37,554,505,909.0	51,992,752.5	2,257,832,543.0
2000	30,831,841.0	36,401,237,005.8	45,903,212.8	2,184,070,656.4
2001	31,385,651.5	67,179,279,502.2	77,212,250.7	4,022,462,279.7
2002	24,888,811.0	72,028,087,135.2	76,314,520.4	-
2003	31,560,981.4	103,854,517,039.8	102,374,745.7	6,122,922,418.2
2004	30,312,898.3	82,356,866,789.0	76,261,406.4	5,171,324,343.0
2005	53,675,473.7	148,785,948,008.6	129,184,492.6	8,419,301,970.4
2006	39,472,977.7	156,160,190,326.6	126,829,665.7	5,491,786,878.8
2007	50,078,575.6	195,242,463,549.7	158,422,058.5	6,660,034,977.0
2008	38,721,422.2	180,366,779,818.2	153,740,732.3	5,412,912,979.2
JUMLA	434,444,364.2	1,175,652,193,046.1	1,171,062,727.9	51,511,409,048.6

Chanzo: Idara ya Uvuvi

IDADI YA WATALII, SIKU ZAO HOTELINI NA MAKADIRIO YA FEDHA ZA KIGENI ZILIZOPATIKANA

Jedwali Na.52

MAELEZO	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Idadi ya Watalii (000)	502	525	575	576	582	613	644	719	765
Siku za kulala hotelini, Jumla (000)	3837	5549	8430	9600	9625	10630	11792	12748	11390
Watanzania	2160	2917	3971	4100	4100	4500	4837	5350	4061
Wageni	1677	2632	4459	5500	5525	6130	6955	7398	7329
Safari za wageni katika mbuga za wanyama	778	880	1029	1031	1032	1083	1150	1214	1292
Mapato, Fedha za kigeni (US \$ Milioni)	739	725	730	731	746	823	862	1198	1354

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu, Wizara ya Maliasili na Utalii

IDADI YA WATALII WALIOINGIA NCHINI NA KIASI CHA FEDHA ZILIZOPATIKANA (1995-2008)

Jedwali Na. 53

Mwaka	Idadi ya Watalii	Ongezeko kwa Mwaka (%)	Mapato (US \$) Milioni	Ongezeko kwa Mwaka (%)
1995	293834	12.3	258.14	34.4
1996	326192	11.0	322.00	24.7
1997	360000	10.4	392.41	21.9
1998	482331	34.0	570.00	45.3
1999	628188	30.2	733.30	28.6
2000	501668	-20.1	739.10	0.8
2001	525122	4.7	725.00	-1.9
2002	575000	9.5	730.00	0.7
2003	576000	0.2	731.00	0.1
2004	582000	1.0	746.08	2.1
2005	612754	5.3	823.1	10.3
2006	644124	5.1	950.0	15.4
2007	719031	11.6	1198.0	26.1
2008	965000	34.2	1354.0	13.0

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii

MWENENDO WA BIASHARA YA UTALII NCHINI TANZANIA 2000-2008

Jedwali Na. 55

	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jumla wa watalii	Idadi	501669	525122	575000	576000	582000	613000	644000	719000	765000
Idadi ya watalii hotelini	Idadi	479652	501081	550000	522000	553000	590000	605000	673722	715000
Mapato	US \$ milioni	739.1	725.0	730.0	731.0	746.0	823.0	950.0	1037.0	1354.0
Wastani wa mapato kwa mtalii mmoja	US \$	1473.2	1168.9	1270.0	1269.0	1282.0	1342.0	1475.2	1666.0	1700.0
Wastani wa siku za kukaa watalii hotelini, kwa safari moja	Siku	8.0	8.0	10	10	11	12	125	217	235
Wastani wa matumizi ya fedha ya mtalii mmoja kwa siku	US \$	184.2	172.6	127.0	127.0	128.0	140.0	12.0	12.0	12.0
Idadi ya Hotelii	Idadi	326	329	465	469	474	495	503	515	520
Idadi ya vyumba	Idadi	10025	10325	25300	306000	30840	31365	31689	31870	32045
Idadi ya Vitanda	Idadi	17303	18284	45500	55500	55932	56562	56781	56995	57205
Idadi ya siku za kulala watalii hotelini	Idadi	1888000	5549000	8430000	9600000	9625000	10587000	11792000	12748	13768
Wastani wa ujazaji wa nafasi katika vyumba hotelini kwa mwaka	%	54	59	51	47	47	48	48	48	49
Idadi ya waajiriwa katika sekta ya utalii	Idadi	156050	156500	160200	160500	198050	199000	199300	250000	250500

Chanzo: Wizara ya Maliasili na Utalii (Idara ya Utalii) na Ofisi ya Taifa ya Takwimu

IDADI YA WAGENI WALIOTEMBELEA VITUO VYA UTALII

Jedwali Na. 55B

Kituo/Mwaka	2000/2001		2001/2002		2002/2003		2003/2004		2004/2005		2005/2006		2006/2007	
	Kutoka Ndani	kutoka Nje	Kutoka Ndani	kutoka Nje	Kutoka Ndani	kutoka Nje	Kutoka Ndani	kutoka Nje	Kutoka Ndani	kutoka Nje	Kutoka Ndani	kutoka Nje	Kutoka Ndani	kutoka Nje
Olduvai Gorge	1520	51250	1732	52400	107	39835	2616	50619	3418	32227	1037	59058	860	54428
(Makumbusho ya Mwalimu)	310	0	537	0	853	8	684	0	1039	0	0	0	0	0
Isimila	633	570	933	457	849	588	1799	681	993	890	2431	1148	667	619
Kalenga	443	42	637	94	551	158	548	122	571	64	1130	211	491	228
Ngome Kongwe - Baganza	1268	108	2630	192	6969	562	8903	759	0	0	0	0	73	119
Kaole	3089	119	6684	342	6437	442	2003	155	3674	153	11355	552	18983	1336
Kolo - Kondo	283	85	286	123	120	122	105	148	334	227	0	0	202	217
Amboni	680	320	710	400	5281	391	6004	453	5110	391	7174	421	5010	276
Tongoni	80	52	102	70	0	0	0	0	70	28	284	98	218	93
Kwihara - Tabora	154	99	246	73	172	60	180	108	0	0	266	60	254	139
Mbozi - Kimondo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1991	387
Caravan Serai	0	0	0	0	0	0	0	0	1267	102	4937	309	10170	1003
Kunduchi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	109	30	301	24
Engaruka	1	25	16	203	72	137	8	45	19	321	84	181	264	466
Kilwa Kisiwani	301	0	444	0	548	791	546	0	0	0	0	0	233	1206
Ujiji	1094	914	0	0	1258	847	847	391	1579	990	1134	700	2212	600
Jumla	9856	53584	14957	54354	23217	43941	24243	53481	18074	35393	29941	62768	41929	61141

Chanzo: Idara ya Mambo ya Kale,

SURA YA 13

MADINI

Kiwango cha Ukuaji

245. Mwaka 2008, kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe kilikuwa asilimia 2.5 ikilinganishwa na asilimia 10.7 mwaka 2007. Upungufu huo ulitokana na mabadiliko ya uongozi na umiliki katika mgodi wa almasi wa Williamson Mwadui. Uongozi huo mpya ulisimamisha shughuli za uzalishaji na usafirishaji wa almasi nje. Pia uzalishaji wa dhahabu ulipungua katika mgodi wa dhahabu wa Geita ambao ndio mkubwa kuliko yote nchini kufuatia kuharibika kwa sehemu ya miundombinu ya uchimbaji katika mgodi huo. Hali kadhalika, uzalishaji wa dhahabu katika migodi ya North Mara na Bulyanhulu ulishuka. Mchango wa shughuli ndogo za kiuchumi za madini na uchimbaji mawe ulikuwa asilimia 3.4 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 3.5 mwaka 2007.

Utafutaji Madini

246. Mwaka 2008, leseni 4,980 za utafutaji na uchimbaji wa madini nchini zilitolewa ikilinganishwa na lessen 2,723 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 82.8. Kati ya hizo, leseni 1,393 zilikuwa za utafutaji na leseni 3,587 za uchimbaji madini.

Uchimbaji na Uuzaji Madini

Almasi

247. Mwaka 2008, karati za almasi 235,654 zilizalishwa ikilinganishwa na karati 282,786 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 20. Upungufu huo ulitokana na mabadiliko ya uongozi na umiliki katika mgodi wa almasi wa Williamson Mwadui. Kampuni ya De Beers ambayo ilikuwa na hisa katika mgodi huo iliuzua hisa zake zote kwa kampuni ya Petra Diamonds Limited ya Afrika Kusini. Mabadiliko ya uongozi yalisababisha kushuka kwa uzalishaji na kusimamisha usafirishaji wa almasi nje ya nchi toka mwezi Septemba hadi Desemba, 2008. Thamani ya mauzo ya almasi nje ya nchi ilikuwa Dola za Kimarekani 22.4 milioni ikilinganishwa na Dola za Kimarekani 28.9 milioni mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 29.

Dhahabu

248. Mwaka 2008, uzalishaji wa dhahabu ulikuwa kilo 36,477 ikilinganishwa na kilo 40,193 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 10.2. Upungufu huo ulitokana na kushuka kwa uzalishaji wa dhahabu katika migodi ya Geita, North Mara na Bulyanhulu. Mgori wa Geita ambao ndio mkubwa nchini uzalishaji wake ulishuka kutokana na kuharibika kwa sehemu ya miundombinu ya mgori na kushuka kwa daraja la mashapo (mineral content) ya dhahabu kutoka gramu 2.5 kwa tani hadi 1.8g/t. Thamani ya mauzo ya dhahabu nje ilikuwa dola za Kimarekani milioni 932.4 ikilinganishwa na dola milioni 788.2 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 18.3. Pamoja na kiasi cha dhahabu kilichouzwa nje kupungua, kupanda kwa bei ya dhahabu katika soko la dunia kulichangia kuongezeka kwa mapato yatokanayo na mauzo ya dhahabu nje. Wastani wa bei ya dhahabu katika soko la dunia ulipanda hadi dola za Kimarekani 902.09 mwaka 2008 kutoka dola 689.46 kwa wakia moja mwaka 2007.

Vito vya thamani

249. Mwaka 2008, uzalishaji wa vito vya thamani ulikuwa kilo 1,858,119 ikilinganishwa na kilo 1,286,297 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 30.8. Mauzo ya vito vya thamani nje yalikuwa dola za Kimarekani milioni 49.8 ikilinganishwa na dola milioni 35.6 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 28.5. Ongezeko hili lilichangiwa na uzalishaji wa vito vya *Tanzanite* vyenye ubora na hivyo kufanya thamani yake kuwa kubwa.

Makaa ya Mawe

250. Mwaka 2008, uzalishaji wa makaa ya mawe ulikuwa tani 15,242 ikilinganishwa na tani 27,198 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 78.4. Upungufu huo ulisababishwa na uchakavu wa mashine na mitambo na mgomo wa wafanyakazi katika mgori wa Kiwira. Aidha, kampuni ya Upendo Group Ltd iliyoko mkoani Rukwa ilisitisha uzalishaji kutokana na kukosa soko.

Thamani ya Mauzo ya Madini

251. Thamani ya mauzo ya madini nje ilikuwa dola za Kimarekani 995.5 milioni ikilinganishwa na dola 848.7 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 17.3. Hii ilitokana na kupanda kwa bei ya dhahabu katika soko la dunia.

UCHIMBAJI WA MADINI: KIASI KILICHOPATIKANA

Jedwali Na.56

MADINI	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Almasi	Carat	354388	254271	239761	236582	303920	219639	272204	282786	221296
Dhahabu	Kg	15060	30088	43320	48018	48176	52236	39750	40193	32308
Gemstones	Kg	150800	96866	195842	1531547	1613848	1936618	2493133	1286297	1858107
Chumvi	Tani	70000	65000	71200	58978	57062	135410	34798	35224	25896
Phosphate	Tani	5100	4000	1182	3738	6570	7096	2881	8261	28684
Limestone	000 Tani	1500	2269	2857	1206	1391	2780	1608	1322	1281
Tin Ore	Tani	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gypsum	Tani	60000	72000	73000	33232	59231	63377	32798	2730	55730
Makaa ya mawe	Tani	79184	77789	79210	54610	65041	74800	17940	27198	15242
Pozolana	Tani	57014	41468	52000	105910	152679	163499	129295	184070	78269
Kaolin	Tani	-	-	-	-	-	-	-	1020	13926
Madini ya fedha	Kg	-	6861	7669	7986	13216	12891	14906	12381	9835
Shaba	Pound	-	5832158	9309812	8191035	9348181	7632959	7241639	7222390	6288503
Bauxite	Tani	-	-	-	-	-	1640	5373	5003	20601

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini, Idara ya Madini

- Takwimu hazikupatikana

Carat = 0.205 gm

MADINI YALIYOUZWA NCHI ZA NJE 2000 - 2008

Jedwali Na. 57

Aina ya madini	Kipimo	Kiasi kilichouzwa						Thamani ('000 US \$)					
		2003	2004	2005*	2006*	2007*	2008**	2003	2004	2005*	2006*	2007*	2008**
Almasi (Rough)	'000 Carats	237	303	220	272	282	221	31860	33680	25350	25913	28913	2238
Almasi (iliyokatwa)	'000 Carats	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Almasi (Construct goods)	'000 Carats	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dhahabu	'000 Gramu	48046	48047	52172	39750	40095	32265	504140	596620	643640	772059	888873	931330
Mawe ya thamani	'000 Gramu	1531547	1613848	1936618	2493211	1286297	1858107	19050	26890	40530	10256	35582	49850
Chumvi	Tani	16978	26233	16963	18226	17965	13523	1320	2050	1630	1998	2174	2380
Phosphate	Tani	1322	6200	6613	2881	8261	2684	60	510	638	275	715	280
Bati	Tani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jasi	Tani	-	-	2400	5650	2500	2025	-	-	50	28	74	650
Grafiti	Tani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fedha	000Grams	8	13216	12891	14906	12381	9835	1320	2950	2990	5540	5317	6680
Shaba	0001b	7259	9348	7633	7242	7222	6288	7330	12170	12620	19896	21063	21063
Madini ya viwandani	Tani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bauxite	Tani	-	-	1850	5373	5003	20601	-	-	30	51	571	480
Jumla ('000 US \$)								565080	674870	727448	835965	982711	1014471

Chanzo: Wizara ya Nishati na Madini, Idara ya Madini

- Takwimu hazikupatikana
- * Takwimu zimerekebishwa
- ** Takwimu za awali

SURA YA 14

VIWANDA NA BIASHARA

Kiwango cha Ukuaji

252. Kiwango cha ukuaji wa shughuli za kiuchumi za uzalishaji bidhaa viwandani kilikuwa asilimia 9.9 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 8.7 mwaka 2007. Ukuaji huu ulitokana hasa na kuongezeka kwa uzalishaji wa bidhaa viwandani hususan bidhaa za chakula na maziwa, kemikali na uchapishaji; na kuongezeka kwa uzalishaji wa bidhaa zilizouzwa nje. Mchango uzalishaji viwandani katika Pato la Taifa uliongezeka hadi asilimia 9.4, ikilinganishwa na asilimia 9.2 mwaka 2007.

Viwanda Vidogo

253. Mwaka 2008, uhamasishaji na uenezaji wa teknolojia mpya 19 kwa viwanda vidogo ulifanyika. Hii iliwezesha utengenezaji wa mashine 118 na vipuri 1,780. Kati ya teknolojia mpya zilizosambazwa kwa wamiliki wa viwanda vidogo ni pamoja na: usindikaji wa vyakula; upunguzaji wa matumizi ya miti na mazao yake kama nishati; ufungashaji wa vyakula vilivyosindikwa; utengenezaji wa vifaa vya ujenzi hasa matofali; utengenezaji wa chokaa na chaki; ukamuaji wa mafuta ya kula kutoka katika michikichi; na utengenezaji wa sabuni na usindikaji wa ngozi.

254. Mwaka 2008, jumla ya wajasiriamali 6,139 walipatiwa huduma za ushauri zinazohusiana na uendelezaji wa biashara na shughuli za uzalishaji. Vile vile, wajasiriamali 770 walipata mafunzo katika maeneo yafuatayo: ya usindikaji wa ngozi, chaki, ubanguaji korosho, vyakula vya mifugo, mianzi, ufinyanzi, kuhifadhi na kusindika vyakula. Kati yao, wajasiriamali 373 walipata mafunzo ya usindikaji wa vyakula na 178 usindikaji wa ngozi. Mafunzo ya usindikaji ngozi yalifanyika katika mikoa ya: Mara, Mwanza, Shinyanga, Tabora, Singida, Manyara, Arusha, Kagera na Morogoro. Aidha, mwaka 2008, maonyesho sita ya bidhaa za wajasiriamali yalifanyika na kuwashirikisha wajasiriamali 1,269 kuuza bidhaa zenye thamani ya sh. 528 milioni. Vile vile, wajasiriamali 1,854

walipata mikopo yenye thamani ya sh. 1.2 bilioni ambayo ilitoa fursa za upatikanaji wa ajira mpya 3,669.

Gharama za Uzalishaji

255. Mwaka 2008, gharama za uzalishaji katika sekta ya viwanda zilikuwa sh. 1,747,229 milioni ikilinganishwa na sh.1,712,247 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 2.0. Ongezeko hilo lilisababishwa na kuongezeka kwa gharama za uzalishaji hasa mafuta.

Uzalishaji katika baadhi ya Viwanda Nchini

256. Mwaka 2008, uzalishaji kwa baadhi ya viwanda ulipungua. Upungufu huu ulisababishwa na kuendelea kuongezeka kwa gharama za uzalishaji na kusimamishwa kwa uzalishaji wa viwanda vya chuma, nguo na ngozi.

257. Uzalishaji wa bati ulipungua kutoka tani 36,492 mwaka 2007 hadi tani 31,743 mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 13. Uzalishaji wa chuma na bidhaa za chuma ulipungua kutoka tani 52,163 mwaka 2007 hadi tani 39,969 mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 23.4. Uzalishaji wa kamba za katani ulipungua kutoka tani 7,012 mwaka 2007 hadi tani 7,783 mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 11. Hata hivyo, uzalishaji wa saruji uliongezeka kutoka tani milioni 1,630 mwaka 2007 hadi tani milioni 1,756 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 7.7.

258. Uzalishaji wa unga wa ngano ulipungua kutoka tani 406,336 mwaka 2007 hadi tani 287,925 mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 29.1. Hata hivyo, uzalishaji wa biskuti na tambu uliongezeka kutoka tani 11,273 mwaka 2007 hadi tani 15,435 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 36.9.

259. Uzalishaji wa bia ulipungua kutoka lita za ujazo 310,194 milioni mwaka 2007 hadi lita 291,178 milioni mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 34.6. Uzalishaji wa kibuku ulipungua kutoka lita 10,320 milioni mwaka 2007 hadi lita 10,235 milioni mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 0.8. Uzalishaji wa konyagi ulipungua kutoka lita 5,622 milioni mwaka 2007 hadi lita 4,049 milioni mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 28. Hata hivyo, uzalishaji wa sigara

uliongezeka kutoka 5,821 milioni mwaka 2007 hadi 6,101 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 4.8.

Biashara ya Ndani

260. Mwaka 2008, shughuli za kiuchumi za Biashara ambazo hujumuisha Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo, zilikuwa kwa asilimia 10.0 kutoka asilimia 9.8 mwaka 2007. Mchango wa Uuzaji wa Jumla, Reja reja na Matengenezo ulikuwa asilimia 14.1 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 13.8 mwaka 2007.

Maonyesho ya Biashara ya Kimataifa

261. Mwaka 2008, jumla ya washiriki 1,930 walishiriki katika maonyesho ya biashara katika viwanja vya Mwl. J. K. Nyerere, Dar es salaam ikilinganishwa na washiriki 1,866 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 3.4. Mauzo ya bidhaa katika maonyesho hayo yalikuwa sh. 24.8 bilioni mwaka 2008 ikilinganishwa na sh. 27.2 bilioni mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 9.7. Upungufu huo ulitokana na washiriki kutumia maonyesho ya biashara kutangaza bidhaa zao badala ya mauzo na kujenga ubia na wafanyabiashara wa ndani. Mchanganuo wa ushiriki katika mwaka 2008 unaonesha kuwa nchi zilizoshiriki ni 27; makampuni kutoka nje yalikuwa 328; na washiriki wa ndani walikuwa 1,602. Aidha, wawakilishi 15 wa kiserikali toka nje walishiriki.

262. Ahadi za mauzo ya bidhaa nje zenye thamani ya dola za Kimarekani 199.8 zilitolewa ikilinganishwa na dola 197.3 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 1.3. Ongezeko hili lilitokana na kuongezeka ubora wa bidhaa zinazozalishwa na makampuni yaliyoshiriki. Manunuzi katika maonyesho hayo yalikuwa dola za Kimarekani 135.1 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 140 milioni mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 3.5. Upungufu huo ulitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa malighafi za ndani na teknolojia ya uzalishaji.

MATUMIZI YA SARUJI NCHINI

Jedwali Na. 58

Mwaka	Kutoka Nje	Uuzaji nje	Utengenezaji	Tani	
				Tani	Badiliko%
1974	64613	30	296400	360983	6.20
1975	57043	0	266000	323043	-10.5
1976	58460	1861	243639	300238	-7.1
1977	54785	4139	246500	297146	-1.0
1978	73242	22714	250065	300593	1.2
1979	48375	7976	298891	339290	12.9
1980	30555	11110	305811	325256	-4.1
1981	49325	7751	389953	431527	32.7
1982	27541	16010	333531	345062	-20.0
1983	42428	20639	246919	268708	-22.1
1984	16895	18974	368644	366565	36.4
1985	111341	16424	375957	470874	28.5
1986	42028	6558	434898	470368	-0.1
1987	1383	11146	498261	488498	3.9
1988	9076	65765	590927	534238	9.4
1989	2145	29035	594791	567901	6.3
1990	2544	131469	663900	534975	-5.8
1991	2800	67766	1022580	957614	79.0
1992	3080	63065	677388	617403	-35.5
1993	3600	102282	748850	650168	5.3
1994	3160	53706	686200	617272	-5.1
1995	4000	72092	739156	671064	8.7
1996	1309	104811	725755	622253	-7.3
1997	2804	100165	621159	523798	-15.8
1998	14388	50718	777620	741290	41.5
1999	11418	29097	832602	814923	9.9
2000	7281	30497	833092	809882	-0.6
2001	56395	53517	900430	903308	11.5
2002	149079	37203	1026082	1137958	26.0
2003	166446	34396	1186434	1318484	15.9
2004	125007	37655	1280851	1368203	3.8
2005	120200	40430	1375222	1454992	6.3
2006	92711	98	1421460	1514073	4.1
2007	101827	52170	1629890	1679547	10.9
2008	356468	99688	1755862	2012642	19.8

Chanzo: Ofisi ya Taifa Takwimu

UZALISHAJI WA BAADHI YA BIDHAA VIWANDANI

Jedwali Na.59

Aina ya Bidhaa	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Badiliko(%) 2007-2008
Biskuti & tamba	Tani	891	1215	2284	5906	10214	10912	10565	11273	15435	36.9%
Unga wa ngano	Tani	162634	180098	219118	355616	338076	368019	434160	406336	287925	-29.1%
Konyagi	000 Lita	2214	2287	2937	3670	4105	4489	5365	5622	4049	-28.0%
Bia	000 Lita	183003	175649	175870	194100	202628	216604	299036	310194	291178	-6.1%
Chibuku	000 Lita	17041	18750	19400	14825	10119	11106	11559	10320	10235	-0.8%
Sigara	Milioni	3745	3491	3778	3920	4219	4445	5095	5821	6101	4.8%
Nguo	000 M ²	73566	84325	106305	116714	111637	99134	146600	139000	140531	1.1%
Kamba za katani	Tani	3900	4547	5901	6839	5161	5943	5854	7012	7783	11.0%
Nyavu za uvuvi	Tani	42	57	30	41	260	274	119	156	-	-
Mazulia	000 M ²	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tabaka za mbao	M ²	568	450	304	32609	40248	37941	44310	45147	44547	-1.3%
Dawa za pareto	Tani	44	71	36	16	23	25	33	33	73	121.2%
Mbolea	Tani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rangi	000 Lita	7085	9034	13564	16842	16621	16222	18402	17451	24857	42.4%
Bidhaa za petrol	000 Tani	177	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saruji	000 Tani	833	900	1026	1186	1281	1366	1422	1630	1756	7.7%
Chuma	Tani	11182	16340	25418	38794	41710	41299	44482	52163	39969	-23.4%
Bati	Tani	25046	25937	31742	31018	29573	29737	29898	36492	31743	-13.0%
Aluminium	Tani	133	137	141	199	171	183	105	110	105	-4.5%
Radio	000 namba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Betri	Milioni	44	39	42	43	74	81	82	75	53	-29.3%

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

- Hakuna uzalishaji

** Takwimu Zimerekebishwa

VIWANDA- IDADI YA WATU WALIOAJIRIWA

Jedwali Na. 60

ISIC (Rev 3)	Shughuli	Waliojiriwa				Wengine				Jumla			
		2005*	2006**	2007**	2008**	2005**	2006**	2007**	2008**	2005**	2006**	2007**	2008**
151-4	Vyakula	43257	43690	44127	44564	270	273	276	278	43527	43962	44402	44842
155	Vinywaji	4043	4083	4124	4165	26	26	27	27	4069	4110	4151	4192
160	Tumbaku na Sigara	6854	6923	6992	7061	0	0	0	0	6854	6923	6992	7061
171-2,	Ufumaji na Ushonaji	10022	10122	10223	10325	51	52	52	53	10073	10174	10276	10377
191	Ngozi, bidhaa za ngozi	20	20	20	21	2	2	2	2	22	22	22	23
192	Viatu	1146	1157	1169	1181	6	6	6	6	1152	1164	1175	1187
201-202	Mbao, Bidhaa za Mbao	2541	2566	2592	2618	76	77	78	78	2617	2643	2670	2696
210-221- 222	Karatasi, Uchapishaji	4290	4333	4376	4420	117	118	120	121	4407	4451	4496	4540
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	4815	4863	4912	4960	42	42	43	43	4857	4906	4955	5004
251	Bidhaa za mpira	514	519	524	530	1	1	1	1	515	520	525	531
252	Bidhaa za Plastiki	2243	2265	2288	2311	17	17	17	18	2260	2283	2305	2328
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo	1688	1705	1722	1739	15	15	15	15	1703	1720	1737	1754
271-369	Nyinginezo	7025	7095	7166	7237	235	237	240	242	7260	7333	7406	7480
	Jumla	88458	89343	90236	91130	858	867	876	885	89316	90210	91112	92015

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Takwimu za awali

** Takwimu za makadirio

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: 1. Shughuli zilizoainishwa hapo juu ni zile zilizochangia angalau asilimia moja (1%) ya ongezeko la dhamani (Value Added) katika utafiti wa mwaka 1999 na 2000

2. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"

3. Takwimu za 2001 - 2002 zimerekebishwa kutokana na utafiti

4. Takwimu za 2003 - 2004 zimekadiriwa kwa takwimu za mwaka 2001 na 2002

VIWANDA: GHARAMA ZA KAZI

Jedwali Na. 61

(Sh.milioni)

ISIC (Rev 3)	Shughuli	Mishahara				Malipo Mengine				Jumla			
		2005*	2006**	2007**	2008**	2005*	2006**	2007**	2008**	2005*	2006**	2007**	2008**
151-4	Vyakula	62007	62627	62871	63500	10925	11034	11526	11637	72932	73661	74398	75137
155	Vinywaji	29217	29509	29663	29960	9048	9138	9371	9461	38265	38647	39034	39421
160	Tumbaku na Sigara	18801	18989	19072	19263	1992	2012	2139	2160	20793	21001	21211	21423
171-2, 181	Ufumaji na Ushonaji	11169	11280	11297	11410	1500	1515	1626	1642	12669	12795	12923	13052
191	Ngozi, Bidhaa za ngozi	5	5	5	5	1	1	1	1	6	6	6	6
192	Viatu	748	755	758	765	110	111	117	118	858	866	875	884
201- 202	Mbao, Bidhaa za Mbao	4982	5032	5060	5111	374	378	403	407	5356	5409	5463	5518
210-221-222	Karatasi, Uchapishaji	26491	26756	26933	27202	4381	4425	4560	4604	30872	31181	31493	31806
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	6203	6266	6297	6360	1603	1619	1666	1682	7806	7884	7963	8042
251	Bidhaa za Mpira	657	663	668	674	286	289	294	297	943	952	962	971
252	Bidhaa za Plastiki	2949	2979	2992	3022	304	307	327	330	3253	3286	3318	3352
261-9	Bidhaa za Madini yasiyo Chuma	9291	9384	9401	9495	4873	4922	5048	5096	14164	14306	14449	14591
271-369	Nyinginezo	16757	16925	16970	17139	3412	3446	3605	3640	20169	20371	20575	20779
	Jumla	189277	191170	191987	193907	38809	39197	40683	41075	228085	230366	232670	234982

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Takwimu zimerekebishwa

** Makadirio

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: 1. Shughuli zilizoainishwa hapo juu ni zile zilizochangia angalau asilimia moja (1%) ya ongezeko la dhamani (Value Added) katika utafiti wa mwaka 1999 na 2000

2. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"

3. Takwimu za 2001 - 2002 zimerekebishwa kutokana na utafiti

4. Takwimu za 2003 - 2004 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 2001 na 2002

VIWANDA MUHTASARI WA MATOKEO

Jedwali Na. 62

(Tshs. Million)

ISIC (Rev 3)	Shughuli	Pato				Gharama				Thamani iliyoongezeka(Value added)				Uchakavu wa Mitambo (Depreciation)			
		2005*	2006**	2007**	2008**	2005*	2006**	2007**	2008**	2005*	2006**	2007**	2008**	2005*	2006**	2007**	2008**
151-4	Vyakula	793650	801587	809603	817619	565717	571374	577088	585107	227933	230213	232514	232512	32892	33220	33553	33885
155	Vinywaji	473905	478644	483430	488217	283151	285983	288843	307428	190754	192661	194588	180789	27123	27394	27668	27942
160	Tumbaku na Sigara	196623	198589	200575	202561	134531	135876	137235	138594	62092	62713	63340	63967	16196	16358	16522	16685
171-2, 181	Ufumaji na Ushonaji	124654	125900	127159	128418	62240	62862	63491	64120	62414	63038	63668	64298	5186	5538	5594	5649
191	Ngozi, bidhaa za ngozi	186	188	190	192	125	126	127	128	62	62	63	64	0	0	0	0
192	Viatu	11216	11328	11442	11555	9664	9761	9859	9956	1552	1567	1583	1599	575	581	586	592
201-202	Mbao, Bidhaa za Mbao	22534	22760	22987	23215	18657	18844	19032	19220	3877	3916	3955	3994	659	665	672	679
210-221-222	Karatasi, Uchapishaji	136304	137667	139044	140421	82047	82868	83697	84525	54257	54799	55347	55895	17913	18092	18273	18454
241-2	Utengenezaji wa Kemikali	138159	139540	140936	142331	122195	123417	124651	125886	15963	16123	16284	16446	6408	6472	6537	6602
251	Bidhaa za mpira	7636	7712	7789	7866	4000	4040	4081	4121	3635	3672	3708	3745	514	519	525	530
252	Bidhaa za Plastiki	65326	65979	66639	67299	52251	52773	53301	53829	13075	13206	13338	13470	4922	4971	5021	5070
261-9	Chuma	195379	197332	199306	201279	116588	117754	118931	120109	78791	79579	80374	81170	60363	60967	61577	62186
271-369	Nyinginezo	284548	287394	290267	293141	227341	229614	231910	234206	57208	57780	58357	58935	6668	6734	6802	6869
	Jumla	2450120	2474621	2499367	2524113	1678507	1695292	1712247	1747229	771613	779329	787121	776884	179419	181514	183329	185144

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Takwimu zimerekebishwa

** Takwimu za makisio

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

Maelezo: 1. Shughuli zilizoainishwa hapo juu ni zile zilizochangia angalau asilimia moja (1%) ya ongezeko la dhamani (Value Added) katika utafiti wa mwaka 1999 na 2000

2. Uchambuzi wa Takwimu umetumia "International Standard Industrial Classification Revision 3 (ISIC Rev3)"

3. Takwimu za 2001 - 2002 zimerekebishwa kutokana na utafiti

3. Takwimu za 2003 - 2004 zimekadiriwa kwa kutumia takwimu za mwaka 12001 na 2002

VIWANDA - MUHTASARI WA MATOKEO KIMKOA *

Jedwali Na. 63

Jina la mkoa	Idadi ya Wafanyakazi				Idadi ya Waajiriwa				Mishahara (T. Shs. Milioni)				Thamani iliyoongezeka (Tshs. Milioni)			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2006	2008	2005	2006	2007	2008	2005**	2006	2007	2008
Dodoma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arusha, Manyara	3259	3292	3325	3357	3198	3230	3230	3295	6907	6976	7006	7076	71794	72512	73237	72285
Kilimanjaro	6834	6902	6971	7041	6760	6828	6828	6964	10160	10261	10305	10408	31642	31958	32278	31858
Tanga	8282	8365	8449	8532	8238	8320	8320	8487	10194	10296	10340	10443	20050	20250	20453	20187
Morogoro	10972	11082	11193	11304	10952	11062	11061	11283	22147	22369	22464	22689	49391	49885	50384	49729
Pwani,	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dar es Salaam, Pwani***	27330	27604	27880	28156	26874	27143	27414	27686	78999	79789	80130	80932	407279	411352	415465	410062
Lindi	29	29	30	30	25	25	26	26	21	21	21	21	33	34	34	34
Mtwara	64	65	65	66	60	61	61	62	727	734	738	745	11	11	11	11
Ruvuma	1957	1977	1996	2016	1943	1962	1982	2002	714	721	724	731	1171	1183	1195	1179
Iringa	14924	15073	15224	15375	14913	15062	15213	15363	14397	14541	14603	14749	14926	15076	15226	15028
Mbeya	2782	2810	2838	2866	2759	2787	2814	2842	3716	3753	3769	3807	24805	25053	25304	24975
Singida	20	20	20	21	20	20	20	21	3	3	3	3	0	0	0	0
Tabora	225	227	230	232	217	219	221	224	18691	18878	18959	19148	32365	32688	33015	32586
Rukwa	86	87	88	89	80	81	82	82	19	20	20	20	122	123	125	123
Kigoma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Shinyanga	224	226	229	231	215	217	219	221	2604	2630	2641	2668	30064	30365	30669	30270
Kagera	1800	1818	1836	1854	1741	1758	1776	1794	3542	3577	3593	3628	41874	42293	42716	42160
Mwanza	6826	6894	6963	7032	6774	6842	6910	6979	9079	9170	9209	9302	30596	30902	31211	30805
Mara	3702	3739	3776	3814	3689	3726	3763	3800	7356	7429	7461	7535	15488	15643	15799	15594
Jumla	89316	90210	91112	92015	88458	89343	89941	91130	189277	191170	191987	193907	771613	779329	787121	776884

Chanzo: Ofisi ya Taifa ya Takwimu

* Takwimu zimerekebishwa

** Takwimu za makisio

*** Kuanzia mwaka 2003 takwimu za mkoa wa pwani zimejumuishwa na mkoa wa DSM

Viwanda rasmi vyenye wafanyakazi 10 na zaidi

VIGEZO VYA UFANISI KATIKA SEKTA YA VIWANDA

Jedwali Na. 65

Mwaka	Mchango katika Pato la Taifa % (Bei za 2001)	Ukuaji wa Sekta (Bei za 2001)	Mchango katika Mauzo nje %	Mchango katika Mauzo nje yasiyo Asilia (%)	Ongezeko la mauzo nje ya bidhaa za viwanda (%)
1998	8.37	5.50	6.10	15.40	-
1999	8.47	6.04	5.50	12.40	-15.7%
2000	8.46	4.80	6.50	11.71	44.2%
2001	8.38	4.96	7.23	9.05	29.4%
2002	8.40	7.45	7.40	8.52	17.3%
2003	8.57	9.01	6.79	8.42	27.2%
2004	8.69	9.41	8.28	9.37	31.4%
2005	8.87	9.62	9.31	11.81	41.8%
2006	7.80	8.50	11.24	13.33	25.4%
2007	7.80	8.73	14.50	18.01	57.9%
2008	7.80	9.90	13.60	29.20	113.8%

Chanzo: Wizara ya Fedha na Uchumi

SURA YA 15

UJENZI NA MAENDELEO YA ARDHI

Ujenzi

263. Mwaka 2008, kiwango cha ukuaji wa shughuli za ujenzi kilikuwa asilimia 10.5 ikilinganishwa na asilimia 9.7 mwaka 2007. Ukuaji huu ulichangiwa na kuongezeka kwa ujenzi wa majengo yasio ya kuishi na ya kuishi, barabara na uendelezaji wa ardhi. Aidha, mchango wa shughuli za ujenzi katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 7.7 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 7.8 mwaka 2007.

Mtandao wa Barabara

264. Mtandao wa barabara kuu nchini zilizokuwa na hali nzuri uliongezeka kwa asilimia 11.7 kutoka kilometa 5,286.3 mwaka 2007 hadi kilometa 5,902.2 mwaka 2008. Katika mwaka 2008, kilometa 3,386.2 zilikuwa na hali ya wastani ikilinganishwa na kilometa 3,501.7 mwaka 2007. Aidha, kilometa 641.7 zilikuwa na hali mbaya ikilinganishwa na kilometa 1,178 mwaka 2007, sawa na uboreshaji wa asilimia 45.5

265. Mwaka 2008, barabara za mikoa zenye urefu wa kilometa 10,701.9 zilikuwa na hali nzuri ikilinganishwa na kilometa 8,462.4 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 26.5. Kilometa 6,352.0 zilikuwa na hali ya wastani ikilinganishwa na kilometa 7,131.8 mwaka 2007. Aidha, kilometa 1,936.5 zilikuwa na hali mbaya ikilinganishwa na kilometa 3,363.2 mwaka 2007, sawa na uboreshaji wa asilimia 42.4

Jedwali Na. 15.1: Hali ya Mtandao wa Barabara hadi kufikia Desemba 2008:

Aina ya Barabara	Hali Nzuri km	Hali ya wastani km	Hali Mbaya km	Jumla ya km za aina ya barabara
Barabara Kuu				
Lami	2,832.44	901.02	164.98	3,913.77
Zisizo na Lami	3,069.80	2,485.17	476.73	6,020.56
Jumla ndogo	5,902.24	3,386.19	641.71	9,934.33
Barabara za Mikoa				

Aina ya Barabara	Hali Nzuri km	Hali ya wastani km	Hali Mbaya km	Jumla ya km za aina ya barabara
Lami	293.2	31.93	2.36	327.45
Zisizo na Lami	10,408.67	6,320.10	1,934.14	18,629.94
Jumla ndogo	10,701.87	6,352.03	1,936.49	18,957.39
Jumla Kuu	16,604.11	9,738.22	2,578.2	28,891.72

Chanzo: Wizara ya Miundombinu

Matengenezo ya Barabara na Madaraja

266. Mwaka 2008, utekelezaji wa mpango wa matengenezo ya barabara ulifikia urefu wa kilometa 27,311 na madaraja 1,935 yalitengenezwa. Katika Mwaka 2008, Jumla ya kilometa 11,125 za barabara kuu za lami zilifanyiwa matengenezo ya kawaida ikilinganishwa na kilometa 1,547.5 mwaka 2007. Vilevile, Barabara za mikoa za lami zenye urefu wa kilometa 930.4 na za changarawe zenye urefu wa kilometa 34,914.8 zilifanyiwa matengenezo ya kawaida ikilinganishwa na kilometa 93.4 na 5,062.4 za barabara za mikoa za lami na changarawe mwaka 2007 kwa mtiririko huo.

267. Katika mwaka 2008, matengenezo ya muda maalum yalifanyika katika maeneo yafuatayo: barabara kuu za lami zenye jumla ya kilometa 621 ikilinganishwa na kilometa 33.5 za lami mwaka 2007; barabara za mikoa za lami za jumla ya kilometa 160.3 ikilinganishwa na kilometa 22.9 zilizotengenezwa mwaka 2007; na kilometa 1,448.7 za barabara za mikoa za changarawe ikilinganishwa na kilometa 183.1 mwaka 2007.

268. Mwaka 2008, jumla ya kilometa 30.4 za barabara kuu za lami zilifanyiwa matengenezo ya sehemu korofi ikilinganishwa na kilometa 6.1 mwaka 2007. Aidha, jumla ya kilometa 998.80 za mikoa zilifanyiwa matengenezo ya sehemu korofi ikilinganishwa na kilometa 146 mwaka 2007.

269. Jumla ya madaraja 2,121 ya barabara kuu yalifanyiwa matengenezo ya kinga na marekebisho katika mwaka 2008, ikilinganishwa na madaraja 2,163 mwaka 2007. Vile vile, 162 madaraja ya barabara za mikoa yalifanyiwa

matengenezo ya kinga na marekebisho ikilinganishwa na madaraja 353 mwaka 2007.

Bodi ya Mfuko wa Barabara

270. Mwaka 2008, Bodi ilikusanya jumla ya sh. 223,178.9 milioni kutoka vyanzo mbalimbali ikilinganishwa na sh. 153,725.1 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 47.6 ya makusanyo. Kati ya fedha hizo, sh. 216,473.9 milioni zilitokana na ushuru wa mafuta, sh. 2,673.9 milioni ushuru wa magari ya kigeni, na sh. 4,031.1 milioni zilikuwa ni faini ya kuzidisha uzito. Ongezeko hilo lilitokana na usimamizi mzuri wa makusanyo ya tozo za barabara na marekebisho ya viwango vya tozo ya ushuru wa mafuta. Aidha, jumla ya sh. 234,386.7 milioni ziligawiwa kwa taasisi zinazojuhusisha na ujenzi wa barabara ikilinganishwa na sh. 127,433.3 milioni mwaka 2007.

Jedwali Na. 15.2: Makusanyo na Matumizi ya Bodi ya Barabara (2007 – 2008)

Kipindi	2007	2008	Badiliko (%)
A: Makusanyo			
Ushuru wa Mafuta	146,669.9	216,473.9	47.6%
Ushuru wa Magari ya Kigeni	2,693.3	2,673.9	-0.7%
Faini ya Kuzidisha Uzito	4,361.9	4,031.1	-7.6%
Jumla	153,725.1	223,178.9	45.2%
B: Mgawanyo kwa Taasisi			
TANROADS	79,466.7	146,408.4	84.2%
TAMISEMI	37,891.3	69,718.3	84.0%
Wizara ya Miundombinu	8,829.6	16,267.6	84.2%
Mfuko wa Barabara	1,245.7	1,992.4	59.9%
Jumla	127,433.3	234,386.7	83.9%

Chanzo: Bodi ya Mfuko wa Barabara

Bodi ya Usajili wa Makandarasi

271. Katika mwaka 2008, jumla ya makandarasi wapya 656 walisajiliwa ikilinganishwa na makandarasi 742 mwaka 2007 na hivyo kufanya jumla ya makandarasi waliosajiliwa kufikia 5,125 Desemba 2008. Kati ya hao, makandarasi 185 ni wa kigeni na 4,940 ni wazalendo. Aidha, makandarasi 142 walipandishwa madaraja.

272. Mwaka 2008, Bodi ilisajili miradi 2,361 ya ujenzi ikilinganishwa na miradi 2,084 mwaka 2007. Aidha, Bodi ilifanya ukaguzi wa miradi 1,500 ya ujenzi ili kuhakiki kama taratibu na sherhi za ujenzi zinafuatwa ikilinganishwa na miradi 1,251 mwaka 2007. Kati ya miradi hiyo, asilimia 70.5 ilitimiza sheria na taratibu za ujenzi na asilimia 29.5 ilikuwa na mapungufu. Katika miradi iliyokuwa na mapungufu, asilimia 11.4 haikuzingatia sheria za usalama kazini, asilimia 7 makandarasi walifanya kazi juu ya viwango vya usajili na asilimia 5.4 ilifanywa na makandarasi waliosajiliwa.

Bodi ya Usajili ya Wahandisi

273. Hadi Desemba 2008, wahandisi 8,408 walisajiliwa katika ngazi mbalimbali. Kati yao, wahandisi 7,879 ni wazalendo na 529 wageni. Wahandisi washauri 268 walisajiliwa mwaka 2008, kati yao, 212 walikuwa wazalendo na 56 wageni. Aidha, makampuni ya ushauri wa kihandisi 160 yalisajiliwa. Kati yao, makampuni 118 yalikuwa ya kizalendo na 42 ya kigeni.

Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi

274. Katika mwaka 2008, Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi ilisajili wabunifu majengo 21 na wakadiriaji majenzi 14 ikilinganishwa na wabunifu majengo 16 na wakadiriaji majenzi 13 mwaka 2007, na hivyo kufanya jumla ya wabunifu majengo na wakadiria majenzi kufikia 433 Desemba 2008 ikilinganishwa na wabunifu majengo na wakadiria majenzi 403 Desemba 2007. Wataalamu wenye sifa za kati waliosajiliwa na Bodi walikuwa 26 mwaka 2008 ikilinganishwa na wataalamu 28 mwaka 2007.

275. Katika mwaka 2008, jumla ya majenzi 610 yalifanyiwa ukaguzi katika mikoa sita ya Dar es salaam, Tanga, Kilimanjaro, Arusha, Mbeya na Iringa. Ikilinganishwa na kaguzi 296 mwaka 2007. Ukaguzi huu ulilenga kukagua mikoa yenye ujenzi mkubwa.

276. katika kuhakikisha majengo na majenzi yanafuata kanuni na taratibu za sheria, jumla ya majenzi 41 yalisimamishwa kwa muda na waendelezaji na wataalamu 72 walichukuliwa hatua za kisheria kutokana na kutokidhi vigezo

vya Bodi. Waendelezaji na wataalamu hao walipewa adhabu ya kulipa faini kwa mujibu wa sheria.

Baraza la Taifa la Ujenzi

277. Katika mwaka 2008, Baraza la Taifa la Ujenzi liliendelea kuboresha utendaji wa sekta ya ujenzi isiyo rasmi. Baraza liliwawezesha washiriki 74 kupata mafunzo katika vyuo vya ufundi stadi kwa lengo la kuwawezesha kuwa na sifa za kusajiliwa na Bodi ya Makandarasi. Mafunzo yalilenga kuwafanya washiriki waweze kutambuliwa kisheria na kutekeleza miradi ya ujenzi. Aidha, Baraza liliendesha mafunzo ya: zabuni, menejimenti ya mikataba, usuluhishi wa migogoro, menejimenti ya madai, gharama za ujenzi wa barabara, shughuli za matengenezo na ukarabati wa majengo kwa wadau 159 wa sekta ya ujenzi. Aidha, Baraza lilifanya ukaguzi wa kiutaalamu katika miradi 31 na kubaini mapungufu katika miradi hiyo yanayotokana na matumizi ya Sheria ya Manunuzi ya Umma.

Wakala wa Majengo Tanzania

278. Katika mwaka 2008, Wakala wa Majengo ulikamilisha ujenzi wa nyumba 23 katika mkoa Dar es salaam, kati ya hizo 21 zilikuwa katika eneo la mbweni malindi na nyumba mbili (Ghorofa) katika eneo la ADA estate - Kinondoni. Aidha, Wakala uliendelea na ujenzi wa awamu ya pili ya majengo mawili ya ghorofa mkoani Arusha, ujenzi wa majengo matatu ya ghorofa kwa njia ya ubia jijini Dar es Salaam na ujenzi wa nyumba 12 za bei nafuu katika mkoa wa Pwani.

Maendeleo ya Ardhi

279. Katika mwaka 2008, hati za kumiliki ardhi 13,378 zilisajiliwa ikilinganishwa na hati 7,778 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 72.0. Ongezeko hilo lilitokana na kufunguliwa kwa ofisi za ardhi za kanda katika miji ya Dar es salaam, Dodoma, Mbeya, Mwanza na Moshi. Jumla ya vyeti vya ardhi 498 za vijiji vilitolewa ikilinganishwa na vyeti 211 mwaka 2007. Aidha, wananchi 2,834 walipatiwa hati miliki za kimila.

280. Mwaka 2008, idadi ya mashauri 7,945 yalihamuliwa ikilinganishwa na mashauri 6,141 mwaka 2007, sawa na ongezeko asilimia 29.4. Ongezeko hilo

linatokana na kuongezeka kwa kesi katika mabaraza ya usuluhishi wa mgogoro ya ardhi, kuongeza kwa idadi ya mahakimu katika baadhi ya mabaraza hususan, yale yalio mijini.

281. Katika Mwaka 2008, viwanja 21,962 vilipimwa nchini ikilinganishwa na viwanja 20,173 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 8.9. Idadi ya mashamba yaliopimwa ilikuwa 676 mwaka 2008 ikilinganishwa na mashamba 706 mwaka 2007. Vijiji vilivyopimwa vilikuwa 699 ikilinganishwa na Vijiji 455 mwaka 2007. Aidha, ramani za awali 17 za miji ya Kanda ya Magharibi zilitayarishwa kwa skeli ya 1:2,500. Vile vile, miji 24 ya Kanda ya Kaskazini ilipigwa picha za anga kwa lengo la kutayarisha ramani za msingi.

Jedwali Na. 15.4: Idadi ya Viwanja na Mashamba Yaliyopimwa katika Mwaka 2008

Na	Mkoa	Viwanja	Mashamba
1.	Arusha	1,616	110
2.	Pwani	728	132
3.	D'Salaam	7,202	21
4.	Dodoma	144	2
5.	Iringa	679	11
6.	Kagera	584	56
7.	Kigoma	37	1
8.	K'manjaru	617	67
9.	Lindi	82	5
10.	Manyara	1,312	15
11.	Mara	844	15
12.	Mbeya	619	37
13.	Morogoro	498	59
14.	Mtwara	492	12
15.	Mwanza	2,152	18
16.	Rukwa	128	6
17.	Ruvuma	1,083	20
18.	Shinyanga	1,139	13
19.	Singida	342	0
20.	Tabora	1,336	0
21.	Tanga	328	76
	Jumla	21,962	676

Chanzo: Wizara ya Ardhi na Maendeleo ya Makazi

Maendeleo ya Makazi

282. Tangu kuanza kwa utekelezaji wa kutambua miliki kwenye maeneo yaliyojengwa bila kupimwa, jumla ya miliki 221,443 zilitambuliwa katika Jiji la Dar es Salaam hadi Desemba 2008. Katika mwaka 2008, wananchi 86,987 waliwasilisha maombi ya kupatiwa leseni za makazi. Kati yao, wananchi 18,630 walipatiwa leseni za makazi ikilinganishwa na wananchi 16,589 mwaka 2007. Aidha, idadi ya leseni za makazi 8,149 zilitolewa kwa wananchi na kutumika katika kuombea mikopo na shughuli nyingine za kiuchumi na kijamii.

Jedwali Na.15.5: Utambuzi wa Maeneo ya Ardhi Yaliyojengwa Bila Kupimwa Katika Jiji la Dar Es Salaam Tangu Mwaka 2003:

Manispaa	nyumba zilizotambuliwa	nyumba zilizojengwa maeneo hatari	nyumba zinazofaa kupewa leseni	leseni zilizotolewa
KINONDONI	63,476	6,719	56,757	23,736
ILALA	59,080	6,049	53,041	24,449
TEMEKE	98,887	5,661	93,226	33,306
JUMLA	221,443	18,429	203,024	81,491

Chanzo: Wizara ya Ardhi na Maendeleo ya Makazi

283. Mwaka 2008, viwanja 333 vilipimwa katika eneo la Luguruni, Dar es Salaam. Eneo hili limetengwa kwa ajili ya kuanzisha mji mpya unaojitosheleza kwa huduma zikiwemo za afya, benki, ofisi, shughuli za kibiashara. Aidha, upimaji wa viwanja 600 katika eneo la Kwembe Kati kwa ajili ya wananchi waliohamishwa kutoka Luguruni uliendelea.

Maendeleo ya Nyumba

284. Mwaka 2008, Sheria ya Mikopo ya Nyumba (vipengele maalum) ya mwaka 2008 ilipitishwa na Bunge ili kuviwezesha vyombo vya fedha kutoa mikopo yenye riba nafuu na ya muda mrefu kwa ajili ya ujenzi wa nyumba. Aidha, Sheria ya Kumiliki Sehemu ya Majengo ya mwaka 2008 ilipitishwa na Bunge kwa lengo la kuwawezesha wananchi kununua na kupewa hatimiliki kwenye nyumba.

285. Mwaka 2008, watumishi wa umma 93 walipatiwa mikopo yenye thamani ya sh. 932.5 milioni kwa ajili ya ujenzi na uendelezaji wa nyumba kupitia mfuko wa “Revolving Housing Loan Fund”. Aidha, jumla ya sh. 643.9 milioni zilikusanywa ikiwa ni marejesho ya mikopo iliyotolewa ikilinganishwa na sh. 286.0 milioni mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 125.2. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa marejesho ya mikopo iliyoiva.

Shirika la Nyumba la Taifa

286. Shirika la Nyumba la Taifa liliendelea na jukumu la ujenzi wa nyumba za kuuza na kupangisha. Katika mwaka 2008, jumla ya nyumba 148 za makazi zilijengwa katika mikoa ya Dar es Salaam, (Boko nyumba 23, Mbezi ‘Beach’ tatu, Mbweni J.K.T. 63); Arusha, (Mwandamo nyumba tatu); Dodoma (Mpwapwa nyumba 24); Pwani, (Chalinze nyumba 16); na Kagera, (Chato nyumba 16).

287. Mwaka 2008, Shirika lilijenga majengo ya biashara 20 kwa njia ya ubia na wawekezaji wengine ikilinganishwa na majengo 35 mwaka 2007. Majengo mengi yaliyojengwa mwaka 2008 yalikuwa makubwa na yenye gharama kubwa. Aidha, Shirika lilifanya matengenezo katika majengo 194 na nyumba 1,868.

SURA YA 16

MAWASILIANO NA UCHUKUZI

Ukuaji wa Shughuli za Kiuchumi za Mawasiliano na Uchukuzi

288. Katika mwaka 2008, shughuli za kiuchumi za mawasiliano zilikuwa kwa kiwango cha asilimia 20.5 ikilinganishwa na asilimia 20.1 mwaka 2007. Ukuaji huo ulitokana na kuongezeka kwa idadi ya wateja wa simu za mkononi. Mchango wa shughuli za mawasiliano katika Pato la Taifa mwaka 2008 ulikuwa asilimia 2.3 ikilinganishwa na asilimia 2.1 mwaka 2007. Shughuli za kiuchumi za uchukuzi katika mwaka 2008 zilikuwa kwa asilimia 6.9 ikilinganishwa na asilimia 6.5 mwaka 2007. Mchango wa shughuli za kiuchumi za uchukuzi mwaka 2008 ulikuwa asilimia 5.1 ya Pato la Taifa, sawa na ilivyokuwa mwaka 2007.

UCHUKUZI

Usafiri wa Abiria Mijini

289. Mwaka 2008, usafirishaji wa abiria mijini uliimarika. Idadi ya mabasi ya abiria kwa baadhi ya miji ya mikoa ya Tanzania bara iliongezeka ikilinganishwa na mwaka 2007. Ongezeko lilijionyesha katika miji ya Morogoro, Iringa, Rukwa na Mbeya. Katika jiji la Dar Es Salaam, idadi ya mabasi ya abiria ilipungua hadi mabasi 5,716 ikilinganishwa na mabasi 6,144 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 7.5. Kupungua kwa idadi ya mabasi kulitokana na kutokusajiliwa kwa mabasi madogo ya abiria kutoka mabasi 3,382 Juni, 2006 hadi 2,978 Julai, 2008. Hatua hii ilikuwa sanjari na kuongeza usajili wa mabasi makubwa ya abiria jijini kutoka mabasi 1,273 Juni 2006 hadi 2,002 Julai 2008. Mchanganuo wa idadi ya mabasi ya abiria mijini inaonyeshwa katika Jedwali Na. 16.1.

Jedwali Na. 16.1: Idadi ya Mabasi ya Abiria Katika Miji ya Mikoa

Mkoa	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dodoma	150	170	220	154	167	136
Arusha	1118	1045	837	892	1367	1255
Moshi	220	720	143	170	178	310
Lindi	3	11	18	15	57	46
Tanga	120	169	136	105	162	93

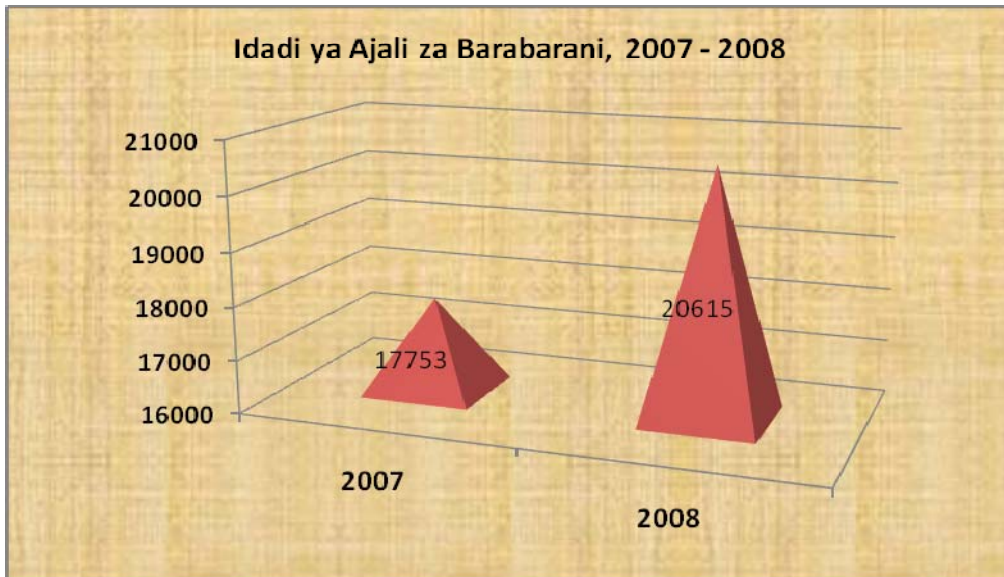
Mkoa	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Morogoro	312	300	300	400	236	267
Pwani	-	130	143	145	-	-
Dar es salaam	5801	6600	7000	8972	6144	5716
Mtwara	35	29	14	28	49	30
Ruvuma	52	76	78	171	202	93
Iringa	97	113	154	160	174	210
Shinyanga	-	-	-	-	-	-
Mbeya	355	475	544		375	1180
Singida	-	9	17	14	88	34
Tabora	15	37	44	16	22	17
Kigoma	66	472	507	538	507	219
Bukoba	19	21	10	16	19	14
Musoma	49	47	48	48	28	16
Mwanza	660	776	886	892	1190	
Manyara	-	47	59	61	49	37
Rukwa	13	32	43	20	49	53

Chanzo:Ofisi ya Taifa ya Takwimu

Usafiri wa Barabara

290. Mwaka 2008, leseni za usafirishaji zilizotolewa na Mamlaka ya Udhibiti wa Uchukuzi wa Nchi Kavu na Majini (SUMATRA) ziliongezeka na kufikia 24,299 ikilinganishwa na leseni 19,183 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 26.7 Ongezeko hilo lilitokana na kupungua kwa muda wa kupata leseni. Aidha, Mamlaka iliboresha utoaji wa leseni za usafirishaji kwa kutumia tovuti ya Mamlaka (www.sumatra.org.tz).

291. Idadi ya ajali za barabarani katika mwaka 2008 iliongezeka hadi ajali 20,615 ikilinganishwa na ajali 17,753 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 16.1. Ongezeko hili ni kubwa ikilinganishwa na asilimia 0.43 mwaka 2007. Sababu za ongezeko hilo ni pamoja na: mwendo kasi kwa baadhi ya madereva; miundombinu hafifu katika baadhi ya maeneo nchini; na baadhi ya watumiaji wa barabara kutozingatia kanuni za usalama barabarani.

Shirika la Usafiri Dar es Salaam (UDA)

292. Katika mwaka 2008, idadi ya mabasi ya Shirika ilikuwa 27 ikilinganishwa na 20 mwaka 2007, sawa na ongezeko la basi 7. Abiria 3,221,300 walisafirishwa mwaka 2008 ikilinganishwa na abiria 1,358,491 mwaka 2007 sawa na ongezeko la asilimia 137.1. Wastani wa mabasi ya Shirika yaliyokuwa barabarani kwa siku ulikuwa ni mabasi 13 mwaka 2008 ikilinganishwa na mabasi 19 mwaka 2007 Shirika lilifanya jumla ya safari 64,352 mwaka 2008 ikilinganishwa na safari 39,873 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 61.4. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa safari na usimamizi mzuri. Mapato ya Shirika yalikuwa sh. milioni 1,259 mwaka 2008 ikilinganishwa na sh. milioni 877 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 44.

Usafiri wa Reli

Kampuni Miliki ya Rasilimali za Reli (RAHCO)

293. Katika mwaka 2008, upembuzi yakinifu wa ujenzi wa reli mpya kutoka Isaka-Kigali- Musongati kwa kiwango cha kisasa (standard gauge) ulikamilika. Aidha, upembuzi yakinifu kwa ajili ya kuboresha Reli ya Kati kutoka Isaka hadi Dar es Salaam kuwa ya kiwango cha kisasa ulifanyika. Sambamba na hilo, Kampuni ilishiriki katika uandaaji wa mpango wa muda mrefu wa uendelezaji

wa reli kwa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki (East Africa Railway Master Plan) unaotarajiwa kuridhiwa na Marais wa Jumuiya mwishoni mwa mwaka 2009.

Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA)

294. Katika mwaka 2008, Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia ilisafirisha mizigo ya takribani tani 525,000 ikilinganishwa na tani 569,000 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 7.7. Pamoja na kupungua kwa uchukuzi wa mizigo, usafirishaji wa abiria uliongezeka na kufikia abiria 1.2 milioni mwaka 2008 ikilinganishwa na takribani abiria milioni 1.0 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 20.

Shirika la Reli Tanzania (TRL)

295. Katika mwaka 2008, Shirika lilisafirisha tani 442,485 za mizigo ikilinganishwa na tani 577, 581 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 23.4. Upungufu huu ulitokana na kupungua kwa : idadi ya mabehewa; njia za treni ikiwemo njia ya Kilosa – Kidatu, na Njia ya Tanga (hadi June 2008) ; kupungua ufanisi katika utendaji kutokana na migomo, kuchelewa kwa upakuaji wa mizigo hasa katika bandari ya Dar es Salaam, ajali za treni na uchakavu wa miundombinu.

296. Mizigo iliyosafirishwa na Shirika ilitembea umbali wa kilometa 506.0 milioni ikilinganishwa na umbali wa kilometa 497.4 milioni. Pamoja na umbali wa kilometa kuongezeka bado Shirika lilisafirisha mizigo chini ya lengo la kutembea kilometa 620.4 au ni sawa na upungufu wa asilimia 18. Sambamba na hilo, jumla ya abiria 392,000 walisafirishwa na Shirika mwaka 2008 ikilinganishwa na abiria 524,000 mwaka 2007. Abiria hawa walitembea umbali wa kilometa 321.4 milioni ambao ni upungufu kwa asilimia 26 ya lengo la kilometa 433.7 milioni. Kutofikiwa kwa lengo la kutembea umbali wa kilometa kulitokana na upungufu wa mabehewa na injini za treni.

297. Katika mwaka 2008, idadi ya ajali 159 zilitokea katika reli ya kati ikilinganishwa na ajali 200 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 20.5. Ajali hizo zilitokana na kugongana kwa gari moshi na kuzama kwa sehemu ama kipande cha reli.

Usafiri wa Anga

298. Mwaka 2008, idadi ya abiria waliotumia usafiri wa anga ilikuwa milioni 2.1 ikilinganishwa na abiria milioni 1.9 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 6.2. Watoa huduma za usafiri wa anga walifikia 46 mwaka 2008 ikilinganishwa na 43 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 7. Watoa huduma waliongezeka ni pamoja na kampuni ya ndege ya Community Airlines inayotoa huduma zake kati ya Mwanza na Bukoba. Hata hivyo, makampuni ya ndege ya India (Air India) na Zambia (Zambian Airways) yalisitisha huduma za kuja nchini mwaka 2008.

299. Usafirishaji wa mizigo kwa njia ya anga uliongezeka hadi tani 30,107.9 mwaka 2008 kutoka tani 26,711.1 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 12.7. Hii ilitokana na kuongezeka kwa uagizaji wa bidhaa kutoka nje kupitia kiwanja cha Kimataifa cha Mwalimu J.K Nyerere. Vifurushi na barua vilivyosafirishwa vilipungua kwa asilimia 8.4 kutoka tani 1,623.7 mwaka 2007 hadi tani 1,486.9 mwaka 2008. Upungufu huo ulitokana na kushuka kwa biashara ya usafirishaji wa vifurushi.

Jedwali Na. 16.2: Idadi ya Safari za Ndege, Abiria , Mizigo na Vifurushi:

	2007	2008	Badiliko (%)
Idadi ya safari za ndege	114,945	123,494	7.4
Idadi ya abiria	1,995,786	2,118,694	6.2
Tani za mizigo	26,711.10	30,107.90	12.7
Tani za vifurushi	1,623.70	1,487.00	-8.4

Chanzo: Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania

300. Abiria waliosafiri ndani ya nchi kwa kutumia makampuni ya ndege ya ndani walikuwa 1,087,338 mwaka 2008 ikilinganishwa na 1,119,424 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 2.9. Kampuni ya Ndege ya Precision iliongoza kwa kusafirisha abiria 530,116 sawa na asilimia 48.8 ya abiria wa ndani. Aidha, Kampuni ya Ndege ya Tanzania (ATCL) ilifuatia kwa kusafirisha abiria 207,305 mwaka 2008, sawa na asilimia 19.1 ya abiria wa ndani.

Jedwali Na. 16.3: Idadi ya Abiria wa Ndani

Kampuni	2004	2005	2006	2007	2008
Air Tanzania Company Ltd	268,168	267,329	245,513	294,920	207,305
Precision Air	314,720	334,630	334,630	466,475	530,116
Coastal Travel	90,277	118,828	118,828	162,727	138,508
Regional Air Services	29,353	38,512	37,583	32,682	49,632
Air Excel	17,773	19,950	19,950	19,930	20,749
Flight Link	173	0	370	603	973
Zan Air	45,641	54,806	57,156	61,256	66,709
Other Companies	37,228	125,925	697,208	80,831	73,346
Total	805,337	961,985	812,267	1,121,431	1,089,346

Chanzo: Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania

Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)

301. Katika mwaka 2008, Kampuni ilifanikiwa kuanza safari za ndege kuelekea Kigoma na Tabora mara nne kwa wiki. Mwaka 2008 ATCL ilisafirisha abiria 207,305 ikilinganishwa na abiria 294,920 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia.29.7 Upungufu huo ulitokana na ukosefu wa fedha za kuendesha Kampuni, kupungua kwa safari za ndege za Kampuni kulikosababishwa na kuchelewa kutumika kwa ndege mpya ya Airbus A320 na ndege mbili za Dash 8.

302. Mwaka 2008 Kampuni ilipunguza safari za kwenda Johannesburg na kufuta safari za Entebe, Uganda kutokana na ukata ulioikumba Kampuni. Vile vile, Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania iliifutia Kampuni ya Ndege Tanzania leseni ya kusafirisha abiria kwa muda kutokana na kutokukidhi masharti ya kuwa na nyaraka mpya zinazoendana na sheria mpya.

Usafiri wa Majini

303. Katika mwaka 2008, Serikali iliendelea kufanya ukaguzi katika vyombo vya usafiri majini ili kuhakikisha vinakidhi viwango vya ubora. Mamlaka ya Udhibiti wa Uchukuzi wa Nchi Kavu na Majini (SUMATRA) ilitoa vyeti 4,835 mwaka 2008 ikilinganishwa na vyeti 3,957 kwa wafanyakazi katika vyombo vya majini waliokidhi viwango vya mafunzo kwa mujibu wa makubaliano ya Kimataifa. Katika mwaka 2008 idadi ya ajali za majini zilizotokea zilifikia ajali

10 ikilinganishwa ajali 11 mwaka 2007. Ajali nyingi zilitokea katika miezi ya Mei, Juni na Julai kutokana na upepo mwingi katika bahari na maziwa. Jedwali Na.16.4 linaonyesha ajali za majini zilizotokea katika kipindi cha mwaka 2007 hadi 2008.

Jedwali Na. 16.4: Mwenendo wa Ajali katika Usafiri wa Majini

Mwaka	Jan	Feb	Mar	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Des	Jumla
2007	2	0	1	0	2	2	2	0	1	0	1	0	11
2008	0	0	0	1	2	2	2	1	0	0	2	0	10

Chanzo: Mamlaka ya Udhhibiti wa Uchukuzi wa Nchi Kavu na Majini

Uchukuzi wa Baharini

304. Katika mwaka 2008, Bandari ya Dar es Salaam ilihudumia shehena zenye jumla ya tani 2,316 ikilinganishwa na tani 5,703 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 59.4. Kupungua kwa shehena katika Bandari ya Dar es Salaam kulitokana na: kushuka kwa bei na mahitaji ya bidhaa ambazo zinahudumiwa na Bandari hiyo; kuongezeka kwa ushindani na kwa bandari za nchi jirani hasa Mombasa; na kushuka kwa tija ya kupakua na kupakia mizigo katika Kitengo cha Kontena. Meli zilizohudumiwa na bandari ya Dar-es-salaam zilikuwa 697 mwaka 2008 ikilinganishwa na 3,038 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 77.1. Upungufu huo ulitokana na msongamano wa meli na mrudikano wa mizigo hasa makontena ambao ulianza kujitokeza mwishoni mwa mwaka 2007, na hivyo kusababisha baadhi ya meli kubadilisha ratiba na kutumia bandari shindani.

305. Abiri waliosafiri kupitia Bandari Dar es Salaam walipungua kutoka abiria 714,000 mwaka 2007 hadi abiria 310,000 mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 56.6. Upungufu huo ulitokana na kupungua kwa meli ziendazo kasi kutoka meli 2,087 mwaka 2007 hadi meli 2,041 mwaka 2008.

306. Mwaka 2008, Bandari ya Mtwara ilihudumia shehena zenye uzito wa tani 112,000 ikilinganishwa na tani 82,000 mwaka wa 2007, sawa na upungufu wa asilimia 26.8. Aidha, meli zilizohudumiwa katika bandari ya Mtwara zilipungua hadi meli 36 mwaka 2008 kutoka meli 99 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 63.6. Kupungua kwa meli kulitokana na kufungia kwa baadhi ya meli na SUMATRA kwa sababu ya kutokuwa na viwango. Aidha,

meli za mafuta zilipungua kutokana na meli hizo kuhudumia na Bandari ya Dar es Salaam.

307. Katika mwaka 2008, bandari ya Tanga ilihudumia shehena zenye uzito wa tani 178,000 ikilinganishwa na tani 542,000 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 67.2. Upungufu huo ulitokana na kupungua kwa shehena ya mafuta kulikosababishwa na Kampuni ya Mafuta ya TIOT kuhanisha huduma zake Dar es Salaam. Hata hivyo, kulikuwa na ongezeko la shehema za kawaida kutokana na kuongezeka kwa shehena ya Saruji (Cement clinker) na ‘coal’ kwa ajili ya kiwanda cha Saruji Tanga. Idadi ya meli zilizohudumiwa katika bandari ya Tanga ilikuwa meli 95 ikilinganishwa na meli 242 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 60.7. Kupungua kwa idadi ya meli kulitokana na kufungiwa kwa baadhi ya meli na SUMATRA kwa sababu ya kutokidhi viwango vya kutembea baharini na meli za mafuta ya kampuni ya TIOT kusitisha utumiaji wa bandari hiyo.

308. Kitengo cha Kontena katika bandari ya Dar es Salaam kilihudumia tani 335,593 za kontena mwaka 2008 ikilinganishwa na tani 312,031 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 7.6. Wastani wa muda wa meli kugeuza na kuanza safari nyingine katika Kitengo cha Makontena ulikuwa ni siku 11.0 mwaka 2008 ikilinganishwa na siku 6.8 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 61.5.

309. Wastani wa siku za meli kusubiri nje ya bandari kabla ya kuhudumiwa uliongezeka kutoka siku 4.9 mwaka 2007 hadi siku 7.9 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 63.0. Kuongezeka kwa wastani wa muda wa meli kugeuza na kuanza safari nyingine na siku za meli kusubiri nje ya bandari kabla ya kuhudumiwa kulitokana na msongamano mkubwa wa makontena bandarini. Hali hiyo ilipelekea kuongezeka kwa tozo (vessel delay surcharge) kwa ajili ya kufidia gharama za uendeshaji meli. Katika mwaka 2007 tozo ilikuwa ni dola za Kimarekani 250 na kuongezeka hadi kufikia dola 300 mwaka 2008 kwa kila kontena kutoka nje ya nchi.

Jadwali Na. 16.5: Uhudumiaji wa Meli katika Kitengo cha Makontena-Bandari ya Dar es Salaam

Mwezi	Muda wa kusubiri		Upakuaji		Muda wa meli kufika hadi kuondoka	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Jan	5.5	9.6	1.6	3.3	7.1	12.9
Feb.	4.8	10.4	1.4	3.4	6.2	13.8
Mar.	1.1	12.4	1.2	4.2	2.3	16.6
Apr.	1.9	7.4	1.3	2.2	3.2	9.7
Mei	2.4	7.6	1.4	2.5	3.8	10.1
Juni	2.6	10.5	1.4	3.4	4	13.9
Jul	3.2	2.7	2.6	2.7	5.8	5.4
Aug.	5	2.2	2.3	3.1	7.3	5.3
Sept.	5.6	6	2.1	3	7.7	8.9
Okt.	7.5	7.6	2.2	3.2	9.7	10.8
Nov.	8.2	9	2.7	2.9	11	11.9
Des.	10.5	9.6	3.4	3.5	13.9	13.1
Wastani	4.9	7.9	2.0	3.1	6.8	11.0

Chanzo: Mamlaka ya Udhhibiti wa Uchukuzi wa Nchi Kavu na Majini

SINOTASHIP

310. Katika mwaka 2008, Kampuni ya SINOTASHIP, inayomilikiwa kwa pamoja na Serikali ya Jamhuri ya Muungano ya Tanzania na Jamhuri ya Watu wa China ilifanya safari 11 ikilinganishwa na safari 14 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 21.4. Upungufu huu ulitokana na meli moja kwenda matengenezo ya muda mrefu na meli nyingine kulazimika kusubiri shehena kwa zaidi ya mwezi mmoja na nusu. Kampuni ilisafirisha shehena zenye uzito wa tani 48, 590 ikilinganishwa na tani 178,002 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 16.5. Mapato ya Kampuni katika mwaka 2008 yalifikia dola za Kimarekani milioni 8.8 ikilinganishwa na dola milioni 8.7 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 0.8. Ongezeko hili lilitokana na Kampuni kusafirisha shehena za nauli kubwa.

Usafiri Katika Maziwa

311. Katika mwaka 2008, bandari kuu za maziwa ya Mwanza, Kigoma na Kyela zilihudumia shehena zenye uzito wa jumla ya tani 245,849 ikilinganishwa na tani 441,820 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 44.4. Upungufu huo ulitokana na: upungufu wa “wagon ferries” na meli katika ziwa Victoria; ubovu wa meli katika ziwa Nyasa; ubovu wa miundombinu ya reli kati ya

Kampuni ya Reli Tanzania kwa bandari za Mwanza na Kigoma; na kina kidogo katika baadhi ya maziwa hivyo kushindwa kuhudumia baadhi ya meli. Hata hivyo shehena iliyohudumiwa na Bandari ya Kigoma iliongezeka kutokana na kuimarika kwa soko la bidhaa katika nchi jirani za Burundi na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Congo.

Jedwali Na. 16.7: Idadi ya Shehena Iliyohudumiwa Bandari Kuu za Maziwa, 2008

Bandari	2007	2008	Tofauti (%)
Mwanza	278,100	189,875	-31.7
Kigoma	132,900	51,050	-61.6
Kyela	30,820	4,924	-84
Jumla	441,820	245,849	-44.4

Kampuni ya Huduma za Meli

312. Katika mwaka 2008, Kampuni ilisafirisha abiria 487,201 ikilinganishwa na abiria 569,442 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 14.1. Aidha, Kampuni ilisafirisha shehena zenye uzito wa tani 137,938 mwaka 2008 ikilinganishwa na tani 203,135 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 32.1.

Jedwali Na. 16.8: Utendaji wa Kampuni ya Huduma za Meli (2003-2008)

Mwaka	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Abiria	347,564	483,619	477,520	543,359	569,442	487,201
Mizigo	143,751	167,177	213,358	201,603	203,135	137,938

Chanzo: Kampuni ya Huduma za Meli

HUDUMA ZA MAWASILIANO

Shirika la Posta la Tanzania

313. Katika mwaka 2008, Shirika lilisafirisha barua milioni 9.8 ndani ya nchi ikilinganishwa na barua milioni 16.9 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 42.0. Aidha, barua milioni 5.2 zilisafirishwa nje ya nchi ikilinganishwa na barua milioni 6.8 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 23.5. Upungufu huo ulitokana na kukua kwa teknolojia ya kisasa ya mawasiliano na habari iliyosababisha matumizi ya njia nyinginezo za utumaji wa barua.

314. Katika mwaka 2008, idadi ya vifurushi vilivyotumwa nchini ilipungua na kufikia vifurushi 18,000 ikilinganishwa na vifurushi 29,000 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 37.9. Aidha, idadi ya vifurushi vilivyotumwa nje ilikuwa 6,200 ikilinganishwa na vifurushi 12,000 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 48.3. Rejesta zilizotumwa nchini mwaka 2008 zilikuwa 146,500 ikilinganishwa na rejesta 452,000 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 67.6. Aidha, rejesta zilizotumwa nje ya nchi mwaka 2008 zilikuwa 136,200 ikilinganishwa na rejesta 37,000 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 268.1. Barua na vifurushi vya haraka vilivyotumwa ndani ya nchi vilikuwa 216,762 mwaka 2008 ikilinganishwa na barua na vifurushi 262,381 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 17.4. Idadi ya barua na vifurushi vya haraka vilivyotumwa nje ya nchi mwaka 2008 ilikuwa 14,650 ikilinganishwa na 12,289 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 19.2.

315. Utumaji wa fedha kwa njia ya haraka ndani ya nchi ulipungua kutoka watumaji fedha 379,084 mwaka 2007 hadi watumaji 366,382 mwaka 2008 sawa na upungufu wa asilimia 3.4. Aidha, utumaji fedha kwa njia ya haraka nje ya nchi ulikuwa 2,807 mwaka 2008 ikilinganishwa na 2,330 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 20.5.. Katika mwaka 2008, utumaji wa taarifa za haraka zilizopokelewa zilikuwa 121,901 ikilinganishwa na taarifa 14,659 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 731.6.

Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)

316. Idadi ya makampuni yaliyosajiliwa kwa ajili ya kutoa huduma ya mawasiliano kwa kutumia sauti iliongezeka kutoka makampuni nane mwaka 2007 hadi makampuni 11 mwaka 2008. Makampuni yanayotoa huduma hiyo kwa sasa ni sita ambayo ni: Vodacom; Zain; Zantel; Tigo; TTCL; na Benson. Kampuni za Dovetel, ExcellentCom, MyCell na EgoTel hayakutoa huduma katika mwaka 2008. Idadi ya watumiaji wa simu za mkononi iliongezeka kutoka wateja milioni 8.3 mwaka 2007 hadi milioni 13.0 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 56.3. Ongezeko hilo lilitokana na: upanuzi na kuongezeka kwa uwekezaji mpya wa kampuni za simu za mkononi; ushindani wa

makampuni ya simu; na mazingira mazuri ya uwekezaji nchini. Kampuni ya Vodacom ndiyo iliyoongoza kwa kuwa na soko kubwa na wateja wengi nchini.

317. Idadi ya watumiaji wa simu za mezani katika mwaka 2007 ilikuwa wateja 163,269 ikilinganishwa na wateja 123,809 mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 24.2. Upungufu huo ulitokana na wateji wengi kutumia simu za mkononi.

318. Kwa ujumla, matumizi ya simu za mkononi yamekuwa yakiongezeka mwaka hadi mwaka, wakati matumizi ya simu za mezani yamekuwa yakipungua. Katika mwaka 2008, idadi ya watanzania wanaotumia mawasiliano ya simu iliongezeka hadi wastani wa watu 32 kwa kila watu 100 kutoka wastani wa watu 21 kwa kila watu 100 mwaka 2007.

Jedwali Na. 16.9 : Idadi ya Wateja wa Simu 2004-2008

A: Wateja wa Simu za Mkononi					
KAMPUNI	IDADI YA WATEJA				
	2004	2005	2006	2007	2008
VODACOM	1,050,000	1,562,435	2,975,580	3,870,843	5,408,439
TIGO	303,000	422,500	760,874	1,191,678	2,569,527
CELTEL/ZAIN	504,000	882,693	1,516,832	2505546	3,862,371
ZANTEL	85,000	96,109	355,246	678,761	1,057,652
TTCL	-	-	6,390	72,729	105,804
BENSON	-	-	-	3,300	3,000
Jumla	1,942,000	2,963,737	5,614,922	8,322,857	13,006,793
B: Wateja wa Simu za Mezani					
TTCL	148,360	154,420	150,897	157,816	116,265
ZANTEL	-	-	747	5,453	7,544
Jumla	148,360	154,420	151,644	163,269	123,809
Jumla kuu	2,090,360	3,118,157	5,766,566	8,486,126	13,130,602

Chanzo: Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)

TEKNOLOJIA YA HABARI NA MAWASILIANO

Mkongo wa Taifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

319. Katika mwaka 2008, Mkataba wa mkopo wa mradi wa ujenzi wa Mkongo wa Taifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano kati ya Serikali ya Tanzania na mkandarasi wa kampuni ya Kichina (China International Telecommunications Construction Company, CITCC) ulitiwa sahihi. Mradi unatarajiwa kuanza kutekelezwa mwaka 2009. Katika kusaidia wawekezaji wa sekta ya mawasiliano, Mfuko wa kusaidia uwekezaji katika sekta hiyo ulianzishwa mwaka 2008 ili kutoa ruzuku kwa wawekezaji walio tayari kutoa huduma za mawasiliano maeneo ya mijini, pembezoni mwa miji na vijijini.

Vituo vya Mawasiliano (Telecenters)

320. Katika mwaka 2008, Serikali iliendelea kuimarisha vituo mbalimbali vya mawasiliano na kuanzisha vituo vipya katika maeneo ya vijijini. Vituo vilivyoanzishwa ni Mchuchuma (Ludewa); Isaka (Shinyanga Vijijini); Masama (Hai) na Ikugi (Singida).

Jedwali Na. 67

SHIRIKA LA RELI TANZANIA

Maelezo	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Urefu wa Reli	kms.	2721	2721.5	2721.5	2707	2707	2707	2707	2707	2707
Magari ya Moshi:	Namba	81	81	77	103	103	99	99	84	45
Mvuke	Namba	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Dizeli	Namba	80	80	76	102	102	98	98	83	45
Mainlain		-	-	-	77	77	73	73	62	5
Shunting		-	-	-	25	25	25	25	21	40
Jumla ya mabehewa:	Namba	1472	1478	1479	1779	1592	1951	1828	1912	1648
Abiria	Namba	91	97	98	82	83	82	54	102	45
Mizigo ya kawaida	Namba	1148	1104	1104	1104	1104	1464	1369	1369	1190
Mafuta	Namba	164	164	164	164	164	164	164	208	244
Mifugo	Namba	51	51	51	69	69	69	69	76	18
Mengineyo	Namba	18	62	62	360	172	172	172	157	151
Uchukuzi	Namba									
Abiria	000	-	728	685	666	464	514	594	524	392
Mizigo	Tani'000	-	1351	1446	1443	1002	1169	775	714	429

Chanzo: Shirika la Reli Tanzania

RELI YA UHURU - TAZARA

Jedwali Na. 68

Maelezo	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Urefu wa Reli Kuu	Km	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860	1860
Magari ya Moshi	Namba	89	89	21	22	58	58	21	19	10
Reli Kuu	Namba	44	75	14	15	42	42	15	14	8
Ya kujongeza	Namba	14	14	7	7	16	16	6	5	2
Mabehewa ya abiria	Namba	128	128	67	60	75	75	66	71	62
Abiria	Namba	102	102	106	102	61	61	52	59	53
Chakula	Namba	14	14	6	5	5	5	6	8	4
Vifurushi	Namba	13	12	9	8	9	9	8	4	5
Mabehewa ya mizigo	Namba	2225	2220	2110	1401	1556	1518	1455	1458	1371
Mizigo ya kawaida	Namba	1446	1948	2019	1088	1354	1364	1297	1295	1217
Mifugo	Namba	28	24	5	2	2	16	20	6	0
Mafuta	Namba	209	114	82	103	83	81	72	81	114
Barafu	Namba	20	20	4	4	3	8	3	10	4
Mengineyo	Namba	93	2	-	148	22	2	2	2	2
Breki	Namba	73	64	64	15	64	26	44	46	17
Ballast	Namba	56	48	28	45	28	21	17	18	17
Uchukuzi mizigo (Tani)	000	638	558	677	147	298	470	555	569	525
Abiria	000	1609	1262	1212	261	390	611	1063	1000	1177

Chanzo: Mamlaka ya Reli ya Uhuru

+ Urefu ni km. 1860.54, km 974.814 zikiwa nchini Tanzania

USAFIRISHAJI KWA MELI: DAR ES SALAAM

Jedwali Na. 69

Maelezo	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jumla ya meli	Namba	5232	3676	3120	2350	2898	3895	4154	3038	697
Uwezo wa kubeba mizigo	000	3425	1013	4011	4285	5848	11506	18257	16588	7260
Jumla ya abiria	000	551	479	516	648	525	1072	664	714	310
Jumla ya bidhaa zote	000wt	2860	4193	4514	5346	4179	4307	6320	5703	2316
Bidhaa zilizopakuliwa	000wt	2864	3422	3627	4416	3390	3599	5292	4932	2136
Za kawaida	000wt	1230	1562	2022	2650	1928	2107	3164	2762	1053
Saruji	000wt	380	286	-	-	-	0	0	0	0
Mafuta	000wt	1126	1445	1402	1696	1382	1311	1909	2054	1013
Mengineyo1	000wt	128	129	203	70	80	181	219	116	70
Bidhaa zilizopakiwa	000wt	576	664	717	930	623	708	1027	761	181
Za kawaida	000wt	538	624	664	848	581	654	971	713	153
Mafuta	000wt	38	40	53	82	32	35	34	48	28
Mengineyo1	000wt	-	-	-	-	10	19	22	0	0
Mabadilishano	000wt	27	20	168	253	251	308	371	126	-

Chanzo: Mamlaka ya Bandari

- 1 Kama vile mbolea, mollasses, tallow fats n.k
- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: TANGA

Jedwali Na. 69 (linaendelea)

Maelezo	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jumla ya meli	Namba	111	118	186	234	185	215	281	242	95
Uwezo wa kubeba mizigo	000	953	430	264	258	440	628	964	551	133
Jumla ya abiria	000	7	0.7	0.5	2.7	4	6.4	6.6	7.1	8.3
Jumla ya bidhaa zote	000wt	168	194	201	259	162	289	519	542	178
Bidhaa zilizopakuliwa	000wt	80	108	104	118	127	165	307	330	836
Za kawaida	000wt	68	79	81	93	113	111	195	242	817
Mafuta	000wt	12	29	22	25	14	54	112	88	19
Bidhaa zilizopakiwa	000wt	88	84	97	141	104	134	212	212	66
Za kawaida	000wt	88	84	97	141	104	134	212	212	66
Mafuta	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mabadilishano	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Chanzo: Mamlaka ya Bandari Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

USAFIRISHAJI KWA MELI: MTWARA

Jedwali Na. 69 (linaendelea)

Maelezo	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jumla ya meli	Namba	203	136	194	138	85	215	281	99	36
Uwezo wa kubeba mizigo	000	465	264	392	263	106	628	964	251	131
Jumla ya abiria	000	63	36	62	33	10	6.4	6.6	10	0
Jumla ya bidhaa zote	000	176	175	177	141	169	289	519	112	82
Bidhaa zilizopakuliwa	000wt	81	61	78	70	44	165	307	53	26
Za kawaida	000wt	57	40	57	59	30	111	195	47	22
Mafuta	000wt	17	21	20	11	14	54	112	6	4
Bidhaa zilizopakiwa	000wt	96	109	99	71	75	134	212	59	56
Za kawaida	000wt	96	109	99	71	75	134	212	59	56
Mafuta	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mabadilishano	000wt	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Chanzo: Mamlaka ya Bandari Tanzania

- Takwimu hazikupatikana

HUDUMA ZA POSTA

Jedwali Na 70

Maelezo	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ofisi Ndogo Posta	Namba	209	198	190	149	139	136	162	162	167
Posta Kamili	Namba	144	152	151	154	157	157	129	113	172
Jumla	Namba	353	350	341	303	296	293	291	275	339
Masanduku binafsi	000	159.2	161.7	305.1	168.9	171.7	171.8	172	173	173.5
Masanduku yaliyokodishwa	000	126.5	128.8	137.5	143.7	148.0	147.5	146	150	130.2
Maombi yasiyotimizwa	000	6.7	23.8	0.129	0	0	0	0	0	0
Mifuko Pekee iliyokodishwa	Namba	217	223	222	215	222	214	203	217	182
Barua zilizotumwa bila vifurushi	Mil	17.2	6.2	25.04	21	20.1	-	19.9	16.9	9.8
Regista na barua za amana	000	265.5	-	-	-	5.1	-	8.2	6.8	5.2
Vifurushi nchini	000	21.5	27.2	31.9	29	43.3	48.4	36	29	18
Vifurushi vya Nje	000	3.9	5.0	5.7	6.7	7.9	6.6	12	12	6.2
Leseni za Kuuza Stamp	000	2597	25950	10767	11100	10113	10099	12824	6324	6242
Franchized offices	Namba	81	81	83	85	91	92	91	86	113
Huduma za haraka,Barua na vifurushi										
Ndani ya nchi	Namba	-	125323	260486	309736	247268	297061	312110	262381	216762
Nje ya nchi	"	-	9795	19675	29409	30693	37331	36930	12289	14650
EMS Money Fax	"	123959	156701	188790	216710	259449	300357	533821	379084	366382
EMS Fax (sent)	"	8093	8745	4440	16112	22394	22968	23328	14659	121901
Overnight Mail Services	"	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Mifuko ya barua iliyosafirishwa	"	38444	23612	53572	70170	71199	70086	101486	75900	85595
Vifurushi vya magazeti vilivyosafirishwa	"	27301	15029.4	81478	21992	20204	21692	28753	20314	12754
Huduma za gari ndogo										
Jumla ya barua zilizosafirishwa	"	8045	4570	8555	6587	5337	5993	3690	6542	4328
Amana za haraka zilizotolewa	"	299298	145593	284495	251685	218937	207997	210440	214558	-
Amana za haraka zilizolipwa	"	275530	140419	216961	271924	224630	147020	233325	132030	93508
Amana za haraka za nje ya nchi	"	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	
Zilizotumwa	"	2014	3794	2210	1393	1602	1586	1788	1519	1354
Zilizopokelewa	"	974	1821	1605	1061	1202	1001	1105	686	671
Amana za posta zilizouzwa	"	40416	26068	28683	16445	12714	8277	8029	9152	8062
Amana za posta zilizolipwa	"	51029	20215	25843	15113	12653	7565	7639	4615	5709
Benki ya Akiba ya Posta(Transaction)										
Uwekaji amana (Deposit)	"	227327	217191	173304	114155	102288	66885	42255	25382	24574
Uchukuaji amana (Withdrawal)	"	208842	192152	157532	132538	89517	55392	32294	19534	21122

Chanzo: Shirika la Posta

NA: Takwimu hazijulikani

KAMPUNI YA NDEGE TANZANIA (ATCL)⁺

Jedwali Na.73

Maelezo	Kipimo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tani-Kilometa:										
Zilizokuwepo	000	53207	47631	40524	28023	91769	33198	42627	32533	-
Zilizotumika	000	21289	19843	17258	11351	58579	18121	22085	18480	-
Matumizi	%	40.0	41.7	42.6	41.0	47.25	54.6	51.8	56.7	-
Viti-kilometa:										
Vilivyokuwepo	000	419419	393098	317522	238618	343250	334427	365265	306461	469426
Vilivyotumika	000	197749	182101	163597	123433	164553	185085	221307	190006	129000
Matumizi	%	47.1	46.3	51.5	51.7	47.9	55.3	60.6	62.0	27.5
Abiria ⁺⁺	000	195	177	137	157	271	197	224	190	188
Mizigo ya ziada	Tani	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	103	30
Mizigo mingine	Tani	3100.6	13864	2232.6	1379	1506	1200	1502	1123	1044
Shehena za Posta	Tani	252.2	2843	161.93	82	235	214	299	241	162

Chanzo: Shirika la Ndege Tanzania

+ Zinahusu "scheduled traffic" tu

++ Abiria waliolipa nauli kamili

NA Takwimu hazikupatikana

SURA YA 17

NISHATI

Kiwango cha Ukuaji

321. Shughuli za kiuchumi za umeme na gesi zilikuwa kwa kiwango cha asilimia 5.4 mwaka 2008 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 10.9 mwaka 2007. Mchango wa shughuli za kiuchumi za umeme na gesi katika Pato la Taifa ulikuwa asilimia 1.7 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 1.6 mwaka 2007.

Umeme:

322. Umeme uliozalishwa katika Gridi ya Taifa ulikuwa saa za Gigawati 2,918.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na saa za Gigawati 2,512.83 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 16.2. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa umeme unaotumia maji hasa katika bwawa la Kihansi.

323. Mwaka 2008, umeme uliozalishwa katika vyanzo vingine ulikuwa saa za Gigawati 1440.12 ikilinganishwa na saa za Gigawati 1,719.17 mwaka 2007, sawa na upungufu wa asilimia 11.1. Vyanzo hivyo ni pamoja na umeme ulionunuliwa kutoka Uganda na Zambia, Songas, Dowans na Aggreko. Mwaka 2008, uwezo wa kuzalisha umeme nchini ulikuwa Megawati 681.7 ikilinganishwa na Megawati 680.4 kwa mwaka 2007 sawa na ongezeko la asilimia 0.2.

324. Mauzo ya umeme kwa watumiaji mbali mbali Tanzania Bara yanaonyesha kuwa: matumizi ya nyumbani yalikuwa saa za Gigawati (GWH) 1,647 mwaka 2008 ikilinganishwa na saa za Gigawati 1,420 mwaka 2007; matumizi ya biashara na viwanda yalikuwa saa za Gigawati 1,722 mwaka 2008 ikilinganishwa na saa za Gigawati 1459 mwaka 2007 Umeme uliouzwa Zanzibar ulifikia saa za Gigawati 229 mwaka 2008 ikilinganishwa na saa za Gigawati 231 mwaka 2007. Umeme uliopotea ulikuwa saa za Gigawati 827 mwaka 2008 ikilinganishwa saa za Gigawati 917 mwaka 2007. Idadi ya wateja wapya waliounganishiwa umeme walikuwa 56,383 mwaka 2008 ikilinganishwa na

wateja 24,456 kwa mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 130.6. Wastani wa bei za umeme nchini kwa mwaka 2008 ulikuwa sh. 85.5 kwa saa za kilowati.

Petroli

325. Bei ya mafuta ya petroli katika soko la dunia mwaka 2008 ilipanda na hivyo kuathiri bei za mafuta katika soko la ndani. Wastani wa bei ya petroli katika soko la dunia ulikuwa dola 96.9 kwa pipa mwaka 2008 ikilinganishwa na dola 86.0 mwaka 2007. Aidha, bei ya mafuta ghafi katika soko la dunia ilipanda na kufikia dola za Kimarekani 147 kwa pipa, kiwango ambacho kilikuwa ni cha juu ikilinganishwa miezi iliyotangulia. Hali hii ilisababisha bei ya mafuta yaliyosafishwa katika soko la ndani kufikia wastani wa sh. 1,900 kwa lita katika kipindi hicho. Wastani wa bei ya mafuta ya petroli katika vituo mbalimbali vya reja reja ulikuwa sh. 1,610.3 kwa lita ya petroli, sh. 1,707.2 kwa lita ya dizeli na sh. 1,178.9 kwa lita ya mafuta ya taa mwaka 2008 ikilinganishwa na wastani wa sh. 1,339.0 kwa petroli, sh. 1,289.0 kwa dizeli na sh. 917.0 kwa mafuta ya taa mwaka 2007.

Nishati Jadidifu

Mionzi ya Jua

326. Katika mwaka 2008, kiasi cha umeme 600 kWp utokanao na mionzi ya jua uliozalishwa kwa matumizi mbalimbali. Kati ya kiasi kilichozalishwa, asilimia 30 ni kwa ajili ya matumizi ya nyumbani. Makampuni sita katika mikoa ya Kigoma, Rukwa, Mtwara na Mbeya yanatoa huduma vijijini. Aidha, mradi wa majaribio wa nishati ya jua uliendelea kutekelezwa katika mikoa ya Mwanza, Kagera, Mara na Shinyanga.

Tungamotaka

327. Mamlaka ya Mkongwe Tanzania iliendelea na uendeshaji wa mtambo wa kuzalisha umeme kiasi cha KW 150 kwa kutumia biyogesi itokanayo na mabaki ya katani. Katika mwaka 2008, Matanuru sanifu 60 ya kukaushia tumbaku aina ya Rocket yalitengenezwa na kujaribiwa katika mkoa wa Tabora. Matokeo ya mwanzo yanaonyesha kuokoa hadi asilimia 50 ya kuni ikilinganishwa na matanuru ya kienyeji.

UWEZO WA MITAMBO YA UMEME NA KIASI CHA UMEME ULIOTENGEZWA KWA VITUO

Jedwali Na. 74

KITUO	2005		2006		2007		2008	
	Uwezo MW	Uliotenge- nezwa GWH	Uwezo MW	Uliotenge- nezwa GWH	Uwezo MW	Uliotenge- nezwa GWH	Uwezo MW	Uliotenge- nezwa GWH
GRIDI YA TAIFA								
Kidatu (Morogoro)	204.00	683.30	204.00	488.10	204.00	1028.65	204.00	1061.60
Mtera	80.00	233.20	80.00	96.78	80.00	421.97	80.00	344.02
Hale (Tanga)	21.00	51.10	21.00	62.04	21.00	69.25	21.00	60.18
Pangani falls	-	-	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
New Pangani	68.00	170.60	68.00	266.26	68.00	309.46	68.00	261.99
Nyumba ya Mungu (Moshi)	8.00	23.20	8.00	22.26	8.00	27.07	8.00	25.06
Kihansi	180.00	616.60	180.00	500.81	180.00	655.99	180.00	893.15
Kikuletwa (Moshi)	-	-	-	-	-	-	-	-
Tosamaganga (Iringa)	-	-	-	-	-	-	-	-
Uwemba	-	-	-	-	-	-	0.00	2.87
Jumla - Hydro	561.00	1778.00	561.00	1436.25	561.00	2512.39	561.00	2648.87
Arusha Thermal	-	-	-	-	-	-	-	-
Ubungo Diesel	34.37	3.69	34.37	4.09	34.37	0.03	34.37	0.00
Ubungo GTS	-	-	-	-	-	-	-	266.07
Ubungo Watsila	-	-	-	-	-	-	-	-
Dodoma (Zuzu)	7.44	1.66	7.44	6.15	7.44	0.34	7.44	2.08
Dodoma town	-	-	-	-	-	-	-	-
Mpwapwa	-	-	-	-	-	-	-	-
Iringa Tosamaganga	-	-	-	-	-	-	-	-
Mbeya Iyunga	13.90	0.55	13.90	1.72	13.90	0.01	13.90	0.00
Tukuyu Mbeya	-	-	-	-	-	-	-	-
Musoma	2.56	0.00	2.56	-	2.56	-	2.56	-
Mwanza Nyakato	12.50	0.92	12.50	0.22	12.50	-	12.50	-
Mwanza south	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Shinyanga	-	-	-	-	-	-	-	-
Singida	-	-	-	-	-	-	-	-
Tabora	2.50	2.50	10.20	4.72	10.20	0.08	10.20	0.01
Jumla - Thermal	73.3	9.3	81.0	16.9	81.0	0.5	81.0	268.2
JUMLA - GRID	634.3	1787.3	642.0	1453.2	642.0	2512.9	642.0	2917.0
MATAWI MENGINE								
Bukoba	1.28	0.07	2.56	0.03	2.56	0.10	2.56	0.09
Musoma	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Mwanza	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Shinyanga	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Singida	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Tabora	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Dodoma	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Chamwino	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Arusha	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Babati (Arusha)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Kiabakari	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Kigoma	3.15	14.70	6.11	17.25	6.11	14.70	6.11	17.82
Kilwa /Masoko	0.35	2.20	1.24	2.42	1.24	2.15	1.24	2.34
Kondoa	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ubungo (D'Salaam)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Lindi	1.30	6.40	2.28	6.13	2.28	3.41	2.28	0.04
Mafia	0.42	2.90	0.85	2.86	0.85	2.82	0.85	2.15
Mpwapwa	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Nachingwea	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Mtwara	4.00	14.50	4.86	13.07	4.86	0.58	4.86	0.00
Njombe	1.28	5.50	1.28	5.01	1.28	1.24	1.28	1.28
Njombe/Uwemba	0.55	2.60	0.84	2.76	0.84	1.20	0.84	0.84
Songea	2.04	15.60	5.67	15.45	5.67	15.08	5.67	17.15
Sumbawanga	-	-	2.14	-	2.14	0.00	2.14	-
Mpanda	1.50	4.20	1.92	4.46	1.92	4.93	1.92	3.95
Mbeya	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Tukuyu /Mwakaleli	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Tunduma	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ikwiriri	0.85	1.40	0.85	1.49	0.85	1.67	0.85	1.77
Tunduru	0.59	2.20	0.70	2.33	0.70	2.57	0.70	1.83
Masasi	3.80	15.10	4.50	15.96	4.50	16.39	4.50	13.74
Liwale	0.38	0.80	0.75	1.12	0.75	1.30	0.75	1.31
Mbinga	-	-	-	-	-	-	1.14	1.14
Ludewa	-	-	-	-	-	-	0.10	0.10
Ngara	0.95	1.11	0.95	1.77	0.95	2.08	0.95	2.17
Biharamulo	0.95	1.25	0.95	2.01	0.95	2.38	0.95	2.62
Jumla	23.39	90.53	38.45	94.12	38.45	72.60	39.69	70.34
Kutoka Vyanzo vingine#		1271.00		2045.20		1619.17		1440.12
JUMLA KUBWA	657.66	3148.85	680.42	3592.47	680.42	4204.62	681.66	4427.49

Chanzo: Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

MW Megawatt

GWH GigaWatt-Hour (Saa za GigaWatt) = Million KWH

* Takwimu za muda

kama vile Uganda, TANWAT, Zambia, GTS Songas, IPTL, Kiwira, na Kilombero-Ilovo

MAUZO YA UMEME KWA WATUMIAJI MBALIMBALI

Jedwali Na. 75

(Mill. kWh)

Mwaka	Tanzania Bara			Zanzibar	Jumla	Umeme unaopotea	Jumla ya umeme ulio-tengenezwa
	Taa za Mitaani	Matumizi ya nyumbani	Biashara na Viwandani				
1980	6	157	575	0	738	59	797
1981	6	168	577	39	790	33	823
1982	4	178	526	29	737	93	830
1983	4	175	485	29	693	163	856
1984	4	187	503	30	724	200	924
1985	5	198	581	39	823	229	1052
1986	5	234	629	42	910	236	1146
1987	4	269	632	49	954	318	1272
1988	5	311	691	54	1061	317	1378
1989	5	330	753	64	1152	357	1509
1990	5	350	897	52	1304	325	1629
1991	8	460	932	57	1457	366	1823
1992	11	506	866	52	1435	417	1852
1993	11	527	834	45	1417	551	1968
1994	10	546	850	54	1460	351	1811
1995	11	660	876	84	1631	246	1877
1996	7	927	809	86	1829	193	2022
1997	3	1023	635	89	1750	222	1972
1998	8	1059	740	104	1911	253	2164
1999	2	1126	566	115	1809	516	2325
2000	0.88	1002	833	105	1941	547	2488
2001	0.55	980	965	127	2073	675	2748
2002	0.10	1108	1085	133	2326	714	3040
2003	0.04	1029	1257	145	2431	792	3223
2004	0.05	1131	1419	161	2711	841	3552
2005	0.03	900	1519	185	2604	982	3586
2006	0.09	871	1593	204	2668	924	3592
2007	0.01	1420	1459	231	3110	917	4027
2008	0.01	1647	1722	229	3598	827	4425

Chanzo: Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

MW Megawatt

GWH GigaWatt-Hour (Saa za GigaWatt) = Million KWH

Takwimu za mwaka 2002 - 2007 zimerekebishwa

MAUZO YA UMEME KWA MIKOA (GWH)

Jedwali Na. 76

Mkoa	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dodoma	40	39	43	46	46	48	49	59	68
Arusha	126	156	171	165	194	202	193	223	296
Manyara									14
Kilimanjaro	106	91	106	100	101	102	96	110	109
Tanga	89	101	126	141	143	156	154	165	169
Morogoro	73	87	80	88	86	113	107	119	136
Coast	1	1	1	6	6	7	0	0	0
Dar-es-Salaam	836	957	1110	1077	1130	1198	0	0	0
Dar-es-Salaam & Coast*	0	0	0	1143	1263	1110	1136	1574	1745
Lindi	5	9	8	10	10	10	12	12	11
Mtwara	1	23	15	18	19	20	20	29	23
Ruvuma	9	9	11	12	13	13	13	14	15
Iringa	41	69	62	53	59	60	61	79	79
Mbeya	86	81	84	82	105	95	99	109	115
Singida	11	12	13	14	15	18	46	28	18
Tabora	72	49	52	60	111	67	71	37	98
Rukwa	8	8	9	9	9	9	11	12	11
Kigoma	7	10	9	13	13	9	12	10	12
Shinyanga	38	36	142	157	174	176	177	195	196
Kagera	161	18	18	20	20	28	35	36	37
Mwanza	82	78	105	118	127	136	132	151	173
Mara	18	24	29	37	42	47	40	95	44
Jumla - Tanzania Bara	1810	1858	2194	3369	3686	3623.4	2464	3057	3369
Zanzibar	105	127	133	145	161	185	204.1	231	229
JUMLA	1915	1985	2327	3514	3847	3808.4	2668.1	3288	3598

Chanzo: Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

*Kuanzia mwaka 2003 takwimu za mkoa wa Pwani na DSM Zimejumuishwa

SURA YA 18

MAJI

Utangulizi

Utafiti wa kutambua vyanzo vya maji uliendelea katika mabonde tisa mwaka 2008. Vyanzo vilivyotambuliwa viliwekewa mipaka ili kurahisisha kazi ya kuvilinda. Aidha, utafiti ulitambua vyanzo vya maji 10,423 mwaka 2008 ikilinganishwa na vyanzo 3,881. Kati ya vyanzo hivyo, 4,999 vilikuwa kwenye bonde la Ziwa Victoria; bonde la Mto Rufiji, 2,865; bonde la Ziwa Rukwa, 943; bonde la Ziwa Nyasa, 629; bonde la Mto Wami/Ruvu, 634; na bonde la Kati 326. Vile vile, utafiti wa uwezekano wa kuwepo maji ya ardhini katika mabonde tisa (9) unaonyesha kuwa kuna vyanzo 447 katika maeneo yafuatayo: Pangani, 67; Wami/Ruvu, 2; Rufiji, 62; Ruvuma, 57; Ziwa Nyasa, 13; Ziwa Rukwa, 106; Ziwa Tanganyika, 35; na Ziwa Victoria, 54.

328. Makusanyo ya mapato ya matumizi ya maji yaliongezeka kutoka sh. 834.7 milioni mwaka 2007 hadi sh. 1,691.7 milioni mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 102.7.

329. Jumla ya sampuli 2,914 za mfumo wa maji safi ya bomba, visima, mito, chemchemi na maziwa mwaka 2008 zilikusanywa na kufanyiwa utafiti wa kimaabara ili kugundua viwango vya kemikali, ikilinganishwa na sampuli 2,837 mwaka 2007. Sampuli za maji 2,680 sawa na asilimia 92 ya sampuli zote ilikuwa na ubora. Aidha, sampuli 189 za majitaka toka viwandani na mitambo ya kusafishia maji katika manispaa za Morogoro, Iringa, Musoma, Mbeya, Tanga, Mwanza, Dodoma na Dar es Salaam zilikusanywa na kufanyiwa uchunguzi wa kimaabara na matokeo yalionyesha kuwa sampuli 177 sawa na asilimia 94 ya majitaka hayakuwa na athari katika mazingira.

Huduma ya Maji Vijijini

330. Katika mwaka 2008, miradi 1,493 ya kusambaza maji vijijini ilikamilika ikilinganishwa na miradi 707 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 111.0. Ongezeko hilo lilitokana ukarabati wa miundombinu chakavu ya maji pamoja utekelezaji wa miradi mipya. Idadi ya visima vilivyochimbwa mwaka 2008

ilikuwa 546 ikilinganishwa na visima 447 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 22.

Huduma za Maji Mijini

331. Uzalishaji wa maji mijini uliongezeka kutoka mita za ujazo milioni 100.20 mwaka 2007 hadi milioni 105.1 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 4.9. Katika kipindi cha 2008, mamlaka za maji 19 ziliweza kutoa huduma ya maji kwa watu wapatao 2,942,692 kati ya watu 3,442,202 wanaoishi kwenye mamlaka hizo.

332. Kutokana na ongezeko la ufungaji mita za maji katika mamlaka 19 za maji mijini, kiwango cha matumizi ya maji yasiyo na kipimo yalipungua kutoka asilimia 39.7 mwaka 2007 hadi asilimia 37.3 mwaka 2008. Aidha, mapato yaliyokusanywa mwaka 2008 yalifikia sh. bilioni 31.2 kutokana na ongezeko la wateja 221,135 waliounganishwa katika mfumo wa maji ikilinganishwa na sh. bilioni 25.4 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 23.

USAMBAZAJI WA MAJI NA MAPATO YA MAJI MIJINI KWA MWAKA 2008

Jedwali 77

Mamlaka	Uzalishaji wa Maji (Mita za ujazo)	Makadirio ya mahitaji ya Maji (Mita za ujazo)	Mapato (Tshs.)
Dodoma	9,442,450	6,522,118	2,074,481,575
Iringa	5,138,000	4,275,803	1,447,781,427
Mbeya	12,260,080	11,143,418	2,043,889,985
Moshi	8,970,818	8,769,210	2,741,992,761
Morogoro	10,950,000	8,846,000	3,057,975,553
Mtwara	4,128,129	1,972,886	801,140,594
Mwanza	19,217,520	15,049,748	4,213,361,030
Shinyanga	5,249,000	3,304,897	948,004,337
Tabora	8,419,500	4,785,953	1,250,320,085
Tanga	9,206,584	9,181,889	3,546,946,055
Bukoba	3,174,000	2,608,817	558,057,442
Kigoma	9,568,000	3,286,704	616,149,044
Songea	2,737,372	2,219,452	652,108,219
S/Wanga	3,202,000	1,763,737	289,609,920
Musoma	8,640,000	3,86,464	991,131,679
Singida	2,680,600	1,516,658	395,085,591
Babati	1,323,200	1,170,400	471,299,033
Lindi	1,800,000	464,500	168,450,860
Total	126,107,253	86,882,190	26,267,785,190

Chanzo: Wizara ya Maji na Umwagiliaji

JUMLA YA VISIMA VILIVYOLICHIMBWA NCHINI

Jedwali 79

Mkoa	2005	2006	2007	2008
Arusha	5	16	8	5
Pwani	21	24	36	54
Dar es Salaam	184	200	141	153
Dodoma	5	1	8	24
Iringa	11	5	7	18
Lindi	5	33	7	6
Mwanza	38	25	37	22
Mara	-	2	13	1
Morogoro	25	16	6	10
Mtwara	27	44	23	1
Mbeya	10	10	37	59
Tabora	42	28	47	76
Rukwa	2	2	20	60
Shinyanga	3	1	10	-
Kigoma	-	-	-	-
Ruvuma	-	1	-	-
Kilimanjaro	5	4	24	21
Tanga	10	10	6	7
Singida	3	3	14	13
Manyara	-	5	3	16
Jumla	396	430	447	546

Chanzo: Wizara ya maji na Umwagiliaji

SURA YA 19

ELIMU NA MAFUNZO

Elimu ya Awali

333. Uandikishaji wa wanafunzi katika elimu ya awali uliongezeka kutoka wanafunzi 795,011 mwaka 2007 hadi 873,981 mwaka 2008, sawa na ongezeko la wanafunzi 78,970 au asilimia 9.9. Kati yao, wavulana walikuwa 435,956 na wasichana, 438,025. Idadi ya wanafunzi katika shule za serikali ilikuwa 805,407 ambapo wavulana walikuwa 400,686 na wasichana, 404,721. Idadi ya wanafunzi katika shule za awali zisizo za serikali ilikuwa 68,574, ambapo wavulana walikuwa 35,270 na wasichana, 33,304. Uwiano wa mwanafunzi na mwalimu katika shule za awali ulikuwa 1:36.2 mwaka 2008 ikilinganishwa na uwiano wa 1:45 mwaka 2007.

Elimu ya Msingi

334. Uandikishaji wa wanafunzi katika elimu ya Msingi uliongezeka kutoka wanafunzi 8,316,925 mwaka 2007 hadi 8,410,094 mwaka 2008 sawa na ongezeko la wanafunzi 93,169 au asilimia 1.1. Kati yao, wanafunzi 4,261,831 walikuwa wavulana au asilimia 50.7 na wasichana, 4,148,263 au asilimia 49.7. Aidha, idadi ya wanafunzi walioandikishwa darasa la kwanza iliongezeka kutoka 1,379,293 mwaka 2007 hadi 1,380,190 mwaka 2008 sawa na ongezeko la wanafunzi 897 au asilimia 0.1.

335. Idadi ya shule za msingi iliongezeka kutoka 15,446 mwaka 2007 hadi 15,673 mwaka 2008. Kati ya hizo, shule za serikali ziliongezeka kutoka 15,122 mwaka 2007 hadi 15,257 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 1.5; na shule zisizo za serikali ziliongezeka kutoka shule 324 mwaka 2007 hadi 416 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 28.4.

336. Kiwango cha jumla cha uandikishaji wa wanafunzi kilipungua hadi asilimia 112.3 mwaka 2008 kutoka asilimia 114.4 mwaka 2007. Kiwango halisi cha uandikishaji kilipungua hadi asilimia 97.2 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 97.3 mwaka 2007. Idadi ya walimu shule za serikali ilipungua hadi

149,433 mwaka 2008 kutoka 151,231 mwaka 2007. Kupungua kwa walimu wa shule za msingi za serikali, kulitonaka na baadhi ya walimu kujiunga na shule za binafsi na kubadilisha fani. Wastani wa uwiano wa mwalimu kwa wanafunzi uliongezeka kutoka 1:53 mwaka 2007 hadi 1:54 mwaka 2008. Aidha, kiwango cha kukatisha masomo kilishuka hadi asilimia 3.1 mwaka 2008 kutoka asilimia 3.2 mwaka 2007. Kupungua kwa kiwango cha kukatisha masomo kunatokana na kuboreshwa kwa mazingira ya kufundishia kama vile kutoa chakula cha mchana.

Elimu ya Sekondari

337. Katika mwaka 2008, idadi ya shule za sekondari ilikuwa 3,798. Kati ya shule hizo 3,039 zilikuwa shule za serikali na shule 759 zisizo za serikali. Idadi ya shule za sekondari za serikali iliongezeka kutoka shule 2,806 mwaka 2007 hadi shule 3,039 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 8.3. Hii ilitokana na utekelezaji wa Programu ya MMES.

338. Idadi ya wanafunzi katika shule za sekondari (Kidato cha I – VI) iliongezeka kutoka 829,094 mwaka 2007 hadi 1,035,373 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 24.9. Katika mwaka 2008, idadi ya wanafunzi wasichana (I-VI) ilikuwa 451,255 sawa na asilimia 43.6 ya wanafunzi wote, na wavulana walikuwa 584,118, sawa na asilimia 56.4 ikilinganishwa na wasichana 382,378 ambao ni sawa na asilimia 46.2 ya wanafunzi wote na wavulana 446,716, sawa na asilimia 53.8 mwaka 2007.

Elimu ya Ualimu

339. Idadi ya wanafunzi katika vyuo vya ualimu nchini ilikuwa 21,888 mwaka 2008 ikilinganishwa na wanachuo 22,517 mwaka 2007 sawa kushuka kwa asilimia 2.8. Kushuka huko kunatokana na baadhi ya vyuo kugeuzwa shule za sekondari na vyuo vikuu kwa mfano chuo cha ualimu cha Nduika kimekuwa Shule ya Sekondari. Idadi ya wanachuo katika vyuo vya ualimu vya serikali ilipungua kutoka 18,754 mwaka 2007 hadi 16,700 mwaka 2008, sawa na upungufu wa wanachuo 2,054 au asilimia 11.0. Kati ya wanachuo 16,700 wasichana walikuwa 7,491 na wavulana 9,209. Kwa upande wa vyuo vya ualimu visivyo vya serikali idadi ya wanachuo iliongezeka kutoka wanachuo 3,763 mwaka 2007 hadi wanachuo 5,188 mwaka 2008, sawa na ongezeko la

asilimia 37.9. Ongezeko hilo lilichangiwa na kuongezeka kwa vyuo vya ualimu visivyo vya serikali na sera ya serikali ya kuondoa masharti katika kupata mikopo. Mafunzo yalitolewa katika ngazi zifuatazo: elimu maalumu wanafunzi, 265; cheti, 8,884; astashahada, 6,739; stashahada (kazini), 770; na mafunzo kazini B/C-A, 42;. Katika mwaka 2008, vyuo vya ualimu vilikuwa 67 ikilinganishwa na 55.mwaka 2007. Kati ya hivyo, vyuo vya serikali vilikuwa 33 na vyuo visivyo vya serikali 34.

Elimu ya Watu Wazima

340. Idadi ya wananchi walioshiriki katika Mpango wa Uwiano Kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii (MUKEJA) walipungua kutoka 1,288,664 mwaka 2007 hadi washiriki 1,059,124 mwaka 2008, sawa na upungufu wa asilimia 17.8 Kati yao, wanaume walikuwa 507,793, sawa na asilimia 48 na wanawake walikuwa 551,331, sawa na asilimia 52. Idadi ya washiriki wa Mpango wa Elimu Masafa na Ana kwa Ana iliongezeka kutoka 12,914 mwaka 2007 hadi washiriki 16,801 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 30.1. Ongezeko hili ilitokana na kuongezeka kwa wanafuzi waliokosa nafasi katika shule za serikali. Kati yao, wanaume walikuwa 7,596, sawa na asilimia 45.2. na wanawake 9,205, sawa na asilimia 54.8.

341. Idadi ya washiriki wa Mpango wa Elimu ya Msingi Kwa Watoto Walioikosa (MEMKWA) ilishuka kutoka watoto 1,850,206 mwaka 2007 hadi 111,413 mwaka 2008, sawa na kushuka kwa asilimia 39.6 Hii ilitokana na watoto walioandikishwa kufaulu na kuingia darasa la tano.

Ukaguzi wa Shule na Vyuo

342. Mwaka 2008, Serikali iliendea kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa sera, sheria na kanuni za elimu kupitia Idara ya Ukaguzi wa shule na vyuo ili kuhakikisha ubora wa elimu itolewayo nchini.

343. Hadi kufikia Desemba 2008, jumla ya taasisi 18,240 za elimu zilikaguliwa kati ya taasisi 23,126 zilizolengwa. Utekelezaji huu ulikuwa sawa na asilimia 79 ya mafanikio.

Jedwali Na. 19.1: Taasisi zilizokaguliwa mwaka 2007/08

Aina ya Taasisi/Asasi	Idadi iliyolengwa kukaguliwa	Idadi halisi iliyokaguliwa	Badiliko (%)
Shule za Elimu ya Awali	5,636	4,710	84
Shule za Elimu ya Msingi	7,795	5,808	74
Vituo vya Elimu ya Ufundi	143	140	90
Elimu ya Maalumu	205	130	77
Vituo vya Elimu ya Watu Wazima	7,212	5,520	63
Shule za Sekondari	2,083	1,880	98
Vyuo vya Ualimu	52	52	100
Jumla	23,126	18,240	79

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

Elimu ya Ufundi

344. Idadi ya vyuo vya ufundi vilivyosajiliwa iliongezeka kutoka vyuo 203 mwaka 2007 hadi vyuo 210 mwaka 2008 sawa na ongezeko la asilimia 3.4. Mwaka 2008, jumla ya wanafunzi 47,405 waliandikishwa katika vyuo vya ufundi. Kati yao, wanafunzi 18,309 sawa na asilimia 38.6 walikuwa wa kike. Idadi ya wanafunzi katika vyuo vya serikali vya ufundi iliongezeka kutoka 3,544 mwaka 2007 hadi 10,508 mwaka 2008, sawa na ongezeko la wanafunzi 6,964, au asilimia 196.5. Ongezeko hilo lilitokana na kuongezeka kwa mahitaji ya elimu ya ufundi katika soko la ajira. Idadi ya wanafunzi wa kike ilikuwa asilimia 45.6 mwaka 2008 ikilinganishwa na asilimia 22 mwaka 2007.

Elimu ya Ufundi Stadi na Mafunzo

345. Idadi ya vyuo vya elimu ya ufundi stadi mwaka 2008 ilikuwa 938 ikilinganishwa na 922 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 1.7. Kati ya hivyo 21 ni vya serikali na 917 visivyo vya serikali. Idadi ya wanafunzi katika vyuo vya ufundi stadi iliongezeka hadi wanafunzi 124,644 mwaka 2008 kutoka 113,414 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 9.9. Idadi ya wanafunzi wa kike ilikuwa 56,090, sawa na asilimia 45 ya wanafunzi na wa kiume ilikuwa 68,554 sawa na asilimia 55 ya wanafunzi wote waliosajiliwa mwaka 2008.

Elimu ya Juu

346. Katika mwaka 2008 idadi ya vyuo vikuu ilifikia 32. Kati ya hivyo, vyuo vya serikali ni 11 na vya binafsi 21. Idadi ya wanafunzi katika vyuo vya serikali iliongezeka kutoka 39,218 mwaka 2007 hadi 64,664 mwaka 2008 sawa na ongezeko la wanafunzi 25,446 au asilimia 64.9. Kati ya hao wanafunzi wanawake walikuwa 19,505 sawa na asilimia 30 na wanaume walikuwa 45,159 sawa na asilimia 70.

347. Idadi ya wanafunzi katika vyuo visivyo vya serikali iliongezeka kutoka wanafunzi 10,749 mwaka 2007 hadi 17,865 mwaka 2008, sawa na ongezeko la asilimia 66.2. Kati yao, wanafunzi wa kike walikuwa 6,712 na wa kiume 11,153.

348. Idadi ya wanafunzi wote katika vyuo vya serikali na vyuo visivyo vya serikali iliongezeka kutoka 49,967 mwaka 2007 hadi 82,529 mwaka 2008. Kati yao, wanafunzi wa kike walikuwa 26,217 na wa kiume 56,312.

349. Mwaka 2008, Bodi ya Mikopo ya wanafunzi wa vyuo vya elimu ya juu ilitoa mikopo yenye thamani ya sh. bilioni 62.2 kwa wanafunzi 56,071. ikilinganishwa na mikopo yenye thamani ya sh. bilioni 76.07 kwa wanafunzi 47,554 mwaka 2007.

SHULE ZA SEKONDARI ZA SERIKALI: IDADI YA WANAFUNZI KWA KIDATO

Jedwali Na. 80								(Namba)
Mwaka	I	II	III	IV	V	VI	Jumla	
1986	10789	9855	8401	8679	2363	2276	43363	
1987	11626	10870	9528	9162	2313	2322	45821	
1988	14258	11195	10373	9180	2313	2240	49559	
1989	16034	14815	11275	10018	2980	2360	57482	
1990	18654	16340	14199	11157	3777	2859	66986	
1991	18892	18679	15459	13915	3646	3355	73946	
1992	19299	19443	17044	14864	4136	3874	78660	
1993	20267	20110	17597	16713	4261	4016	82964	
1994	21589	19823	17513	16474	4179	3863	83441	
1995	25200	22237	19118	17067	4541	3903	92066	
1996	28289	23874	20197	16468	4528	4035	97391	
1997	32043	29748	23810	19697	6412	4846	116556	
1998	37094	31218	24925	21182	5163	4748	124330	
1999	39144	36682	28589	23996	6305	5248	139964	
2000	43643	36734	31132	25456	6654	6143	149762	
2001	47204	45078	30531	29188	7198	6601	165800	
2002	56101	50371	36989	29045	7711	7126	187343	
2003	52863	60643	36906	35653	7780	6885	200730	
2004	98738	67294	46546	36385	8353	7572	264888	
2005	134963	109398	46188	46489	9710	8444	355192	
2006	196391	151448	72167	42584	18211	9691	490492	
2007	401011	218060	105770	70796	21789	11668	829094	
2008	395930	332393	175353	95214	25240	11743	1035873	
Badiliko (%)								
2007 - 2008	-1.3	52.4	65.8	34.5	15.8	0.6	24.9	

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA TAASISI ZA ELIMU

Jedwali 80 A

Aina ya Taasisi	2005			2006			2007			2008		
	Serikali	Binafsi	Jumla	Serikali	Binafsi	Jumla	Serikali	Binafsi	Jumla	Serikali	Binafsi	Jumla
Shule za Msingi	14053	204	14257	14440	260	14700	15300	324	15624	15257	416	15673
Shule za Sekondari	1202	543	1745	1690	599	2289	2806	679	3485	3039	759	3798
Vyuo vya Ualimu (Msingi na Sekondari)	34	18	52	53	22	75	32	23	55	33	34	67
Jumla	15289	765	16054	16183	881	17064	18138	1026	19164	21368	1968	19538

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

IDADI YA WANAFUNZI NA WALIMU KATIKA SHULE ZA MSINGI NA SEKONDARI KWA JINSIA

Jedwali 80B

	2006		2007			2008		
	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
I. Elimu ya msingi:								
Jumla ya wanafunzi wote walioandikishwa Darasa la I-VII	3908208	7959884	4215171	4101754	8316925	4261831	4148263	8410094
Jumla ya wanafunzi wanaosoma shule za serikali Darasa la I-VII	3869202	7879688	4173825	4061607	8235432	4203180	4093428	8296608
Jumla ya wanafunzi wanaosoma shule za binafsi Darasa la I-VII	41190	105748	41346	40147	81493	58651	54835	113486
Jumla ya walimu katika shule za msingi	73335	151882	79881	76783	156664	76638	78257	154895
Jumla ya walimu katika shule za msingi za serikali	71862	148607	77730	75297	153027	74479	74954	149433
Jumla ya walimu katika shule za msingi za binafsi	1474	3276	2151	1486	3637	2159	3303	5462
II. Elimu ya sekondari:								
Jumla ya wanafunzi wote Kidato I-VI	317544	675672	543196	477314	1020510	679124	543279	1222403
Wanafunzi wanaosoma katika shule za serikali, kidato I-VI	224688	490492	446716	382378	829094	58118	451755	509873
Wanafunzi wanaosoma katika shule za binafsi, kidato I-VI	92856	185180	96480	94936	191416	95006	91524	186530
Idadi ya walimu katika shule za serikali	5377	15911	14587	7489	22076	23122	9713	32835
Idadi ya walimu katika shule za binafsi	1559	7341	6376	1406	7782	16790	8181	24971
Jumla ya Walimu wote	6936	23252	20963	8895	29858	39912	17894	57806

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

- Takwimu hazikupatikana

MAFUNZO YA WALIMU KATIKA VYUO VYA UALIMU

Jedwali 80C

	2005			2006			2007			2008		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
Shahada	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4209	1749	5958
Stashahada	4016	2266	6282	4794	2617	7411	4215	1744	5959	16154	8411	24565
Daraja A	7974	8784	16758	5357	6252	11609	4074	5483	9557	66214	69665	135879
Daraja B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22223	16762	38985
Mafunzo Kazini	814	709	1523	3922	3739	7661	1747	1491	3238	108800	96587	205387
Jumla	12804	11759	24563	14073	12608	26681	10036	8718	18754	217600	193174	410774

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

- Takwimu hazikupatikana

IDADI YA WANAFUNZI KATIKA TAASISI ZA ELIMU YA JUU KWA JINSIA

Jedwali 80 D

Taasisi	2005/06			2006/07			2007/08		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
1. Chuo Kikuu cha Dar es Salaam									
B.A General	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.A. (Ed.)	894	711	1605	892	837	1729			
B.A(COM) General	0	0	0	0	0	0			
B. Education (PESC)	113	70	183	58	22	80			
B.A with Education	0	0	0	0	0	0			
B.A (Archaelogy)	39	21	60	7	9	16	30	27	57
B.A (Archaelogy & Geography)	0	0	0	5	4	9	4	3	7
B.A (culture & Heritage)	28	25	53	17	38	55	21	59	80
B.A (Language studies)	45	36	81	56	48	104	147	50	197
B.A (Economics)	119	54	173	116	64	180	5	3	8
B.A (Economics & Commerce)	0	0	0	0	0	0	10	7	17
B.A (Economics & Statistics)	0	0	0	30	8	38	43	17	60
B.A (Economics & Geography)	0	0	0	9	6	15			
B.A (Economics & Sociology)	0	0	0	10	3	13	0	0	0
B.A (Fine & Performing arts)	21	21	42	28	56	84	41	47	88
B.A (Geography & Env. Studies)	183	111	294	158	125	283	153	98	251
B.A (Geography & Statistic)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.A (History & Archeology)	22	21	43	32	26	58	5	3	8
B.A (History & Polit. Science)	7	6	13	21	18	39	44	24	68
B.A (Polit. Science &Publ. Admin.)	326	342	668	262	234	496	64	25	89
B.A (Polit. Science & Economics)	3	0	3	8	4	12	37	32	69
B.A (Polit. Science & French)	14	28	42	8	20	28	17	23	40
B.A (Polit. Science &Sociology)	37	55	92	37	94	131	16	25	41
B.A (Sociology)	174	374	548	200	386	586	233	115	348
B.A (Statistics)	67	33	100	79	51	130	38	82	120
B.A (History)	123	13	136	19	6	25			
B.A. Journalism	27	26	53	36	48	84	36	45	81
B.A. Mass Communication	29	36	65	32	62	94	21	55	76
B.A. Public Relations	28	40	68	47	62	109	23	38	61
B. Commerce	405	176	581	1055	532	1587	1141	347	1488
B.Sc in Computer	162	9	171	221	41	262	200	37	237
B.Sc. with computer	100	37	137	117	31	148	81	18	99
B.Sc. (Education.)	214	95	309	0	0	0	133	163	296

Jedwali 80 D Linaandelea

Taasisi	2005/06			2006/07			2007/08		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
B.Sc. with Education	74	36	110	345	106	451	351	100	451
B.Sc. General	35	17	52	50	29	79	21	10	31
B.Sc. with Geology	28	16	44	76	18	94	32	11	43
B.Sc. Geology	79	8	87	76	10	86			
B.Sc. (Engineering Geology)	20	0	20	28	1	29	23	2	25
B.Sc. Engineering	0	0	0	0	0	0			
B.B.A.	86	56	142	144	73	217	-	-	-
B.Ed. Commerce	658	262	920	66	21	87	81	78	159
B.Ed. Psychology	92	71	163	63	87	150	74	28	102
B.Ed. Science	147	39	186	98	32	130	86	98	184
B.Ed. Adult education	144	94	238	57	59	116	57	21	78
B.Ed. Arts	415	360	775	189	183	372			
LLB	591	470	1061	514	429	943	1141	347	1488
BSc. Comp. Eng. & Info. Tech.	107	29	136	124	44	168			
BSc. Electr. Eng.	75	11	86	81	14	95	77	44	121
BSc. Electro Power Eng.	62	13	75	61	11	72	35	15	50
BSc. Chem. & Process Eng.	93	50	143	94	64	158	17	16	33
BSc. Electro. Mech. Eng.	67	16	83	51	18	69	50	29	79
BSc. Food and Biochemical	12	18	30	23	36	59	68	16	84
BSc. Mech. Eng.	85	4	89	63	5	68	53	10	63
BSc. Mining Eng.	76	12	88	89	15	104	82	13	95
BSc. Mineral Proc. Eng.	66	16	82	78	20	98			
BSc. Civil & Struct. Eng..	93	11	104	159	18	177			
BSc. Telecom. Eng.	117	27	144	122	41	163	131	39	170
BSc. Transportation Eng.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BSc. Civil & Transportation Eng.	130	27	157	140	26	166	111	28	139
BSc. Production Eng.	25	4	29	36	6	42	25	15	40
BSc. Civil & Water Res. Eng.	105	37	142	123	42	165	105	34	139
BSc. Eng. Civil.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BSc. Electronics	0	0	0	94	9	103			
BSc. Electronics Sc. & Comm.	94	7	101	0	0	0	71	10	81
B.Sc. Mol.Bio & Biotech.	51	20	71	50	20	70	45	32	77
B.Sc. Aquatic sc. And Env. Sc & Con	0	0	0	46	22	68	85	26	111
B.Sc. Wildlife	77	48	125	94	38	132			
B.Sc. Fish & Aqua Sc & Con	38	16	54	29	17	46			
B.Sc.IEM	0	0	0	42	28	70			
B.Sc. ICS	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Adv. Diploma in Journalism	17	21	38	0	0	0	0	0	0
Ip in culture mngt. & Tour	0	0	0	15	8	23			
Diploma in Computer Sciences	94	18	112	66	13	79	16	4	20
Diploma in Fisheries	10	3	13	21	6	27	46	11	57
Certificate in law	121	25	146	505	167	672	507	200	707
Certificate in Journalism	713	214	927	11	3	14	4	8	12
Certificate in computer Science	0	0	0	10	1	11	16	4	20
Occasion/Short Courses Term	0	0	0	0	0	0			
JUMLA: CHUO KIKUU DSM	7,877	4,416	12,293	7,493	4,575	12,068	5,953	2,592	8,545
Idadi ya Walimu	119	566	685	602	104	706			

Jedwali 80 D linaendelea

Taasisi	2005/06			2006/07			2007/08		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
2. Chuo Kikuu Kishiriki Muhimbili									
M.D. (Doctor of Medicine)	712	224	936	745	243	988	735	232	967
B.Sc. Pharmacy	129	63	192	122	64	186	110	52	162
B.Sc. Nursing	31	38	69	31	38	69	27	23	50
D.D.S (Doctor of Dental Surgery)	115	37	152	114	38	152	101	39	140
BSc. Env. Health	38	34	72	31	29	60	41	20	61
B.Sc. Nursing Mg	-	-	-	2	6	8	7	17	24
IPH	-	-	-	-	-	-	7	17	24
ITM	-	-	-	-	-	-	41	33	74
Adv.Dip Dermatove Neurology	14	14	28	2	17	19	41	33	74
Adv. Dip Nursing	13	27	40	1	10	11	31	35	66
Adv. Dip.Medical Laboratory Techn	-	-	-	27	11	38	30	17	47
Dip. Diaghstic Radiography	29	18	47	29	18	47	32	29	61
Dip Environmental Health Science	107	71	178	95	90	185	82	41	123
Dip.Medical Laboratory Techn	70	39	109	40	85	125	22	6	28
Dip Orthopaedic Techn	32	2	34	30	5	35	39	26	65
Dip Pharmaceutical Sciences	42	15	57	48	19	67	9	62	71
JUMLA: Muhimbili	1,332	582	1,914	1,317	673	1,990	1,355	682	2037
Idadi ya Walimu	45	156	201	169	68	237	178	68	246
3. Chuo Kikuu cha Sokoine (SUA)									
B.Sc(Agric. General)	143	28	171	28	10	38	102	23	125
B.Sc(Biotechn. & Lab)	48	14	62	-	-	-	-	-	-
B.Sc. (Agric.)	0	0	0	-	-	-	-	-	-
B.Sc. Forestry	136	32	168	41	5	46	128	26	154
B.Sc. (Home Econ & Home Nutr.)	19	53	72	13	50	63	32	159	191
B.V.M. (Vet. Medicine)	92	13	105	12	1	13	81	10	91
B.Sc. (Food Sc. & Tech.)	121	68	189	24	33	57	67	73	140
B.Sc. (Agric. Eng.)	118	11	129	24	3	27	101	8	109
B.Sc. (Horticulture)	50	28	78	9	6	15	31	14	45
B.Sc. (Animal Science)	96	20	116	29	7	36	84	16	100
B.Sc. (Agronomy)	85	10	95	24	6	30	60	10	70
B.Sc. (Wildlife)	76	18	94	47	16	63	163	54	217
B.Sc. (Agric.Education & Ext.)	129	34	163	50	17	67	172	63	235
B.Sc. (Agric.Econ & Agric. Bus.)	145	51	196	61	19	80	123	36	159
BSc.(Environ.Sc&Mgt)	127	61	188	30	18	48	104	57	161
B.Sc. (Rural Development)	34	18	52	57	19	76	61	22	83
B.Sc. (Aquaculture)	36	14	50	19	3	22	215	87	302
B. Sc. Biotechnology and Lab	0	0	0	21	6	27	48	13	61
JUMLA: SUA	1,455	473	1,928	489	219	708	1572	671	2,243
Idadi ya Walimu	232	33	265	310	40	350	374	82	456

Jedwali 80 D linaendelea

Taasisi	2005/06			2006/07			2007/08		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
4. Chuo Kikuu Huria cha Tanzania (OUT)									
B.A (General)	346	190	536	260	86	346			
B.A. (Education)	781	336	1117	1204	495	1699			
B.ED(Special Education)	26	14	40	-	-	-			
B.A (Tourism)	27	27	54	38	13	51			
B.Education	1053	522	1575	841	364	1205			
B.Sc. (General)	271	140	411	183	54	237			
B.Sc. (Education)	230	51	281	537	122	659			
B. Commerce (General)	31	91	122	147	32	179	40	8	48
B. Commerce (Education)	3	6	9	98	21	119	53	12	65
BBA (General)	673	156	829	299	65	364	59	14	73
BBA (Education)	75	32	107	83	23	106	23	6	29
BA Social work	0	0	0	27	32	59	377	198	575
BA Sociology	0	0	0	83	52	135	119	32	151
LLB	690	173	863	401	79	480	214	45	259
Foundation course	1342	849	2191	0	0	0	463	287	750
CYP Diploma	112	35	147	22	7	29	25	3	28
CCDE	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bsc. ICT	16	1	17	25	4	29	25	3	28
ODDEOL	19	3	22	5	5	10	8	4	12
CPPH	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OFC	0	0	0	833	537	1370	-	-	-
CCDE	3	3	6	0	0	0	1	2	3
JUMLA: OUT	5,698	2,629	8,327	5,086	1,991	7,077	1,407	614	2,021
Idadi ya Walimu	28	93	121	130	42	172	148	59	207

Jedwali 80 D linaendelea

Taasisi	2005/06			2006/07			2007/08		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
5. Chuo Kikuu Kishiriki cha Ardhi (UCLAS)									
Adv.Dip.(Arch.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Adv.Dip (Bldg. Econ.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Adv.Dip.Env.Eng.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Adv.Dip.(Land Val.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Adv.Dip.(Land Surv.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Adv. Dip.(Urb. & Rural Plan.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JUMLA: (UCLAS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chuo Kikuu Kishiriki cha Ardhi (UCLAS)									
B.Architecture	174	8	182	178	20	198	157	21	178
B.Sc. (Build. Economics)	179	23	202	185	35	220	168	32	200
B.Sc. (Urb. Planning)	146	37	183	172	43	215	166	42	208
B.Sc. (Land Surveying)	137	8	145	0	0	0	-	-	-
B.Sc. (Land Mgt. & Validation)	166	53	219	199	62	261	158	55	213
B.Sc. (Env. Engineering.)	144	28	172	159	40	199	134	24	158
BSc. GM	946	157	1103	145	4	149	-	-	-
Diploma in (GFM4)	9	6	15	13	9	22	-	-	-
Graduate Diploma	0	0	0	0	0	0	-	-	-
JUMLA: (UCLAS)	1,901	320	2,221	1,051	213	1,264	1106	216	1322
Idadi ya Walimu	100	21	121	117	31	148	131	37	168
6. Taasisi ya Teknolojia ya DSM (DIT)									
B. Civil Engineering	97	0	97	203	11	214	162	22	184
B. Electrical Engineering	45	9	54	111	21	132	63	15	78
B. Mechanical Engineering	36	0	36	97	6	103	69	11	80
B. Telecommunication	52	17	69	118	28	146	84	25	109
FTC - Computer Eng.	40	12	52	63	12	75	78	26	104
FTC - Mech. Engineering	106	2	108	30	0	30	141	20	161
FTC - Civil Eng.	189	6	195	54	2	56	249	34	283
FTC - Elect. Eng.	108	15	123	38	4	42	162	30	192
FTC -Electronic & Telecom. Eng.	68	31	99	22	7	29	114	34	148
FTC -Lab. Techn.	44	15	59	14	3	17	77	27	104
FTC - Highway Eng.	0	0	0	0	0	0	93	32	125
FTC - Computer	0	0	0	23	3	26	1292	276	1568
Adv. Dipl. Mech Eng.	44	2	46	0	0	0	0	0	0
Adv. Dipl. Civil Eng.	55	12	67	0	0	0	0	0	0
Adv.Dipl. Elect. Eng.	47	14	61	0	0	0	0	0	0
Adv.Dipl. Electronic & Telecom. Eng.	55	20	75	0	0	0	0	0	0
DIP Tech. Ed.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JUMLA: DIT	986	155	1,141	773	97	870	2,584	552	3136
Idadi ya Walimu	74	11	85	133	19	152			0

Jedwali 80 D linaendelea

Taasisi	2005/06			2006/07			2007/08		
	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla	Waume	Wake	Jumla
7. Chuo cha Ufundi Arusha (TCA)									
FTC - Mech. Eng.	0	0	0	0	0	0	80	3	83
FTC - Elec. Eng.	0	0	0	0	0	0	72	10	82
FTC - Civil. Eng.	0	0	0	0	0	0	72	15	87
FTC .Auto. Eng.	0	0	0	0	0	0	69	1	70
FTC. High Eng	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JUMLA: TCA	0	0	0	0	0	0	372	53	425
Idadi ya Walimu	0	0	0	0	0	0	54	4	58
8. Chuo cha Ufundi Mbeya (MTC)									
FTC - Mech. Eng.	79	0	79	42	1	43	-	-	-
FTC - Elect. Eng.	92	2	94	37	5	42	-	-	-
FTC - Elec. Civil. Eng.	97	7	104	46	5	51	-	-	-
FTC - Arch.	35	6	41	18	2	20	-	-	-
Ordinary Dip. Architecture Engineering	20	0	20	34	3	37	-	-	-
Ordinary Dip. Civil Engineering	49	2	51	88	11	99	-	-	-
Ordinary Dip. Electrical Engineering	51	0	51	76	8	84	-	-	-
Ordinary Dip. Mechanical Engineering	42	0	42	79	2	81	-	-	-
Adv.Dipl Civil Eng.	53	6	59	52	3	55	-	-	-
Adv.Dipl Mech. Eng.	51	1	52	32	1	33	-	-	-
JUMLA: MTC	569	24	593	504	41	545			
Idadi ya Walimu	2	29	31	101	8	109			
Mbeya Institute of Science and Technology									
ADE Electrical Engineering	-	-	-	-	-	-	13	-	13
ADE Civil Engineering	-	-	-	-	-	-	14	-	14
ADE Mechanical Engineering	-	-	-	-	-	-	6	-	6
Ordinary dip. Architecture Engineering	-	-	-	-	-	-	85	6	91
Ordinary dip. Electrical Eng.	-	-	-	-	-	-	180	19	199
Ordinary dip. Civil Engineering	-	-	-	-	-	-	188	21	209
Ordinary Diploma: Computer Engineering	-	-	-	-	-	-	55	4	59
Ordinary dip. Mechanical Eng.	-	-	-	-	-	-	149	9	158
Bachelor in Mechanical Engineering	-	-	-	-	-	-	17	2	19
Bachelor in Electrical Engineering	-	-	-	-	-	-	12	1	13
Bachelor in Civil Engineering	-	-	-	-	-	-	60	6	66
Bachelor in Business Administration	-	-	-	-	-	-	24	6	30
Bachelor in Architecture	-	-	-	-	-	-	9	-	9
TOTAL (MIST)	-	-	-	-	-	-	812	74	886
Idadi ya Walimu	-	-	-	-	-	-	109	10	119

Chanzo: Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, Chuo Kikuu cha Kilimo Sokoine (SUA), Wizara ya Elimu na Mafunzo

- Takwimu hazikupatikana

SHULE ZA SEKONDARI ZA BINAFSI: IDADI YA WANAFUNZI KWA KIDATO

Jedwali Na. 81	(Namba)						
Mwaka	I	II	III	IV	V	VI	Jumla
1986	12625	12389	11895	10073	730	567	48279
1987	15709	15526	13188	12245	801	756	58225
1988	18007	18897	15326	14358	966	702	68256
1989	20789	19279	18415	14759	1045	716	75003
1990	23585	21870	17599	17685	1481	1094	83314
1991	27554	25143	19237	17371	1922	1639	92866
1992	29027	27044	19378	17891	2018	1758	97116
1993	25703	27651	21894	18367	2223	2097	97935
1994	28657	26971	22784	19809	2573	2011	102805
1995	28498	26242	24098	21199	2334	1938	104309
1996	28002	25807	22494	20318	3168	2243	102032
1997	29768	27461	22406	20627	3408	3381	107051
1998	27125	24756	22029	20409	4826	3428	102573
1999	28333	25747	23120	20255	5667	4493	107615
2000	30789	26601	23469	20430	5894	5011	112194
2001	36305	30820	25004	20762	5892	5116	123899
2002	41593	34209	27540	20681	6418	5534	135975
2003	46891	38506	26385	21650	6430	4859	144721
2004	48752	46167	33240	24476	8847	6229	167711
2005	45276	46321	32063	29248	9183	7046	169137
2006	46968	48013	42878	29796	9569	7956	185180
2007	47437	46927	41340	35746	11299	8667	191416
2008	42971	43232	43177	35980	12576	8594	186530
Badiliko (%)							
2007 - 2008	-9.4	-7.9	4.4	0.7	11.3	-0.8	-2.6

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

MUHTASARI WA TAKWIMU ZA ELIMU

Jedwali Na. 83

Maelezo	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
SHULE ZA MSINGI ZA SERIKALI								
Idadi ya Shule	11594	12152	12815	13533	14053	14440	15300	15257
Idadi ya Walimu	103229	112109	114660	119773	132409	148607	153027	149433
Wanafunzi darasa la I (000)	1139	1628	1476	1361	1338	1303	1365	1361
Wanafunzi darasa la VII (000)	470	521	517	532	515	690	809	1055
Wanafunzi wote (000)	4839	5960	6532	7042	7477	7880	8235	8297
SHULE ZA MSINGI ZA BINAFSI								
Idadi ya shule	74	134	166	156	204	260	324	416
Idadi ya walimu	-	-	-	1775	2604	3275	3637	5462
wanafunzi darasa la I	1220	3946	5465	6869	10418	13399	13708	19161
Wanafunzi darasa la VII	379	1619	2642	4045	5736	7223	7742	10600
Wanafunzi wote	5824	20970	31003	41234	64558	80196	81493	113486
SHULE ZA SEKONDARI ZA SERIKALI								
Idadi ya Shule	528	599	649	828	1202	1690	2806	3039
Idadi ya Walimu	8043	9156	10036	11320	13448	15822	22076	24971
Wanafunzi kidato cha I	47204	56101	52853	98738	134963	196391	401011	395930
Wanafunzi kidato cha IV	29188	29045	35853	36385	46485	42584	70796	95214
Wanafunzi kidato cha V	7198	7711	7780	8353	9710	18211	21789	25240
Wanafunzi kidato cha VI	6601	7126	6885	7572	8444	9691	11668	11743
Wanafunzi vidato vyote	165800	187343	200720	264888	355188	490492	829094	1035873
SHULE ZA SEKONDARI ZA BINAFSI								
Idadi ya Shule	409	425	434	483	543	599	679	759
Idadi ya Walimu	6309	6681	6503	7434	10457	7407	7782	7864
Wanafunzi kidato cha I	36305	41593	46891	48752	45276	46968	47437	42971
Wanafunzi kidato cha IV	20762	20681	21650	24476	29248	29796	35746	35980
Wanafunzi kidato cha V	5892	6418	6430	8847	9183	9569	11299	12576
Wanafunzi kidato cha VI	5116	5534	4859	6229	7046	7956	8667	8594
Wanafunzi vidato vyote (I- VI)	123899	138875	144721	167711	169137	185180	191416	186530
ELIMU YA WALIMU								
Idadi ya Vyuo	41	48	41	45	52	53	55	67
Idadi ya vyuo vya serikali	35	41	34	34	34	31	32	33
Idadi ya vyuo vya binafsi	6	7	7	11	18	22	23	34
Idadi ya Walimu	902	928	928	947	1009	939	943	1060
Idadi ya Wanafunzi kwa vyuo vya serikali	15561	18277	27700	30892	24015	19084	18754	16700
Idadi ya Wanafunzi kwa vyuo Binafsi	476	533	790	1759	2209	2740	3763	5188
Idadi ya Wanafunzi	16037	18810	28490	32651	26224	21824	22517	21888
ELIMU YA UFUNDI								
	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Idadi ya Vyuo	4	4	4	4	3	-	-	-
Idadi ya Walimu	191	164	251	-	169	-	-	-
Idadi ya Wanafunzi	2223	2292	2103	-	2233	-	-	-
VYUO VIKUU NCHINI								
Wanafunzi wa Tanzania	2001/02	2002/03	2003/04	2004/2005	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Mwaka wa kwanza	6970	5952	8070	-	15370	-	-	-
Mwaka wa mwisho	-	2764	4027	-	4439	-	-	-
Miaka yote - Jumla	17866	18466	25937	-	45879	-	-	-
Idadi ya walimu	1256	1218	1329	-	2414	-	-	-

Chanzo: Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi

- Takwimu hazikupatikana

* Takwimu za wanafunzi wa SUA hazikujumuishwa

SURA YA 20

AFYA

Utangulizi

350. Mwaka 2008, Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliendelea kuboresha na kuimarisha utoaji wa huduma za afya. Juhudi zilielekezwa katika kudhibiti magonjwa ya milipuko, kwa kutoa elimu kupitia kwenye vyombo vya habari na vipeperushi. Aidha, magonjwa ya malaria, kifua kikuu na UKIMWI ambayo yanaongoza kwa kusababisha vifo yalidhibitiwa.

Vituo vya Kutolea Huduma va Afya

351. Mwaka 2008, vituo vya kutolea huduma za afya viliongezeka na kufikia vituo 5,901, ikilinganishwa na vituo 5,725 mwaka 2007 sawa na ongezeko la asilimia 3.1. Kati ya hivyo, Serikali ilikuwa na hospitali 117, vituo vya afya 595 na zahanati 5063 na mashirika ya umma hospitali nane, vituo vya afya vinne na zahanati 112. Sekta binafsi na mashirika ya kujitolea hospitali 107, vituo vya afya 196, na zahanati 1,302.

Elimu ya Afya kwa Wananchi

352. Katika mwaka 2008, Kitengo cha Huduma za Afya Mazingira kimeendelea kuboresha huduma za afya kwa kutoa mafunzo kwa mafundi ugani wa ujenzi wa vyoo na nyumba bora 75 na wawezeshaji ngazi ya jamii 75 katika vijiji vitano vya wilaya za: Masasi, Ilala, Musoma Vijijini, Iringa Vijijini na Sumbawanga. Aidha, mpango wa uboreshaji wa afya na usafi wa mazingira ulifanyika katika vijiji vya mikoa ya: Kilimanjaro, Manyara, Dodoma, Singida, Kigoma, Mwanza, Mbeya, Arusha, Pwani, Tanga na Morogoro. Aidha, mwaka 2008 mafunzo juu ya kuzuia maambukizi mapya ya Virusi Vya Ukimwi na UKIMWI yalitolewa kwa wawezeshaji 70 katika mikoa 6 ya Tabora, Singida, Dodoma, Morogoro, Dar es salaam na Pwani.

Afya ya Uzazi na Mtoto

353. Katika mwaka 2008, huduma za uzazi salama, afya ya mtoto, uzazi wa mpango, chanjo ya afya mashuleni na afya ya jamii ziliendelea kutolewa kwa wanawake wajawazito na watoto chini ya umri wa miaka mitano bila malipo.

Kwa kushirikiana na wadau mbalimbali mafunzo yalitolea kwa watumishi 3,000 katika nyanja za uzazi salama; watumishi 112 uzazi wa mpango; watumishi 136 afya ya uzazi wa vijana; na waratibu 241 wa afya shuleni. Vile vile, watumishi 168 wa Mpango wa Kudhibiti Maradhi ya Watoto walipata mafunzo ya udhibiti wa magonjwa ya watoto kwa uwiano, na watumishi 26 walipata mafunzo ya huduma ya afya ya msingi. Katika mwaka 2008, vituo 22 vya kupimia wanawake ugonjwa wa saratani ya matiti na shingo ya uzazi vilianzishwa. Katika kuboresha rufaa ya wagonjwa magari ya kubebea wagonjwa 6 yalisambazwa katika Halmashauri za Kibaha, Mafia, Ruangwa, Rungwe, Nkasi na Mpanda.

Chakula na Lishe

354. Katika mwaka 2007/08, juhudi za kutatua tatizo la upungufu wa vitamini A ziliendelea kufanyika. Aidha, Taasisi ya Chakula na Lishe iliratibu ugawaji wa matone ya vitamini A na dawa za minyoo. Wastani wa watoto 6,218,389 kati ya watoto walengwa 6,686,440, sawa na asimilia 93 walipata matone ya vitamini A na watoto 5,480,382 kati ya watoto walengwa 5,956,937, sawa na asilimia 92 walipata dawa za minyoo. Taasisi kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo ilihamasisha na kutoa ushauri kwa wenye viwanda vya usindikaji vyakula kuhusu uongezaji wa virutubishi kwenye vyakula vinavyozalishwa viwandani.

355. Mwaka 2008, mafunzo ya uzalishaji, usindikaji, hifadhi na matumizi ya vyakula vyenye vitamini na madini kwa wingi yalitolewa kwa wakufunzi 18 katika wilaya za Babati, Hanang, Manyoni na Kondoa hivyo kufikia idadi ya wakufunzi 192 waliopata mafunzo katika wilaya 15 zinazokabiliwa na ukame.

356. Mwaka 2008, elimu kuhusu usindikaji, uhifadhi na matumizi ya zao la muhogo ilitotewa kwa lengo la kuongeza upatikanaji wa chakula na kuboresha maisha ya wakulima. Mafunzo kuhusu usindikaji wa unga bora wa muhogo yalitolewa kwa wakufunzi 22 kutoka wilaya za: Kigoma Vijijini; Kasulu; na Kibondo. Aidha, mafunzo yalitolewa kwa wakufunzi 30 katika mikoa ya Mwanza na Mara kuhusu ubora na usalama wa vyakula vya watoto na teknolojia za asili za kuboresha vyakula hivyo.

Huduma za Ustawi wa Jamii

357. Mwaka 2008, Mpango wa Kitaifa wa Huduma ya Malezi, Matunzo na Ulinzi kwa Watoto Walio Katika Mazingira Hatarishi uliendelea kutekelezwa. Utambuzi wa watoto walio katika mazingira hatarishi ulifanyika katika halmashauri 81 mwaka 2008 ikilinganishwa na halmashauri 61 mwaka 2007. Idadi ya watoto 611,150 walitambuliwa hadi mwaka 2008. Kati yao, wanaume walikuwa 317,798, au sawa na asilimia 52 na wanawake 293,352, au sawa na asilimia 48. Watoto 561,823, sawa na asilimia 92 walipata huduma za msingi za afya, chakula, malazi, mahitaji ya shule, msaada wa kisaikolojia na msaada wa kisheria.

VYOMBO VYA AFYA NCHINI

Jedwali Na. 84

Aina ya Vyombo	Serikali				Mashirika ya Umma				Mashirika ya Dini na ya Kujitolea				Sekta Binafsi				Jumla			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Hospitali Maalum	6	6	6	6	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	0	6	8	8	6	
Hospitali za Mkoa	17	18	18	18	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	17	18	19	18	
Hospitali za Wilaya	61	61	63	90	1	1	1	0	23	23	24	0	0	0	0	62	85	88	90	
Hospitali nyingine	2	2	3	3	7	7	7	6	62	62	65	96	37	37	40	129	108	115	129	
Vituo vya Afya	331	331	379	395	10	10	12	4	101	101	125	124	39	39	49	537	481	565	595	
Zahanati	2949	3038	3348	3649	145	145	123	112	725	763	658	689	733	733	801	613	4428	4679	4930	5063
Nyinginezo*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	
JUMLA	3366	3456	3817	4161	163	163	143	122	913	951	875	909	809	809	890	709	5180	5379	5725	5901

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

* Ni pamoja na kliniki maalum, nursing homes, huduma za maabara na x-ray binafsi

HUDUMA ZA AFYA: WALIOFAULU MAFUNZO

Jedwali Na. 85

Aina ya Mafunzo	1999/2000	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Madaktari Watanzania (MO)*	50	45	56	61	118	124	134
Madaktari Wasaidizi (AMO)	130	103	165	130	129	-	-
Wafamasia (PH)	17	19	14	21	20	49	49
Waganga (MA)	536	618	608	639	-	-	-
Waganga Wasaidizi Vijijini (RMA)	-	-	-	-	-	-	-
Wauguzi Daraja "A"	319	367	402	260	-	-	-
Wauguzi Daraja "B"	842	902	930	980	-	-	-
Wauguzi Wakunga (MCHA)	-	-	-	-	-	-	-
Mabwana Afya	56	78	81	85	-	-	-
Mabwana Afya Wasaidizi	13	-	15	42	-	-	-

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

* Ni pamoja na Madaktari wa Meno

- Takwimu hazikupatikana

WALIOFAULU MAFUNZO YA AFYA

Jedwali Na.85 A

Aina ya mafunzo	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Madaktari watanzania (MO)*	67	69	118	124	134	-	-
Wafamasia (PH)	14	21	20	49	45	-	-
Wauguzi	2	7	6	25	25	-	-
Nursing and Midwifery							
Adv.Diploma in Midwifery	-	40	-	38	39	38	-
Adv.Diploma in Public Health	5	21	-	17	-	28	30
Advanced Mental Health	-	4	-	14	-	13	-
Advanced Ophthalmic Nursing	9	5	14	-	15	15	17
Adv. Theatre Management	9	-	12	-	15	15	20
Advanced Paediatric Nursing	8	3	15	-	16	15	16
Advanced Nurse Tutor	25	-	25	-	25	24	18
Nursing Diploma	360	454	391	536	513	603	702
Certificate Midwives	515	429	498	506	452	496	723
Certificate for Trained Nurses	469	560	508	557	473	571	N/A
Certificate in Public Health	222	184	156	219	460	158	N/A
Allied Health							
Assistant Medical Officer	248	152	129	111	-	218	204
Assistant Dental Officer	9	11	12	7	-	12	15
AMO Ophthalmology	-	-	-	-	-	-	-
AMO Radiology	-	-	-	-	-	-	-
AMO Anaesthesiology	-	4	-	5	1	-	-
Health Officers	81	85	-	55	73	39	61
Assistant Health Officers	15	42	-	60	60	28	-
Health Records Technicians	13	18	16	15	15	13	17
Clinical officers (Medical Assist.)	640	643	635	453	1264	502	718
Assist. Clinical Officers	-	-	-	-	-	-	-
Dental Therapists (Dental Assist)	19	21	26	22	27	14	25
Certif. Laboratory Technicians	115	110	66	87	78	28	-
Health Officers - Vector Control	10	-	10	6	12	10	14
Phsiotherapists	13	12	12	12	20	13	10
Diploma in Radiology	-	-	-	18	16	13	-
Certificate in Radiology	16	20	18	18	18	18	15
Orthopaedic Technicians	-	-	-	8	11	18	-
Pharmaceutical Assistants	16	20	18	21	33	18	19
Optometry Technicians	12	10	12	9	11	11	13
Laboratory assistant	-	-	-	87	108	32	112
Dental laboratory Technology	-	-	-	4	4	11	5
Dematovenereology	-	-	-	14	13	12	13
Pharmaceutical Technology	-	-	-	18	12	47	50
Advanced Diploma Medical Laboratory	-	-	-	20	14	102	120

Chanzo : Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

- * Ni pamoja na madaktari wa meno
- Takwimu hazikupatikana

**MATUMIZI YA VYOMBO VYA AFYA
IDADI YA WAGONJWA**

Jedwali Na. 86

Mwaka	Wagonjwa wa Nje			Wagonjwa waliolazwa*
	Hospitali	Zahanati	Vituo vya Afya Vijijini	
1995	355483	6785925	545921	240707
1996	604023	9530361	927606	541781
1997	711222	10003245	1052326	559949
1998	750465	10112305	1134242	-
1999	812891	10321654	1242354	626700
2000	989101	13697988	1874346	626700
2001	1167139	17218371	2511624	680263
2002	1328395	19695356	3258520	701568
2003	1491909	22935688	3659615	1390273
2004	1532028	23552460	3758027	2125388
2005	1619700	24900276	3973085	2237146
2006	1754925	26979136	4304787	2837252
2007	1842671	28328093	4520026	2979115
2008	1934805	29744498	4746027	3128071

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

- * Jumla ya waliolazwa Hospitali, Zahanati na Vituo vya Afya Vijijini
- Takwimu hazikupatikana

IDADI YA WATAALAM WA AFYA

Jedwali Na. 87

Kada	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Madaktari wote - MO (Wageni na wazalendo)	-	-	-	-	-	-	-	1338	-
Madaktari Wazalendo (MO)+	1302	1358	1419	-	-	-	-	-	4143
Madaktari Wasaidizi (AMO)	3593	3758	3888	-	-	-	-	1434	1633
Wafamasia (PH)	110	-	-	-	-	-	-	192	700
Wafamasia Wasaidizi (APhO)	55	-	-	-	-	-	-	201	349
Watabibu (MA)	7711	8319	8958	-	-	-	-	22024	-
Clinical Officers	-	-	-	-	-	-	-	6908	3596
Waganga Wasaidizi Vijijini (RMA)	2368	-	-	-	-	-	-	-	-
Mabwana Afya (HO)	875	-	-	-	-	-	-	995	1146
Mabwana Afya Wasaidizi (AHO)	2478	2493	2535	-	-	-	-	-	-
Wakunga/Wauguzi Daraja "A"	7016	7419	7679	-	-	-	-	6460	3280
Wakunga/Wauguzi Daraja "B"	12463	13393	14373	-	-	-	-	10588	7389
Wauguzi Wakunga (MCHA)	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

- + Ni pamoja na Madaktari wa Meno
- Takwimu hazikupatikana

IDADI YA VITANDA KATIKA HOSPITALI ZOTE NCHINI - 2007

Jedwali Na. 87A

Aina ya Huduma	Anayemiliki				Jumla
	Serikali	Shirika la Umma	Shirika la kujitolea/Dini	Binafsi	
Hospitali za Rufaa/ Maalum	1,775	0	1,328	0	3,103
Hospitali za Mkoa	5,090	0	150	0	5,090
Hospitali za Wilaya	7,000	421	3256	70	10747
Hospitali nyingine	249	690	7811	1011	9761
Vituo vya Afya	6,232	54	361	400	7047
Zahanati	553	3	736	188	1480
Jumla	20899	1168	13642	1669	37228

Chanzo: Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii

SURA YA 21

MAENDELEO YA JAMII

Vyuo vya Maendeleo ya Wananchi

358. Katika mwaka 2008, vyuo 53 vilitoa mafunzo kwa wananchi 31,493 ikilinganishwa na wananchi 27,916 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 12.8. Ongezeko hilo lilitokana na juhudi za Serikali kukarabati vyuo hivyo. Ongezeko hilo lilitokana na juhudi za Serikali kukarabati vyuo hivyo. Ongezeko hilo la wananchi limetokana na juhudi za Serikali za kuvifanyia ukarabati mkubwa baadhi ya vyuo na hivyo kuvifanya vipendeze na kuwavutia wananchi wengi kujiunga navyo ili kupata maarifa na stadi mbalimbali. Mafunzo ya muda mrefu yalitolewa kwa wananchi 5,069, kati yao, wanaume walikuwa 2,864 na wanawake 2,205. Mafunzo ya muda mfupi yalitolewa kwa wananchi 22,760, kati yao, wanawake walikuwa 9,517 na wanaume 13,243. Mafunzo ya nje ya vyuo yalitolewa kwa wananchi 3,664 kati yao, wanawake walikuwa 1,676 na wanaume 1,988.

Vyuo vya Maendeleo ya jamii

359. Katika mwaka 2008, idadi ya vyuo vya maendeleo ya jamii ilifikia vyuo tisa kutoka vinne mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 125. Ongezeko hilo lilitokana na kubadilishwa kwa vyuo vilivyokuwa vya mafunzo ya maendeleo vijijini vya Mlale, Mabughai, Ruaha, Uyole na Monduli. Katika kipindi cha mwaka 2008, jumla ya wanachuo 205 wamehitimu stahada ya juu ya maendeleo ya jamii ikilinganishwa na waliohitimu 215 mwaka 2007 sawa na upungufu wa wanachuo 10 au asilimia 4.9. Kati yao, wanawake walikuwa 122 na wanaume 83. Mwaka 2008, jumla ya wanachuo 325 walihitimu ngazi ya cheti ikilinganishwa na wahitimu 235 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 38. Kati ya hao, wanawake walikuwa 223 na wanaume 102.

Jinsia na Maendeleo na Wanawake

360. Hadi Desemba 2008, Mfuko wa Maendeleo ya Wanawake ulitoa sh. milioni 304 katika halmashauri 45 nchini. Aidha, mafunzo ya ujasiriamali yalitolewa kwa wanawake 365 wanaoishi na virusi vya UKIMWI katika mikoa

ya Dar es Salaam, Dodoma, Iringa, Kilimanjaro, Lindi, Manyara, Mbeya, Morogoro, Mtwara, Pwani, Tanga na Zanzibar. Vile vile, mafunzo ya uingizaji wa masuala ya jinsia na bajeti inayozingatia jinsia yalitolewa kwa maafisa wa bajeti na mipango wa halmashauri za wilaya, makatibu wakuu na waratibu wa masuala ya jinsia kwenye wizara mbalimbali. Mafunzo kuhusu utokomezaji wa ukatili dhidi ya wanawake na watoto yalitolewa kwa maafisa 190 wa Serikali. Maafisa hawa ni: askari polisi na magereza, mahakimu na maafisa maendeleo ya jamii.

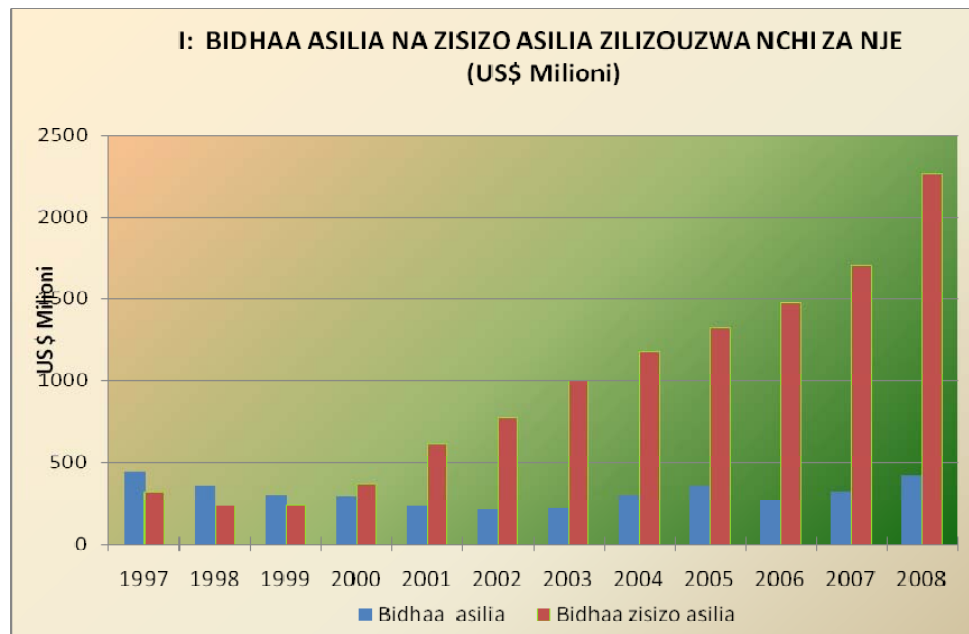
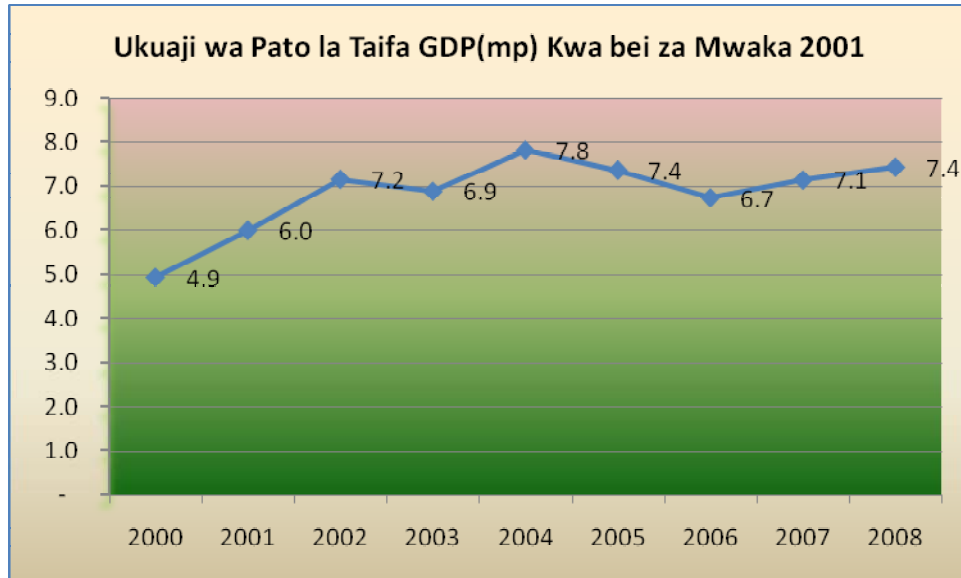
Maendeleo ya Mtoto

361. Mwaka 2008, Serikali ilidurusu toleo la pili la Sera ya Maendeleo ya Mtoto Tanzania. Aidha, mafunzo kuhusu haki za uhai, ulinzi, maendeleo, ushirikishwaji na kutobaguliwa kwa watoto yalitolewa kwa wakuu 36 wa vyuo vya maendeleo ya wananchi na maafisa maendeleo ya jamii 95 katika mikoa 18 ya Tanzania bara.

Usimamizi na Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

362. Katika mwaka 2008, jumla ya mashirika yasiyo ya kiserikali 2,893 yalisajiliwa ikilinganishwa na mashirika 2,085 mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 39. Aidha, Serikali kupitia Bodi ya Taifa ya Uratibu wa NGOs imefanya mikutano na wadau ili kubaini changamoto zinazokabili mashirika hayo. Idadi ya wadau 383 walihudhuria kutoka mikoa ya Dodoma, Arusha na Tanga, na moja ya changamoto zilizoainishwa ni uwezo mdogo wa NGOs kufikia rasilimali za ndani.

OUTER COVERS

INNER COVERS

